

**ინოვაციური ეკონომიკა
და მართვა**

**INNOVATIVE ECONOMY
AND MANAGEMENT**

1

**Volume 1, Ussue 1.
2016**

სარედაქციო კოლეგია

მთავარი რედაქტორი

ბადრი გიგზაია, ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი. საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი

მთავარი რედაქტორის მოადგილე

გელა მამულაძე, ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი. საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი

პასუხისმგებელი რედაქტორი

პაატა აროშიძე, ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

სარედაქციო კოლეგიის წევრები:

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორები, პროფესორები: **სილაგაძე ავთანდილ** (საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი), **აბესაძე ნინო**, **აბესაძე რამაზ**, **აბრალაფა ანზორ**, **არჩვაძე იოსებ**, **აფხაზაფა თენგიზ**, **ბაბუნაშვილი თეიმურაზ**, **ბაკურაძე აკაკი**, **ბარათაშვილი ვეგენი**, **ბერიძე როსტომ**, **გოლეითანი ქეთევან**, **დათაშვილი ვახტანგ**, **დევაძე ანზორ**, **დურული ციური**, **ელაია ლია**, **ერქომაიშვილი გულნაზ**, **ვანიშვილი მერაბ**, **თაკალანძე ლარისა**, **თუთბერიძე გოჩა**, **კაკუ-**

ლია ნაზირა, **კოლუაშვილი პაატა**, **ლიპარტუ-ლიანი ნინო**, **მამულაძე რომან**, **მანველიძე რეზო**, **მესხია იაკობ**, **მიქელთაძე ნათია**, **სიჭინაფა ალექსანდრე**, **ფარესაშვილი ნინო**, **ქოქიაური ლამარა**, **დავითაძე გიორგი**, **ღლონტი ვლადიმერ**, **ღურწყაია კარლო**, **ყორღანაშვილი ლარისა**, **შანიძე გოდერძი**, **შენგელია თეიმურაზ**, **შონია ნანა**, **ჩიხლაძე ნიკოლოზ**, **ჩხაიძე ირმა**, **ცინცაძე ასიე**, **წიკლაშვილი ნათია**, **ხარაიშვილი ეთერ**, **ხვედელიძე პარმენ**, **ჯალაღონია დავით**, **ჯიბუტი მიხეილ**, **ჯოლია გურამ**.

სარედაქციო კოლეგიის უცხოელი წევრები:

- ჰესუს ფერეირო აპარაციო** – ე.მ.დ. ბასკეთის უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის პროფესორი (ესპანეთი);
- შეარლეთი სერგეი** – ე.მ.დ. პროფესორი. ჩერნიგოვის ეროვნული ტექნოლოგიური უნივერსიტეტი (ჩერნიგოვი, უკრაინა);
- კიზიმ ნიკოლაი** – ე.მ.დ. პროფესორი. უკრაინის მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი;
- რუდენკო ოლგა** – სახელმწიფო მართვის დოქტორი, პროფესორი. ჩერნიგოვის ეროვნული ტექნოლოგიური უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვისა და მენეჯმენტის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის დირექტორი;
- ვლოვენკო ნატალია** – ე.მ.დ. პროფესორი. უკრაინის ბიოლოგიისა და გარემოს დაცვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გლობალური ეკონომიკის კათედრის გამგე (კიევი, უკრაინა);
- შიმანოვსკა-დიანიჩ ლიუდმილა** – ე.მ. დ. პროფესორი. პოლტავას ეკონომიკისა და ვაჭრობის უნივერსიტეტის მენეჯმენტის კათედრის გამგე (პოლტავა, უკრაინა);

ხაუსტოვა ვიქტორია	– ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, ასოცირებული პროფესორი (უკრაინა);
ბადიდა მიროსლავ	– მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. ქ. კომიცეს ტექნოლოგიური უნივერსიტეტის პროცესებისა და ინჟინერიის კათედრის გამგე (კომიცე, სლოვაკეთი);
კუნაბსკი ალექსანდრე	– სახელმწიფო მართვის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი (პოლონეთი);
ჩერნეცკი პაველ	– დოქტორი, პროფესორი. ვარშავის უმაღლესი მენეჯმენტის სკოლის რექტორი (ვარშავა, პოლონეთი);
ტრონიკოვსკი ტადეუშ	– მენეჯმენტის დოქტორი, პროფესორი (ვლოცლავეკი, პოლონეთი);
კელემენ მიროსლავ	– დოქტორი, პროფესორი. ქ. კომიცეს უსაფრთხოებისა და მენეჯმენტის უნივერსიტეტის რექტორი (კომიცე, სლოვაკეთი);
ლუკინი სერგეი	– ე.მ.დ. ბელორუსიის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი (მინსკი, ბელორუსია);
ზლოტნიკოვა ლიდა	– ე.მ.კ. პროფესორი. ბელორუსიის ვაჭრობისა და ეკონომიკის უნივერსიტეტი (გომელი, ბელორუსია);
ჩიხლაძე ლევან	– იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ხალხთა მეგობრობის უნივერსიტეტი (რუსეთი, მოსკოვი);
ისაყვი ნამიგ	– ბიზნესისა და მართვის დოქტორი, აზერბაიჯანის საერთაშორისო დიასპორის წარმომადგენელი საქართველოში (ბაქო, აზერბაიჯანი);
მიდელსკი სერგეი	– პროფესორი. მენეჯმენტის რეგიონული აკადემიის პრეზიდენტი (ყაზახეთი, პავლოდარი);
ვარხოლა მიხაილ	– დოქტორი, პროფესორი მიხაილ ბალუდიანსკის სამეცნიერო საზოგადოების პრეზიდენტი (სლოვაკეთი, კომიცე);
გაურანგ რამი	– ეკონომიკის დოქტორი, ვიერ ნორმანდის გუჯარატის უნივერსიტეტის პროფესორი (გუჯარატი, ინდოეთი);
რომანენკო ვეგენი	– სახელმწიფო მართვის მეცნიერებათა დოქტორი. პერსონალის მართვის რეგიონული აკადემიის საჯარო მმართველობის კათედრის გამგე, დოცენტი (უკრაინა, კიევი).

ა(ა)იპ ეკონომიკური კვლევების ეროვნული ინსტიტუტისა და ბათუმის ნავიგაციის სასწავლო უნივერსიტეტის საერთაშორისო რეფერირებადი და რეცენზირებადი სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი „ინოვაციური ეკონომიკა და მართვა“.

გამოქვეყნებული სტატიის სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი. მისი პოზიცია შეიძლება არ ემთხვეოდეს ჟურნალის სარედაქციო კოლეგიის შეხედულებებს.

აკრძალულია გამოქვეყნებული მასალის გამრავლება ან გავრცელება კომერციული თვალსაზრისით.

EDITORIAL BOARD

Editor in Chief

Badri Gechbaia, Doctor of Economics, Associate Professor.

Deputy Editor

Gela Mamuladze, Doctor of Economics, Professor.

Responsible Editor

Paata Aroshidze, Doctor of Economics, Associate Professor.

Editorial Board Members:

Doctors of Economic Sciences, Professors: **Silagadze Avtandil** (Academician of the National Academy of Sciences of Georgia), **Abesadze Nino**, **Abesadze Ramaz**, **Abralava Anzor**, **Apkhazava Tengiz**, **Archvadze Ioseb**, **Babunashvili Teimuraz**, **Bakuradze Akaki**, **Baratashvili Evgeni**, **Beridze Rostom**, **Chikhladze Nikoloz**, **Chkhaidze Irma**, **Cincadze Asie**, **Datashvili Vakhtang**, **Devadze Anzor**, **Duruli Tsiuri**,

Eliava Lia, **Erqomaishvili Gulnaz**, **Gavtadze Giorgi**, **Glonti Vladimer**, **Goletiani Ketevan**, **Gurtckaia Karlo**, **Jabnidze Rezo**, **Jalagonia Davit**, **Jibuti Mikheil**, **Jolia Guram**, **Kakulia Nazira**, **Kharaishvili Eter**, **Khvedelidze Armen**, **Koguashvili Paata**, **Korganashvili Larisa**, **Liparteliani Nino**, **Mamuladze Roman**, **Manvelidze Rezo**, **Meskhia Iakob**, **Mikeltadze Natia**, **Paresashvili Nino**, **Qoqiauri Lamara**, **Shanidze Goderdzi**, **Shengelia Teimuraz**, **Shonia Nana**, **Sichinava Aleksandre**, **Takalandze Larisa**, **Tsiklashvili Natia**, **Tutberidze Gocha**, **Vanishvili Merab**.

FOREIGN MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

Aparacio Jesus Fereiro	– Professor of the Faculty of Economics and Business on the University of Basque Country (Spain);
Kyzym Mykola	– Doctor of Economic Sciences, Professor. Corresponding Member of National Academy of Sciences of Ukraine. Honored Economist of Ukraine
Shkarlet Serhii	– Doctor of Economic Sciences, Professor. Rector of Chernihiv National University of Technology (Ukraine);
Rudenko Olha	– Doctor of Public Administration, Associate Professor, Director of SRI of Public Administration and Management, Professor of the Department of Management of Chernihiv National University of Technology (Ukraine);
Vdovenko Natalia	– Doctor of Economic Sciences, Professor (Ukraine);
Shimanovska-Dianich Ludmila	– Doctor of Economic Sciences, Professor (Ukraine);
Khaustova Victoria	– Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Senior Research Fellow, Department of Innovation Development and

- Competitiveness, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine;
- Badida Miroslav** – Doctor of Sciences, Professor, Pro-Dean of Machine Building Faculty of Technical University of Kosice (Slovak Republic);
- Kuchabskyi Oleksandr** – Doctor of Public Administration, Associate Professor (Poland);
- Chernetski Pavel** – Doctor of Sciences, Professor, Rector of Warsaw Management University (Poland);
- Trocikowski Tadeusz** – Doctor of Business Administration, Full Professor of Management, Correspondent Member of RAM (Poland);
- Kelemen Miroslav** – Doctor of Science, Professor, Rector of Kosice University of Security Management (Slovak Republic)
- Lukin Sergei** – Doctor of Economic Sciences. Belarusian State University, Professor (Belarus, Minsk);
- Zlotnikova Lidia** – PhD in Economics, Associate Professor. Belarusian Trade and Economics University of Consumer Cooperatives (Belarus, Gomel);
- Chihladze Levan** – Doctor of Law, Full Professor. Head of the Department Municipal Law. RUDN University (Russia);
- Isayev Namig** – PhD in Business Administration. Representation of Azerbaijan International Diaspora Centre in Georgia, (Azerbaijan);
- Midelski Sergey** – Professor. President of Regional Academy of Management (Kazakhstan);
- Varchola Michal** – Doctor of Sciences, Professor, President of the Academic Society of Michal Baludansky (Slovak Republic);
- Gaurang Rami** – PHD Professor, Department of Economics Veer Narmad South Gujarat University (India);
- Romanenko Yevchen** – Doctor of Science in Public Administration, Professor, Head of the Dept. of Public Administration of Interregional Academy of Personnel Management(Ukraine).

A (N) and the National Institute of Economic Research of the Teaching University of Batumi Navigation and Reviewing Scientific Journal “Innovative Economy and Management”

Author responsible for the accuracy of the published article. His position may not coincide with the views of the Editorial Board.

It is prohibited to publish or distribute copies of commercial terms.

ISSN: 2449-2418

ვილოსკვი

საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემია

АКАДЕМИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ
НАУК ГРУЗИИ

GEORGIAN ACADEMY OF ECONOMICAL
SCIENCES

0177, Тбилиси, ул.Университетская, №2

0177, Tbilisi, University St.№2

0177, თბილისი, უნივერსიტეტის ქ. № 2
ტელ.: 230-40-53, 230-35-67phone

ჟურნალის „ინოვაციური ეკონომიკა და მართვა“

რედაქციას

წარმატებები რთულ, მაგრამ სასიამოვნო გზაზე

პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ახალი პერიოდული სამეცნიერო გამოცემა მკვლევართა დადებით ემოციას იწვევს ხოლმე. ბუნებრივია, მეც ძალიან გამიხარდა ეკონომიკური კვლევების ეროვნულ ინსტიტუტთან საერთაშორისო რეფერირებადი და რეცენზირებადი სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალის „ინოვაციური ეკონომიკა და მართვა“ დაარსება. მისი მიზანია ხელი შეუწყოს ეკონომიკური მეცნიერების განვითარებას, მოიზიდოს და გამოაქვეყნოს მნიშვნელოვანი სამეცნიერო გამოკვლევების შედეგები, ხელი შეუწყოს ქართული ეკონომიკური მეცნიერების მიღწევების პოპულარიზაციას და საერთაშორისო სამეცნიერო სივრცეში ინტეგრაციას. ყოველივე ეს ძალიან ჰუმანური და მიმზიდველი მისიაა, თუმცა ახალ ჟურნალს მოუწევს მწვავე კონკურენტულ ბრძოლაში ჩაბმა, რადგან დღეს საქართველოში ეკონომიკისა და ბიზნესის სფეროში 20-ზე მეტი სამეცნიერო ჟურნალი გამოიცემა. მათი რეიტინგი ოფიციალურად არავის დაუთვლია, მაგრამ უბრალო ზედაპირული ანალიზითაც შეიძლება იმის თქმა, რომ გარდა 2-3 გამოცემისა, დანარჩენები არ სარგებლობენ მაღალი ავტორიტეტით. ამ ბოლო დროს ბევრი ახალი ჟურნალიც დაარსდა, თუმცა მათმა ნაწილმა ვერ გაუძლო კონკურენციას და მოკლე დროში დაიხურა.

გულწრფელად მჯერა, რომ ამ ახლად დაარსებული ჟურნალის მენეჯმენტი ინოვაციურად მიუდგება ამ ეროვნული საქმის წარმატებულად წარმართვას, რისი პირველი სიმპტომებიც უკვე გამოიკვეთა. ჟურნალს სათავეში უდგანან ახალგაზრდა, ენერგიული, ნიჭიერი მკვლევარები, სარედაქციო საბჭოში წარმოდგენილია საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის, უნივერსიტეტების, ეკონომიკური პროფილის აკადემიების და ინსტიტუტების თვალსაჩინო მეცნიერები, აგრეთვე ცნობილი მკვლევარები ესპანეთიდან, უკრაინიდან, აზერბაიჯანიდან, რუსეთიდან, ბელორუსეთიდან, ჩეხეთიდან, პოლონეთიდან და სხვა ქვეყნებიდან, რაც ჟურნალის საერთაშორისო აღიარებას შეუწყობს ხელს. მისასალმებელია და სწორია ჩვენი ქვეყნის რეგიონული უნივერსიტეტებისა და ინსტიტუტების წამომადგენელთა ჟურნალის საბჭოში გაწევრიანება.

წინ დიდი საქმე ელის ჟურნალის მენეჯმენტს. კონკურენტული ბეჭდვითი პროდუქტის გამოშვება ურთულესი ამოცანაა დღევანდელი ინფორმაციული და ტექნოლოგიური რევოლუციის პირობებში. ჩემი გულწრფელი რჩევები ახალგაზრდა გამომცემლებს - არ შეშინდეთ: მთავარია მაღალი კონკურენციის პირობებში საგამომცემლო ბაზარზე შეღწევა და ადგილის მყარად დამკვიდრება, რისთვისაც გადამწყვეტია ხარისხიანი პროდუქტის გამოშვება. ამისთვის კი საჭიროა სამეცნიერო ნაშრომებისადმი მაღალი მომთხოვნელობა, სარედაქციო საბჭოს საქმიანი ჩართულობა რეცენზირების პროცესში, აქტუალურ თემატიკაზე მაღალკვალიფიციური ავტორების მოზიდვა, აქტიური ძალისხმევა ჟურნალის საერთაშორისო ელექტრონულ ბრუნვაში ჩართვის კუთხით, ჟურნალის დაგეგმილ დროში უწყვეტად გამოცემა, თითოეული გამოცემული ნომრის პოპულარიზაცია, სტატიების საერთაშორისოდ აღიარებული ფორმატით მომზადება-გამოცემა, სპონსორების მოზიდვა და ა.შ.

ჩემო ახალგაზრდა მეგობრებო, კოლეგებო, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის სახელით გილოცავთ ამ შესანიშნავ წამოწყებას, გისურვებთ თქვენი ჩანაფიქრების სრულად აღსრულებას და წარმატებებს ამ რთულ, მაგრამ სასიამოვნო გზაზე. უფალი გფარავდეთ.

იანა მუსხია,

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი,

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო

უნივერსიტეტის კათედრის ხელმძღვანელი,

საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის

პრეზიდენტი, საქართველოს სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი

ქ. თბილისი
№ 5/ - 028

12 მაისი 2016 წელი

საერთაშორისო რეფერირებად და რეცენზირებად სამეცნიერო ჟურნალ
„ინოვაციური ეკონომიკა და მართვა“-ს მთავარ რედაქტორს, ეკონომიკის
დოქტორს, პროფესორს, საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა
აკადემიის აკადემიკოსს,

ბატონ ბადრი გეგზაიას

ბატონო ბადრი,

საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის სახელით მაქვს პატივი თქვენი ჟურნალის
შემოქმედებით კოლექტივს და აჭარის ინტელიგენციას გულითადად მოგილოცოთ ახალი
საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალის დაფუძნება და გისურვოთ წარმატებები. ჩვენ
დარწმუნებული ვართ, რომ ეს ჟურნალი კიდევ ერთი, შინაარსობრივად დატვირთული,
ავტორიტეტული და საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო სამეცნიერო გამოცემა გახდება.

აჭარა ყოველთვის გამოირჩეოდა თავისი ინტელიგენციით, რომელსაც არა მარტო
საქართველოში, არამედ მის ფარგლებს გარეთ გაჰქონდა და გააქვს ქართული ინტელექტი
მეცნიერების, ხელოვნების, კულტურის, მწერლობისა და შემოქმედების კუთხით. ამ მიმართებითაც
გვჯერა, რომ თქვენი ჟურნალი აქტიურად იქნება ჩართული ამ პროცესებში.

აღსანიშნავი და მისასალმებელია ის ფაქტიც, რომ თქვენთან ერთად აჭარის სხვადასხვა
სამეცნიერო წრებიდან ჩვენს აკადემიაში წარმოდგენილნი ბრძანდებით რამოდენიმე მეცნიერი და
ჩვენ მივესალმებით ღირსეული წევრებით ჩვენი რიგების შევსებას თქვენი რეკომენდაციებით.

პატივცემულო კოლეგებო, საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემია კიდევ ერთხელ
ულოცავს თქვენს საერთაშორისო ჟურნალს დაფუძნებას და დარწმუნებული ვართ, რომ ჩვენი
თანამშრომლობა უფრო აქტიურ ფაზაში გაგრძელდება.

პატივისცემითა და კეთილი სურვილებით,

საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის
პრეზიდენტი, ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი, ღირსების ორდენის კავალერი,
ქ. თბილისის საპატიო მოქალაქე

თეიმურაზ ბაბუნაშვილი

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І
НАУКИ УКРАЇНИ

MINISTRY OF EDUCATION AND
SCIENCE OF UKRAINE

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Шевченка, 95, Чернігів, 14027,
Україна

тел. +38(04622) 3-16-51;
факс +38(04622) 3-42-44
E-mail: estu@stu.cn.ua
www.stu.cn.ua
Код ЄДРПОУ 05460798

CHernihiv National
University of Technology

95, Shevchenko str., Chernihiv, 14027,
Ukraine

10.05.2016 № 10/10-1066

На № _____ від _____

On behalf of Chernihiv National University of Technology and myself, I sincerely would like to thank all those who took the initiative and joined the foundation of a new International scientific journal "Innovative Economy and Management".

I hope that the International scientific journal "Innovative Economy and Management" will be of interest and will contribute to raising the professional level of mutual understanding and mutual enrichment of professionals engaged in research and development of economic sciences worldwide. We are very grateful and look forward to continue cooperation as well as to expand the partnership in the future.

On behalf of authors team of Chernihiv National University of Technology and myself, I thank you again for the honor to be published in your journal.

I am confident in the preservation of the existing business and friendly relations, I hope for further mutually beneficial cooperation! I wish the successful development and achievement of new heights in science!

*With respect and the best wishes,
Rector*

Serhiy Shkarlet

საქართველო
GEORGIA

საჯარო სამართლის იურიდიული პირი -
ააკაი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
LEGAL ENTITY OF PUBLIC LAW -
AKAKI TSERETELI STATE UNIVERSITY

4600, საქართველო, ქუთაისი, თამარ მეფის ქ. №59
ტელ: (+995 431) 24 57 84; (+995 431 24 38 33)
ელ. ფოსტა: atsu@atsu.edu.ge

59, Tamar Mefe st., 4600 Kutaisi, Georgia
Tel.: (+995 431) 24 57 84; (+995 431 24 38 33)
E-mail: atsu@atsu.edu.ge

MES 0 16 00345804

06/04/2016

ჟურნალის „ინოვაციური ეკონომიკა და მართვა“
მთავარ რედაქტორს, ბატონ ბადრი გეგზაიას

ბატონო ბადრი,

გულწრფელად გილოცავთ ახალი საერთაშორისო რეცენზირებადი და რეფერირებადი ჟურნალის „ინოვაციური ეკონომიკა და მართვა“ გამოცემას.

თანამედროვე ქართული ეკონომიკური საზოგადოება არ არის განებივრებული სამეცნიერო-პრაქტიკული ხასიათის ისეთი გამოცემებით, რომლებიც იქნება რეფერირებადი, ჩაერთვება საერთაშორისო მიმოქცევაში, ექნება საკუთარი განახლებადი ვებ-გვერდი და დააკმაყოფილებს დღევანდელ მოთხოვნებს. ასეთ ვითარებაში ყოველი ახალი სამეცნიერო-პრაქტიკული ხასიათის ორგანოს დაფუძნება დიდი განსჯის, განხილვისა და საკუთარი ძალების მოსინჯვის საგანია.

ამჟამად ქართულ ეკონომიკურ სივრცეს პრობლემათა რეალური შეცნობა-დიაგნოსტიკა და მათი გადაჭრის ახალი, ხშირად არაორდინალური გზების დასახვა ესაჭიროება. შესაბამისად, ქართულ სამეცნიერო მიმოქცევაში ძალზე აქტუალურია ღრმა მეცნიერული ცოდნით გაჯერებული შრომების არსებობა.

გვჯერა, რომ უაღრესად დიდი თეორიული ცოდნისა და პრაქტიკული გამოცდილების მქონე მეცნიერი ეკონომისტებით დაკომპლექტებული ჟურნალის სარედაქციო საბჭო სახელოვნად გაუმკლავდება ურთულეს თანამედროვე გამოწვევებს.

წარმატებების სურვილით,

გიორგი ღავთაძე

სსიპ - აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი რექტორი

004680

სარჩევი
CONTENTS

ბილოცვები 6

ინოვაციური ეკონომიკა – INNOVATIVE ECONOMY

ლამარა ქოქიაური, ბადრი გეჩბაია – სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკის პრიორიტეტული მიმართულებები საქართველოში

Lamara Qoqiauri, Badri Gechbaia – Priority Directions of State Innovative Politics in Georgia..... 14

დავით ქათამაძე – ინოვაციური პროცესების გავლენა საქართველოს ეკონომიკაზე
David Katamadze – Impact of Innovative Processes on the Economy Georgia..... 35

პაატა აროშიძე – საქართველოსა და ევროკავშირის ენერგეტიკული თანამშრომლობის ინოვაციური ასპექტები
Paata Aroshidze – Innovative Aspects of Cooperation Between Georgia and the EU in the Energy Sector 41

გულიკო ქათამაძე – ტექნოლოგიური ინოვაციები საქართველოს სამრეწველო ფირმებში
Guliko Katamadze – Technological Innovations of Industrial Firms..... 46

ნატალია ზავგაროდნია, ჟანნა დერეი – უკრაინის კვების მრეწველობის ინოვაციური განვითარება გლობალიზაციის პირობებში
Наталія Завгородня, Жанна Дерей – Інноваційне розвиття харчової промисловості України в умовах нестабільності..... 51

შიმანოვსკაია-დიანიჩ ლუდმილა, ბადრი გეჩბაია – ინოვაცია და ინოვაციური საქმიანობა როგორც საზოგადოებისა და ეკონომიკის განვითარების მამოძრავებელი ძალა: ფილოსოფიურ-ეკონომიკური ანალიზი

Шимановская-Дианич Людмила, Гечбаия Бадри – Інновації Інноваційна діяльність як рушійна сила розвитку суспільства і економіки: філософсько-економічний аналіз 59

ლიდია ზლოტნიკოვა – შრომის ფასეულობის მეთოდოლოგიური ასპექტები ინოვაციურ ეკონომიკაში

Лидия Злотникова – Методологічні аспекти цінності праці в інноваційній економіці..... 68

ნანული მახარაძე – ინოვაციების ბაზარი, მისი თავისებურებები თანამედროვე ეტაპზე
Nanuli Makharadze – Market of Innovations and its Features on Modern Stage 77

ლეილა ცეცხლაძე – ინოვაცია – ბიზნესის კონკურენტუნარიანობის განმსაზღვრელი ფაქტორი
Leila Tsetskhladze – Innovation – Determining Factor of Business Competitiveness 82

მენეჯმენტი და მარკეტინგი – MANAGEMENT AND MARKETING

გელა მამულაძე – სოციალური პასუხისმგებლობა, როგორც კომპანიის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების მნიშვნელოვანი ფაქტორი
Gela Mamuladze – Social Responsibility, as a Significant Factor to Improve the Competitiveness Company..... 87

ემზარ ჯულაკიძე – წარმატებული მენეჯმენტის თანამედროვე მოტივატორები
Emzar Julakidze – Modern Motivators of the Successful Management..... 94

მანია გოგიძე, ნინო ლიპარტელიანი – როგორი კორპორაციული ლიდერი იყო და არის ქართველი მენეჯერი?

Mania Gogidze, Nino Liparteliani – What kind of Corporate Leader Was and It Is the Georgian Manager?	100
ვეგენი რომანენკო, ირინა ჩაპლაი – სახელმწიფო ორგანოების მარკეტინგული საქმიანობის საკანონმდებლო საფუძვლები	
Евгений Романенко, Ирина Чаплай – Законодательные основы маркетинговой деятельности органов государственной власти	106

დარბობრივი და რეგიონული ეკონომიკა – SECTORAL AND REGIONAL ECONOMY

ნატალია ვდოვენკო – გლობალურ ეკონომიკურ სივრცეში აგრარული სექტორის ინტეგრაცია სასურსათო უსაფრთხოების ორიენტაციის პირობებში	
Наталия Вдовенко – Интеграция аграрного сектора в глобальное экономическое пространство в условиях ориентации на продовольственную безопасность.....	111
ნიკოლოზ ჩიხლაძე, გოჩა უგულავა – სტრატეგიული დაგეგმვის როლი ადგილობრივი ტერიტორიული განვითარებისათვის	
Nikoloz Chikhladze, Gocha Ugulava – The Role of Strategic Planning in Local Territorial Development.....	121
გულნაზ ერქომაიშვილი – სამედიცინო ველნეს კურორტები - საქართველოს ბრენდ კოდი მსოფლიოში	
Gulnaz Erkomaishvili – Medical Wellness Resorts-Brend Code of Georgia in the World.....	129
გოდერძი შანიძე – ტურისტული ბიზნესი რეგიონის დონეზე აუცილებლად უნდა განვითარდეს	
Goderdzi Shanidze – Tourist Business Should be Definitely Developed at the Level of the Region Too	134
რეზო ჯაბნიძე, ნატო ჯაბნიძე – აგროტურიზმის როლი სოფლის მოსახლეობის ეკონომიკური პრობლემების გადაწყვეტის საქმეში	
Rezo Jabnide, Nato Jabnide – Placing of Agro Tourism in Georgia and Its Sustainable Development	139
ანა ვერბიტსკაია – ევრო ინტეგრაციის გავლენა უმაღლესი განათლების სახელმწიფო პოლიტიკაზე უკრაინაში	
Anna Verbytska – The Impact of Eurointegration Proces on the State Policy in the Sphere of Higher Education of Ukraine.....	143
ანზორ დევაძე, ნანი გვარიშვილი – ეკოლოგიური ტურიზმის განვითარების შესახებ საქართველოში	
Анзор Девадзе, Нани Гваришвили – О развитии экологического туризма в Грузии	
Anzor Devadze, Nani Gvarishvili – About Development of Ecological Tourism in Georgia.....	152
ეკატერინე გვარიშვილი, ელიტა ხვედელიძე – ტელემედიცინა როგორც სამკურნალო-დიაგნოსტიკური პროცესის ეფექტიანობის გაზრდის ინსტრუმენტი	
Ekaterina Gvarishvili, Elita Khvedelidze – Telemedicine as a Tool to Increase the Efficiency of the Diagnostic and Treatment Process.....	157

ფინანსები და საბანკო პოლიტიკა – FINANCE AND BANKING POLICY

ლია ელიავა – საბანკო კრიზისის თავისებურებები რეფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნებში	
Lia Eliava – Features of Reforming the Banking Cisis Economies	164
დავით ბიძინაშვილი – ონლაინ-სესხები – დადებითი და უარყოფითი მხარეები	
Davit Bidzinashvili – Online Loans – Advantages and Disadvantages	170
მირზა ხიდაშელი – თავისუფალი მონეტარული სისტემის ფუნქციონირების საკითხის გააზრებისათვის	
Mirza Khidasheli – For Better Understanding of Free Monetary System	175

ლენკა დუბოვიცკა, ტატიანა ვარხოლოვა – ფინანსური მაჩვენებლებისა და ლიკვიდურობის ურთიერთკავშირი სლოვაკეთის სამრეწველო ფირმების მაგალითზე LenkaDubovická, Tatiana Varcholová – Relationship Between Performance and Liquidity on an Example of Selected Industries in Slovakia	181
ლუდმილა ადამაიტის – კომერციული ორგანიზაციების ფინანსური ანგარიშგება, როგორც ფინანსურ მენეჯმენტში გადაწყვეტილების მიღების საფუძველი Ludmila Adamaytis – Financial Statements of Commercial Organizations as the Basis for Financial Management Decision Making.....	188
ანზორ დევაძე, სულხან დევაძე – უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისა და გამოყენების პრობლემები საქართველოში Anzor Devadze, Sul Khan Devadze – Foreign Investment Promotion and Usage Issues in Georgia 192	
სერგეი შკარლეთი, მაქსიმ დუბინა – მომსახურების ბაზრის განვითარება ზემოქმედი არაფორმალური ფაქტორების როლის კვლევა ShkarletSerhii, Dubyna Maksim – Research of the Informal Factors Role in the Development of the Financial Services Markets.....	199

სოციალური ეკონომიკა – SOCIAL ECONOMY

იოსებ არჩვაძე – ჩინური „ერთში ერთის“ დასასრული Joseph Archvadze – The End of China’s One-Child Policy.....	209
ირმა ჩხაიძე – საქართველოს სახელმწიფო საპენსიო სისტემის უზრუნველყოფაზე მოქმედი ფაქტორები Irma Chkhaidze – Factors Affecting the Provision of the State Pension System	215
ასიე ცინცაძე, თამარ ლოღობერიძე – ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის როლი სოციალური რისკების მართვაში AsieTsintsadze, Tamar Ghogheridze – The Role of Business Social Responsibility in Managing the Social Risks	220

რუბრიკა მილოცვები – RUBRIC GREETINGS

პროფესორ რევაზ გოგოხიას 80 წლის იუბილე	225
---	-----

რუბრიკა ახალი წიგნები – RUBRIC NEW BOOKS

ლამარა ქოქიაური – ფინანსები. ენციკლოპედიური განმარტებითი ლექსიკონი. წიგნი I. თბ., სტუ. 2014. გვ.1122, წიგნი II. თბ., სტუ. 2014. გვ.972.	226
გულნაზ ერქომაიშვილი – საქართველოს განვითარების ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტული მიმართულებები.....	231
ვეენი ბარათაშვილი, მაია ჩეჩელაშვილი, მანანა მარიდაშვილი, თამარ ღამბაშიძე, ირმა მახარაშვილი – შედარებითი მენეჯმენტი და კლასიფიკაცია	232
ვეენი ბარათაშვილი, მანანა მარიდაშვილი, ლაშა ბაგრატიონი, ირმა მახარაშვილი მენეჯმენტი წიგნი I და II.....	233
ვეენი ბარათაშვილი, ლაშა ბაგრატიონი, თეა კვაბზირიძე, ირაკლი გაბისონია, მანანა მარიდაშვილი – სახელმწიფო ინვესტიციების ეკონომიკურ-სამართლებრივი რეგულირება...	234

ინოვაციური ეკონომიკა

სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკის პრიორიტეტული მიმართულებები საქართველოში

ლამარა ჟოქიაური

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. ეკონომიკური კვლევების ეროვნული ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი.

LAMARA QOQIAURI

Doctor of Economics, Professor, Chief Science Colleague of Economic Search of National Institute.

ანოტაცია

შრომში გაშუქებულია სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკის საკვანძო საკითხები; სოციალურ-ეკონომიკური და მეცნიერულ-ტექნიკური განვითარების სახელმწიფო სტრუქტურა, მათი ჩამოყალიბებისა და განხორციელების ძირითადი პრინციპები, ინოვაციების დაფინანსების რესურსები და მექანიზმები. სტატიაში თანმიმდევრობით არის განხილული სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკის ინსტრუმენტარიუმი, მისი პრიორიტეტული მიმართულებები.

დღეისთვის მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია მეცნიერებისა და ინოვაციების განვითარების სფეროში ოპტიმალური სტრატეგიის შენარჩუნება, კერძოდ: მეცნიერული კვლევებისა

ბადრი გეჩბაია

ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი, ჟურნალ „ინოვაციური ეკონომიკა და მართვის“ მთავარი რედაქტორი.

BADRI GECHBAIA

Doctor of Economics, Associate Professor, The Chief Editor of the Magazine «Innovative Science Economy and Management».

და დამუშავებების კონკურენტუნარიანი სექტორისა და მისი გაფართოებული კვლავწარმოებისთვის პირობების შექმნა; ეფექტიანი ეროვნული ინოვაციური სისტემის შექმნა; ეკონომიკის მოდერნიზაციის დაჩქარება ტექნოლოგიური ინოვაციების საფუძველზე; იმ სამრეწველო საწარმოების რიცხვის გაორმაგება, რომლებიც ახორციელებენ ტექნოლოგიურ ინოვაციებს.

სტატიაში დასაბუთებულია, რომ დღეს ჩვენი ქვეყნის ინოვაციური განვითარების უზრუნველყოფისთვის აუცილებელია: კონკურენტუნარიანი „ცოდნის გენერაციის“ სექტორის არსებობა, რომელიც მოიცავს ფუნდამენტურ და გამოყენებითი ხასიათის კვლევებსა და და-

მუშავეებს; ეროვნული ინოვაციური სისტემის ეფექტიანი ფუნქციონირება, რომელიც ახალი ცოდნის პროდუქტად გარდაქმნის ტექნოლოგიებსა და მომსახურებას, იგი თავის თავში მოიცავს სამეურნეო სუბიექტების, ინოვაციური საქმიანობის ინსტიტუციონალური ბაზის, ინფრასტრუქტურისა და რესურსების ერთიანობას; სოციალურ-ეკონომიკურ სფეროში და სახელმწიფო მართვაში საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების ფართო გამოყენება, რომელიც შესაძლებელს ხდის, ამაღლდეს შრომის მწარმოებლურობა და მოხდეს მმართველობითი და საწარმოო პროცესების ოპტიმიზაცია.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაციები, ინოვაციური პოლიტიკა, ფუნდამენტური კვლევა, სამეცნიერო-კვლევითი, საკონკურსო დაფინანსება, ვენჩურული კაპიტალი.

PRIORITY DIRECTIONS OF STATE INNOVATIVE POLITICS IN GEORGIA

Abstract

The work highlights key points of state innovative politics; state structure of social – economical and scientific-technical development, the main principals of the formation and completion, the resources and mechanisms of funding of inovations. In the article you are able to find out the instrumentarium of innovative politics, its priority directions.

Nowadays we consider elaboration of optimal strategy in science and innovative development important that is; To create conditions for rivalry sector of scientific research and process and for its broadening reproduction; To create effective national innovative system; To hasten modernization of economics on the basis of technological innovation. To double the number of those enterprises that carry out technological innovations.

Thus, for innovative development of our country it's essential the existance of a sector of "Knowledge generation" that includes fundamental and practical research effective functionality of national innovative system that transforms new Knowledge into product of technologies and services. It includes unity of economic subjects, innovative institutional business, infrastructure and resources; wide usage of informative – communicative technologies that enables to grow up Labor productivity and optimization of industrial processes.

Key words: *Innovations, Innovative Politics, Fundamental Research, Scientific Research, Funding for Contest, Ventural Capital;*

შესავალი

ყველა ქვეყნის მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების პერსპექტიული განვითარების პოლიტიკის საფუძვლები თავის თავში მოიცავს მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს, მის მიზნებს, ამოცანებსა და მათი რეალიზაციის გზებს, ასევე სამეცნიერო და სამეცნიერო-ტექნიკური საქმიანობის მასტიმულირებელ ეკონომიკურ და სხვა ღონისძიებათა სისტემას.

მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების განვითარების სფეროში, სახელმწიფო პოლიტიკის საფუძვლების რეალიზაციის მექანიზმების სისტემაში დიდი ყურადღება ექცევა საპროგნოზო კვლევების ჩატარების აუცილებლობას, დასაბუთებას, სამეცნიერო-ტექნიკური და ტექნოლოგიური მიმართულებების პერსპექტივების განსაზღვრას, სამეცნიერო-ტექნიკურ სფეროში მიღებული მმართველობითი გადაწყვეტილებების შედეგების შეფასებას.

თანამედროვე პირობებში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სამეცნიერო-ტექნიკური და ინოვაციური სფეროს განვითარების პროგნოზების შემუშავებისთვის მდიდარი ინფორმაციული ბაზა და ძირითადი პრინციპები მოკლევადიან და საშუალოვადიან პერიოდში, სამეცნიერო-ტექნიკური და ინოვაციური განვითარების პროგნოზირების სახელმწიფო სისტემის სტრუქტურა და მისი ელემენტების ძირითადი ფუნქციები, სამეცნიერო-ტექნიკური სფეროს განვითარების კომბინირებული პროგნოზების მაჩვენებელთა მათემატიკურ-სტატისტიკური აპარატი და სხვ.

შრომში ჩვენი მიზანია და ამდენად ყურადღება გავამახვილეთ სამეცნიერო-ტექნიკური და ინოვაციური სფეროს განვითარების პროგნოზული გათვლების ჩატარებისთვის საჭირო ინფორმაციულ ბაზაზე; სოციალურ-ეკონომიკური და მეცნიერულ-ტექნიკური განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკის სტრუქტურაზე და მის მდგენელებზე, კერძოდ: ქვეყნის ინოვაციურ პოლიტიკაზე, სტრუქტურულ პოლიტიკასა და ინსტიტუციონალურ პოლიტიკაზე.

საერთოდ, ინოვაციებზე, ინოვაციურ პროცესებზე, ინოვაციურ საქმიანობაზე, ინოვაციურ პოლიტიკასა და მისი შემუშავების მეთოდოლოგიურ საფუძვლებზე, დღეს ბევრს წერენ: გამოქვეყნებულია საყურადღებო მეცნიერული

შრომები: აბრალავა ა., (2009); ძამუკაშვილი დ., (2000); ჩიქავა ლ., (2006); ქოქიაური ლ., ქოქიაური ნ., (2015); დრუკერი პ.ფ., (2009); კემბელი კ., (2008); ბრუკინგი ა., (1997); ბრომბერგი გ.ვ., (2002); შუმპეტერი ი., (1982); დემერილი პ., (1994); ჯონსონი დ., (1998); სახტო ბ., (1990) და ა.შ.

XXI საუკუნეა და ქვეყნის თანამდროვე სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ძირითადი ამოცანაა მისი ინოვაციურ ტრანსფორმაციაზე გასვლა, პოსტინდუსტრიული ინფორმაციული ეპოქისთვის დამახასიათებელი ეკონომიკური ზრდის პრინციპულად ახალი ფაქტორების მაქსიმალურად გამოყენება. ეს ამოცანა ძალზე მნიშვნელოვანია თანამედროვე საქართველოსთვის, სადაც ეკონომიკის განვითარების ინოვაციურ გზაზე გადასვლის აუცილებლობა მოითხოვს ინოვაციური საქმიანობის მძლავრ აქტივიზაციას, პირველ რიგში სამეურნეო სუბიექტების, საწარმოს დონეზე შესაბამისი სამეცნიერო-ტექნიკური დამუშავებების საინვესტიციო და სხვა პირობებს. ეს ეროვნული მეურნეობის რეორგანიზაციის შესაძლებლობას იძლევა. მეცნიერებატევად წარმოების საფუძველზე შესაძლებელი ხდება საქართველოს დიდი და ტრადიციულად მზარდი ჩამორჩენის დაძლევა (მეურნეობრიობის სხვადასხვა სფეროში მსოფლიოს მაღალგანვითარებულ ქვეყნებთან შედარებით).

თანამედროვე პირობებში ჩვენი ქვეყანა საკმაოდ დონის სამეცნიერო-ტექნიკურ პოტენციალს ფლობს, თუმცა ეკონომიკური კრიზისის გამო გარდამავალი პერიოდის პირობებში ქვეყანა მნიშვნელოვნად ჩამორჩა წარმოების ინოვაციური განვითარების მსოფლიო დონეს. ამასთან დაკავშირებით ხელახლა გააზრებას საჭიროებს როგორც წარმოების ინოვაციური განვითარების დამახასიათებლად საჭირო ტერმინები და კატეგორიები, ასევე წარმოების ინოვაციური განვითარების ეფექტიანობის ანალიზის მეთოდოლოგია.

ამასთან, მეურნეობრიობის ეფექტიანობაზე ზემოქმედების ეკონომიკურ მეთოდებზე გადასვლა განაპირობებს წარმოების მართვის ახალი მექანიზმების ფორმირების აუცილებლობას, როგორც მთლიანად, ასევე ინოვაციური განვითარების მიმართ.

შემდგომ კვლევებს მოითხოვს ასევე ინოვაციების და ინტელექტუალური კაპიტალის შეფასების პრობლემები, მათი ზემოქმედება წარმოების საბოლოო სოციალურ-ეკონომიკურ შედეგებზე, რომლებიც სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პროგრესის დაჩქარებისა და

ქვეყნის ეკონომიკის საბაზრო ორიენტაციის გაძლიერების შედეგად ახლის შექმნისა და არსებული სამრეწველო და სასოფლო საწარმოების ტექნიკური გადაიარაღების რესურსული უზრუნველყოფის დომინირებადი წყარო უნდა გახდეს.

სამეცნიერო-ტექნიკური და ინოვაციური სფეროს განვითარების პროგნოზული გათვლების ჩატარებისთვის საჭირო ინფორმაციული ბაზა.

სამეცნიერო-ტექნიკური და ინოვაციური განვითარების სახელმწიფო პროგნოზირების სისტემაში პროგნოზირების ობიექტად აღებულია ის მაჩვენებლები, რომლებიც შედის სამეცნიერო და ინოვაციურ სფეროზე სახელმწიფო სტატისტიკური დაკვირვების ოფიციალურ ფორმებში. ამ ფორმებს ავრცელებს და აგროვებს ქვეყნის სახელმწიფო სტატისტიკის სამსახური.

სახელმწიფო სტატისტიკის სამსახურის მეთოდური მითითებების მიხედვით, სტატისტიკური ინფორმაცია სამეცნიერო-ტექნიკურ სფეროში ყალიბდება სამეცნიერო ორგანიზაციების, უმაღლესი სასწავლებლების, საპროექტო-საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური, საპროექტო და საპროექტო-საძიებო ორგანიზაციების, სამრეწველო საწარმოების ყოველწლიური სტატისტიკური კვლევების საფუძველზე.

სამეცნიერო კვლევებისა და დამუშავებების სფეროში ჩამოყალიბებული მაჩვენებელთა სისტემა სრულყოფილად უნდა ასახავდეს: სამეცნიერო სფეროს ორგანიზაციულ სტრუქტურას; სამეცნიერო კვლევებისა და დამუშავებების, ასევე სამეცნიერო კადრების მომზადების სფეროში სამუშაოების შემსრულებელი პერსონალის რიცხოვნობას, შემადგენლობასა და მოძრაობას; სამეცნიერო კვლევებისა და დამუშავებების დაფინანსებას, მეცნიერების მატერიალურ-ტექნიკურ ბაზას, კვლევებისა და დამუშავების შედეგადად და ა.შ.

სამეცნიერო-ტექნიკური სფეროს განვითარების პროგნოზების შედგენისთვის ინფორმაციის სხვა წყაროებიდან მნიშვნელოვანია მეცნიერებათა აკადემიისა და მისი განყოფილებების ანგარიშგებები, ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს ძირითადი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების პროგნოზული შეფასებები, სხვადასხვა სამინისტროების, მ.შ. მეცნიერებისა და განათლების სამინისტროს მონაცემთა ბაზები დარგობრივი სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალის შესახებ; საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული

აკადემიის კვლევითი ცენტრისა და სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის კრებულების სტატისტიკური მონაცემები, საპროგნოზო მაჩვენებლების დინამიკის საექსპერტო შეფასებები; უცხოეთის საპროგნოზო-ანალიტიკური მასალები.

ზემოთ ჩამოთვლილი სტატისტიკური ანგარიშების ფორმებისა და მონაცემთა ბაზების გარდა პროგნოზული გათვლების დროს გამოიყენება პერიოდული პრესის მონაცემები, რომლებიც ეხება მეცნიერული კვლევებისა და დამუშავების დაფინანსებას; მრეწველობის, შრომისა და ხელფასის სტატისტიკური მონაცემები და ა.შ. ასევე სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სამთავრობო პროგრამები, ოპერატიული (ყოველთვიური) სტატისტიკის მონაცემები, მოკლევადიანი მაკროეკონომიკური პროგნოზები და სხვა აუცილებელი მონაცემები.

მრეწველობის დარგების ინოვაციური განვითარების შედეგებს ახასიათებს შემდეგი სტატისტიკური მაჩვენებლები:

- სამამულო გამოგონებებზე და აღმოჩენებზე გაცემული პატენტები სამრეწველო ტექნოლოგიებისა და ინოვაციური სამრეწველო პროდუქციის სფეროში; სამეცნიერო კვლევებისა და დამუშავებების შედეგების გამოყენებაზე გაცემული ლიცენზიები (პატენტები გამოგონებებზე და აღმოჩენებზე, ნოუ-ჰაუ) სამრეწველო წარმოებაში;

ახალი ტიპის მანქანების, მოწყობილობებისა და აპარატურის ნიმუშების ათვისება;

დანახარჯები ტექნოლოგიურ ინოვაციებზე; გაგზავნილი (გადატვირთული) ინოვაციური პროდუქციის ოდენობა და მისი ხვედრითი წილი გაგზავნილი (გადატვირთული) პროდუქციის საერთო მოცულობაში.

ზოგიერთ ქვეყანაში, გარდა ზემოთ დასახელებულისა, ანგარიშებაში ინოვაციების შესახებ ასახულია:

დამოუკიდებელ ბალანსზე მყოფი სამრეწველო საწარმოები;

სათაო საწარმოს ადგილმდებარეობის ტერიტორიაზე განლაგებული სამეცნიერო-საწარმოო, საწარმოო გაერთიანებები;

სხვა ოლქის, მხარის, რესპუბლიკის ტერიტორიაზე განლაგებული საწარმოო ერთეულები.

ინოვაციური პროდუქციის მოცულობის შესახებ მონაცემების წყაროა აგრეთვე სტატისტიკური ანგარიშგების კვარტალური ფორმა. საწარმოთა ინოვაციური აქტივობის შეფასების ინფორმაციული მაჩვენებელია გაგზავნილი

(გადატვირთული) ინოვაციური პროდუქციის მაჩვენებელი და წარმოებული მაჩვენებელი – ინოვაციური პროდუქციის ხვედრითი წილი გაგზავნილი (გადატვირთული) პროდუქციის საერთო მოცულობაში.

მრეწველობის ინოვაციური განვითარების პროგნოზების შედგენისთვის სხვა მნიშვნელოვანი ხასიათის ინფორმაციული წყაროა მრეწველობისა და მეცნიერების სამინისტროს მონაცემთა ბაზა. იგი შეიცავს ინფორმაციას სამრეწველო საწარმოთა თანამედროვე პროგრესული (რესურსდამზოგი) ტექნოლოგიების შესახებ, ასევე საკონკურსო შერჩევის საფუძველზე მიღებული სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების პროექტებისა და ინოვაციური პროექტების პირობების შესახებ. მასში მითითებულია მონაცემები ინოვაციების განხორციელების ეტაპების, დასრულების და ამ დამუშავებების შემდგომი ეფექტიანობის შესახებ.

ეკონომიკური ცნებები: „სიახლეების ორგანიზაცია და მართვა“; „ინოვაციური პროცესი“; „ინოვაციური საქმიანობა“ – ურთიერთგანმსაზღვრელი და ურთიერთგანმაპირობებელი ცნებებია. მათ განხორციელებაზე გავლენას ახდენს ქვეყანაში გატარებული სამეცნიერო-ტექნიკური და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პოლიტიკა. ამ ცნებებს შორის ურთიერთკავშირი ვლინდება იმაში, რომ მეცნიერული სიახლეების შექმნასა და რეალიზაციაზე გავლენა ძალისხმევა, მრავალდონიანი მიმართულებისაა. აღნიშნული ცნებების ურთიერთგანპირობებულობა დამოკიდებულია სახელმწიფოს მიერ გამოყენებულ ინსტრუმენტარიუმზე, რომელიც ურთიერთხემოქმედებს სტადიის ციკლზე მეცნიერება-ტექნიკა-წარმოება. სახელმწიფოს ინოვაციური განვითარების გრძელვადიანი კონცეფცია შედგება სხვადასხვა სახის კონცეფციებისგან, რომლებიც წარმოადგენენ ინსტრუმენტების (ღონისძიებების) ნაკრებს. ისინი გავლენას ახდენენ ინოვაციური სფეროს განვითარებასა და ფუნქციონირებაზე. სამეცნიერო-ტექნიკური და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკის ინსტრუმენტები შეიძლება იყოს: სამეცნიერო-ტექნიკური, სტრუქტურული, ინსტიტუციონალური, ინოვაციური და ა.შ. პოლიტიკა.

სამეცნიერო-ტექნიკური და სოციალ-ეკონომიკური განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკის დონეზე გავლენას ახდენს ხელისუფლების მიერ დასახული მიზნები და ჩვენი აზრით, სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკა ამ მიზ-

ნის მიღწევის საშუალებაა. ძირითადი მიზანი ინოვაციის სფეროში არის ეკონომიკაში დადებითი ძვრების უზრუნველყოფა მშპ-ს ზრდის ხარჯზე და სოციალურ-ეკონომიკური გარემოს გაუმჯობესება საზოგადოების წევრებისთვის.

სამეცნიერო-ტექნიკური და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკა (შემდგომში – სახელმწიფო პოლიტიკა) – ეს არის ორგანიზაციული, მმართველობითი, სამართლებრივი, სამეცნიერო-ტექნიკური, ეკონომიკური და სოციალური ღონისძიებები, რომელსაც ახორციელებს სახელმწიფო ციკლის – „მეცნიერება-ტექნიკა-წარმოება“, სტადიების ხელმძღვანელობისას ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფის მიზნით, მთელი საზოგადოების, მისი სოციალური ჯგუფებისა და ცალკეულ პიროვნებათა ინტერესების გამოხატვის გზით.

სახელმწიფო პოლიტიკის სტრუქტურა შეიძლება წარმოდგენილი იქნას კრისტალის სახით, რომლის ბირთვი და წიბოები გამოხატავენ მართვის სახელმწიფო ორგანოების მოქმედების ყველა მხარეს, ქვეყანაში ხელსაყრელი ეკონომიკური გარემოს შექმნის მიზნით (ნახ. 1).

თანამედროვე პირობებში სიახლეები იჭრებიან ეკონომიკური ცხოვრების ყველა სფეროში, ხოლო სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკა მჭიდროდაა დაკავშირებული სახელმწიფო რეგულირების (ღონისძიებების) სხვა მდგენელებთან (წრის დამტრისხული სემენტები): სამეცნიერო-ტექნიკურ, სტრუქტურულ და ინსტიტუციონალურ პოლიტიკასთან,

რომლებიც გააქვნიან ახდენენ სოციალურ-ეკონომიკური პროცესების განვითარებაზე.

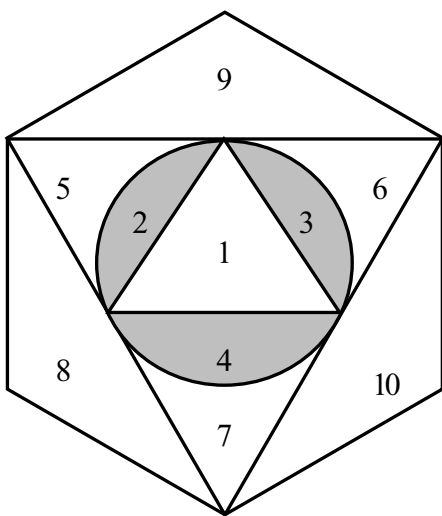
ინოვაციური პოლიტიკა, თავის მხრივ, მჭიდროდაა დაკავშირებული სამეცნიერო-ტექნიკურ და სხვა პოლიტიკასთან, მეცნიერებისა და სამეცნიერო-ტექნიკური განვითარების რეგულირების ჩათვლით.

ინვესტიციების სტიმულირებაზე მიმართული სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკა, ერთდროულად ასტიმულირებს როგორც ინოვაციებს მათი მატერიალიზაციის გზით, ასევე მათ ფინანსურ შედეგებს. სხვა სიტყვებით, იგი ხელს უწყობს განათლებისა და მეცნიერების განვითარებას, ახალი ცოდნის მიღებას და ტექნიკური და ტექნოლოგიური ინოვაციების შექმნას.

სტრუქტურული პოლიტიკა ხსნის ინოვაციების სტიმულირების შესაძლო გზებს მაღალტექნოლოგიური დარგების მხარდაჭერის, ტრადიციული დარგების ახალტექნოლოგიურ ბაზაზე განვითარების გზით.

ინსტიტუციონალური პოლიტიკა განსაზღვრავს ინოვაციური პროცესების სოციალურ-ეკონომიკურ სივრცეს, ე.ი. სამეურნეო სუბიექტების საქმიანობას და ურთიერთობას მათ შორის.

ცნობილია, რომ თანამედროვე პირობებში ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა და ხალხის კეთილდღეობა ბევრადაა დამოკიდებული სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალის ეფექტიან გამოყენებაზე, სიახლეების მოქმედი სისტემის ფუნქციონირებაზე. სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალის არსებობა ქვეყანაში – ეს არის აუცილებელი, მაგრამ არა საკმარისი პირობა სამეცნიერო-ტექნიკური

ნახ. 1. სოციალ-ეკონომიკური და მეცნიერულ-ტექნიკური განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკის სტრუქტურა

სადაც:

- 1 – ინოვაციური პროცესი.
- 1, 2, 3, 4 – ინოვაციური პოლიტიკა.
- 5 და 2; 6 და 3; 7 და 4; – სამეცნიერო-ტექნიკური, სტრუქტურული და ინსტიტუციონალური პოლიტიკა.
- 2, 3, 4 – ინოვაციური პოლიტიკის ურთიერთკავშირი სამეცნიერო-ტექნიკურ, სტრუქტურულ და ინსტიტუციონალურ პოლიტიკასთან;
- 8, 9, 10 – ინოვაციური საქმიანობის განხორციელების მიმართულებები.

პროგრესის მიღწევების წარმატებით ათვისებისთვის ეკონომიკური ზრდის დაჩქარების მიზნით, სასაქონლო პროდუქციის წინ წაწევისთვის გასაღების ბაზარზე, მისი კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფისთვის, ახლად შექმნილი ღირებულების გადიდებისთვის (მთლიანი შიდა პროდუქტი, ეროვნული შემოსავალი) და მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებისთვის. საჭიროა მიღწეული იქნეს სამეცნიერო-ტექნიკური, საწარმოო და საკადრო პოტენციალის გამოყენება საჭირო და სწორი მიმართულებით და მინიმალური დანახარჯების პირობებში მაქსიმალური უკუგების მიღება.

ცხადია, რომ დასაბუთებული პოლიტიკის გამოყენება (სამეცნიერო-ტექნიკური, სტრუქტურული, ინოვაციური, ინსტიტუციონალური) გააუმჯობესებს ახდენს ინოვაციური საწარმოების განვითარების ღონეზე და მათი პერსონალის სოციალურ-ეკონომიკურ სტატუსზე, შესაბამისად, მთელ საზოგადოებაზე.

ნებისმიერი ქვეყნის მ.შ. საქართველოს სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალის მთავარი სუბიექტებია სამეცნიერო-კვლევებში და დამუშავებებში დაკავებული მეცნიერები და სპეციალისტები. ზოგადად, მათი საქმიანობა ხორციელდება შემდეგი მიმართულებით:

– **კვლევების ორგანიზაციის პროგრამულ-მიზნობრივი მეთოდების სრულყოფა და მათი შედეგების ათვისება წარმოებაში.** თანამედროვე პირობებში სხვადასხვა მეცნიერული მიმართულებით საქართველოში სრულდება XX სახელმწიფო პროგრამა. მათი ჩამონათვალი დამტკიცებულია მთავრობის მიერ და ფინანსდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან;

– **სამრეწველო საკუთრების ობიექტზე უფლებათა დაცვის სისტემის სრულყოფა და განვითარება.** ეკონომიკის ინოვაციური განვითარება გულისხმობს მეცნიერების მხრიდან შემოთავაზებული სიახლეების არსებობას, წარმოების მიერ მათ შერჩევას ეფექტიანობისა და გამოყენების შესაძლებლობების პოზიციებიდან, ასევე მონოპოლიის დროებით აღებას ინოვაციებზე, მათი ავტორებისთვის გარანტირებული დამატებითი მოგების მიღების მიზნით. ეს უკანასკნელი შესაძლებელია მაშინ, როცა სიახლეებზე უფლება კანონმდებლობითაა დაცული;

– **ინოვაციური საქმიანობის აქტივიზაცია.** ძირითადი ამოცანა ამ მიმართულებით არის ეროვნული ინოვაციური სისტემის ჩამოყალიბება, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ინოვაციური პროცესი – მეცნიერული იდეებიდან

დაწყებული და ინოვაციური პროდუქტის შექმნისა და მომხმარებელამდე მათი დაყვანით დამთავრებული.

ქვეყანაში მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, ჯერ ერთი, გატარდეს სამეცნიერო-ტექნიკური და სოციალ-ეკონომიკური განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკა ტექნოლოგიების ბაზრის ეფექტიანი ფუნქციონირების უზრუნველყოფისთვის. მეორეც, ეს არის ერთ-ერთი გზა სამეცნიერო-ტექნიკური სფეროს რეფორმირებისთვის, რაც შესაძლებელს ხდის ქვეყანა აიყვანოს ეკონომიკური განვითარების უფრო მაღალ დონეზე. ამისათვის საქართველოში, უპირველეს ყოვლისა, უნდა არსებობდეს ინოვაციური სფეროს ყველა აუცილებელი ორგანიზაციული ფორმა: მცირე საწარმოები, ინკუბატორები, ტექნოპარკები და შესაბამისი ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზა.

ქვეყანაში გატარებული სახელმწიფო პოლიტიკა შესაძლებელს გახდის გადაიჭრას შემდეგი ამოცანები (პრობლემები):

- ეროვნული მრეწველობის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება როგორც შიდა, ასევე საგარეო ბაზრებზე;
- წარმოების ფაქტორების რაციონალური გამოყენება;
- წარმოების ადაპტაცია სტრუქტურულ და ციკლურ კრიზისებთან;
- მეცნიერებისა და განათლების განვითარება;
- გარემოს დაცვა;
- ხალხის კეთილდღეობის ზრდა და ა.შ.

ჩამოთვლილი პრობლემების გადაჭრა უნდა განხორციელდეს ინსტრუმენტების (დონისძიებების) ნაკრების პირდაპირი, ირიბი და სინთეზური ზემოქმედების საშუალებით ციკლის „მეცნიერება–ტექნიკა–წარმოება“ სტადიაზე.

ეკონომიკურ ზრდაზე ზემოქმედების პირდაპირ დონისძიებებს მიეკუთვნება სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების საბიუჯეტო (სახელმწიფო) დაფინანსება, სახელმწიფო შეკვეთები, ზოგიერთი სახის სამრეწველო პროდუქციის გარანტირებული შესყიდვა და სხვა.

ირიბი დონისძიებები (მწვობრი სტაბილიზატორები) აიძულებენ ინოვაციურ საწარმოს და ქვეყნის ეკონომიკას, მთლიანად იმუშაოს თვითრეგულირების რეჟიმში. მათ მიეკუთვნებიან, მაგალითად: ინვესტიციების საგადასახადო სტიმულირება კვლევებსა და დამუშავებებში (ნოვაციები), საამორტიზაციო შეღავათები, სამეცნიერო-ტექნიკური კოპერაციის განვითარება და ა.შ.

საპატენტო-სალიცენზიო რეგულირება, ჩვენი აზრით, უნდა მივაკუთვნოთ სინთეზურ (შერეული) დონის ძიებებს. ჯერ ერთი, ესაა პირდაპირი ზემოქმედება ეკონომიკაზე. პრაგმატული მიდგომის გათვალისწინებით, თავისდროულად შემუშავებული და საკანონმდებლო გზით მიღებული ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზა იცავს საქონელმწარმოებელს ინოვაციების შექმნისა და გამოყენების გარე ხელყოფისგან, ხელს უშლის მათ დიფუზიას. ეს უკანასკნელი უზრუნველყოფს დამატებით სარგებელს როგორც ინვესტორისთვის, ასევე ინოვაციისთვის და შემდგომში განაპირობებს ქვეყნის შშპ-ს და სხვა აგრეგირებული მაჩვენებლების გადიდებას.

მეორეც, იგი რეგულირების ირიბი ინსტრუმენტია. საპატენტო-სალიცენზიო რეგულირება გარკვეულწილად შეიძლება გამოვიდეს სხვა ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის შემაფერხებელ ფაქტორად, რამდენადაც ტექნიკური გადაწყვეტილებები არის პატენტის მფლობელის საკუთრება, მას უფლება აქვს, გადაწყვიტოს მისი გავრცელების შესაძლებლობები საგარეო ბაზრებზე. მოცემულ შემთხვევაში, ქვეყანა, როგორც ლიდერი, რომელიმე ინოვაციურ მიმართულებასთან მიმართებაში შეიძლება აღწევდეს უპირატესობას და დებულობდეს დამატებით სარგებელს.

საპატენტო-სალიცენზიო რეგულირება შეიძლება ირიბ ზეგავლენას ახდენდეს ტექნიკური სიახლის შექმნელი ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდაზე, რომელიც დაცულია პატენტით. იგი შეიძლება გახდეს შემაფერხებელი ფაქტორი დამატებითი სარგებლის მიღების საქმეში საწარმოსთვის, რომელიც აწარმოებს ანალოგიურ საქონელს. ეს მოვლენა განსაკუთრებით ფიქსირდება სამხედრო-თავდაცვითი კომპლექსის საწარმოებში, რომლებიც ხშირად მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების ტენდენციების შესაბამისი ანალიზის გარეშე ახანგრძლივებენ გამოგონების საიდუმლოების ვადას.

ამრიგად, სამეცნიერო-ტექნიკური და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკა გამოხატავს დამოკიდებულებას სახელმწიფოსა და საინოვაციო საქმიანობას შორის, განსაზღვრავს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების მუშაობის მიზანს, მიმართულებებსა და ფორმებს ინოვაციის სფეროში და მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევების დანერგვას წარმოებაში.

სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკა და მისი პრიორიტეტული მიმართულებები

მსოფლიო გამოცდილება ადასტურებს, რომ ქვეყანა, რომელიც უპირატესობას ანიჭებს ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ინოვაციურ გზას, შეიმუშავებს და ეფექტიანად იყენებს სახელმწიფო ინოვაციურ პოლიტიკას.

სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკა არის სამეცნიერო-ტექნიკური და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილი, რომელიც გამოხატავს სახელმწიფოს დამოკიდებულებას ინოვაციურ საქმიანობასთან, განსაზღვრავს ციკლის – „მეცნიერება–ტექნიკა–წარმოება“ – მოვლენებთან სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობის მიზნებს, მიმართულებებს, საქმიანობის ფორმებს.

ჩვენი მოსაზრებით, სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკის ძირითადი მიზნები შემდეგნაირად შეიძლება ჩამოყალიბდეს:

- ტექნოლოგიური დონისა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლება ეკონომიკური დოვლათის წარმოებაში;
- ინოვაციური პროდუქციის გასვლის უზრუნველყოფა გასაღების შიდა და გარე ბაზრებზე;
- შიდა ბაზარზე იმპორტული პროდუქციის ჩანაცვლება სამამულო პროდუქციით და ამის საფუძველზე სამრეწველო წარმოების გადაყვანა მდგრადი ეკონომიკური ზრდის სტადიაზე;
- ინოვაციური საქმიანობისადმი სახელმწიფო მხარდაჭერის გაფართოვება; სახელმწიფო რესურსების გამოყენების ეფექტიანობის ამაღლება;
- ეკონომიკური, სამართლებრივი და ორგანიზაციული პირობების შექმნა ინოვაციური გარემოსთვის.

ინოვაციური საქმიანობის განხორციელების გარემო, ეროვნული ინოვაციური სისტემა, რომელიც მოიცავს რიგ სუბმენტებს (ნახ. 2). ინოვაციური საქმიანობის ნორმატიულ-სამართლებრივი ბაზა, ანუ სამართლებრივი სივრცის სპეციალური სუბმენტი, რომელიც არეგულირებს ინოვაციურ პროცესებს. ინოვაციური ინფრასტრუქტურა, რომელიც თავის თავში მოიცავს: ინოვაციურ ცენტრებსა და ტექნოპარკებს, ვენჩურულ და სადაზღვევო ფონდებს, განსაკუთრებულ საწარმოებსა და სამეცნიერო-საწარმოო ცენტრებს. კადრების მომზადების სისტემა ინოვაციური საქმიანობისთვის, რომელიც მოიცავს უმაღლესი სასწავლებლებისა და აკადემიური მეცნიერების, კადრების მომზადებისა და გადამზადების ცენ-

ტრებს და ა.შ. სახელმწიფო მხარდაჭერის და მნიშვნელოვანი (პრიორიტეტული) სამეცნიერო მიმართულებების დაფინანსების სისტემებს (მექანიზმს). საერთაშორისო სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის სეგმენტი, რომელიც ახასიათებს გამოძგონებლის, სიახლეების ექსპორტისა და იმპორტის, ცოდნის საერთაშორისო ბაზარზე გადახდების ბალანსის განვითარების დონეს. სხვა სიტყვებით, ინოვაციური სისტემის ეს სეგმენტი ასახავს მის შედეგიანობას, ასე მაგ.: დარგისტრიუბული პატენტები ასახავენ კვლევითი ძალისხმევის როგორც შედეგებს, ასევე პოტენციალს ეკონომიკური ზრდის მიზნით ცოდნის შემდგომი გამოყენებისთვის. ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ქვეყნები, რომლებიც ლიდრობენ მშპ-ს მეცნიერებატეკვადობით, არის: შვეცია, ფინეთი, აშშ, გერმანია. მათ აქვთ პატენტების ყველაზე მეტი წილი 1 მლნ. მოსახლეზე. ის ქვეყნები, რომლებიც გამოირჩევიან მშპ-ს მეცნიერებატეკვადობის დაბალი დონით (პორტუგალია, საბერძნეთი, ესპანეთი), აქვთ უმნიშვნელო შედეგები სამრეწველო საკუთრების ობიექტების დაპატენტებაში (3-დან 20 პატენტი 1 მლნ. მოსახლეზე).

ინოვაციური სისტემის ყოველი ცალკეული სეგმენტი (ელემენტი) შეიძლება იყოს ინოვაციის შექმნის, ათვისებისა და ბაზარზე რეალიზაციის სტრატეგიული დაგეგმვის პროცესის მიზნების განხორციელების ბაზა. მეორეც, სტრატეგიული დაგეგმვა პრიორიტეტული მიმართულებების მიხედვით შესაძლებელს ხდის, მოხდეს ეკონომიკური ზრდის

ინტენსიურ გზაზე გადასვლა.

სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკის ჩამოყალიბებისა და განხორციელების შემდეგ განვიხილავთ ძირითად პრინციპებს:

- ფაქტის აღიარება, რომ ინოვაციური საქმიანობა მიმართულია საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებაზე და მეცნიერებატეკვადი პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის ზრდაზე, გასაღების სხვადასხვა ბაზრებზე (საერთაშორისო, ეროვნული, რეგიონული, დარგობრივი, ადგილობრივი), მოსახლეობის ცხოვრების დონის, ეროვნული და ეკოლოგიური უსარფთხოების ამაღლებაზე;

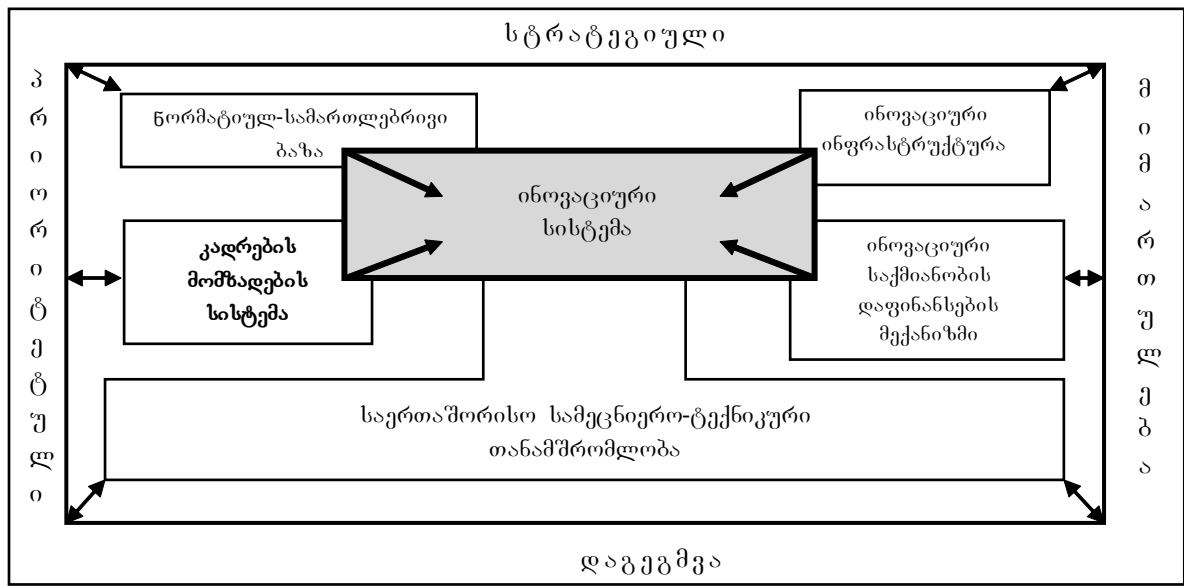
- სახელმწიფო რესურსების კონცენტრაცია საბაზისო სიახლეების შექმნაზე ეკონომიკაში სტრუქტურული ძვრების უზრუნველყოფის მიზნით;

- ინტელექტუალური საკუთრების, მ. შ. მრეწველობის, სუბიექტების, უფლებების სახელმწიფო დაცვა;

- ინოვაციური საქმიანობის რეგულირების სახელმწიფო უზრუნველყოფა ინოვაციურ სფეროში კონკურენტული მექანიზმის ეფექტიან ფუნქციონირებასთან შეხამებით.

ინოვაციური პოლიტიკის ძირითადი პრიორიტეტული მიმართულებები მიზანშეწონილად მიგვაჩნია შემდეგნაირად დაჯგუფდეს:

- სამუშაოები საბაზო ტექნოლოგიების შექმნის მიმართულებით რესპუბლიკის, რეგიონების დარგებისთვის, რომელთაც უნარი შესწევთ უზრუნველყონ სიახლეების შედარებითი უპირატესობა, საწარმოს და მთლიანად

ნახ. 2. ინოვაციური სისტემის ძირითადი სუბეფენტიები (ელემენტები)

ქვეყნის ეკონომიკური დამოუკიდებლობა;

- სამუშაოები სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრამების დარგობრივი და რესპუბლიკური პროგრამების მიხედვით, რომლებიც მოითხოვენ რესურსების მასშტაბურ კონცენტრაციას, რაც არ შეუძლიათ ცალკეულ ინოვაციურ საწარმოებს;

- ცალკეული პროგრამებისა და პროექტების მიმართულების შესრულებული სამუშაოები.

ამრიგად, სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს ინოვაციური პროცესების აქტივიზაციაზე ეკონომიკის ყველა სფეროში, ინოვაციური კლიმატის გაუმჯობესებაზე, ხელსაყრელი პირობების შექმნაზე სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენებისთვის, ინოვაციური საქმიანობის სტიმულირების საბაზრო მექანიზმებისა და ეფექტიანი ინოვაციური ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბებაზე, მცირე საწარმოების ფუნქციონირებაზე, ვენჩურული სტრუქტურების ფორმირებაზე, სამეცნიერო-ტექნიკური სფეროს პერსონალისთვის სიახლეთა კომერციალიზაციის საქმიანი პრინციპების შესწავლაზე.

ინოვაციური პოლიტიკის განხორციელების შედეგები შეიძლება იყოს:

- რესურსდაზოგვის ხარისხობრივად ახალი დონე, რომელიც მოწოდებულია უზრუნველყოს შრომის ნაყოფიერებისა და ფონდუკუგების ზრდა, მასალატევადობის შემცირება, პროდუქციის ენერგოტევადობის შემცირება, მისი კონკურენტუნარიანობის მიღწევა. წარმოების ფაქტორების რაციონალური გამოყენება მიმართულია სახალხო მეურნეობის სტრუქტურისა და საგარეო ვაჭრობის ძირეულ გარდაქმნაზე; მიზანი ერთია – მთლიანად ნედლეულისა და მასალების ეკონომია, რაც აუცილებელია სიახლეთა შექმნისა და რეალიზაციისთვის და რაც საბოლოოდ განაპირობებს გადამამუშავებელი დარგების რენტაბელობის ზრდას;

- სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ხარისხობრივად ახალი სოციალური მიმართულება – ესაა ეკოლოგიურად სუფთა, ტექნიკურად უსაფრთხო ტექნოლოგიების ფართო გამოყენება. ინოვაციური საქმიანობის სწორედ ამ სფეროში, როგორც არსად, საჭიროა სახელმწიფოს მუდმივად ორგანიზებული და ხელმძღვანელი საქმიანობა, ვინაიდან ახალი ინოვაციური ტექნოლოგიების არასრულყოფილად ჩატარებული კვლევები და ასეთი ტექნოლოგიების გამოყენება შეიძლება,

დამლუპველი აღმოჩნდეს ადამიანის ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისთვის. უნდა ითქვას, რომ დღეისთვის, პირველ რიგში, მთავარი ამოცანაა არა მარტო „მეცნიერება-ტექნიკა-წარმოება“ ციკლის მუშაკთა ჯანმრთელობის შენარჩუნება და გადიდება, არამედ მთელი საზოგადოებისთვის იმავეს განხორციელება;

- მოსახლეობის ხარისხობრივად ახალი ცხოვრების დონე შეიძლება მიღწეული იქნას ქალაქისა და სოფლის მოსახლეობისთვის საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესებით. მოსახლეობის კეთილდღეობა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია იმ ქვეყნების ტექნიკური და ტექნოლოგიური გარღვევების (ჩამორჩენილობის) დაძლევაზე, რომლებიც ახორციელებენ ინოვაციურ საქმიანობას.

სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ სარეკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსების პრინციპები და მექანიზმები.

ინოვაციური პოლიტიკის განხორციელების საფუძველია სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსება. ინოვაციური საქმიანობის დაფინანსების კარგად დასაბუთებული და ჩამოყალიბებული სისტემა ყველა პირობას ქმნის ფინანსური სახსრების დაგროვებისთვის, მათი შესაძლებლობების კონცენტრაციისთვის ინოვაციური პროცესების საკანძო მიმართულებებზე.

ინოვაციური სფეროს სუბიექტების ფინანსური რესურსები შეიძლება გამოყენებულ იქნას არამატერიალური აქტივების შესაქმნელად, სიახლეების დასაყვანად საწარმოო სტადიამდე, ნედლეულის, მასალების, მაკომპლექტებელი მოწყობილობის და ა.შ. შესაძენად. ისინი გამიზნულია ფინანსური ვალდებულებების შესასრულებლად ბიუჯეტის, სადანღვევო, ვენჩურული, სალიზინგო და სხვა კომპანიების წინაშე.

ფინანსური რესურსების ფორმირების წყაროებია სამეცნიერო დაწესებულების საკუთარი და სხვა წყაროებიდან მოზიდული სახსრები, საბიუჯეტო და არასაბიუჯეტო შემოსულობანი. გარდა ამისა, სამეცნიერო დაწესებულების ფინანსური რესურსების შემადგენლობაში შედის მისი ძირითადი საქმიანობიდან, ფინანსური ოპერაციების განხორციელებიდან მიღებული მოგება. მნიშვნელოვანი ფინანსური რესურსები შეიძლება იქნას მობილიზებული პირველადი და მეორადი ემისიის ფასიანი ქაღალდების რეალიზაციიდან, ასევე, საკრედიტო ინვესტიციების მეშვეობით. სამეცნიერო-კვლევითი და

საცდელ-საკონსტრუქტორო საქმიანობის დაფინანსება შეიძლება განხორციელდეს აგრეთვე არსებული ფულადი რესურსების შიდა გადანაწილების ხარჯზე.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ფინანსური რესურსები ასრულებენ სამ მნიშვნელოვან ფუნქციას: გამანაწილებელს, საკონტროლოს და სანაციის.

გამანაწილებელი ფუნქცია უზრუნველყოფს ფინანსების გადაადგილებას მეცნიერების ერთი დარგიდან მეორეში, მათ გადანაწილებას სამეურნეო საქმიანობის სუბიექტებს შორის. დაფინანსების სუბიექტები შეიძლება იყვნენ დამოუკიდებელი ინოვაციური საწარმოები, საფინანსო-სამრეწველო სტრუქტურები, მართვის ტერიტორიული და სახელმწიფო ორგანოები, კერძო პირები და ა.შ. ყველა ისინი, ასე თუ ისე, კვლავწარმოებით პროცესის მონაწილენი არიან და გავლენას ახდენენ საქონლისა და მომსახურების ბაზრის ფორმირებაზე. ბაზარი „წაახალისებს“ საწარმოების ეფექტიან მუშაობას და „სჯის“ ცუდი მუშაობისთვის. იგი გავლენას ახდენს უფრო მნიშვნელოვანი სიახლეების შერჩევაზე, რომლებიც პერსპექტივაში შეიძლება სარგებლობის მომტანი იყოს როგორც სიახლეთა დამუშავებისთვის, ასევე ინვესტირებისთვის. ფინანსების განაწილების პროცესი ხორციელდება მათი ეკონომიკური დანიშნულებისა და არსებული კანონმდებლობის შესაბამისად.

ფინანსების საკონტროლო ფუნქცია შესაძლებელს ხდის, მიღებულ იქნას ინფორმაცია ფულადი სახსრების განაწილების გზებისა და პროპორციების შესახებ.

იგი ეფუძნება ფინანსურ მაჩვენებლებს, რომლებიც ასახულია ინოვაციური საწარმოს ბუღალტრულ, სტატისტიკურ და ოპერატიულ ანგარიშგებებში. მათ შეიძლება მივაკუთვნოთ: მთლიანი შემოსავალი, დანახარჯები, მოგება, გადახდები ბიუჯეტში და ა.შ. ფინანსური მაჩვენებლების მეშვეობით შესაძლებელია ინოვაციური საწარმოების მუშაობის სხვადასხვა მხარეების დაფიქსირება და მათი სამეურნეო საქმიანობის შედეგების შეფასება.

ფინანსური კონტროლი ციკლის „მეცნიერება-ტექნიკა-წარმოება“ სტადიების განხორციელებისას შეიძლება ხდებოდეს სხვადასხვა დონეზე: ინოვაციური საწარმოების სამსახურების მიერ, მესამე პირების მიერ (დამოუკიდებელი აუდიტორები), სახელმწიფო საგადასახადო ინსპექციების სპეციალისტების მიერ.

ფინანსების სანაციის ფუნქცია დაკავ-

შირებულია მოვალე-სამეცნიერო დაწესებულებისთვის ფინანსური მხარდაჭერის აღმოჩენასთან, მისი მდგრადი გადახდისუნარიანობის აღდგენის მიზნით და ურთიერთდამოკიდებულების აღდგენისთვის მოვალესა და კრედიტორს შორის დადგენილ ვადებში.

ინოვაციური საწარმოს ფინანსები ეკონომიკური არსით წარმოადგენს მისი ფულადი შემოსავლებისა და გასაყვების, ფონდების ფორმირებისა და გამოყენებისას წარმოქმნილ ფულად ურთიერთობებს. ამიტომ ფინანსური რესურსების მისამართიანობის, მიმართულებების თავისდროული დადგენა ხელს შეუწყობს ინოვაციური საქონლის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას, წარმოების ხარჯების შემცირებას, გავლენას მოახდენს მეწარმეობის ეფექტიანობაზე ინოვაციურ სფეროში.

სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსების სისტემის ძირითადი ამოსავალი პრინციპები შემდეგნაირად შეიძლება დაჯგუფდეს:

- ფინანსების მიზნობრივი ორიენტაცია და დაკავშირება წარმოებაში სიახლეების დანერგვისა და ათვისების ამოცანებთან;
 - დაფინანსების წყაროების დასაბუთებულობა და იურიდიული დაცულობა;
 - მოზიდული ფინანსური წყაროების მრავალფეროვნება;
 - დაფინანსების მომცველობა და კომპლექსურობა. ამ დებულების პრაქტიკაში გამოყენება სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების სხვადასხვა სახის თემების შესაბამისად დასამუშავებელი სიახლეების დაფინანსების საშუალებას იძლევა;
 - დაფინანსების სისტემის მოქნილობა და მორგება (ადაპტირება) ბაზრის კონიუნქტურის დინამიკურ ცვლილებებთან.
- სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსების რაციონალური სისტემა მოწოდებულია უზრუნველყოს ძირითადი ამოცანების გადაჭრა. კერძოდ:
- სახალხო მეურნეობის ყველა რგოლში ინოვაციების სწრაფად და ეფექტიანად დანერგვისთვის პირობების შექმნა;
 - ინოვაციური ინფრასტრუქტურის შენარჩუნება და განვითარება;
 - მეცნიერების საკადრო პოტენციალის შესანარჩუნებლად და ინოვაციური სფეროდან მისი გადინების თავიდან აცილებისთვის აუცილებელი პირობების შექმნა;
 - ინოვაციური საწარმოს გადახდისუნარი-

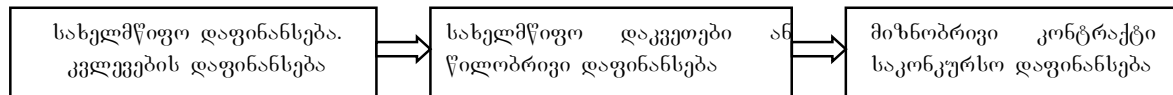
ანობის უზრუნველყოფა და მისი კაპიტალის გადიდება.

ჩამოთვლილი და კიდევ სხვა ამოცანები შეიძლება რეალიზებულ იქნას ინოვაციური პროექტების გაყიდვების ოდენობის ეფექტიანი დაგეგმვის, აღრიცხვის, ანალიზის, სტიმულირების შემთხვევაში, მოგების მიღებისა და რენტაბელობის ამაღლების შემთხვევაში.

ინოვაციების შემუშავებას, დანერგვას, წარმოებასა და გასაღებაზე მიმართული ფინანსური რესურსების გამოყენების განმაზოგადოებელი მაჩვენებელი არის წმინდა ფულადი ნაკადების ზრდა. მისი სიდიდის მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსების ეფექტიანობაზე, დასახული მიზნების კანონზომიერებაზე და მისი გადაჭრის ოპტიმალურ გზებზე.

განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსების მექანიზმი, ასე თუ ისე, ჩამოყალიბებულია. სახელმწიფო, როგორც წესი, აფინანსებს არა მარტო ფუნდამენტურ კვლევებს, არამედ იმ სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოებსაც, რომელთა შედეგები, რიგი მიზეზების გამო, ვერ იპოვიან ფართო გამოყენებას უახლოეს დროში კომერციულ სექტორში.

განვიხილოთ სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსების მექანიზმი სახელმწიფო ბიუჯეტიდან (ნახ. .3).

ნახ. 3. ფუნდამენტური კვლევის სახელმწიფო დაფინანსების სქემა

ფუნდამენტური სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების დაფინანსების მექანიზმი აგებულია პროექტების არჩევის საფუძველზე შედარებით ავტორიტეტული სპეციალისტების დასკვნების გათვალისწინებით; კონტრაქტების მოპოვებაზე აღრე ჩატარებული კვლევების შედეგად მიღებული შედეგების მხედველობაში მიღებით; სამეცნიერო საზოგადოების ფართო ფენების აზრის საფუძველზე.

ფუნდამენტური კვლევების სტადიაზე დაფინანსების ძირითად წყაროდ მიღებულია სახელმწიფო ბიუჯეტი ანდა წილობრივი დაფინანსება. ამ მიზნით შეიძლება გამოყენებულ იქნას გამოყოფილი სახსრების განაწილების

ორი არხი: სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების მიზნობრივი ანდა საკონკურსო დაფინანსების განხორციელება; ინოვაციური სფეროს ნებისმიერი სუბიექტის მიერ, თუკი კვლევის შედეგები მიმართული იქნება მთელი საზოგადოების საკეთილდღეოდ, გრანტების მიღების თანაბარი შესაძლებლობების შემთხვევაში. პირველ რიგში ფუნდამენტური სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების დაფინანსება ხორციელდება ისეთ სფეროებში, როგორცაა ეროვნული თავდაცვა, ტრანსპორტი, ენერგეტიკა, აგრეთვე სამოქალაქო მიზნები. ამასთან, კვლევის შედეგები, რომლითაც პირველ რიგში დაინტერესებულია სახელმწიფო, შეიძლება გამოყენებული იქნას როგორც ეკონომიკის კერძო, ისე საზოგადოებრივ სექტორში.

ნეოკლასიკური ეკონომიკური თეორიის პოზიციებიდან, ასეთი დაფინანსების აუცილებლობა დასაბუთებულია განუსაზღვრელობის და რისკის ძალზე მაღალი ხარისხით, აგრეთვე, ფუნდამენტური კვლევების შედეგების სრული განუსაზღვრელობის პირობებში ციკლის – „მეცნიერება–ტექნიკა–წარმოება“ შემდგომ სტადიებზე. უფრო ფართოდ სახელმწიფო დაფინანსების აუცილებლობა დასაბუთებულია ინოვაციური პროცესის განხორციელების ე.წ. წრფივი მოდელის შესაბამისად, რომლის თანახმადაც, მეცნიერება არის ახალი ტექნიკის, ტექნოლოგიებისა და ეკონომიკის პროგრესის წყარო.

განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში გამოყენებითი ხასიათის სამეცნიერო კვლევების დაფინანსება, როგორც წესი,

ხორციელდება კერძო სექტორის მიერ. გამონაკლის წარმოადგენენ სახელმწიფო დაკვეთით შესრულებული გამოყენებითი ხასიათის სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოები სამხედრო მიზნებისთვის, ზოგიერთი სამედიცინო ხასიათის კვლევებისა და სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის პრიორიტეტული მიმართულებებისთვის. სახელმწიფოს მონაწილეობა გამოყენებითი ხასიათის სამეცნიერო კვლევებში დაკავშირებულია იმასთან, რომ მიღებული სამეცნიერო ინფორმაცია საერთო ხასიათის მატარებელია.

გაცილებით რთულადაა საქმე გამოყენებითი ხასიათის სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების დაფინანსების მხრივ გარდამავალი

ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში. მაგ.: გამოყენებითი ხასიათის სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების დაფინანსებისადმი ასეთი მიდგომა დღეისთვის არ პასუხობს ეკონომიკურ მოთხოვნებს, რამდენადაც გამოყენებითი ხასიათის სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების შედეგები, რომლებიც მიიღება საბიუჯეტო ასიგნებების ხარჯზე, შეიძლება, გამოყენებული იქნეს საკუთრების სხვადასხვა ფორმის სუბიექტების მიერ. იმ გარემოების გათვალისწინებით, რომ სამეცნიერო კვლევებისა და დამუშავებების შედეგები საქონლისა და მომსახურების კონკურენტუნარიანობის ამაღლების საქმეში ერთგვარი საფუძველია. სხვადასხვა ფორმის საკუთრების მქონე სამრეწველო ფირმებმა სახელმწიფოსთან ერთად მონაწილეობა უნდა მიიღონ გამოყენებითი ხასიათის სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების ინვესტირებაში.

გამოყენებითი ხასიათის სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების დაფინანსების მექანიზმი ფუნდამენტური კვლევების ინვესტირების მექანიზმის იდენტურია. იგი შეიძლება განხორციელდეს სახელმწიფო შეკვეთის ანდა წილობრივი მონაწილეობის გზით; მიზნობრივი, საკონკურსო ანდა სპეციალიზებული ფონდების მეშვეობით. ეს უკანასკნელი თავიანთ საქმიანობას ახორციელებენ სახელმწიფო კონტროლის ქვეშ. ზოგიერთ ქვეყანაში მათზე გამოყოფილი ფინანსური რესურსები 50%-მდე აღწევს. მოცემული სახის დაფინანსების მონაწილეები შეიძლება იყვნენ მეურნეობრიობის სხვადასხვა საკუთრების ფორმის სუბიექტები, რომლებიც დაინტერესებული არიან დაგეგმილი კვლევების განხორციელებით. ისინი მზად არიან, ამ მიზნით გამოყონ აუცილებელი ფინანსური სახსრები, ხოლო აუცილებლობის შემთხვევაში – მატე-

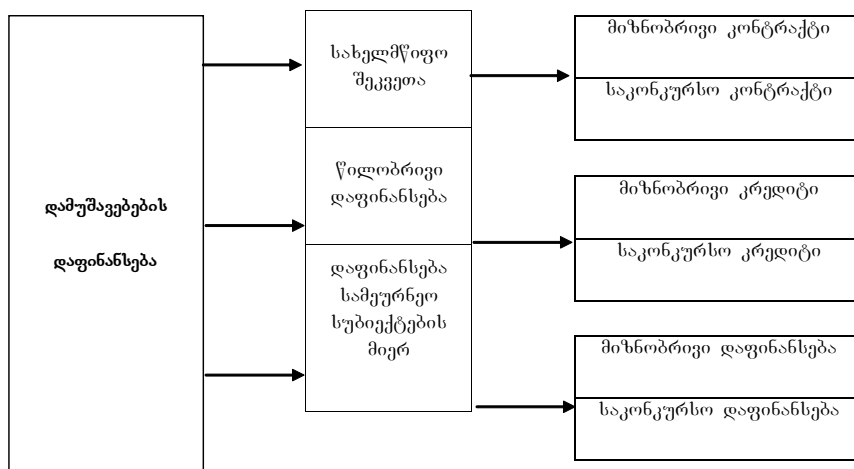
რიალურ-ტექნიკური რესურსებიც.

დამუშავებების დაფინანსება, ასევე, შეიძლება იყოს სახელმწიფო, წილობრივი და სხვადასხვა სახის საკუთრების სუბიექტების სახსრების ხარჯზე (ნახ. 4).

სახელმწიფო შეკვეთის რეალიზება შეიძლება მოხდეს მიზნობრივი კონტრაქტის გაფორმებით ანდა მ. შ. შეღავათიანი და საკონკურსო წესით გაცემული კრედიტით. ამასთან, მიზნობრივი დაფინანსება დაკავშირებული უნდა იყოს სახელმწიფო სპეციფიკური ამოცანების გადაწყვეტასთან. მაგალითად, საცდელი ნიმუშების შექმნა გარემოზე ეკოლოგიური კონტროლის განსახორციელებლად. შეღავათიანი დაკრედიტება მოიცავს ზემოქმედების ირიბ ღონისძიებებს სამეცნიერო-ტექნიკური და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკის განსახორციელებლად.

სამეცნიერო-კვლევითი, ასევე, საცდელ-ტექნოლოგიური სამუშაოების დაკრედიტებისა და დაფინანსების წილობრივი და შეღავათიანი ფორმა ქვეყნის ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის შემცირების შესაძლებლობას იძლევა. გამოთავისუფლებული ფინანსური სახსრები წარმართება ფუნდამენტური სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობის განსახორციელებლად. ამ უკანასკნელის შედეგები მომავალში შეიძლება გახდეს ეროვნული ეკონომიკის ზრდის საფუძველი.

სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსებისას ჩვეულებრივ, იყენებენ გარე (მოზიდული) და შიდა (საკუთარ) ფულად სახსრებს. გარე (მოზიდული) ფინანსური ფულადი სახსრები შედგება სახელმწიფო საბიუჯეტო ასიგნებებისგან, საფინანსო-საკრედიტო ორგანიზაციე-

ნახ. 4. დამუშავებების დაფინანსების სქემა

ბის კრედიტებისგან, ორგანიზაციებისა და მოქალაქეების ცალკეული ჯგუფების ნასესხები სახსრებისგან.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გარე ფინანსური წყაროა საბიუჯეტო ასიგნებები. ისინი უზრუნველყოფენ მსხვილმასშტაბიან სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრამების გადაჭრას. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ასეთი სახის გამოკვლევებს დარგობრივი მეცნიერება ვერ განახორციელებს. ასეთი კვლევები უნდა დაფინანსდეს სხვადასხვა დონის სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრებიდან და სპეციალიზებული ფონდების ხარჯზე.

მაგალითად, ყოფილ პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში ფულადი სახსრები სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსებაზე გამოიყოფა სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, ადგილობრივი ბიუჯეტებიდან, ფუნდამენტური კვლევების ფონდიდან, სამინისტროებისა და სხვა ორგანიზაციების სახსრებიდან. ეს სახსრები ჩვეულებრივ, წარმართება სახელმწიფო მიზნობრივი ინოვაციური პროგრამების, ინოვაციური პროექტების დაფინანსებაზე საკონკურსო საფუძველზე და სხვ.

როგორც წესი, სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრები გამოიყოფა, პირველ რიგში, იმპორტშემცველი პროდუქციის, კონკურენტუნარიანი საქონლის წარმოებაზე, რომელიც სარგებლობს მაღალი მოთხოვნით, ასევე უფრო მაღალი ხარისხის და კლასისა ახალი საქონლის ათვისებასთან შედარებით.

სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსების მნიშვნელოვანი წყაროა საბანკო კრედიტი. საბანკო კრედიტი ბანკის მიერ გაიცემა დადგენილ ვადაში, განსაზღვრული საბანკო განაკვეთით, განსაზღვრული მიზნით გამოსაყენებლად. საბანკო პროცენტის სიდიდე დამოკიდებულია სესხის ვადაზე, ინოვაციური პროექტის რისკის სიდიდეზე, მსესხებლის მახასიათებლებზე და ა.შ.

საბანკო დაკრედიტება, ჩვეულებრივ, ორიენტირებულია მინიმალურ საკრედიტო რისკზე, ამიტომ ინოვაციური საწარმოს კრედიტებზე ხელმისაწვდომობა ყოველთვის შეზღუდულია. კომერციული ბანკი, როგორც წესი, აკრედიტებს მხოლოდ იმ ინოვაციებს, რომელთაც აქვთ გამოსყიდვის რეალური ვადები, ხოლო საწარმოს უნდა გააჩნდეს კრედიტის დაბრუნების წყაროები მთლიანად დარგთან შედარებით უფრო მოკლე ვადებში.

სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონ-

სტრუქტორო სამუშაოების ფინანსური სახსრებით უზრუნველყოფის მიზნით, თანამედროვე პირობებში, მიღებულია არასაბიუჯეტო სახელმწიფო ფონდების შექმნა. ასეთი ფონდები შეიძლება შეიქმნას სამინისტროებში, რეგიონებში, მსხვილ ქალაქებში, საწარმოებში, სადაზღვევო, ვენჩურული (სარისკო) და ლიზინგური კომპანიების მიერ, არასახელმწიფო საპენსიო ფონდების, ლომბარდების მიერ და ა.შ. ისინი საკრედიტო არასაბანკო ფინანსური ორგანიზაციებია, ასრულებენ ბევრ საბანკო ოპერაციას და კონკურენციას უწევენ ბანკებს.

ინოვაციური პროექტების არასაბიუჯეტო (არასახელმწიფო) დაფინანსების მნიშვნელოვანი წყაროები შეიძლება იყოს: საწარმოს და ორგანიზაციის საკუთარი სახსრები, რომლებიც ახორციელებენ ინოვაციურ საქმიანობას. მაგალითად, წარმოების განვითარების ფონდი და საამორტიზაციო ანარიცხების ფონდი; სპეციალიზებული და საქველმოქმედო ფონდები; ადგილობრივი და უცხოური ინვესტიციები; სახსრები, რომლებიც შეიძლება მიიღონ ინოვაციურმა საწარმოებმა აქციების მეორადი ემისიის (ან სხვა ფასიანი ქაღალდების) განხორციელების გზით; ფინანსური ლიზინგი და ვენჩურული (რისკიანი) სახსრები; სხვა არასაბიუჯეტო წყაროები, რაც კანონით არ იკრძალება.

უფრო დაწვრილებით განვიხილოთ ინოვაციური პროექტების დაფინანსების წყაროებიდან, ჩვენი აზრით, უფრო პერსპექტიული წყაროები.

სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსების საკმაოდ ფართოდ გავრცელებული ფორმაა ფასიანი ქაღალდების მეორადი ემისია. მისი მეშვეობით შეიძლება მოკლე დროში მოზიდული იქნას ფინანსური სახსრების საჭირო ოდენობა. დაფინანსების ეს ფორმა შედარებით ხელმისაწვდომია ღია და დახურული სააქციო საზოგადოებებისთვის. აქციების მეორადი ემისია შესაძლებელს ხდის აკუმულირებული იქნას მსხვილი ფულადი სახსრები, რომლებიც შემდგომში შეიძლება წარმართოს ახალი ინოვაციური პროექტის დაფინანსებაზე, კრედიტის დაფარვაზე, პირველადი ემისიის აქციების გამოსყიდვაზე და ა.შ. ფასიანი ქაღალდების მეორადი ემისიის მეშვეობით ხორციელდება ინვესტიციური კრედიტის შეცვლა საბაზრო სავალლო ვალდებულებებით, რაც ხელს უწყობს ფინანსური რესურსების სტრუქტურის ოპტიმიზაციას, რომლებიც ინვესტირებულია

ინოვაციურ პროექტებში.

ასე მაგალითად, აშშ-ს ფირმა „ლოდჯიკი“-პირველადი აქციების ხარჯზე ორგანიზებას უკეთებს ნახევარგამტარების გამოშვებას. აქციის ფასი იყო 60 ცენტი. აქციების მეორადი ემისიიდან ერთი წლის შემდეგ ამ აქციების ფასი 21 დოლარამდე გაიზარდა, რაც 35-ჯერ მეტია პირველადი გამოშვების აქციების ფასთან შედარებით. აღნიშნულმა გარემოებამ საშუალება მისცა კომპანიას, გადაეხადა კრედიტები და მიეღო მაღალი მოგება.

ვენჩურული (სარისკო) სახსრები, როგორც წესი, გამოიყენება მცირე ზომის კვლევითი და დამწერაკი ფირმების, სამეცნიერო-ტექნიკური დამუშავებების დასაფინანსებლად; ასევე აღმოჩენების, ნებისმიერი ნოვაციის, გამოგონებების, ინჟინირინგული გადაწყვეტილებების წარმოებამდე დასაყვანად და დასანერგად, დასაფინანსებლად, რომელსაც აქვს სარისკო და პერსპექტიული ხასიათი. ვენჩურული კომპანიები ფინანსურ სახსრებს იღებენ პროცენტის გადახდისა და მათი დაბრუნების გარანტიის გარეშე. ამიტომ მათი რისკი დიდია, მაგრამ წარმატების შემთხვევაში რისკი კომპენსირდება ზემოგებით, რაც გაწეულ ხარჯებს 30-200-ჯერ აღემატება. გამოკვეყნებული მონაცემების თანახმად, 15% ვენჩურული კაპიტალი მთლიანად იკარგება; 25% ზარალია დაგეგმილზე გამოსყიდვის დიდი ვადის პირობებში, 30% ვენჩურული კომპანიები იღებენ გარანტირებულ მოგებას და მხოლოდ 20-30% ღებულობს ზემოგებას. ვენჩურული დაფინანსების დროს დიდი დანაკარგების თავიდან ასაცილებლად საჭიროა ინოვაციური პროექტების გულდასმით შერჩევა. ეს უნდა მოხდეს სახსრების ერთდროული დაბანდებით რამდენიმე ინოვაციურ პროექტში, მათი განხ-

ორციელების სხვადასხვა ვადით.

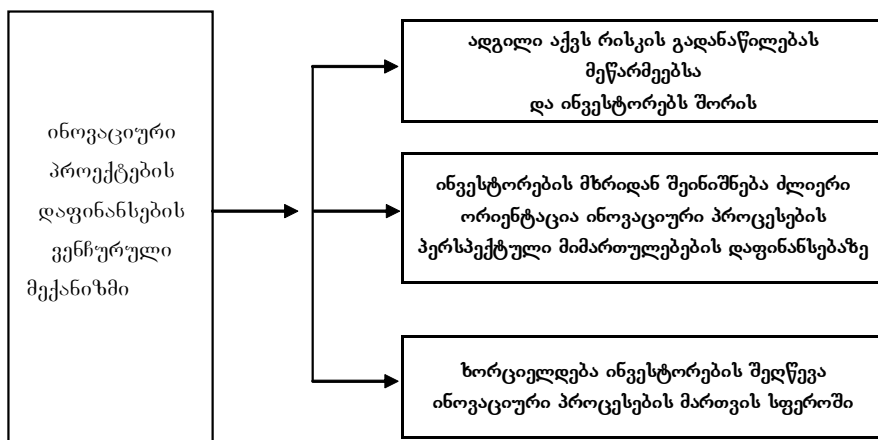
რიგ შემთხვევაში, ვენჩურული კაპიტალის მფლობელები აფინანსებენ ინოვაციურ პროექტებს მხოლოდ აქციების გამოშვების სტადიაზე. ისინი თამაშობენ რა აქციების კოტირებით, შეუძლიათ მიიღონ დაბანდებული ვენჩურული კაპიტალის სიდიდეზე გაცილებით მეტი ღირებულება. ინოვაციური პროექტების დაფინანსების ვენჩურულ მექანიზმს (ნახ. 5), სხვადასხვა სამეურნეო სუბიექტების მიერ კრედიტების მიღებისგან განსხვავებით, ახასიათებს რიგი განმასხვავებელი თავისებურებები.

უფრო დაწვრილებით განვიხილოთ ინოვაციების დაფინანსების ვენჩურული მექანიზმის თავისებურებები.

ინოვაციური პროექტის დაფინანსების ვენჩურული მექანიზმის პირველი თავისებურება ძირითადად დაკავშირებულია სიახლეების დანერგვაზე სპეციალიზებული წვრილი ფირმების პირობებთან.

ციკლის – „მეცნიერება-ტექნიკა-წარმოება“, ყოველი სტადია მოითხოვს მნიშვნელოვან ინვესტიციებს. ასეთი მოთხოვნა კრედიტზე, უმეტეს შემთხვევაში, უჩნდებათ მცირე მეწარმეებს, მეცნიერებს, გამოგონებლებს, კონსტრუქტორებს და ინჟინრებს, როცა ისინი დამოუკიდებლად ცდილობენ დანერგონ თავიანთი სიახლეები. ინვესტორებისთვის გამოყოფილ კრედიტზე კომპენსაცია შეიძლება იყოს მათთვის მოგების მიღებაზე უფლების მინიჭება (აქციების პაკეტი) დიდი მოთხოვნის მქონე ახალი ნაკეთობის გამოშვების პერიოდში.

ინოვაციური პროექტების დაფინანსების ვენჩურული მექანიზმის მეორე თავისებურებაა ის, რომ ხორციელდება სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ყველაზე მოწინავე

ნახ. 5. ინოვაციური პროექტების სარისკო დაფინანსების ვენჩურული მექანიზმი

მიმართულებების დაფინანსება. რისკიანი კაპიტალის ინვესტორები ყოველთვის თვალყურს ადევნებენ მეცნიერებას, ტექნიკას, წარმოების განვითარების ტენდენციებს, რეაგირებენ ეკონომიკური პოლიტიკისა და ბაზრის კონიუქტურის უმნიშვნელო ცვლილებებზე. მითითებული ტენდენცია „მეცნიერება-ტექნიკა-წარმოება“ სტადიაზე სერიოზულ გავლენას ახდენს ვენჩურული კაპიტალის გადანაწილება ეკონომიკის სხვადასხვა დარგებს შორის. მაგ.: აშშ-ში რისკიანი დაფინანსების წილი გამოთვლით ტექნიკაზე ხუთი წლის განმავლობაში (2004-2009 წწ.) გაიზარდა 26-დან 43%-მდე. მაშინ, როცა რისკიანი ინვესტიციების წილი შემცირდა 20-დან 2%-მდე. ცვლილების მიზეზები განპირობებულია ენერგორესურსებზე მსოფლიო ფასების რყევით დროის ამ პერიოდში.

რისკიანი კაპიტალდაბანდების შესამე თავისებურებაა ის, რომ ინვესტორები არ იხდლებიან მხოლოდ ფინანსური კრედიტის მიღებით. ისინი უშუალოდ ანდა თავიანთი წარმომადგენლების მეშვეობით აქტიურად მონაწილეობენ ახალი ფირმის მართვაში ციკლის: „მეცნიერება-ტექნიკა-წარმოება“ ყველა სტადიაზე.

სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსების ერთ-ერთი ფორმაა ფინანსური ლიზინგი. ლიზინგი – ეს არის უფლების გადაცემა მოძრავი ანდა უძრავი ქონების სარგებლობაზე მისი მფლობელობაში გადაცემის გზით განსაზღვრული ვადით ანდა განუსაზღვრელი დროით კომპენსაციის პერიოდული გადახდით. იგი, როგორც წესი, წარმოადგენს ურთიერთობათა სამხრევი კომპლექსს, რომელშიც ლიზინგური კომპანია (მიმღები) მოსარგებლის თხოვნით და მითითებით შეიძენს მწარმოებლისგან მოწყობილობას, რომელსაც შემდეგ დროებით სარგებლობაში (არენდით) გადასცემს. კომპლექსში შედის ორი ხელშეკრულება:

ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულება ლიზინგურ კომპანიასა (მიმღები) და მოწყობილობის დამამზადებელს (გამყიდველი) შორის;

ლიზინგის ხელშეკრულება ლიზინგურ კომპანიასა და მოწყობილობის მოსარგებელს შორის.

ფინანსური ლიზინგი წააგავს საქონლის გადავადებით შესყიდვას. მოსარგებლე (არენდატორი) ვალდებულია კისრულობს პერიოდულად განახორციელოს გადახდები კრედიტორ ბანკთან ანდა ლიზინგურ კომპანიასთან. რაც შემთხვევებში, მოსარგებელს ვადის გას-

ვლის შემდეგ შეუძლია შეიძინოს მოწყობილობა საკუთრებაში. სხვადასხვა ქვეყანაში ეს პროცესი სხვადასხვანაირად რეგულირდება.

ზოგში მოწყობილობის მოსარგებლის პირობა შესაძლო შესყიდვაზე არის აუცილებელი პირობა ლიზინგი-ხელშეკრულების მიხედვით (მაგ.: საფრანგეთი, ბელგია). სხვა ქვეყანაში ეს დამოკიდებულია მხარეთა შეხედულებებზე (აშშ). ხოლო ზოგიერთ ქვეყანაში ასეთი პირობის ჩართვა ხელშეკრულებაში აკრძალულია (მაგ.: დიდი ბრიტანეთი). საარენდო მოწყობილობა შეიძლება შეფასდეს მოცემულ მომენტში მოქმედი საბაზრო ფასებით.

ასე რომ, არენდატორი (მოსარგებლე) ხელშეკრულების ვადის პირობებში პერიოდული გადახდების გზით იხდის მიღებული აქტივების მთელ ღირებულებას და ხდება მისი მეპატრონე. ეს გადახდები ასრულებენ საკრედიტო გადახდების (პროცენტი კრედიტზე) როლს.

ფინანსურ ლიზინგს ხშირად უწოდებენ წმინდა ლიზინგს სრული გადახდით. ეს იმასთანაა დაკავშირებული, რომ იდეალური ვარიანტის დროს მიმღებმა (არენდის გამცემი) უნდა მიიღოს საბაზრო პერიოდის დროს სახსრების მთელი თანხა, რაც ჩაღებულია საკუთრების შეძენაში, ასევე ხარჯები, რაც დაკავშირებულია დაფინანსებასთან. შესაბამისად, მიმღების სარგო (არენდის გამცემის) შეადგენს საარენდო გადახდებს + საგადასახადო შეღავათების შეფასებითი ღირებულება + აქტივების ნარჩენი ღირებულება ანდა მოსარგებლის (არენდატორის) მიერ გარანტირებული აქტივების ნარჩენი ღირებულება. გადახდების სიდიდე ხელშეკრულების ძირითადი ვადის განმავლობაში უნდა ფარავდეს ლიზინგური კომპანიის ხარჯებს მოწყობილობის შეძენასა და შეფუთვაზე, ასევე უნდა უზრუნველყოფდეს პროცენტებს დაბანდებულ კაპიტალზე და მოგებას.

ლიზინგის მთავარი უპირატესობაა ის, რომ რენტაბელური ინოვაციური პროექტის არსებობის შემთხვევაში, სამეცნიერო-კვლევით დაწესებულებას შესაძლებლობა ეძლევა მიიღოს მოწყობილობა და განახორციელოს ინოვაციური პროცესი ერთდროული დანახარჯების გარეშე.

შიდა ფულადი სახსრები მოიცავს:

ინოვაციური საწარმოს შემოსავლები: მოგების ნაწილი სასაქონლო პროდუქციის რეალიზაციიდან, შემოსავლები შესრულებული სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებებიდან, სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოებიდან,

საფინანსო ოპერაციებიდან და ა.შ.;

შემოსულობანი: საამორტიზაციო ანარიცხვები, ამონაგები მწვობრიდან გამოსული ქონების რეალიზაციიდან. პასივები, მათ შორის საკუთარი კაპიტალი, მოკლევადიანი და გრძელვადიანი ვალდებულებები;

ფინანსურ ბაზარზე მობილიზებული ფინანსური რესურსები: საკუთარი აქციების, ობლიგაციებისა და სხვა სახის ფასიანი ქაღალდების გაყიდვა, ფინანსური ლიზინგი და საკრედიტო ინვესტიციები, მობილიზებული რესურსების სხვა სახეები;

გადანაწილების გზით შემოსული ფინანსური რესურსები: სადაზღვევო ანაზღაურება დამდგარი რისკის მიხედვით; შემოსული ფინანსური რესურსები კონცერნებიდან, ასოციაციებიდან, დარგობრივი და რეგიონული სტრუქტურებიდან; წილობრივი საწყისებით შემოსული ფინანსური რესურსები; დივიდენდები და პროცენტები სხვა ემიტენტების ფასიანი ქაღალდებიდან; საბიუჯეტო ასიგნებები და სხვა სახის რესურსები.

სამეცნიერო-ტექნიკური, სტრუქტურული და ინსტიტუციონალური პოლიტიკა: არსი, მიზნები და ამოცანები.

სამეცნიერო-ტექნიკური, სტრუქტურული და ინსტიტუციონალური პოლიტიკა, რომელიც არის სამეცნიერო-ტექნიკური და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პოლიტიკის ელემენტები, ინოვაციურ პოლიტიკასთან ერთად გავლენას ახდენს ინოვაციური სფეროს სუბიექტების ინოვაციურ საქმიანობაზე. მათი წარმატებული რეალიზაცია ადასტურებს, რომ ინოვაციები გარდაუვალია და მართვადია. ინოვაციების მართვა ეკონომიკური ზრდის გასაღები და მხარდამჭერი ფაქტორია.

სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკის ქვეშ იგულისხმება ღონისძიებების სისტემა, რომლებიც მიმართულია მეცნიერებისა და განათლების მხარდაჭერაზე და განვითარებაზე, სამეცნიერო-ტექნიკური, ორგანიზაციულ-ეკონომიკური და სოციალური ინოვაციების შექმნისთვის საზოგადოების წევრთა ზღვარდასრულებელ მოთხოვნათა დაკმაყოფილების მიზნით წარმოების შეზღუდული ფაქტორების არსებობის პირობებში.

სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკა გამოიხსნება:

- სამეცნიერო კვლევების ორიენტაციასა და მხარდაჭერაზე;
- სამეცნიერო-ტექნიკური განვითარების მიმართულებების რეგულირებაზე;
- ინოვაციური საქმიანობის მორალური და

მატერიალური სტიმულების სრულყოფაზე;

- სამამულო მრეწველობის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაზე;

- ეფექტიანი საპატენტო-ლიზინგური უფლებების (სამართლის) შექმნაზე, რომელიც უზრუნველყოფს ინტელექტუალური საკუთრების დაცვას;

- ინოვაციური საქმიანობის რეგულირებაზე;

- ინოვაციური საქმიანობის შეფასების კრიტერიუმებისა და სტიმულირების კრიტერიუმების შერჩევაზე, ასევე, სამეცნიერო-ტექნიკური განვითარების მართვის მეთოდების კრიტერიუმების შერჩევაზე;

- სახელმწიფო და დარგობრივი სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრამების, ცალკეული საინოვაციო პროექტების ფორმირებასა და რეალიზაციაზე;

- ინოვაციური საქმიანობის განხორციელებაზე საბიუჯეტო და არასაბიუჯეტო ფულადი სახსრების ხარჯზე;

- სამეცნიერო, სამეცნიერო-პედაგოგიური და საინჟინერო-ტექნიკური მუშაკების ატესტაციის მოქმედი სისტემის შემუშავებაზე.

სტრუქტურული ეკონომიკური პოლიტიკა მიმართულია ეკონომიკაში არსებული დისპროპორციების გადალახვაზე: გარღვევის შემცირებაზე, წარმოების სფეროსა და მომსახურების სფეროს შორის; თავდაცვითი წარმოების წილის შემცირებაზე; მნიშვნელოვანი უთანასწორობის გადალახვაზე სხვადასხვა დარგის ინოვაციური საწარმოების ტექნიკურ აღჭურვასა და ეკონომიკის სექტორებს შორის. ეკონომიკის ოპტიმალური სტრუქტურის კრიტერიუმებია: ეფექტიანობა, კონკურენტუნარიანობა, მდგრადობა ციკლური რყევების მიმართ.

სტრუქტურული პოლიტიკის მიზანია მრეწველობის დარგებისა და სოფლის მეურნეობის, არამატერიალური წარმოების დარგების ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფა. აღნიშნული გულისხმობს არა მარტო რეალიზებული სიახლეების სიდიდის რაოდენობრივ ზრდას, არამედ მშპ-ს სტრუქტურულ გაუმჯობესებას. ე.ი. ხანგრძლივი მოხმარების საქონლის წილის ამაღლებას. მაღალხარისხიანი პროდუქციის, თანამედროვე მომსახურების, მათ შორის, ფინანსურის და საინფორმაციოს წილის გადიდებას. სტრუქტურული პოლიტიკის რეალიზაციის შედეგად აუცილებლად უნდა იქნას მიღწეული ქვეყნის ეკონომიკური დამოუკიდებლობა, მრეწველობის ტექნოლოგიური გარდაქმნა, ახალი პროდუქ-

ტის გამოშვება სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის საფუძველზე.

განსაკუთრებულ ადგილს სტრუქტურულ პოლიტიკაში იჭერს თანმდევ მიზნები: სტრუქტურულ-დეპრესიული წარმოების შერჩევა და ინოვაციური საწარმოების განთავისუფლება იმ ტექნიკისგან, რომელთა საექსპლოატაციო ვადა ამოიწურა. მოძველებული მანქანათმშენებელი პროდუქციის გამოშვების შეწყობა, ხოლო შემდგომში საერთოდ შეწყვეტა. ინოვაციური საწარმოების ძირითადი კაპიტალის გადაჯგუფება. უკანასკნელი მიმართულება მიზანშეწონილია განხორციელდეს საწარმოების შერწყმისა და შეერთების ჩარჩოებში. ამ პროცესების სტიმულირებისთვის მნიშვნელოვანია პრობლემური საწარმოების გაკოტრების პროცედურის თავიდან აცილება და მათი მესაკუთრის შეცვლა.

სტრუქტურული პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა ინოვაციებში ინვესტიციების უკუგების ამაღლება. მნიშვნელოვანია არა მარტო განახლდეს საწარმოო სიმძლავრეები, არამედ თავისდროულად შეიცვალოს მოძველებული მოწყობილობა სიახლეებით, რაზედაც დიდადაა დამოკიდებული ტექნიკისა და ტექნოლოგიების პროგრესი.

ინსტიტუციონალური ეკონომიკური პოლიტიკა დაკავშირებულია ფორმალური და არა-ფორმალური ინსტიტუტების საქმიანობასთან. სტანდარტული განმარტების მიხედვით, ინსტიტუტები – ესაა ერთგვარი თამაშის წესები საზოგადოებაში ანდა ადამიანის მიერ შემზღუდავი ჩარჩოების შექმნა, რომლებიც ქმნიან ადამიანური საქმიანობის მასტიმულირებელ სტრუქტურას ინოვაციურ სისტემაში. ფორმალურ ინსტიტუტებს მიაკუთვნებენ მიღებული კანონებისა და თამაშის დადგენილ წესებს, რომლებიც მიმართულია ინოვაციური პროცესების განხორციელებაზე, ხოლო არა-ფორმალურებს – ჩვევებს, ქცევის დაუწერელ ნორმებს და საზოგადოებრივ პირობითობებს, რომლებიც განპირობებულია ეკონომიკური წყობის ისტორიული განვითარებით.

ინსტიტუციონალური ეკონომიკური პოლიტიკის, როგორც ეკონომიკური აზრის განვითარების ერთ-ერთი მიმართულების, პოზიციებიდან შეიძლება აიხსნას ადამიანთა საზოგადოების განვითარება და ფუნქციონირება ინსტიტუტების ცვლილებით (საერთო სახით ფორმალური და არაფორმალური თამაშის წესები), რომლებიც გავლენას ახდენენ ინოვაციურ საქმიანობაზე.

ინსტიტუციონალური ეკონომიკური

პოლიტიკა ხელს უწყობს, თავიდან იქნას აცილებული ნეგატიური შედეგები ამა თუ იმ ინოვაციური გადაწყვეტილებების მიღებისას, რომელიც ყალიბდება თამაშის ფორმალური და არაფორმალური წესების და ინოვაციების მართვის მექანიზმების იგნორირებისას. სიახლეების შემუშავების, დანერგვის, ათვისებისა და რეალიზაციის პროცესებზე გავლენას ახდენს (მასტიმულირებელი) მოტივები და სამეურნეო სუბიექტების ინტერესები; ინოვაციური მართვის იერარქიული სტრუქტურა, რომელიც ეფუძნება ქვეყანაში მოქმედ კანონებს, ბრძანებებს, დადგენილებებს და ა.შ. ადამიანის სიცოცხლის ხანგრძლივობასა და ინტელექტზე დამოკიდებულია ადამიანის, საწარმოს, მთელი ქვეყნის ინოვაციური აქტივობა, მისი ცხოვრების დონე, რომელიც იზომება რეალური მშპ-ით ადამიანის ერთ სულზე.

ინტელექტუალური შეზღუდვების იგნორირებისას, რომელთაც უნარი შესწევთ გავლენა მოახდინონ ინოვაციურ საქმიანობაზე, სუბიექტები შეიძლება მოხვდნენ ე.წ. „ინსტიტუციონალურ ხაფანგში“. „ინსტიტუციონალური ხაფანგი – ეს არის მდგრადი ხასიათის ნეგატიური შედეგი, რომელიც ზოგჯერ ყალიბდება ხისტი გადაწყვეტილების მიღების შედეგად. სხვა სიტყვებით, იგი წარმოადგენს ეკონომიკურ ჩიხს, რომლისგანაც გამოსვლა გაძნელებულია ინსტიტუციონალური შეზღუდვების იგნორირების გამო.

ამიტომ ფორმალური და არაფორმალური ინსტიტუტები ზოგჯერ სერიოზულ წინააღმდეგობას ქმნიან სტადიის – „მეცნიერება-ტექნიკა-წარმოება“ განხორციელებისთვის და შესაბამისად, ეკონომიკური ზრდისთვისაც. კარგად მოფიქრებულ და გააზრებულ საგადასახადო-საბიუჯეტო, საკრედიტო-ფულად, საგარეო-სავაჭრო პოლიტიკაზე საქონელსა და მომსახურებაზე ფასწარმოქმნის მოქმედ სისტემაზე, საკანონმდებლო ბაზაზე და ა.შ. დიდადაა დამოკიდებული საწარმოს ინოვაციური აქტივობა, კაპიტალის სოციალური მდგომარეობა. ეს უკანასკნელი იქმნება მემკვიდრეობითი ტრადიციების, ურთიერთმხარდაჭერით და ურთიერთნდობით. ცხადია, აქ გათვალისწინებული უნდა იქნეს სხვადასხვა სოციალური ჯგუფებისა და კლასების საერთო მიზნები და ინტერესები.

საწარმოს ინოვაციური პოლიტიკა

საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლა არ შეიძლება განხორციელდეს საწარმოს ინოვაციური საქმიანობის აქტივიზაციის გარეშე.

ინოვაციები ხელს უწყობენ საწარმოების ეკონომიკური განვითარების ახალ საფეხურზე ასვლას, უზრუნველყოფენ ტექნოლოგიურ ბაზაზე გადასვლას, მაღალი სამომხმარებლო თვისებების მქონე პროდუქციის გამოშვებას, განსაზღვრავენ ზღვარს განვითარებულ და განვითარებად ქვეყნებს შორის. სხვა სიტყვებით, ინოვაციები წარმოადგენენ საწარმოს საბაზრო სტრატეგიის წარმატების საფუძველს.

საწარმოს წარმატება განსაზღვრავს წარმოებული საქონლის კონკურენტუნარიანობას. პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფა მიიღწევა უახლესი ტექნოლოგიების ბაზის, ასევე საწარმოს ინოვაციური პოლიტიკის ინსტრუმენტების გამოყენების მეშვეობით.

ამრიგად, საქონლის კონკურენტუნარიანობა – ეს არის მისი ბაზარზე წინ წაწევის საეიზიტო ბარათი. ახალი საქონლის შემუშავება და მისი გატანა ბაზარზე რიგ ეტაპებს მოიცავს: საჭირო ოდენობით სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების შესრულება; სიახლის საცდელი პარტიის შემუშავება და შექმნა, მისი ათვისება და სერიული გამოშვება. ბაზრის იმავდროული ზონდირებით; ინოვაციური გამოშვების სიდიდის ზრდა, სიმწიფე და შეჩერება; აუცილებელი პირობების შექმნა სიახლის ახალი კლასტერის ათვისებისთვის, რომლებიც პასუხობენ სამომხმარებლო მოთხოვნას; უფრო პროგრესული სიახლეების დაფინანსების უნარის მქონე დაინტერესებული ინვესტორების მოძიება.

კონკურენტუნარიანობა გულისხმობს ინოვაციური პროცესის განხორციელების დროის შემცირებას. ვინაიდან ციკლის „მეცნიერება–ტექნიკა–წარმოება“ სტადიის ხანგრძლივობა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია საქონლის მორალურ ცვეთაზე. ამ პროცესის დაჩქარება შესაძლებელია შემდეგი მოთხოვნების დაცვის შემთხვევაში: სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების შედეგების რეალიზაციის დაჩქარებაში დაგეგმვის როლის ამაღლება; წარმოების ორგანიზაციის სრულყოფა ახალი ნაკეთობის ათვისების საქმეში; საფინანსო-საკრედიტო ბერკეტების აქტიური გამოყენება ახალი პროდუქციის შექმნისა და დანერგვის დაჩქარებისთვის; სამეურნეო ანგარიშის ურთიერთობების ფორმების და ურთიერთ-ეკონომიკური დაინტერესების და საგეგმო დავალებების შესრულებისთვის პასუხისმგებლობის სრულყოფა; საბითუმო ფასების მასტიმულირებელი ზემოქმედების გაძლიერება ნაკეთობის

ხარისხის გაუმჯობესებაზე; ყველა საწარმოო რესურსის ნორმირების გაუმჯობესება; საწარმოს ინოვაციური რეიტინგის შეფასება; ახალი პროდუქციის წარმატებლობის საბაზრო რისკის გათვალისწინების უნარი და იმ სიახლეებზე თავისდროული უარის თქმა, რომელმაც გასაღება ბაზარზე ვერ ჰპოვა.

ზემოთქმულის გათვალისწინებით შეიძლება დავასკვნათ, რომ საწარმოს ინოვაციური პოლიტიკა – ეს არის საწარმოს ხელმძღვანელობის და სამეცნიერო-ტექნიკური ქვედანაყოფების მიერ ინოვაციური სტრატეგიის მიზნებისა და პრიორიტეტული პროგრამებისა და პროექტების განხორციელების მექანიზმების განსაზღვრა.

შეიძლება გამოიყოს საწარმოს ინოვაციური პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელებისადმი ორი ძირითადი მიდგომა:

1. პირველი მიდგომა გულისხმობს არსებული საქონლის შეცვლას იმ საქონლით, რომელმაც უფრო მაღალი სამომხმარებლო თვისებები გააჩნია. ამ უკანასკნელთა გამოშვება ხორციელდება პრინციპულად ახალი ტექნოლოგიური დამუშავებების საფუძველზე. ამ შემთხვევაში საწარმო ინვესტორები, როგორც პირველმკვლევარები, ახერხებენ, მიიღონ დროებითი სარგებელი (მოგება) წარმოების ხარჯების შემცირების ხარჯზე, მიწოდებისა და მოთხოვნის მკვეთრი ზრდით და ციკლის – „მეცნიერება–ტექნიკა–წარმოების“ სტადიის ორგანიზაციისა და მართვის ახალი ფორმების დანერგვით. ეს მიდგომა განხილულ უნდა იქნას, როგორც სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ნახტომისებური განვითარება.

2. მეორე მიდგომა დაკავშირებულია სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ეკოლუციურ (თანდათანობით) განვითარებასთან. ეს შესაძლებელს ხდის თავდაპირველად უზრუნველყოფილი იქნას ბაზრის რომელიმე მცირე სეგმენტი და მიღებული იქნას მინიმალური მოგება. შემდგომში სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკა, მარკეტინგულ პოლიტიკასთან ერთად, ორიენტირებულია ბაზრის რაც შეიძლება მეტი წილის მოპოვებაზე, რამაც უნდა გამოიწვიოს მოგების გადიდება. საწარმოს ასეთი ინოვაციური პოლიტიკა გულისხმობს გრძელვადიანი სტრატეგიის შემუშავებას სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის სფეროში. იგი ემყარება არა მარტო ახალი პროდუქციის გამოშვებას, არამედ პრინციპულად ახალ ინოვაციებს.

პრაქტიკაში საწარმოს ინოვაციური პოლიტიკის ფორმირებისას ინოვაციის რე-

ალიზაციის აუცილებლობის შესახებ გადაწყვეტილების მიღება რთული ამოცანაა. საქონლის შექმნისას, პრინციპულად ახალი, თუნდაც, მცირე სიახლის გათვალისწინებით, ადგილი აქვს სირთულეებს მისი დამზადებისა და გავრცელების შედარებით მისაღები ვარიანტის შერჩევისას. კიდევ უფრო ძნელია გადაწყვეტილების მიღება პრინციპულად ახალი პროდუქციის წარმოების შესახებ.

ნებისმიერი სიახლის შემოსვლა გასაღების ბაზარზე უზარმაზარი შრომის შედეგია: კონსტრუქციის კვლევების ჩატარება; ინოვაციებზე ამა თუ იმ დაფარული მოთხოვნების დაკმაყოფილების ხერხების გამოვლენა.

ჩვენი აზრით, საჭიროა განვიხილოთ ინოვაციებზე დაფარული მოთხოვნის რამდენიმე სახე:

მოთხოვნის შეგრძნება – ესაა მოთხოვნები, რომელიც ადრე თუ გვიან გაჩნდება. ამ შემთხვევაში საწარმოს ინოვაციური პოლიტიკა წარმართული უნდა იქნეს მოქმედ და ახლად შესაქმნელ ინოვაციას შორის დროითი ლაგის შემცირებაზე;

ახლანდელი (მიმდინარე) მოთხოვნები ყალბდება ტექნიკური გადაწყვეტილების, სამრეწველო ნიმუშების, სასაქონლო ნიმუშების, ნოუ-ჰაუს შემუშავების, საწარმოში ეკონომიკური სიტუაციის ქვეყანაში პოლიტიკური მოვლენების შედეგად. მაგალითად, ორთქლის მანქანის შექმნამ განსაზღვრა სარკინიგზო ტრანსპორტის განვითარება, რენტგენის სხივების აღმოჩენამ განაპირობა სამედიცინო რენტგენის აპარატების შემუშავება და დანერგვა;

სამომავლო მოთხოვნები. მათი წარმოქმნა ადარ ხდება ხანგრძლივი დროით, აღმოჩენის ანდა გამოგონების შექმნის შემდეგ. ასე მაგ.: 1873 ვენის მსოფლიო ტექნოლოგიურ გამოფენაზე ექსპონირებული იქნა საბეჭდი მანქანის საცდელი ნიმუში. იგი შეიქმნა 1808 წელს იტალიელი გამოგონებლის პ. ტურის მიერ;

ნეგატიური მოთხოვნები. აღმოცენდება იმ შემთხვევაში, როცა ადამიანების ერთი ჯგუფი (ინოვაციების მოსარგებლები) აფერხებენ (უარყოფენ) ალტერნატიული ინოვაციების განვითარებას. ასე მაგალითად: სსრკ-ში ატომური ენერჯის აღმოცენება შემაფერხებელი ფაქტორი გახდა ქარის ენერჯის გამოყენების განვითარების გზაზე. ჩერნობილის ატომურ სადგურში ავარიის შემდეგ შევცეამ მთლიანად უარი თქვა ატომური ელექტროსადგურის მშენებლობის გეგმაზე. იგი იმელოვნებს, თავ-

ისი მოთხოვნა ელექტროენერჯიაზე დაფაროს სხვა ალტერნატიული წყაროებიდან მიღებული ელექტროენერჯით (ვთქვათ, ქარის ენერჯია).

ინოვაციაზე მოთხოვნის გამოვლენის პრობლემა მნიშვნელოვანწილად მარტივდება საწარმოს მიერ ტექნოლოგიური ორიენტაციის გამოყენების შემთხვევაში. ეს იმას ნიშნავს, რომ ყველა სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაო საწარმოში კოორდინირდება კლიენტ-საწარმოში ჩატარებული შესაბამისი დამუშავებებით.

ამრიგად, სამეცნიერო-ტექნიკური და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკის ზემოთ ჩამოთვლილი ინსტრუმენტები, რომლებიც გავლენას ახდენენ ინოვაციურ საქმიანობაზე, ხელს შეუწყობენ არა მარტო ინოვაციური სფეროს სუბიექტების, არამედ მთლიანად ქვეყნის დინამიკურ განვითარებას.

დასკვნა

ქვეყანაში ინოვაციის პროცესი სამი ძირითადი არხით მიმდინარეობს:

- ახალი სამეცნიერო-ტექნიკური ცოდნის მოპოვება ეროვნული კვლევითი სისტემის ჩარჩოებში და მისი გამოყენება;
- ინვესტიციები ინტელექტუალურ საკუთრებაში პატენტებისა და ლიცენზიების შექმნის გზით;
- განახლება და ცოდნის შექმნა იმპორტირებულ მაღალტექნოლოგიურ მანქანადანდგარებში ჩაქსოვილი ტექნოლოგიების მეშვეობით.

კონკრეტული საინოვაციო ღონისძიება შეიძლება ერთზე მეტ ან სამივე არხს იყენებდეს. პროცესი ძალიან რთულია, იგი მოიცავს როგორც კერძო, ასევე სახელმწიფო სექტორების საქმიანობასა და ურთიერთქმედებას. პროცესების სირთულისა და მნიშვნელობის გამო, თანამედროვე ქვეყნებში ჩამოყალიბდა მრავალღონიანი ეროვნული საინოვაციო სისტემები, რომლებიც მოიცავენ უზუნაესი ხელისუფლების ყველა შტოს, ადგილობრივ მმართველობას, სამინისტროებსა და უწყებებს, კვლევით ორგანიზაციებსა და უნივერსიტეტებს, სამეცნიერო მომსახურების ცენტრებს, მრეწველობაში მოქმედ სამეცნიერო და საცდელ ლაბორატორიებს.

ხელისუფლების, როგორც სისტემის მენეჯერის, ამოცანაა ინოვაციის სამივე არხზე მოახდინოს ისეთი ზემოქმედება, რომ მიიღოს მაქსიმალური ეფექტი როგორც სამთავრობო, ასევე კერძო ინვესტიციებიდან. ხელისუფლე-

ბა მოქმედებს, როგორც ინვესტორი, აბანდებს რა სახსრებს როგორც კონკრეტულ გამოყენებით კვლევაში, რომლის კომერციალიზაციაც მოსალოდნელია, ასევე (და უმთავრესად) განათლებაში, ფუნდამენტურ და გამოყენებით კვლევაში, ინფრასტრუქტურის განვითარებაში (სამეცნიერო მომსახურებაში). ხელისუფლება მოქმედებს, როგორც კატალიზატორი და რეგულატორი, რისთვისაც ქმნის პირობებს ინოვაციური პროცესის მონაწილეების მხარდასაჭერად, მათი თანამშრომლობის (მათ შორის – საერთაშორისო) გასაძლიერებლად; ქმნის წამახალისებელ საკანონმდებლო გარემოს (საგადასახადოს ჩათვლით); შეიმუშავებს გრძელვადიან გეგმებს, ადგენს პრიორიტეტებს და ეროვნული პროგრამების მიმართულებებსა და მოცულობებს; უზრუნველყოფს საინოვაციო სისტემის ფუნქციონირებას.

მეცნიერება, ანუ კვლევათა სისტემა, ის ერთადერთი ინოვაციის არხია, რომელზეც საქართველოს ხელისუფლება აქტიურად ზემოქმედებს რეფორმის პროცესში. სამწუხაროდ, ეს რეფორმა არ იხილავს კვლევათა სისტემის განვითარებას ქვეყანაში მიმდინარე ინოვაციის პროცესის კონტექსტში. საინოვაციო პოლიტიკის უქონლობის პირობებში სხვანაირად ვერც მოხდებოდა. მეორე მხრივ, ამის გარეშე ვერ ჩამოყალიბდება მიზანშეწონილი თანაფარდობა კვლევითი სისტემის სხვადასხვა ფუნქციებს/კომპონენტებს შორის. ამ შემთხვევაში „თანაფარდობა“ ნიშნავს თანაფარდობას მეცნიერთა, ორგანიზაციათა და სახსრების რაოდენობებს შორის, რომლებიც კონცენტრირებულია ცალკეული ფუნქციების შესასრულებლად, ხოლო „მიზანშეწონილი“ ნიშნავს ისეთს, რომელიც პასუხობს ქვეყნის ამოცანების დღევანდელ ხედვას. რეფორმის პროცესში ინოვაციასთან დაკავშირებული ფუნქციები თუ გამოგვრჩა ან არასაკმარისად შევაფასეთ, რეფორმა ამის ინსტიტუციონალიზაციას ახდენს, რაც შეცდომის შემდგომ გამოსწორებას აძნელებს. ასეც მოხდა. სახელმწიფო დაფინანსების გარეშე დარჩა სამედიცინო მეცნიერება, რაც მომავალში ჯანდაცვის სისტემის ხარისხის ზრდას შეზღუდავს. სხვადასხვა სამეცნიერო დისციპლინაში რამდენიმე ძლიერმა სამეცნიერო კოლექტივმა არსებობა შეწყვიტა. მრავალ კვლევით ორგანიზაციას მიენიჭა შპს-ს იურიდიული სტატუსი, რაც, პრაქტიკულად, კვლევითი სამუშაოების შეწყვეტას ნიშნავს.

ინოვაციის კონტექსტის იგნორირება ავტომატურად იწვევს სერიოზულ დისპროპორ-

ციას კვლევასა და კვლევით მომსახურებას შორის. „ოუნესკოსა“ და „ოისიდის“ (OECD) განმარტებით, ამ უკანასკნელს განეკუთვნებიან: სამეცნიერო-ტექნიკური ბიბლიოთეკები და საინფორმაციო სამსახურები; სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურის თარგმანი, გამოცემა და სხვა; გეოლოგიური, ჰიდროლოგიური და მსგავსი გამოკვლევები; ძიებები: წიაღისეულის და სხვა; სოციო-ეკონომიკური მოვლენების შესახებ მონაცემების შეგროვება; პროდუქციის ტესტირება, სტანდარტიზაცია და ხარისხის კონტროლი, მეტროლოგია; საჯარო სასოფლო-სამეურნეო და სამრეწველო საკონსულტაციო სამსახურები; საპატენტო და სალიცენზიო საქმიანობა. კვლევაში ინვესტირება აზრს კარგავს, თუ არ ხდება ინვესტირება კვლევით მომსახურებაში.

შეერთებულმა შტატებმა ქართულ მეცნიერებას მრავალმილიონიანი დახმარება აღმოუჩინა ბოლო 10-12 წლის განმავლობაში საერთაშორისო სამეცნიერო-ტექნიკური ცენტრის (ICRDF), ევროგაერთიანების, აშშ კვლევისა და შემუშავების ფონდის (ISTC) და აშშ ჯანდაცვის ეროვნული ინსტიტუტების (NIH) პროგრამებით. მათი შემადგენელი ნაწილი გახლავთ კვლევის შედეგების კომერციალიზაციაში დახმარება, ანუ ინოვაციასთან კვლევის კავშირი საგანგებოდაა ხაზგასმული. არსებობს აზრი, რომ ამ დახმარებით ამერიკელები საკუთარ მიზნებს ახორციელებდნენ, როგორცაა იარაღთან დაკავშირებული მეცნიერების უპასუხისმგებლო ქვეყნებში წასვლის პრევენცია და, აგრეთვე, ყოფილ საბჭოთა შემუშავებების შესახებ ინფორმაციის შეგროვება. ასეც თუ არის, მოიტანეს, მუქთად ხომ არ წაუღიათ რამე? ევროპამ, გარდა ISTC პროგრამით და რამდენიმე სხვა პროგრამით კვლევების პირდაპირი დაფინანსებისა, არაერთხელ აღმოგვიჩინა დახმარება საბაზრო პირობებში კვლევების დაგეგმვისა და მართვის სფეროში. ამავე სფეროში მსოფლიო ბანკის პროექტებიც შესრულდა. სწორედ იმ მსოფლიო ბანკის, რომელმაც „რენდ კორპორეიშენს“ დაუკვეთა გამოკვლევები. ერთ-ერთი პროექტის ფარგლებში მომზადდა რეკომენდაციები „ტექნიფორმისა“ და რესპუბლიკური სამეცნიერო-ტექნიკური ბიბლიოთეკის განვითარების შესახებ.

საქართველოში ინოვაციური საქმიანობის განვითარებას დიდად აფერხებს ინოვაციური ინფრასტრუქტურის განვითარების უაღრესად დაბალი დონე, დაუხვეწავი, არასრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზა, ვენჩურული ფონდებისა

და ინოვაციური საქმიანობის რისკების დაზღვევის სისტემის არარსებობა, ინოვაციური მეწარმეობის ხელშემწყობი სატარიფო პოლიტიკის გაუტარებლობა, ინოვაციური საქონლის იმპორტის არაჯეროვანი წახალისება და სხვა.

მსოფლიო გამოცდილებიდან ვიცით, რომ მე-20 საუკუნეში მხოლოდ იმ ქვეყნებმა მიაღწიეს მაღალ შედეგებს, რომელთა მთავრობებმა მიზანდასახული გრძელვადიანი ინოვაციური პოლიტიკა განახორციელეს. ეროვნული ეკონომიკები განიცდიან როგორც ზრდის, ასევე ვარდნის პერიოდებს, მაგრამ ათობით წლის მონაკვეთზე გაზომილი საბოლოო ზრდა, შეიძლება მხოლოდ სამეცნიერო-ტექნიკურ ცოდნაში ინვესტირებას მივაწეროთ. იმ ქვეყნებში, სადაც პროგრესის შესახებ მხოლოდ რიტორიკული განცხადებები კეთდებოდა, ჩამორჩენა იზრდებოდა (ამ მხრივ გამოირჩევა აფრიკის მრავალი ქვეყანა). გან-

ვითარების უფრო მაღალი ტემპის გამო 21-ე საუკუნე ჩამორჩენილების მიმართ გაცილებით უფრო მკაცრი იქნება, ვიდრე მე-20 – დაშვებული შეცდომების გამოსასწორებლად ყველას გაცილებით ნაკლები დრო ექნება.

სახელმწიფო ინოვაციური პოლიტიკის შემუშავებისა და რეალიზაციის მექანიზმის კომპლექსური ანალიზი ცხადყოფს, რომ ამ მექანიზმის ელემენტთა შორის სახელმწიფო დონეზე მთავარი ყურადღება ექცევა სამ ელემენტს – მართვას, ფინანსურ უზრუნველყოფასა და ინოვაციურ კანონმდებლობას, ორგანიზაციული ელემენტი კი განიხილება, როგორც შედარებით მეორეხარისხოვანი.

ამ პირობებში, როდესაც საქართველოს ეკონომიკა ასეთ რთულ სიტუაციაშია, ძალზედ მნიშვნელოვანია ინოვაციური სფეროს წინ წამოწევა და განვითარება. მით უმეტეს, რომ ამის პოტენციული საქართველოში ნამდვილად არსებობს.

ლიტერატურა:

1. აბრალაფა ა., გვაჯაია ლ., ქუთათელაძე რ., 2009. საინოვაციო მენეჯმენტი. თბ.: სტუ. გვ. 263
2. **Brooking A.**, 1997. The Management of Intellectual Capital. Long Range Planing 30 (3), p. 364 – 365.
3. **Бромберг Г.В.**, 2007. Интеллектуальная собственность: от создания до использования М.: ИНИС роспатента. с. 207.
4. **Джонсон Д.**, 1998. Инновации. Пер. с англ. М.: Мир. с.14.
5. **Друкер П. Ф.**, 2003. Практикаменеджмента, М: Вильямс. с. 156.
6. **Друкер Питер Ф.**, 2009. Бизнеси Инновации. Пер. с англ. Н.: Экономика инновации. Под ред. В. Я. Горфинкеля. М., с. 157.
7. **Кристенсен К.**, 2004. Дилема инноватора. М.: Альпина Бизнес Букс. с. 181.
8. **Кэмпбелл К.**, 2008. Венчурный бизнес: новые подходы. М.: Альпина БизнесБукс. с. 17 – 30.
9. **Kim W.C., Mauborgne R.**, 1999. Strategy, Value Innovation and the Knowledge Economy // Sloan Management Review. Spring. p. 46.
10. **Kotter P.J.**, 1996. Leading Change. Boston. p.218.
11. **Лемерль П.**, 1994. Инновационнаятеория: истокииперспективывразвития. Пер. сфранц. Киев: Арена–Пресс. с.119.
12. **Porter M., Bjnd G.**, 1999. Innovative Capacity and Prosperity the Next Competitivenes Challenge in the Glabal Competition Venes Report. N.Y. p.12.
13. **Сахто Б.**, 1990. Инновация, каксредствоэкономическогоразвития. М. Прогресс, с. 43 – 44.
14. **ქოქიაური ლ.**, 2010. საინვესტიციო საქმე. თბ.: სტუ. გვ. 1035.
15. **ქოქიაური ლ.**, 2013. ინტელექტუალური კაპიტალი. თბ.: სტუ. გვ. 397.
16. **ქოქიაური ლ., ქოქიაური ნ.**, 2015. ინოვაციები. თბ.: სტუ. გვ. 661.
17. **Шумпетер И.**, 1982. Теория экономического развития. М.: Прогресс.
18. **ჩიქავა ლ.**, 2006. ინოვაციური ეკონომიკა, თბ.: გვ. 320.
19. **ძამუკაშვილი დ.**, 2000. ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი. თბ.

ინოვაციური პროცესების გავლენა საქართველოს ეკონომიკაზე

დავით კატამაძე

ეკონომიკის დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

DAVID KATAMADZE

Doctor of Economics, Shota Rustaveli State University, Associate Professor. Georgia

ანოტაცია

თანამედროვე ეტაპზე ქვეყნების მიერ გამოიყენება ინოვაციური პოლიტიკის წარმართვის სამი – ტრადიციული, იმპლიციტური და ექსპლიციტური მოდელი. ტრადიციულ მოდელში ინოვაციის ათვისება უკავშირდება შედარებით ვიწრო ამოცანის გადაწყვეტას: მრეწველობის და კვლევის შეკავშირებას საგანგებო პროგრამების მეშვეობით. იმპლიციტურ მოდელში ინოვაციებისადმი სწრაფვა თან სდევს ყველა სამთავრობო სტრუქტურის მუშაობას. ის არაა „ხილვადი“ იმ თვალსაზრისით, რომ არ უკავშირდება სახელმწიფოს სათანადო ჩარევას მრეწველობის განვითარებაში.

საქართველოს შეუძლია, ინოვაციური პოლიტიკის არსებულ მოდელს შორის აირჩიოს მისთვის ხელსაყრელი ვარიანტი, რომლის მეშვეობითაც იგი შეძლებს საკუთარი ეკონომიკური და სოციალური ინფრასტრუქტურის გარდაქმნას ინოვაციების ათვისების მეშვეობით. საზღვარგარეთის ქვეყნებში განვითარებული ინოვაციური პროცესებისა და საქართველოში შექმნილი მდგომარეობის შესახებ ჩვენ მიერ წარმოებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ ჩვენი ქვეყნის ინოვაციური პოლიტიკა უნდა ეფუძნებოდეს შესაბამისი სამართლებრივი რეგულირების მექანიზმის ჩამოყალიბებას, თავისუფალი კონკურენციის

პირობებისა და ინტელექტუალური საკუთრების დაცვას, შესაბამისი სტანდარტების დამუშავებას, მათი დაცვისა და სამრეწველო პროდუქციის ხარისხის კონტროლს. ის ხელს უნდა უწყობდეს მეცნიერებასა და მრეწველობას შორის კავშირების განმტკიცებას, უზრუნველყოფდეს ფირმებს სარისკო კაპიტალით და ინოვაციების ბაზრის შესახებ ინფორმაციით. კვლევის შედეგად გამოიკვეთა ის პრობლემები, რომლებიც ხელს უშლიან საქართველოში ინოვაციური პროცესების განვითარებას. ნაშრომის ბოლოს მოცემულია ის რეკომენდაციები, რომელთა გატარებაც ხელს შეუწყობს ჩვენს ქვეყანაში ინოვაციური პოლიტიკის სწორად წარმართვას.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაციური პროცესები, ინოვაციური პოლიტიკა, ტექნიკური კულტურა, ტექნოლოგიური მწარმოებლურობა, ოპერაციული კვალიფიკაცია, სახელოვნო კვალიფიკაცია, სამრეწველო ინოვაცია, ინდუსტრიის დივერსიფიცირება.

IMPACT OF INNOVATIVE PROCESSES ON THE ECONOMY GEORGIA

Abstract

At the present stage of the country by using innovative policy three-traditional, implicit and explicit model. Mastering the traditional model of innovation is associated with a relatively narrow solution: industry and research programs through special connections. Implicit model innovation of aspiration followed by all government agencies to operate. It is not “visible” to the point that has to do with the state of the industry in the development of appropriate intervention.

Innovative politics of the models can choose between a favorable option, through which it will be able to transform its economic and social infrastructure through the utilization of innovations. Foreign countries developed innovative processes in Georgia and the current situation in our research we have shown that our country's innovation politics should be based on the relevant legal regulation mechanism, free competition conditions and intellectual property protection, the standards process, their protection and industrial production quality control. It should contribute to the strengthening of ties between science and industry, venture capital firms that provide services and information about innovations market. The research identified the problems that hinder the development of innovative process in Georgia. At the end of the paper's recommendations, the implementation of which will help our country to conduct innovative politics.

Key words: *Innovative processes, innovative policy, technical culture, technological productivity, operating skills, craft skills, industrial innovation, industry diversification.*

შესავალი

თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციისა და ინტერნაციონალიზაციის პირობებში ინოვაციების სფეროში დაგროვილი უახლესი მიღწევების ათვისებით განსაკუთრებით დაინტერესებულნი არიან განვითარებადი ქვეყნები, რომელთაც სურთ, ერთის მხრივ, უკეთ გამოიყენონ მათ მფლობელობაში არსებული აქტივები, მეორე მხრივ კი, ისწრაფვიან ინდუსტრიალიზაციის სფეროში საზღვარგარეთ დაგროვილი ინოვაციების, ცოდნისა და გამოცდილების ათვისებისკენ.

ამ მიზნის მისაღწევად საჭიროა მათ განხორციელონ შესაბამისი ინოვაციური პოლიტიკა. განვითარებადი ქვეყნების ინოვაციური პოლიტიკა უნდა ეფუძნებოდეს შემდეგ ორ პრინციპს: 1. ეკონომიკის ინოვაციებით უზრუნველყოფას; და 2. სახელმწიფოს მხრიდან მრეწველობის საქსპორტო პოტენციალის განვითარების აქტიურ ხელშეწყობას.

ნაშრომის კვლევის მიზანია ვაჩვენოთ თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ინოვაციური პოლიტიკის სწორად წარმართვა საქართველოს ეკონომიკის ინდუსტრიალიზაციის დონის ამაღლების თვალსაზრისით. სტატიის კვლევის ამოცანაა ვაჩვენოთ, რომ თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს ეკონომიკის სწრაფი განვითარების ერთადერთი გზაა არა საკუთარი ინოვაციური პროცესების დამუშავება (რაც ძალზე შრომატევადი და ხანგრძლივი პროცესია), არამედ საზღვარგარეთ აპრობირებული ინოვაციური პროცესებისა და ტექნოლოგიების გადმოტანა (რაც მნიშვნელოვნად ამცირებს დროისა და მატერიალურ-ფინანსურ დანაკარგებს). კვლევის ორიგინალობა მდგომარეობს იმაში, რომ ნაშრომში გამოვლენილია ის პრობლემები, რომლებიც ხელს უშლიან ინოვაციური პროცესების სწორი მენეჯმენტის შედეგად საქართველოს ეკონომიკაზე დადებითი ეფექტის მაქსიმალურ ამოქმედებას. ავტორის წვლილი ამ სფეროში გამოიხატება იმ პრობლემების კვლევაში, რაც ხელს უშლის ინოვაციური პოლიტიკის წარმართვის ბერკეტების დროულ და რაციონალურ გამოყენებას. კვლევის პროცესში გამოყენებული იქნა უცხოური ქვეყნების ინოვაციური პროცესების შესახებ მონაცემთა თავმოყრის, ანალიზისა და სინთეზის მეთოდი, აგრეთვე საქართველოს ინოვაციურ პროცესებზე დაკვირვების, შედარებისა და ანალოგიის გატარების მეთოდები.

საქართველოში ინოვაციური პროცესების განვითარების კომპლექსური შეფასებისთვის საჭიროა, განვიხილოთ ერთ დროს ჩამორჩენილი და სწორი ინოვაციური პოლიტიკის გატარების შედეგად დღეისთვის წარმატებული განვითარებადი ქვეყნების გამოცდილება ინოვაციური პროცესების განვითარების სფეროში. განვითარებადმა ქვეყნებმა, რომლებიც ინოვაციური „ბრძოლის წინა ხაზზე“ არ იმყოფებიან, ადგილობრივი ინდუსტრიის მწარმოებლობისა და მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლება შეიძლება სცადონ საკუთარი კვლევის გაფართოებისა და ახალი ცოდნის დამოუკიდებლად შექმნის გზით, მაგრამ მათი

ეკონომიკის განვითარების ასეთი სტრატეგიის არჩევა ბევრად უფრო ხანგრძლივი და რთულია. ვიდრე უკვე არსებული ცოდნისა და გამოცდილების გაზიარება. ამასთან, განვითარებად ქვეყნებში არსებობდა ინოვაციების ინტენსიურად ათვისების შესაძლებლობები, ხოლო ინოვაციური პროცესების განვითარების პოტენციალი კი, შესაბამისად, არსებობდა მრეწველობაში.

განვითარებად ქვეყნებში მიმდინარე ინოვაციური პროცესები მოიცავს ადგილობრივი მეწარმეების მიერ ახალი ინოვაციების ან სამუშაო პრაქტიკის ათვისებას, მიუხედავად იმისა, დამოუკიდებლად იგი შემუშავებული თუ შექმნილია ტრანსფერის მეშვეობით. ამ პროცესს შედეგად მოჰყვა ხელმისაწვდომი ინოვაციების ადაპტირების მეშვეობით პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესება, ადგილობრივ ინდუსტრიაში პროგრესული მიღწევების გამოყენების საფუძველზე ახალი დარგების შექმნა, დამოუკიდებლად განვითარებული ინოვაციების სამეწარმეო ათვისების შედეგად სახელმწიფოს მიერ გლობალური კონკურენტუნარიანობის შექმნა.

განვითარებადი ქვეყნების მიერ ინოვაციების განვითარებასთან დაკავშირებული ამოცანების რეალიზაცია მოითხოვს შესაბამისი ტექნიკური კულტურის დამკვიდრებას, მეწარმეობის მასტიმულირებელი ინიციატივების ხელშეწყობას. ამ შემთხვევაში სულაც არ არის აუცილებელი, განვითარებადი ქვეყანა ბრძალ მისდევდეს ინდუსტრიული ქვეყნების პრაქტიკიდან აღებულ მოდელს, რომლის მიხედვითაც ინოვაცია იწყება და ვითარდება ორიგინალური კვლევებიდან. სამეცნიერო-კვლევით, საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოთა ჩატარება და მათ საფუძველზე ტექნოლოგიების განვითარება შეუძლიათ მხოლოდ მრეწველობით განვითარებულ ქვეყნებს.

იმისთვის, რომ ინოვაციური პროცესები დაინერგოს განვითარებად ქვეყნებში, საჭიროა, მათ აქ დახედეს სათანადო ტექნიკური გარემო. ამით დაბალშემოსავლიან ქვეყნებს შესაძლებლობა ეძლევათ, სხვების ინდუსტრიული მიღწევების ათვისებით მიაღწიონ სამრეწველო ინოვაციების თანდათანობით ჩანაცვლებას და გაუმჯობესებას, როგორც მიკრო-, ასევე მაკროდონეებზე [1. გვ.-84]. ამ პროცესში მნიშვნელოვანია ტექნიკური კულტურისა და განათლების როლი, რადგანაც სწორედ ისინი განსაზღვრავენ ინოვაციური პროცესების მიმართ კომპანიების მგრძობიანობას, ქმნიან გლობალურ ცოდ-

ნასთან მიერთების, სტრატეგიულ ალიანსებში, ერთობლივ კვლევებში, საკომუნიკაციო და სხვა სახის ქსელებში მონაწილეობის შესაძლებლობას.

სამრეწველო ფირმები ინოვაციური პროცესების მწარმოებლურობის „აკრეფას“ იწყებენ ოპერაციული და სახელობო კვალიფიკაციის შექმნიდან. შემდგომ სტადიაზე ისინი უკვე დამოუკიდებლად აპროექტებენ და ამუშავებენ ნაწარმს. სამრეწველო ინოვაციების შექმნისთვის კვლევა მათში უფრო გვიან იწყება, მაშინ, როდესაც დაგროვდება ამისთვის აუცილებელი ინტელექტუალური და ფინანსური კაპიტალი.

თანამედროვე მსოფლიოში მრავალი მაგალითის მოყვანა შეიძლება იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ შეუწყო ხელი ოდესღაც ეკონომიკურად ჩამორჩენილი მცირე ქვეყნების სწრაფ განვითარებას სწორად დაგეგმილმა, სათანადოდ რეალიზებულმა ინოვაციურმა პოლიტიკამ. საილუსტრაციოდ შეიძლება მოყვანილ იქნეს მავრიკიის, ჰონგ-კონგის, თურქეთის, ტაილანდის, მალაიზიისა და ფინეთის მაგალითი.

მავრიკიამ, ამ პატარა და ოდესღაც უღარიბესმა ქვეყანამ, მოკლე პერიოდში 1984 წლიდან, 10 წლის განმავლობაში შეძლო, გაეორმაგებინა შემოსავალი ერთ სულ მოსახლეზე, რომელმაც 1995 წელს 2.200 დოლარს გადააჭარბა, რაც იმ დროისთვის განვითარებადი ქვეყნების იშვიათი მიღწევა იყო. თუ 1983 წელს აქ უმუშევრობის დონე იყო 20%, 1988 წელს ეს მაჩვენებელი 4%-მდე დაეცა. ყოველივე ეს მიღწეული იქნა მავრიკიის მიერ მრავალ სფეროში წარმატებით გატარებული რეფორმების შედეგად. 1984 წელს ამ ქვეყნის მთავრობამ მკვეთრად შეამცირა საგადასახადო განაკვეთები, მოხსნა კვლევითი იმპორტზე და დააარსა ე.წ. საექსპორტო წარმოების ზონები, რომლებშიც ექსპორტისთვის განკუთვნილი პროდუქცია იწარმოება ზედმეტი ბიუროკრატიული შეზღუდვების, საქონლისა და კაპიტალის იმპორტისთვის ხელის შეშლის გარეშე. შედეგად, მრავალმა აზიურმა კომპანიამ მავრიკიაში დააარსა საკუთარი ოფისორული საწარმოები. ეს პროცესი ჯერ გადამამუშავებელ მრეწველობაში დაიწყო და მავრიკია შალის ექსპორტის მიხედვით მესამე ადგილზე გავიდა მსოფლიოში. ამჟამად, მან თითქმის შეწყვიტა ქსოვილის წარმოება და წარმატებით ახდენს მისი ინდუსტრიის დივერსიფიცირებას, ითვისებს რა საიუველირო და ნავთობ-ქიმიურ წარმოებას.

პონგ-კონგის ინდუსტრიული განვითარება კიდევ უფრო მეტ შთაბეჭდილებას ტოვებს. 1970 წელს მთლიანი ეროვნული პროდუქტი ერთ სულ მოსახლეზე 800 დოლარს შეადგენდა. 1992 წელს კი ამ მაჩვენებელმა 15 ათას დოლარს გადააჭარბა, ანუ მიაღწია ევროპის განვითარებული ქვეყნების დონეს. ეს ნახტომიც ამ ქვეყანაში მრეწველობის ინოვაციური დარგების განვითარების პრიორიტეტულობამ განაპირობა.

თურქეთმაც აირჩია ინდუსტრიული განვითარების მსგავსი გზა. იგი დაახლოებით 50-70 წლის განმავლობაში ნელდულის ექსპორტიორი და მძიმე ინდუსტრიის, რთული ნაწარმის (ნაკეთობის) იმპორტიორი ქვეყნიდან, მაღალი დამატებული ღირებულების მქონე ნაწარმისა და მძიმე მრეწველობის პროდუქციის მსოფლიო მიმწოდებლად გადაიქცა. ეს კი მიღწეული იქნა იმ მიზანმიმართული ინოვაციური პოლიტიკის გატარების შედეგად, რომელიც ჯერ (1930-70 წლებში) იმპორტის ჩამნაცვლებელი დარგების, შემდეგ კი ექსპორტზე ორიენტირებული მრეწველობის განვითარებას ითვალისწინებდა. განვითარების აღნიშნული პროცესი თავისუფალი არ იყო გაუთვალისწინებელი პრობლემებისგან. განსხვავებით ლათინური ამერიკის და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის რიგი ქვეყნებისგან, იმპორტჩამნაცვლებელი ინდუსტრიალიზაციის პირველი ფაზის დასრულებისთანავე, თურქეთმა შეძლო წარმატებით ჩართულიყო კონკურენციაში. ბოლო დროს თურქეთის მრეწველობამ შეძლო ტელეკომუნიკაციის სფეროში რამდენიმე ისეთი ინოვაციური სიახლის დანერგვა, რომელთა დამუშავების საფუძველი საკუთარი კვლევითი პროექტების შედეგები გახდა. [3. გვ-23]

ინოვაციური პოლიტიკის გამოყენების საფუძველზე ეკონომიკის წარმატებით განვითარების კარგი მაგალითია ტაილანდი, მაღაიზია და ფინეთი. მაგ., ინოვაციური პოლიტიკა ფინეთის განვითარების სტრატეგიის საფუძველია. ის აერთიანებს სახელმწიფო მართვის ორგანოების, პროფკავშირების, სხვა საზოგადოებრივ ინსტიტუტთა და კერძო ბიზნეს-სტრუქტურების ძალისხმევას. ექსპერტთა შეფასებით, თანამედროვე ეტაპზე ამ ქვეყნებს აქვთ რეალური შანსი, გადაიქცნენ მსოფლიოს ყველაზე კონკურენტუნარიან ქვეყნებად, რასაც ისინი სწორედ შედეგიანი ინოვაციური პოლიტიკის გატარების მეშვეობით აღწევენ. მათ მიერ განხორციელებული ინოვაციური პოლიტიკა ემყარება სპეციალ-

ური ინოვაციური პროცესების მხარდაჭერას, რეგიონულ სამეწარმეო დონეზე ინოვაციების ათვისების სტიმულირებასა და დარგთაშორისი ბალანსის კოორდინაციაში ინოვაციის როლის დადგენას [4. გვ-24].

თვისებრივად მსგავსი თანამიმდევრობით უნდა დაინერგოს ინოვაციური პროცესები საქართველოშიც, რომლის კრიზისიდან გამოსვლის გრძელვადიანი სტრატეგიაც სწორედ ეკონომიკის ინდუსტრიალიზაციაზე უნდა გადიოდეს. ჩვენს ქვეყანას შეუძლია ინოვაციური პოლიტიკის ზემოთ განხილულ მოდელებს შორის აირჩიოს მისთვის ხელსაყრელი ვარიანტი, რომლის მეშვეობითაც იგი შეძლებს საბაზრო ინფრასტრუქტურის გარდაქმნას სამრეწველო ინოვაციების ათვისების მეშვეობით.

საქართველოს ინოვაციური პოლიტიკა უნდა ითვალისწინებდეს შესაბამისი სამართლებრივი რეგულაციების განვითარებას, თავისუფალი კონკურენციის პირობებისა და ინტელექტუალური საკუთრების დაცვას, სტანდარტების შექმნას და შესრულებას, იურიდიული სისტემის მუდმივ სრულყოფას, ბიუროკრატის შემცირებასა და მეწარმეებისთვის სხვა, ხელისშემშლელი ბარიერების მოხსნას. იგი ხელს უნდა უწყობდეს მეცნიერებასა და მრეწველობას შორის კავშირების განმტკიცებას, უზრუნველყოფდეს სამეწარმეო კომპანიებს საწყისი და სარისკო კაპიტალის წყაროებით, უქმნიდეს მათ სათანადო მატერიალურ, ინფორმაციულ და კულტურულ გარემოს.

მეწარმეთათვის ტექნიკური, ფინანსური, კომერციული, იურიდიული და სხვა სახის დახმარების გაწვევისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს საქართველოში შესაბამისი ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბებას — მცირე ბიზნესის ინკუბატორებს, ინდუსტრიულ პარკებს, მუდმივმოქმედ საინფორმაციო ცენტრებს, რომლებიც ექსპერტულ მომსახურებასა და სხვა რესურსებს მიაწვდის დამწვებ ფირმებს. მნიშვნელოვანია ფინანსური დახმარების სხვადასხვა ფორმების არსებობა, დაწვებული მიკროდაფინანსებიდან, ვენჩურული (სარისკო) კაპიტალის ფირმებით და ფონდებით დამთავრებული.

ამასთან, ჩვენს ქვეყანაში გასათვალისწინებელია ინოვაციის მომწიფების კვალობაზე, ფინანსური მოთხოვნილების ცვლილების ხასიათი. საქართველოში ინოვაციური პროცესის რეალიზაცია უნდა მოხდეს შემდეგი თანამიმდევრობით: ჯერ უნდა მოხდეს იდეის

ფორმულირება, შემდეგ ახალი პროდუქციის წარმოების ათვისება და რეალიზება, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე საზღვარგარეთ. ამისთვის საჭიროა ჩვენს ქვეყანაში მოხდეს უცხოური კაპიტალის მოზიდვა, შემდეგ შეიქმნას ინოვაციური პოლიტიკისთვის ხელსაყრელი გარემო, „გადმონერგილ იქნეს“ უცხოეთის უახლესი მიღწევები, ინოვაციური მენეჯმენტისა და მარკეტინგის პროგრესული მეთოდები.

კაპიტალით დახმარების საჭიროება განპირობებულია იმით, რომ ჩვენს ქვეყანაში დამწვებ სამრეწველო ფერმებს, განსაკუთრებით რეგიონებში, არ გააჩნიათ ნაწარმის დაპროექტების, გამოცდისა და წარმოების მოსაწყობად საჭირო ფინანსური რესურსები. საქართველოში ინოვაციური სტრატეგიის რეალიზაციისთვის ხელსაყრელი გარემოს ფორმირებით დახმარების გაწევა გულისხმობს შესაბამისი ინფრასტრუქტურის (ინკუბატორების, ტექნოპარკების, საკონსულტაციო ცენტრებისა და სხვა) ქსელის შექმნას. მათი მეშვეობით ქვეყანა დამწვებ მწარმოებს უზრუნველყოფს ოფისებით, უქმნის გამოცდილების გაზიარებისა და ერთობლივი მოქმედების საშუალებას.

უცხოეთის უახლესი მიღწევების, ინოვაციური მენეჯმენტისა და მარკეტინგის პროგრესული მეთოდების ტრანსფერის მეშვეობით საქართველოს მიმართ გაწეული აქტიური დახმარება ითვალისწინებს გამოცდილი უცხოელი ექსპერტების მხრიდან კონსულტაციების მიღებას, მათ აქტიურ მონაწილეობას ახალი ნაწარმის დაპროექტებასა და გამოცდაში, საბაზრო პოტენციალის კვლევაში, დამწვები ფერმების პერსონალის ტრენინგში, დახმარებას პრეზენტაციების ჩატარებასა და საცდელ პროექტთა რეალიზებაში და ა. შ. ჩვენი ქვეყნისთვის გაწეულმა ინფორმაციულმა დახმარებამ უნდა გაარკვიოს მეწარმეები სპეციალურ პროგრამებში, ხელმისაწვდომი გახადოს შესაბამისი მონაცემები, მაგ., საბაზრო მოთხოვნისა და სამრეწველო ინოვაციების შესახებ.

საქართველოს ინოვაციური პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს იქეთ, რომ ინოვაციებმა სტიმული მისცეს ახალ კვლევებს, ხელი შეუწყოს მათი წარმოებისთვის საჭირო რესურსების გენერირებას. სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობა უნდა გახდეს ჩვენი ქვეყნის წინსვლის მიმანიშნებელი კრიტერიუმი. ინოვაციური კვალიფიკაციის ფორმირება შესაძლებელია მხოლოდ სამეცნიერო კვლევების შედეგად, ამიტომ ჩვენს ქვეყანაში ინოვაციური პროცეს-

ების განვითარების ხელშემწყობ უმაღლეს ინსტიტუციონალურ სისტემას უნდა წარმოადგენდეს კვლევითი ორგანიზაციები, სასწავლო დაწესებულებები, სამეცნიერო შედეგების კომერციალიზაციის ცენტრები და ა. შ.

საქართველოში ეფექტიანი ინოვაციური პოლიტიკის გატარების შედეგად, აქცენტი თეორიული (ფუნდამენტური) სამეცნიერო კვლევებიდან უნდა გადავიდეს გამოყენებით, პრაქტიკულ საკითხებზე, რომელთა თემატიკა უნდა შეესაბამებოდეს ადგილობრივ მოთხოვნილებასა და შესაძლებლობებს. სამწუხაროდ, ჩვენი ქვეყნისთვის დამახასიათებელია მეცნიერების დისტანცირება პრაქტიკისგან. ამ პრობლემის დაძლევის ერთადერთი გზაა კვლევითი ორგანიზაციების დაფინანსებაში სათანადო მექანიზმების დროული გამოყენება. საქართველოსთვის მიზანშეწონილია მეცნიერების დაფინანსების ისეთი მექანიზმის ამოქმედება, რომელშიც ბიუჯეტის 50-70% უნდა შეიქმნას გარანტირებული რესურსებისგან, მაგ., სახელმწიფო ფინანსებისგან, ხოლო დარჩენილი 30-50% კი – კონტრაქტის საფუძველზე, სარისკო (ვენჩურული) კაპიტალისგან, მაგ., კერძო ბიზნესისგან. მაგ., ფინეთში კვლევა და განვითარებაზე ბოლო პერიოდში ინვესტირებული სახსრების ნახევარზე მეტი მხოლოდ ერთი კომპანიისგან – ნოკიასგან მომდინარეობდა [5. გვ-50]. გასაგებია, რომ დაფინანსების მსგავსი წყაროების გამოყენება ჩვენი ქვეყნის ინოვაციური კვლევების განხორციელებისთვის ნაკლებად შესაძლებელია. ამიტომ ჩვენს ქვეყანაში უფრო მნიშვნელოვანია ინოვაციურ კვლევაზე სახელმწიფოს მხრიდან შესაბამისი ფინანსური დახმარების გაწევა.

დასკვნა

ამრიგად, 1990-იან წლებში განვითარებულმა გლობალურმა პოლიტიკურ-ეკონომიკურმა პროცესებმა მნიშვნელოვანი ძვრები მოახდინეს საქართველოს ეკონომიკაში. ქვეყანაში გამოიკვეთა მსოფლიოს დანარჩენ ქვეყნებთან შედარებით ინოვაციური პოლიტიკის არასრულყოფილი მენეჯმენტი, საწარმოთა მიერ მორალურად გაცვეთილი ტექნოლოგიების ფლობა და ინოვაციური პროცესების განვითარების საკმაოდ დაბალი დონე. საქართველო ვერ შეძლებს საკუთარი მატერიალური და ფინანსური სახსრებით თავისი ინოვაციური ტექნოლოგიების დამოუკიდებლად გამოგონებას, გამოცდასა და დანერგვას, ამიტომ დღის წესრიგში დგება სწორი ინოვაციური პოლიტიკის

ინოვაციური პროცესების გავლენა საქართველოს ეკონომიკაზე

გატარების შედეგად წარმატებული ქვეყნების მიერ ინოვაციური პროცესების განვითარების სფეროში დაგროვილი გამოცდილების გადმონერგვის აუცილებლობა.

კვლევის ძირითადი თეორიული და პრაქტიკული შედეგები გამოიხატება საქართველოში ინოვაციური პროცესების არაეფექტური მენეჯმენტის ნიშნების გამოვლენაში. ნაშრომის კვლევის შედეგად მიღებული თეორიული და მეთოდოლოგიური შედეგები გამოადგებათ ინოვაციური პროცესებისა და ინოვაციური პოლიტიკის საკითხებით დაინტერესებულ მეცნიერ-მუშაკებს, მკვლევარებს, დოქტორანტებს, მაგისტრანტებსა და ბაკალავრიატის სტუდენტებს, ხოლო კვლევის პრაქტიკული შედეგები კი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების, საცდელ-საკონსტრუქტორო ლაბორატორიების, ინოვაციური-მეწარმეების, ეკონომიკის მდგრადი განვითარების სამინისტროსა და ინოვაციური პოლიტიკის რეალიზაციით დაკავებული სხვა აღმასრულებელი ორგანოების მუშაკთა მიერ.

რეკომენდაციები. ამრიგად, საქართველოს ეკონომიკურ აღმავლობაზე დიდი გავლენის მოხდენა შეუძლია ინოვაციური პოლიტიკისა და კვლევითი პროცესების სწორად წარმართვას, რისთვისაც საჭიროა გატარდეს შემდეგი ღონისძიებანი:

1. ინოვაციური პროცესების ინტენსიური

განვითარების მიზნით საჭიროა, ჩვენი ქვეყნის ხელისუფლებამ წარმართოს ისეთი ინოვაციური პოლიტიკა, რაც შექმნის პროგრესული სამრეწველო ინოვაციების მოზიდვის ხელსაყრელ გარემოპირობებს;

2. საქართველოში უნდა ამოქმედდეს ისეთი ინოვაციური პროექტები, რომელთა ფუნქციონირება მეწარმეებს მისცემს ლოკალურად არსებული რესურსებისა და გლობალური ბაზრების მაქსიმალური ეფექტიანობით გამოყენების შესაძლებლობებს;

3. საქართველოს ინოვაციური პოლიტიკის მთავარ ქვაკუთხედს უნდა წარმოადგენდეს უცხოეთის სამრეწველო ინოვაციების მიღებაში იმ კომპანიებზე დახმარება, რომელთაც ორგანიზაციული თუ ფინანსური პრობლემების გამო, არ შეუძლიათ მათთვის სასურველი პროგრესიული ინოვაციების დამოუკიდებლად შექმნა;

4. საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან ინოვაციურ კომპანიებზე დახმარების გაწევა უნდა უკავშირდებოდეს მსოფლიოში მიმდინარე ინოვაციური პროცესების შესახებ მათთვის საჭირო ინფორმაციის მიწოდებას, სტანდარტების დამუშავებას, მათი დაცვისა და სამრეწველო პროდუქციის ხარისხის კონტროლს.

ლიტერატურა:

1. **სამადაშვილი ა.** სამეწარმეო და ტექნოლოგიურ ინოვაციათა მენეჯმენტი. გამომცემლობა „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, თბილისი, 2009.გვ. 239 {**A Samadashvili.** Management Entrepreneurial and Technological Innovation. Publishing House «Technical University», Tbilisi, 2009. pg. 239};
2. **S. Maital** Executive Economics, FREE PRESS, 1995;
3. **Paul Trott** “Innovation Management and New Product Development”, Third Edition, Prentice Hall, 2004
4. “Building of Knowledge Economies: Advanced Strategies for Development”, WBI Development Studies, The World Bank, Washington, D.C., 2007]
5. Hans-Peter Martin, Herald Shumann “Die Globalisierungsfalle”, Rowohlt Verlag GMBH, 1996.

საქართველოსა და ევროკავშირის ენერგეტიკული თანამშრომლობის ინოვაციური ასპექტები

პაატა აროშიძე

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

PAATA AROSHIDZE

Doctor of Economics, Association Professor
of Batumi Shota Rustaveli State University,
Georgia

ანოტაცია

სტატიაში განხილულია საქართველო-ევროკავშირის თანამშრომლობა ენერგეტიკის სფეროში და მისი ინოვაციური ასპექტები. ენერგეტიკის ინოვაციური განვითარება აღიწერება ხანგრძლივი ციკლის ფარგლებში და წარმოადგენს ორ ურთიერთდაკავშირებულ კონტექსტს: ტექნოლოგიური განვითარება (არსებული ტექნოლოგიური პროცესების ეფექტურობის ზრდა, ახალი ტექნოლოგიების ჩამოყალიბება) და ორგანიზაციული განვითარება (სინერგეტიკული განვითარება, ასევე Smart მიმართულების განვითარება, მენეჯმენტი და ინოვაციების კომპლექსური მართვა). ევროპის ენერგეტიკული კონცეფცია გულისხმობს უსაფრთხო ენერგეტიკული პოლიტიკის წარმოებას ევროკავშირის წევრი ქვეყნებისთვის, რომლის საბოლოო შედეგი მიღწეულ უნდა იყოს 2020 წლისთვის, სტრატეგიაზე მუშაობა დაწყებულია 2007 წელს და 2008 წლისთვის შეთავაზებულ იქნა სხვადასხვა ინიციატივები, რაც საბოლოოდ სტრატეგიაში აისახა.

საკვანძო სიტყვები: ენერგეტიკა, ინოვაციები, ენერგეტიკული სტრატეგია, ევროკავშირი.

INNOVATIVE ASPECTS OF COOPERATION BETWEEN GEORGIA AND THE EU IN THE ENERGY SECTOR

Abstract

The article describes innovative energy development, described in the context of long cycles, appears today in a dual context: technological (increase effectively-existing processes, the emergence of fundamentally new technologies and energy) and organizational (development of synergies, as well as Smart directions, management organizations and integrated innovation management systems). European energy policy has been high on the EU agenda in the past few years. The European Commission adopted two Strategic Energy Reviews on January 2007 and October 2008 proposing a number of strategic initiatives for a new EU energy policy. Most of the proposals in the two Strategic Energy Reviews have been translated into community legislation. However, in the Commission's view, the growing challenges of energy security, climate change, the urge to recover economic growth, the urgency of stepping up efforts to deliver the 20-20-20 objectives for 2020 and the need to move to a more sustainable energy path call for a new European Energy Strategy.

Keywords: Energy, Innovations, Energy Strategy, The European Union

შესავალი

საქართველოს თანამედროვე ეკონომიკის მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს, ქვეყნის აქტიური ჩართვა საერთაშორისო ურთიერთობებში, ინოვაციური ეკონომიკის დანერგვით, რაც გახდება იმის საფუძველი, რომ სახელმწიფო ოფიციალურად დაიმკვიდრებს კუთვნილ ადგილს ევროპულ თანამეგობრობაში.

ენერჯის მიწოდება, მოხმარება და ინოვაციური საქმიანობების სტიმულირება, წარმოადგენს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს გამოწვევას ევროკავშირისა და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებისთვის ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის (ENP) ფარგლებში. ენერჯორესურსების ეფექტური გამოყენება და ინოვაციები განახლებადი ენერჯიების სფეროში და მდგრად ენერჯეტიკაში საშუალებას იძლევა სწრაფად გადაიჭრას ისეთი სოციალურად აქტიური პრობლემები, როგორცაა: ენერჯორესურსების მიწოდება, ენერჯორესურსების მოხმარების ზრდა და კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული საფრთხეები [2].

ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს ევროკავშირის ენერჯეტიკული სტრატეგია 2020-ის შესწავლის საფუძველზე საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ენერჯოთანამშრომლობის განხილვა, იმ ასპექტების გამოყოფა, რაც აფერხებს თანამშრომლობის განვითარებას.

ნაშრომის ამოცანაა, გამოიკვეთოს საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ენერჯეტიკული თანამშრომლობის ძირითადი მიმართულებები და ის ასპექტები, რომლის შესრულება აუცილებელია ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების მიხედვით.

საქართველოსა და ევროკავშირის შორის შეთანხმების ინოვაციური მიმართულება.

„საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმება“, რომელსაც ოფიციალურად ეწოდება „ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთი მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის,“ გულისხმობს საქართველოს ენერჯოუსაფრთხოების განმტკიცებას, მათ შორის ევროპულ კანონმდებლობასთან დაახლოვებას და თანამშრომლობის განვითარებას ისეთი მიმართულებებით, როგორცაა ელექტროენერჯეტიკა, ბუნებრივი აირისა და ნავთობის მოძიება, მოპოვება და ტრანზიტი, განახლებადი ენერჯია და ენერჯოეფექტიანობა. ასევე, შეთანხმება ითვალისწინებს

საქართველოს ევროპის ენერჯეტიკულ გაერთიანებაში გაწევრიანების შესაძლებლობას.

ვინაიდან „ასოცირების შესახებ შეთანხმება“ მოიცავს არა მხოლოდ იმ სფეროებს, რომლებშიც ევროკავშირს ექსკლუზიური კომპეტენცია აქვს, არამედ სფეროებს, რომლებშიც ევროკავშირი ინაწილებს კომპეტენციას წევრ ქვეყნებთან, შესაბამისად, შეთანხმების მხარეებად ევროკავშირთან ერთად გამოდიან მისი წევრი ქვეყნებიც. რაც შეეხება ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას (ევრატომი), მიუხედავად იმისა, რომ 1993 წელს (მაასტრიხტის ხელშეკრულებით) და 2009 წელს (ლისაბონის ხელშეკრულებით) მოხდა ევროპის გაერთიანების (ქვანახშირისა და ფოლადის გაერთიანება - European Coal and Steel Community და ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება - European Economic Community) ჯერ შერწყმა, ხოლო შემდგომ ერთ სამართლებრივ სუბიექტად (ევროკავშირად, EU) ჩამოყალიბება, ევროპული ატომური ენერჯის გაერთიანებამ (European Atomic Energy Community) შეინარჩუნა დამოუკიდებელი სამართლებრივი სტატუსი. ვინაიდან „ასოცირების შესახებ შეთანხმება“ მოიცავს ატომური ენერჯის გაერთიანების კომპეტენციაში შემაჯავალ საკითხებსაც, ევრატომი წარმოადგენს შეთანხმების მხარეს.

ენერჯეტიკის სექტორში ინოვაციური პროექტების განხორციელება დამოკიდებულია როგორც შიდა, ასევე საგარეო ფაქტორებზე:

– მსოფლიო ეკონომიკის ტექნოლოგიური განვითარების დაჩქარება - კონკურენცია ხორციელდება არა მარტო ინოვაციის მხრივ ლიდერ ქვეყნებს შორის, არამედ განვითარებად ქვეყნებს შორისაც;

– გლობალური მასშტაბით კონკურენტუნარიანობის გაძლიერება ინოვაციური სისტემების განმსაზღვრელი ფაქტორების მხრივ - მიზნობრივი ინვესტიციები, მაღალკვალიფიციური მუშახელი და ა.შ.

– გლობალური გამოწვევები - კლიმატის ცვლილება, მოსახლეობის „დაბერება“, სასურსათო უსაფრთხოება - ეს ფაქტორები კარნახობს ცალკეული სფეროს ვიწრო ტექნოლოგიურ განვითარებას (სუფთა ენერჯეტიკა, გენური მედიცინა, სოფლის მეურნეობის ახალი ტექნოლოგიები), რომელ სფეროებშიც საქართველოს ნაკლები გამოცდილება გააჩნია.

ინოვაციური პროექტები საქართველოს ენ-

ერგეტიკაში.

მიუხედავად მრავალი სირთულისა, საქართველოს ენერგეტიკის სფეროში ხორციელდება ინოვაციური პროექტები. მათი განხორციელება განპირობებულია არა მარტო თანამედროვე ეკონომიკური მოთხოვნებით, არამედ ენერგეტიკის სექტორის, როგორც მაღალკონკურენტუნარიანი და მეცნიერებატევადი სფეროს თავისებურებებით, რადგან, თუ ამ სფეროში იარსებებს ინოვაციური ჩამორჩენა, ეს გამოიწვევს ქვეყნის ენერგეტიკული დამოუკიდებლობის შემცირებას. დღეისთვის საქართველოს ენერგეტიკულ სექტორში განხორციელებული და დაგეგმილი პროექტებია:

მსოფლიო გამოცდილება საქართველოსთვის - პროექტის სტრატეგიისა და პოლიტიკის დაგეგმვის ხელშეწყობა საქართველოში - განიხილავს „ევროკავშირის სტრატეგია: 2020-ს“, რომელიც ზოგად მიზანს ემსახურება ხუთი სტრატეგიული ამოცანის საშუალებით. ესენია: ენერგოეფექტურობა, ენერჯის განახლებადი წყაროების ათვისება, ინოვაციური და კვლევა-დანერგვის სამუშაოები, ენერგეტიკული ბაზრების განვითარება, თანამშრომლობა მეზობელ ქვეყნებთან. [3]

ენერგოეფექტურობა — ენერგოეფექტურობის მიზანი არის არა შეუზღუდავი მოხმარების დაკმაყოფილება, არამედ მიწოდებისა და მოხმარების დაბალანსება, რაც ოპტიმალურად მიიღწევა ორივე მხარეს ღონისძიებების გატარებით - როგორც მიწოდების ზრდით, ასევე მოხმარების შეზღუდვით. ამასთანავე ენერგოეფექტურობა ხელს უწყობს ეკონომიკურ ზრდას, ენერგეტიკულ უსაფრთხოებას და კლიმატის ცვლილების შერბილებას, რის გამოც ხდება ენერგეტიკულ სტრატეგიებში მისი გათვალისწინება. ენერგოეფექტურობა შედის როგორც სტრატეგიის მიზნებში, ასევე მისი შესრულების ღონისძიებებში და ბოლოს დეტალურად განიხილება შესაბამის თავში. ენერგოეფექტურობის კონკრეტული ღონისძიებები და მიზნები განსხვავდება ქვეყნების მიხედვით, თუმცა უმრავლესობა ენერგოეფექტურობის ერთნაირ მაჩვენებლებს იყენებს. ესენია ეკონომიკის ენერგოტეკვალობა, მშპ-ს ერთეულზე მოხმარებული ენერჯის რაოდენობა. ზოგიერთი ქვეყანა ამ ინდიკატორს იყენებს სამიზნედ, ამბობს რა, რომ მშპ-ს ენერგეტიკულ ინტენსივობას შეამცირებს კონკრეტული პროცენტით საბაზისო წელთან შედარებით. სხვა ქვეყნების მიზანია პირველადი ან საბოლოო ენერჯის მოხმარების შემცირების

პროცენტული მაჩვენებელი საბაზისო წელთან შედარებით. ზოგიერთ ქვეყანას აქვს უფრო სპეციფიკური მიზნები როგორცაა სხვადასხვა სექტორში ენერჯის მოხმარების პროცენტული შემცირება. ზოგიერთ ქვეყანას კი არ მოჰყავს ენერჯის მოხმარების შემცირების რამე კონკრეტული მაჩვენებელი. ნაცვლად ამისა, მაგალითად, აშშ დეტალურად აღწერს დაგეგმილ ღონისძიებებს და ამ ღონისძიებების განხორციელებისთვის საჭირო ინვესტიციების მოცულობებს. ევროკავშირის წევრი ქვეყნები ენერგოეფექტურობის მიღწევაში ხელმძღვანელობენ ევროკავშირის 20/20/20 სტრატეგიით, სხვა ქვეყნები კი ხელმძღვანელობენ საკუთარი დამოუკიდებელი პრინციპებით. ენერგოეფექტურობის მიღწევის მიზნის განხილვას მოსდევს მისი მიღწევის ღონისძიებების აღწერა. ზოგიერთი ქვეყანა ცალკე გამოყოფს ტრანსპორტსა და შენობებს, როგორც ენერჯის ყველაზე დიდ მომხმარებლებს. ღონისძიებები ქვეყნების მიხედვით განსხვავებულია, თუმცა შესაძლებელია საერთო პრინციპების გამოყოფა:

- ენერგეტიკული ბაზრების ლიბერალიზაცია (ხშირ შემთხვევაში საუბარია მხოლოდ ელექტროენერჯიაზე) და/ან ჯვარედინი სუბსიდირების აღმოფხვრა რაც ზრდის ეფექტურობას როგორც მიწოდების, ასევე მოხმარების მხარეს;

- შენობებში ენერგოეფექტურობის გაზრდა;

- საკანონმდებლო ბაზის განვითარება ენერგოეფექტურობის კუთხით;

- სტანდარტები და მარკირება;

- მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლება ენერგოეფექტურობაზე.

ენერგოეფექტურობის პროგრამები ვერ განხორციელდება შესაბამისი დაფინანსების გარეშე. ქვეყნების უმრავლესობა განსახლავს ენერგოეფექტურობის ღონისძიებებისთვის საჭირო ფინანსურ რესურსებს და მათ წყაროებს. მაგალითად, გერმანიის ენერგოეფექტურობის ფონდის ბიუჯეტი 2010 წელს შეადგენდა €100 მილიონს. რუსეთს შეფასებული აქვს დაფინანსების წყარო, ზოგიერთი ქვეყანა კი, უბრალოდ, მიუთითებს სტრატეგიის განხორციელებისთვის საჭირო თანხას და ნაწილის ბიუჯეტიდან ნაწილის კი კერძო სექტორიდან დაფინანსებას გვემავს. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნების უმრავლესობას აქვს საერთო პრინციპები ენერგოეფექტურობასთან მიმართებით.

ენერჯის განახლებადი წყაროების ათვისე-

ბა — ენერგეტიკულ სტრატეგიებში ერთ-ერთ ძირითად ამოცანას ენერჯის განახლებადი წყაროების (პიდრო, ქარი, მზე, ბიომასა და ბიოსაწვავი, გეოთერმული წყლები) ათვისება წარმოადგენს. ეგწ-ების ასეთი აქტუალობა ენერგეტიკული უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში მათი განსაკუთრებული წვლილით აიხსნება, რაც სამომავლოდ მზარდი მოთხოვნების დაკმაყოფილებისა და იმპორტზე დამოკიდებულების შემცირების მძლავრ საშუალებად განიხილება. გარდა ამისა, მათი რესურსი ამოწურავია და გლობალურ გარემოს ნაკლებ ზიანს აყენებს. მდგრადი განვითარების პრინციპების სათანადოდ გათვალისწინების შემთხვევაში ეგწ-ების განვითარება მნიშვნელოვან სოციალურ და ეკონომიკურ სარგებელს ქმნის ახალი სამუშაო ადგილებისა და მშპ-ში ენერგეტიკის სექტორის წილის ზრდით.

ინოვაციური და კვლევა-დანერგვის სამუშაოებისთვის ქვეყნები ითვალისწინებენ კვლევით პროგრამების გაზრდილ დაფინანსებას და ტექნოპარკების განვითარებას. ამერიკაში უნივერსიტეტების გარდა არის სპეციალური ენერგეტიკული კვლევების სააგენტო ARPA-E 200 მილიონი დოლარის დაფინანსებით, ამასთან ხდება ინოვაციური ცენტრების (Hub) ორგანიზება ქვეყნის საუკეთესო ინტელექტუალური რესურსების მოზიდვით (US). 2011 წელს სამი ასეთი თემატური ცენტრი არსებობდა. 2012 წლიდან კი მათი რაოდენობის გაორმაგება იგეგმებოდა. აზერბაიჯანს შექმნილი აქვს ინოვაციური და ტექნოლოგიური განვითარების პოლიგონი. საბიუჯეტო დაფინანსებასთან ერთად, ენერგეტიკული კვლევის პროგრამები აქტიურად იზიდავს კერძო ინვესტიციებს. ზაზგასასმელია, რომ ეს ყველაფერი ემატება იმ აქტიურ კვლევა-დანერგვის სამუშაოს, რასაც უნივერსიტეტები თუ მსხვილი კერძო კომპანიების კვლევითი ცენტრები აწარმოებენ. ამდენად, სხვადასხვა ქვეყნებს განსხვავებულად აქვთ განხილული ენერგეტიკის ინოვაციური განვითარებისა და კვლევა-დანერგვის საკითხები თავიანთ ენერგეტიკულ სტრატეგიებში. ყველა შემთხვევაში ეს არის დაკავშირებული სტრატეგიის ამოცანებისა და ამ მიმართულებით ქვეყნის წინაშე მდგარი ამოცანების გადაწყვეტასთან და ითვალისწინებს არსებულ მდგომარეობას და მომავალ გამოწვევებს. ანუ ის განიხილება, როგორც ენერგეტიკული სტრატეგიის მნიშვნელოვანი კომპონენტი და ასევე, სტრატეგიის კონკრეტული მიზნების განხორციელების

ინსტრუმენტი. ინტელექტუალური ქსელების, მაღალი წარმადობის ტექნოლოგიების, განახლებადი ენერჯისა და ენერგოეფექტურობის ტექნოლოგიების განვითარება ქვეყნების ინოვაციური ტექნოლოგიური განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სტიმულს წარმოადგენს.

ენერგეტიკული ბაზრების განვითარება — ენერგეტიკული ბაზრის კონკურენტული განვითარება არის სტრატეგიების ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტი. ევროპის ენერგეტიკული პოლიტიკის (EU) ერთ-ერთ მთავარ მიზანს ერთიანი ენერგეტიკული ბაზრის შექმნა, მისი გაფართოება და ეფექტურობის გაზრდა წარმოადგენს, რამაც საფუძველი უნდა დაუდოს როგორც მონაწილე ქვეყნების ენერგეტიკულ უსაფრთხოებას, ასევე ფასების შემცირებას კონკურენციის პირობებში. კონკურენცია განიხილება, როგორც ეფექტურობის გაზრდის, ხარჯების შემცირების და ენერგეტიკული უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მთავარი პირობა.

ენერგეტიკის სექტორში ხორციელდება სხვა პროექტებიც, რომლებიც შესაძლებელია, ინოვაციურ პროექტებად ჩაითვალოს, კერძოდ:

— გაზსაცავის მშენებლობა: გაზსაცავი სამგორის სამხრეთი თაღის საბადოს ბაზაზე აშენდება. მიწისქვეშა გაზსაცავის ამოქმედებით კრიტიკულ სიტუაციებში, გაზის მოწოდების შეფერხების შემთხვევაში აღმოიფხვრება მიწოდებაში არსებული პრობლემები. საქართველო რეგიონში ერთადერთი ქვეყანაა, რომელსაც გაზსაცავი არ გააჩნია, რაც მნიშვნელოვან პრობლემებს უქმნის ადგილობრივ მომხმარებელს ფორსმაჟორულ სიტუაციაში. „საქართველოს ნავთობისა და გაზის კორპორაციაში“ აცხადებენ, რომ გაზსაცავის მშენებლობის დასრულების შემდეგ მაისში 210-280 მილიონი კუბური მეტრი ბუნებრივი გაზის შენახვა იქნება შესაძლებელი, რაც დღევანდელი მთლიანი წლიური მოხმარების დაახლოებით 15%-ს შეადგენს. ეკონომიკური დასაბუთების ანგარიშით დადასტურებულია სამგორის სამხრეთი თაღის ნავთობის საბადოს ბაზაზე 210-280 მლნ კუბური მეტრი სასარგებლო ტევადობის მიწისქვეშა გაზსაცავის მშენებლობის შესაძლებლობა. პროექტის საერთო ღირებულება 230 მილიონი აშშ დოლარიდან 250 მლნ დოლარამდე იქნება. ვინ დააბანდებს თანხას ამ მეტად მნიშვნელოვან პროექტში, ეს ჯერჯერობით გადაწყვეტილი არ არის. გაზსაცავის ამოქმედების შემდეგ მისი საკონტრო-

ტექნოლოგიური ინოვაციები საქართველოს სამრეწველო ფირმებში

ანოტაცია

საქართველოს სამრეწველო ფირმებში სწრაფი ტემპით უნდა დაინერგოს ტექნოლოგიური ინოვაციები, რაც მკვეთრად გაზრდის მენეჯერთა მიერ ახალი იდეების მომგებიან სამრეწველო ნაწარმად ან მომსახურებად გადაქცევის შანსს. ჩვენი ქვეყნის ტექნოლოგიური ინოვაციები სამ ეტაპად უნდა განხორციელდეს. პირველია ე. წ. კონცეპტუალ-იზაციის ეტაპი, როცა ახალი იდეა შეფასებას გადის სამეცნიერო-კვლევით ლაბორატორიაში. ამ ეტაპის ბოლოს უნდა დადასტურდეს, რომ იდეა არ ეწინააღმდეგება ბუნების კანონებს. მომდევნო ეტაპი ეძღვნება სიახლის ქმედითუნარიანი პროტოტიპის ინოვაცია-პროდუქტის დამუშავებას. მესამე - ინოვაცია-ტექნოლოგიის ეტაპზე ვითარდება შესაბამისი საწარმო პროცესი, რომელიც ამყარებს ბალანსს ახალი პროდუქტის გამომშვების მოცულობას, ხარისხსა და მის ფასს შორის.

საკვანძო სიტყვები: ტექნოლოგიური ინოვაციები, ინოვაცია-პროდუქტი, ინოვაცია-ტექნოლოგიები, ტექნოლოგიური პროგრესი, ტექნოლოგიური ინოვაციების დაყოვნება, ტექნოლოგიის “სიმწიფის” დონე, ტექნოლოგიური ინოვაციების მართვა, ინოვაციური მეწარმეობა

გულიკო ქათამაძე

ეკონომიკის დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

GULIKO KATAMADZE

Doctor of Economics, Shota Rustaveli Shtate University Associate Professor, Georgia

TECHNOLOGICAL INNOVATIONS OF INDUSTRIAL FIRMS

Abstract

The rapid pace of industrial firms to introduce technological innovations, which will significantly increase by the managers of the new ideas into profitable industrial products or services into a chance. Our country should be carried out in three stages of technological innovations. The first minutes. Sec. Conceptualization phase, when a new idea through to the evaluation of the scientific-research laboratory. At the end of this stage should dadasturdes, that idea does not contradict the laws of nature. The next stage is dedicated to the new C-kmedunariani prototype innovation-product processing. Mesame -inovatsia-stage technology company developing the process, which is also supported by the balance of the first to release a new product, quality and price.

Key words: Technological innovations, innovation-product-technology innovation, Teknologuri progress, technological innovation delay, the maturity level of technology, management, technological innovation, innovative entrepreneurship

შესავალი

ტექნოლოგიური ინოვაციების წარმატება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ახალი იდეების, ინოვაცია-პროდუქტის და ინოვაცია-ტექნოლოგიების სწორ კომბინაციაზე. რომელიმე ეტაპის ამოვარდნა, ან არასაკ-

მარისი განვითარება ანგრევს ტექნოლოგიურ ინოვაციებს. ჩვენი მიზანია ჩვენება იმისა, რომ ტექნოლოგიური პროგრესი თავადაც ახ-დენს გავლენას მასთან უშუალოდ ან ირიბად დაკავშირებული სფეროების განვითარების ტემპზე. ჩვენი ამოცანაა ჩვენება იმისა, რომ არსებობს გარკვეული შეზღუდვები ისეთი განვითარებისთვის, რომლებიც უკავშირდებიან ტექნოლოგიის „სიმწიფის“ დონეს. ამიტომ ზოგჯერ ინოვაციური დაფოვნება ძალიან დიდ დროს მოიცავს. კვლევის ორიგინალობა იმაშია, რომ ვაჩვენებთ პრობლემათა ერთობლიობას, რომლებიც მიანიშნებენ, რომ აუცილებელია დაუფონებლივ დაიწვოს ტექნოლოგიური ინოვაციების დანერგვა საქართველოს სამრეწველო საწარმოებში, რაც ხელს შეუწყობს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის ინდუსტრიალიზაციისა და ინოვაციური მენეჯმენტის დონის ამაღლებას. ავტორების წვლილი გამოიხატება მოცემული პრობლემის კვლევაში საქართველოს სამრეწველო ფორმების მაგალითზე. კვლევის პროცესში გამოვიყენეთ ზოგადმეცნიერული მეთოდები, კერძოდ: ანალიზი და სინთეზი, დაკვირვება, შედარება, ჰიპოთეზა და ანალოგია.

ტექნოლოგიური ინოვაციების მართვის სრულყოფამ ინოვაციური დაფოვნების მნიშვნელოვანი შემცირება გამოიწვია. სამეცნიერო კვლევაში ყოველთვის არსებობს საკმაოდ ძნელად გადასალახი ბარიერები. ამიტომ არ უნდა მოველოდეთ, რომ ტექნოლოგიური პროგრესი კვლევაზე გაწეული ხარჯების პროპორციულად განვითარდება. ტექნოლოგიური ინოვაციებში გაერცვლებულია რამდენიმე მიდგომა, რომლებიც აქტიურად შეიძლება იყოს გამოყენებული ინოვაციური დაფოვნების შემცირებისთვის.

ტექნოლოგიური ინოვაციების დაფოვნების შემცირების კიდევ ერთი გზაა ე. წ. ერთობლივი დაპროექტების მეთოდის გამოყენება. იგი წარმოადგენს ახალი პროდუქტის შექმნის ამოცანის გუნდურად გადაწყვეტის მეთოდოლოგიას, რომლის გამოყენებისას ერთიან გუნდში მომუშავე კვლევის, დიზაინის, ფინანსების, ბუღალტერიისა და ეკონომიკის სპეციალისტებს ახალი ნაწარმის დამუშავების დასაწყისშივე ეძლევათ პოზიციის დაფიქსირების შესაძლებლობა. აღნიშნული მკვეთრად განსხვავდება ტრადიციული და ბევრად უფრო ნელი პროცესისგან, რომლის მსვლელობაში ახალი პროდუქტი იქმნება თანამიმდევრული გადასვლებით კვლევიდან დაპროექტებაზე, შემდეგ წარმოების მომზა-

დებაზე და ა.შ., მისი ბაზარზე გატანის ჩათვლით. ერთობლივი პროექტირება იძლევა იმის საშუალებას, რომ მარკეტინგული პრობლემები გამოაშკარავდეს ახალი პროდუქტის ინოვაციური კვლევის საწყისივე სტადიაზე და არა არარეალიზებული ნაწარმით საწყობების გადავსების შემდეგ.

მეწარმეობის კლასიკურ მოდელში მეწარმე მიისწრაფვის მუშაობა მიმართოს დახარჯული რესურსებისგან მაქსიმალური უკუგების მიღებაზე. ამ მოდელის ფარგლებში ხდება წარმოების ზრდის მართვის კონცეფციის ჩამოყალიბება, რომლის განხორციელება სამეწარმეო ფირმისთვის ისეთი „გარე“ ფაქტორების ამოქმედებას უკავშირდება, როგორც არის მთავრობის მიერ განხორციელებული სუბსიდირება, პროტექციონისტული ღონისძიებები და ა. შ. რასაკვირველია, ამ მოდელის ფარგლებში იგულისხმება ფირმის შიგა რეზერვების ამოქმედებაც რენტაბელურობის გაზრდის, წარმოების მოდერნიზაციისა და პროდუქციის ასორტიმენტის განახლების მიზნით.

ინოვაციური (პროდუქტიული) მეწარმეობის მოდელი მოიცავს საწარმოს განვითარების ახალი გზების ძიებას, რაც შესაძლებლობას იძლევა, ვილაპარაკოთ ინოვაციების მართვაზე აგებული ზრდის კონცეფციის შესახებ. სამეწარმეო პრაქტიკა თავისთავში მოიცავს ტექნოლოგიური ინოვაციების რეალიზაციასაც. იმ შემთხვევაში, როდესაც წარმოება მთლიანად ეფუძნება ტექნოლოგიურ ინოვაციებს, მისი ამგვარი ორგანიზების შედეგს წარმოადგენს სრულიად ახალი პროდუქტი ან პრინციპულად ახალი მახასიათებლების მქონე ნაწარმი. მაგრამ ტრადიციული საქონლის წარმოებაც შეიძლება განხორციელდეს ახალი ელემენტების ან მეთოდების გამოყენებით, რომლებიც წარმოების ორგანიზაციასთან, მის ტექნიკურ ელემენტებთან ან ნაწარმის ხარისხის მაჩვენებლებთან არის დაკავშირებული. ამ შემთხვევაში, შეიძლება ვილაპარაკოთ ისეთი ტრადიციული საქონლის წარმოებაზე, რომელიც მიმდინარეობს ნაწილობრივი ტექნოლოგიური ინოვაციების განხორციელების მეშვეობით.

განვიხილოთ ტექნოლოგიათა კვლევის პროცესების რამდენიმე თავისებურება. ტექნოლოგიური კვლევებისა და ინოვაციების დაფინანსებაზე გაწეული ხარჯების ზრდის ფაქტის ახსნას ჰიპოთეზების სამი ჯგუფის მოშველიებით ცდილობენ:

1. კრიზისული ჰიპოთეზა ამტკიცებს, რომ ნავთობქიმიამი გამოყენებული ძირითადი ტექ-

ნოლოგიები განვითარების პიკს მიუახლოვდა 1980-იან წლებში. ამის შემდეგ მათი საგრძნობი გაუმჯობესება შეუძლებელი გახდა. მსოფლიო სანავთობო კრიზისებს მოჰყვა ნავთობ-კომპანიების მცდელობა, ნედლი ნავთობის ღირებულების ზრდის ფონზე შეემცირებინათ საწარმოო ხარჯები ან მოექმნათ ალტერნატიული ტექნოლოგიები. ამას კი, დასჭირდა მნიშვნელოვანი ინვესტირება ტექნოლოგიებში;

2. უწყვეტი ტექნოლოგიური პროგრესის ჰიპოთეზა აჩვენებს, რომ დროის შუალედი, რომელიც ახალი ცოდნის გაჩენიდან მის კომერციულ გამოყენებამდე გადის, სულ უფრო მოკლე ხდება. ამიტომ ტექნოლოგიების დროული დამუშავება სამრეწველო კომპანიების მხრიდან მოითხოვს თანხების მზარდი ინტენსიურობით ხარჯვას.

3. გლობალური კონკურენციის ჰიპოთეზა მიუთითებს იმაზე, რომ ე.წ. „ახალი“ ინდუსტრიული ქვეყნები კონკურენტუნარიანობას ჯერ მის დაბალტექნოლოგიურ სექტორებზე აღწევენ (სათანადო ტექნოლოგიები მათთვის აღვილად ათვისებადია), ხოლო შემდეგ მაღალტექნოლოგიური სექტორებისკენ მისწრაფვიან [2. გვ.–31]:

საკუთარი ღირებულების შენარჩუნებისთვის, სამრეწველო ორგანიზაციები ისეთ ინდუსტრიულ ქვეყნებში, როგორცაა იაპონია, შეერთებული შტატები, ჩრდილოეთ ევროპის სახელმწიფოები, იძულებულნი ხდებიან, მეტი კონცენტრირება მოახდინონ მაღალტექნოლოგიური დარგების განვითარებაზე, რაც ძვირადღირებული კვლევების წარმოებას მოითხოვს [3. გვ.–28]. მიუხედავად იმისა, რომ მთელი მსოფლიო ინდუსტრიული მიმართულებით განხორციელებული კვლევები ნაკლები მასშტაბით ტარდება. ამ თვალსაზრისით, ერთმანეთისგან მკვეთრად განსხვავდება შრომის მაღალი ინტენსიურობით გამოყენების და კაპიტალის მაღალი ინტენსიურობით გამოყენების დარგები. შრომის მაღალი ინტენსიურობით გამოყენების დარგებში პროდუქციის დამატებული ღირებულების შექმნის ძირითადი წყაროა შრომა. მათ ისეთი ინდუსტრიული მიმართულებები მიეკუთვნება, როგორცაა მსუბუქი მრეწველობა, ფეხსაცმლის და ტანსაცმლის წარმოება და ა.შ. მათთვის დამახასიათებელია წარმოება დაბალი ფიქსირებული და მაღალი ცვლადი დანახარჯებით. კაპიტალის მაღალი ინტენსიურობით გამოყენების დარგებში კი დამატებული ღირებულება ძირითადად ქარხნების ტექნოლოგი-

ური აღჭურვილობის მეშვეობით იქმნება. ამის მაგალითებია ელექტრონული და ქიმიური მრეწველობა, რომლებიც მაღალი ფიქსირებული და დაბალი ცვლადი დანახარჯებით ხასიათდება. შესაბამისად, ამ დარგებში მეტი სტიმულები არსებობს ტექნოლოგიის განვითარებაზე მიმართული კვლევა-დამუშავების მხარდაჭერისთვის.

რასაკვირველია, ტექნოლოგია მნიშვნელოვანია შრომის ინტენსიური გამოყენების სექტორებისთვისაც, მხოლოდ აქ მისი განვითარება უპირველეს ყოვლისა, შიგა პროცესების სრულყოფაზეა მიმართული და არა რადიკალური ალტერნატივების შემუშავებაზე. ასეთი განვითარების მაგალითია ორი საწარმოო ოპერაციის გაერთიანება, საწარმოო პროცესების ავტომატიზაცია, ახალი ქსოვილების ან პოლიმერების შექმნა და ა.შ. მათი მეშვეობით შესაძლებელი ხდება წარმოების ან საბოლოო პროდუქტის დახვეწა და ძალზე იშვიათად – მნიშვნელოვანი სიახლეთა დამკვიდრება. ასეთ დარგებში პრაქტიკულად შეუძლებელია (ჯერჯერობით მაინც) რადიკალური ტექნოლოგიური ცვლილებების, ე.წ. გარღვევების მიღწევა. ოპერაციული საქმიანობა მათში ძირითადად ხელით შრომის გამოყენებას ეყრდნობოდა და ეყრდნობა.

შრომის ინტენსიური გამოყენების დარგებში საბოლოო ნაწარმის აწვობასთან დაკავშირებული ტექნოლოგიური ოპერაციები ხელით მანიპულაციებს და ნაწილების გარკვეული, რთულად აღსაწერი წესით თავმოყრას მოითხოვს. მანამ, სანამ არ იქნება ნაპოვნი არარეგულარული ფორმის კომპონენტების სამგანზომილებიანი სივრცეში ადამიანის გარეშე გადანაცვლების და მაღალი სიზუსტით აგრეგირების ურთულესი ამოცანის გადაწყვეტა, ეკონომიკის ეს სექტორები იმ მნიშვნელოვანი ტექნოლოგიური ინოვაციების გარეშე დარჩება, რომელთა მეშვეობით შესაძლებელი გახდებოდა დარგში ტექნოლოგიური დანახარჯების სტრუქტურის მკვეთრი ცვლილება.

კაპიტალის ინტენსიური გამოყენების დარგებში სრულიად სხვა ვითარებაა, აქ ყველა წინაპირობა არსებობს მასშტაბური კვლევების სტიმულირებისთვის. მაგ., ფარმაცევტულ მრეწველობაში კონკურენტებთან შედარებით მნიშვნელოვანი უპირატესობის შესაძენად კომპანიას ახალი წამლის სინთეზირება სჭირდება ან არსებულის წარმოების ალტერნატიული გზის მოძიება. ორივე შესაძლებლობის რეალიზება სიღრმისეულ სამეცნიეროკვლევით საქმიანობას მოითხოვს. მსოფლიოს

წამყვანი ფარმაცევტული კომპანიები ამ კვლევების ჩატარებას დამოუკიდებლად ცდილობენ შემდეგი ორი მიზეზის გამო: 1. კომპანიები ცდილობენ მეტად რთულ კვლევით პროექტებზე სრული კონტროლის შენარჩუნებას, რამაც უნდა უზრუნველყოს კვლევისთვის გამოყოფილი არცთუ მცირე სახსრების ეფექტიანი ხარჯვა; 2. ფირმები ცდილობენ დაიცვან საკუთარი სამეცნიერო-კვლევითი და ინოვაციური საიდუმლოება (ინტელექტუალური საკუთრება), რაც კონკურენტუნარიანობის დაცვის აუცილებელი პირობაა.

საქართველოს სამრეწველო ფირმებში უნდა მოხდეს მიზნების ზუსტი ფორმულირება, რაც მნიშვნელოვნად დააჩქარებს ტექნოლოგიური ინოვაციების მიმდინარეობას. ჩვენი ქვეყნის სამრეწველო ფირმებში უფლებამოსილების სწორი დელეგირება გამოიწვევს გადაწყვეტილებათა მიღების „ჩაცურებას“ ქვევით, სადაც შესაბამისი კვალიფიკაციის ადამიანები უშუალოდ ქმნიან ნაწარმს. აღნიშნული მკვეთრად გაზრდის გადაწყვეტილებების მიღების სიჩქარეს, რაც მეტად მნიშვნელოვანია ტექნოლოგიური ინოვაციებისთვის დამახასიათებელ სწრაფად ცვალებად ვითარებაში.

საქართველოში ინოვაციური მეწარმეები (ინტრაპრენიორები) უნდა წარმოადგენდნენ ტექნოლოგიური ინოვაციების დანერგვისა და რეალიზაციის მთავარ სუბიექტებს. ჩვენს ქვეყანაში სწორედ მათ უნდა წარმოაჩინონ თავიანთი პროდუქციის ინოვაციურობა, განსხვავებით ენტრეპრენიორებისგან, რომლებიც მათი კონტროლის ქვეშ არსებული რესურსების მოხმარების ახლებური კომბინირებით ცდილობენ შექმნან ახალი სამეწარმეო შესაძლებლობები. ჩვენი ქვეყნის სამრეწველო ფირმებში ინტრაპრენიორები უნდა განიხილებოდნენ, როგორც პრაგმატიკოსები, რომლებიც ოცნებიდან ყოველთვის მოქმედებაზე გადადიან. მათ, როგორც ინიციატორებს, უნდა დაეკისროთ ყველა ტიპის ინოვაციური იდეის საქართველოს სამრეწველო კომპანიებში გაერცვლების პასუხისმგებლობა, რასაც თან სდევს მათი ენერგიული ათვისება.

საჭიროა ჩვენს ქვეყანაში მოქმედმა ენტრეპრენიორებმა მათი ჩანაფიქრის რეალიზებისთვის შექმნან ახალი ორგანიზაცია [1. გვ.-37]. ამიტომ, თუ საქართველოს სამრეწველო კომპანიების მენეჯერებს სურთ, ტექნოლოგიური ინოვაციების მეშვეობით, აამაღლონ თავიანთი ფირმების კონკურენტუნარიანობა, საჭიროა მათ თავიანთი კომპანიების წიაღში შექმნან ინტრაპრენიორობისთვის ხელშემწე-

ყოფი გარემო-პირობები. თანამედროვე მუდმივად ცვალებად, გაურკვევლობით და წინააღმდეგობით აღსავსე სამეწარმეო გარემოში, ტექნოლოგიური ინოვაციების სტრატეგიული მენეჯმენტის პროგრესული მეთოდების გამოყენების გარეშე, შეუძლებელია საქართველოს სამრეწველო კომპანიების წარმატებული ტექნოლოგიურ-ინოვაციური საქმიანობა.

ჩვენი ქვეყნის სამრეწველო ფირმებში ტექნოლოგიური ინოვაციების მენეჯმენტის სრულყოფით დაინტერესებული უნდა იყოს უმაღლესი დონის ტოპ-მენეჯერები, რომელთა ძალისხმევაც მიმართული უნდა იყოს საშუალო და ქვედა დონის მენეჯერთა ინოვაციური აქტიურობის სტიმულირებისაკენ. ამის მიზეზი, უპირველეს ყოვლისა, არის ის, რომ ორიენტაცია სტრატეგიულობაზე ხელს უწყობს „შორსმჭვრეტელობის“ განწყობის განვითარებას კომპანიის შიგნით [3. გვ.-24].

საქართველოში ტექნოლოგიური ინოვაციების სტრატეგიული მენეჯმენტის მქონე სამრეწველო კომპანიების მახასიათებელი ერთ-ერთი თვისებაა ის, რომ სტრატეგიული ცნებებით მოაზროვნე მუშაკებს, უკეთ ესმით უმაღლესი მენეჯერების ინოვაციებთან დაკავშირებული იდეების მნიშვნელობა და ის, თუ რატომ არის მიღებული შესაბამისი გადაწყვეტილებები, რომელთა შესრულება მათ ეკისრებათ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, როცა სტრატეგიული პერსპექტივა გარკვეულია, საშემსრულებლო პოლიტიკა ტექნოლოგიური ინოვაციების სფეროში უფრო რაციონალური ხდება, ხოლო გადაწყვეტილებები – უფრო ადეკვატური.

საქართველოში ტექნოლოგიური ინოვაციების მენეჯმენტის მქონე სამრეწველო ფირმების მახასიათებელი კიდევ ერთი თვისებურებაა ის, რომ კომპანიების ინოვაციური საქმიანობის წარმატება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული იმ თანამედროვე ტენდენციებზე, რომელმაც ფეხი მოიკიდა ბიზნესციკლის დაგეგმვა/შესრულება/კონტროლის ნაწილში. კერძოდ, ეს არის გუნდური მუშაობა და კოოპერირება, რომელიც სულ უფრო მეტად აღმოფხვრის ტრადიციულ განსხვავებას დამკვეთებსა და ამ გეგმების რეალიზატორებს შორის [4. გვ.-125]. ჩვენი ქვეყნის სამრეწველო ფირმებში ტექნოლოგიური ინოვაციების სტრატეგიული მენეჯმენტის ჩამოყალიბების და მენეჯერთა როლის ფორმირების პროცესში მკაფიოდ ჩანს მბრძანებლურ, სიმბოლურ მეთოდებზე უარის თქმის ტენდენცია, რაციონალური, ტრანსაქციული, მაგენერირე-

ბელი მიდგომების სასარგებლოდ. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ საქართველოს სამრეწველო ფირმებში ტოპმენეჯერის „ძველი“, სტრატეგიის ერთპიროვნული უმაღლესი ხელმძღვანელის როლი, რომლის გადაწყვეტილებები უპირობოდ უნდა აღსრულებულიყო, სულ უფრო იცვლება თანამოსაქმის, ხელშემწყობისა და სპონსორის როლით.

საქართველოს სამრეწველო ფირმებში ტექნოლოგიური პროცესები ტრანზაქციული მოდელით უნდა იმართებოდეს, სადაც ყოველთვის დღის წესრიგში იქნება ინოვაციების მუდმივი სრულყოფა, ხოლო ამ პროცესში კი აქტიურად იქნებიან ჩართულნი როგორც საშუალო, ისე დაბალი დონის მენეჯერები და სპეციალისტები. ყოველივე ეს, ნაყოფიერ ნიადაგს შეუქმნის ჩვენი ქვეყნის სამრეწველო ფირმებში ტექნოლოგიური ინოვაციების განვითარებას. საქართველოს ინდუსტრიულ კომპანიებში ახალი ტექნოლოგიების მოზიდვა უნდა მოხდეს ნათელი და მკაფიო მიზნების მქონე კვლევითი პროექტების შესრულების შედეგად. დღესდღეობით დიდი იშვიათობაა მნიშვნელოვანი, ახალი ცოდნის შექმნა შემთხვევითი მიგნების ხარჯზე.

საზოგადოდ, სამეცნიერო აღმოჩენები და მათი ამსახველი ტექნოლოგიური ინოვაციები, მიზანმიმართული პროცესების მოქმედების შედეგია. ჩვენს ქვეყანაში, სამეცნიერო და საინჟინრო ნოუ-ჰაუ სრულიად გაცნობიერებულად უნდა იყოს კონცენტრირებული საზოგადოებრივ მოთხოვნილებებზე. მეცნიერების დაფინანსება როგორც ბიზნესის, ისე მთავრობის მხრიდან სოციალური, ინდუსტრიული და აგროსამრეწველო პრობლემების გადაწყვეტაზე უნდა იყოს მიმართული.

დასკვნა

ამრიგად, ტექნოლოგიური ინოვაციების წარმატება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ახალი იდეების, ინოვაცია-პროდუქტის და ინოვაცია-ტექნოლოგიების სწორ კომბინა-

ციანზე. რომელიმე ეტაპის ამოვარდნა, ან არასაკმარისი განვითარება ანგრევს ტექნოლოგიური ინოვაციებს. ტექნოლოგიური პროგრესი თავადაც ახდენს გავლენას მასთან უშუალოდ ან ირიბად დაკავშირებული სფეროების განვითარების ტემპზე.

კვლევის ძირითადი თეორიული და პრაქტიკული შედეგები გამოიხატება შემდეგში: არსებობს გარკვეული შეზღუდვები ისეთი განვითარებისთვის, რომლებიც უკავშირდებიან ტექნოლოგიის „სიმწიფის“ დონეს. ამიტომ ზოგჯერ ინოვაციური დაყოვნება ძალიან დიდ დროს მოიცავს. ამის გათვალისწინებით აუცილებელია დაუყონებლივ დაიწყო ტექნოლოგიური ინოვაციების დანერგვა საქართველოს სამრეწველო საწარმოებში, რაც ხელს შეუწყობს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის ინდუსტრიალიზაციისა და ინოვაციური მენეჯმენტის დონის ამაღლებას.

რეკომენდაციები: ამრიგად, საქართველოს სამრეწველო ფირმებში ტექნოლოგიური ინოვაციების დანერგვის მიზნით საჭიროა გატარდეს შემდეგი ღონისძიებანი:

1. საქართველოს სამრეწველო კომპანიებში ტექნოლოგიური ინოვაციების წარმატებული გაძლიერებისთვის აუცილებელია შეიქმნას და დაცული იქნეს ისეთი პირობები, როგორცაა: მოქნილი სტრუქტურა, მისწრაფება ინოვაციების მეშვეობით ლიდერობისკენ, მომუშავეთა შემოქმედებითობისთვის ხელშეწყობა და ა.შ;

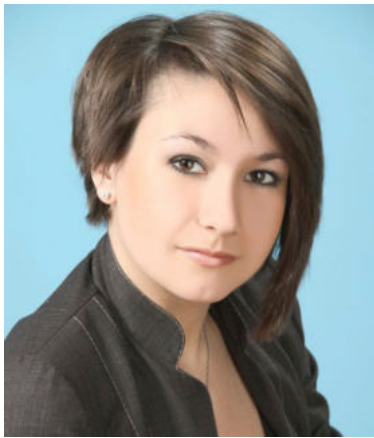
3. საქართველოს სამრეწველო ფირმებში ტექნოლოგიური პროცესები ტრანზაქციული მოდელით უნდა იმართებოდეს, სადაც ყოველთვის დღის წესრიგში იქნება ინოვაციების მუდმივი სრულყოფა, ხოლო ამ პროცესში კი აქტიურად იქნებიან ჩართულნი როგორც საშუალო, ისე დაბალი დონის მენეჯერები და სპეციალისტები.

3. ყურადღების ფოკუსირება უნდა მოხდეს შედეგებსა და გუნდურ მუშაობაზე, აგრეთვე უნდა მოხდეს ინოვაციურობის და რისკიანობის წახალისება, აუცილებელია განხორციელდეს გადაცდომებისადმი შემწენარებლობა და შეცდომებზე სწავლა, საჭიროა შენარჩუნდეს მოქნილობის და ცვლილებების წახალისებაზე ორიენტაცია.

ლიტერატურა:

1. **სამადაშვილი ა.** სამეწარმეო და ტექნოლოგიურ ინოვაციათა მენეჯმენტი. გამომცემლობა „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, თბილისი, 2009. გვ. 239; {**A Samadashvili.** Technological Innovation and Entrepreneurial Management. Publishing House «Technical University», Tbilisi, 2009. p. 239;}
2. **D.L. Babcock** “Managing Engineering Technology: An Introduction to Management for Engineers”, 2nd edition, Prentice-Hill, 2012;
3. **Robert Kreitner**, “Management”, Tenth Edition, Houghton Mifflin Company, (2007);
4. **Dussauge, P., Hart, S. and Ramanantsoa, B.** (1994) Strategic Technology Management, Chichester; John Wiley.

ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

ნატალია ზავგაროდნია,
უკრაინის, ჩერნიგოვის ნაციონალურ
ტექნოლოგიური უნივერსიტეტის, თეორიული
და გამოყენებითი კათედრის ასპირანტი

НАТАЛИЯ ЗАВГОРОДНЯЯ
аспирантка кафедры теоретической и
прикладной экономики
Черниговского национального
технологического университета, Украина

NATALIA ZAVHORODNIA
Ph.D student , Department of Theoretical
and Applied Economics, Chernihiv National
University of Technology

Аннотация

В статье рассмотрены инновационные механизмы эффективного развития пищевой промышленности Украины, которые включают в себя эффективное использование сырьевой базы, логистику места потребления готовой продукции, природные условия, а также научно-технический потенциал.

Проанализированы основные показатели, что проявляют неустойчивость в производственно-хозяйственной деятельности предприятий и крайне низкой конкурентоспособностью на внутренних и внешних рынках как самих предприятий, так и государства в целом. Одна из основных причин такого состояния отечественной экономики заключается в том, что процессы управления

ჟანა დერიი
ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, უკრაინის, ჩერნიგოვის ნაციონალურ ტექნოლოგიური უნივერსიტეტის, თეორიული და გამოყენებითი კათედრის გამგე

ЖАННА ДЕРЕЙ
доктор экономических наук, профессор,
заведующая кафедрой теоретической и
прикладной экономики Черниговского
национального технологического
университета, Украина

ZHANNA DERII
Ph.D., Associate Professor Head of Department
of Theoretical and Applied Economics, Chernihiv National University of Technology

на большинстве промышленных предприятиях продолжают испытывать на себе бремя старых принципов управления. Рассмотрены факторы интеграции в мировую экономику и необходимость включения дополнительно к этим факторам фактор влияния процессов глобального, макро и микроуровней.

Проведен анализ потребительской корзины среднестатистического украинца и проведены разъяснения про необходимость в кратчайшие сроки пересмотра и внесения изменений в ее состав.

Обосновано идею о том, что Украина имеет огромный потенциал для реализации механизма внедрения инноваций в пищевую про-

мышленность. Изменение системы законодательства и институциональных компонент управления внешнеэкономической деятельностью деятельности способно дать новые импульсы для развития украинской пищевой промышленности.

Ключевые слова: инновации, пищевая промышленность, продукты питания, развитие экономики, продуктивность, инновационная деятельность, потребитель, социально-экономическое развитие.

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF FOOD INDUSTRY IN CONDITIONS OF INSTABILITY IN UKRAINE

Abstract

The article examines innovative mechanisms for the effective development of food industry in Ukraine, which include the efficient use of raw materials base, logistics space of finished products consumption, natural conditions, as well as scientific and technical potential.

Key indicators that exhibit instability in production and business activities of enterprises and extremely low competitiveness on domestic and foreign markets of both the enterprises and the state as a whole have been analyzed. One of the main reasons for this state of the domestic economy is that the management processes in most industrial enterprises continue to suffer the burden of the old management principles.

The factors of integration into the global economy and the need to include these factors in addition to the factor of influence global processes, macro and micro levels have been concerned.

Analysis of the consumption basket of the average Ukrainian and clarifications about the need to promptly review and make changes to its structure have been suggested.

The idea that Ukraine has great potential for the implementation of the mechanism of innovations introduction in the food industry. Changing has been developed of legislation the system and institutional foreign economic activity management component are capable for giving a new impetus to the development of Ukrainian food industry.

Keywords: innovation, food industry, food products, development of the economy, productivity, innovation consumer, social and economic development.

უკრაინის კვების მრეწველობის ინოვაციური განვითარება გლობალიზაციის პირობებში ანოტაცია

სტატიაში განხილულია უკრაინის კვების მრეწველობის ეფექტური განვითარების ინოვაციური მექანიზმები, რომლებიც თავის ტავეში მოიცავენ სანედლეულო ბაზის ეფექტურ გამოყენებას, მზა პროდუქციის მოხმარების ადგილის ლოგისტიკას, ბუნებრივ პირობებს და ასევე მეცნიერულ-ტექნიკურ პოტენციალს.

გაანალიზებულია ძირითადი მაჩვენებლები, რომლებიც ავლენენ არამდგრადობას წარმოების საწარმოო-სამეურნეო საქმიანობაში და უაღრესად დაბალ კონკურენტუნარიანობას როგორც თვით საწარმოს, ასევე სახელმწიფოს შიდა და გარე ბაზრებზე. სამამულო ეკონომიკის აღნიშნული მდგომარეობის ერთ-ერთი ძირითად მიზეზს წარმოადგენს ის, რომ მართვის პროცესი სამრეწველო საწარმოების უმეტესობაში თავის თავზე განიცდის მართვის ძველი მეთოდების ზემოქმედებას.

განხილულია მსოფლიო ეკონომიკაში ინტეგრაციის ფაქტორები და აღნიშნულ ფაქტორებთან დამატებით ისეთი ფაქტორების მიერთების აუცილებლობა, რომლებიც ზემოქმედებენ გლობალურ, მაკრო და მიკრო დონეების პროცესებზე.

ჩატარებულია საშუალო სტატისტიკური უკრაინელის სამომხმარებლო კალათის ანალიზი და მოყვანილია განმარტებები უმოკლეს ვადებში მისი შემადგენლობის გადახედვისა და მასში ცვლილებების შეტანის აუცილებლობის შესახებ.

დასაბუთებულია იდეა იმის შესახებ, რომ უკრაინას კვების მრეწველობაში ინოვაციის დანერგვის მექანიზმის რეალიზაციისათვის გააჩნია უზარმაზარი პოტენციალი. ცვლილებებს საკანონმდებლო სისტემაში და საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის მართვის ინსტიტუციონალური კომპონენტებს გააჩნიათ უნარი იმისა, რომ ახალი იმპულსი მისცენ უკრაინის კვების მრეწველობის განვითარებას.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაციები, კვების მრეწველობა, კვების პროდუქტები, ეკონომიკის განვითარება, პროდუქტიულობა, საინოვაციო საქმიანობა, მომხმარებელი, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაცია, კვების მრეწველობა, კვების პროდუქტები, ეკონომიკის განვითარება, პროდუქტიულობა, ინოვაცია, სამომხმარებლო, სოციალური და ეკონომიკური განვითარება.

Вступление. Целью современного этапа развития экономики является достижение конкурентных преимуществ предприятиями на отечественном и зарубежном рынках, что становится возможным только при условии полного использования ресурсного потенциала, современных технологических процессов, внедрении инновационной деятельности и расширения инвестиционных потоков.

Развитие экономики Украины свидетельствует о том, что экономические реформы, направленные на обеспечение и поддержание перехода промышленных предприятий к рыночным условиям хозяйствования, до настоящего времени, не полностью смогли достичь ожидаемых результатов. Это подтверждается неустойчивостью основных показателей производственно-хозяйственной деятельности предприятий и крайне низкой конкурентоспособностью на внутренних и внешних рынках как самих предприятий, так и государства в целом. Одна из основных причин такого состояния отечественной экономики заключается в том, что процессы управления на большинстве промышленных предприятиях продолжают испытывать на себе бремя старых принципов управления.

В современных условиях развития экономики государства особое место занимает одна из ведущих отраслей – пищевая промышленность. От уровня ее развития и стабильности функционирования зависит состояние экономики, продовольственная безопасность, развитие внутренних и внешних рынков, уровень жизни населения. Основой для эффективного развития пищевой промышленности является наличие сырьевой базы, рынков сбыта готовой продукции, природные условия, а также научно-технический потенциал и возможности для развития отрасли.

Анализ последних исследований и публикаций. Теоретические проблемы, связанные с определением роли инновационной деятельности в экономической среде всегда интересовали экономистов. Научные вопросы экономики пищевой отрасли и деятельности пищевых предприятий исследовали П.П. Борщевский, Н.П. Бутко, Л.В. Дайнеко, А.А. Заинчковський, И.А. Иртышева, Д.Ф. Крысанов, П. Купчак, П.В. Осипов, В.В. Прядко,

М.П. Сычевский, Т.В. Стройко, Н.Т. Шадура-Никипорець, Л.Г. Чернюк, С.Н. Шкарлет и другие украинские ученые. Однако, несмотря на значительные наработки ученых по этому направлению исследования, не достаточно изученными являются особенности влияния факторов формирования инновационного развития пищевой промышленности Украины.

Результаты исследования. Экономическая свобода предприятий в современных рыночных условиях характеризуется, как правило, самостоятельностью принятия решений в бизнеса при повышенном хозяйственном риске, обусловленным нестабильностью спроса, цен, поведения конкурентов, влиянием случайных факторов неэкономической природы на эффективность принятия управленческих решений, изменчивостью рыночной конъюнктуры и т.д.

В отечественной экономической литературе достаточно хорошо охарактеризованы основные факторы, вызывающие нестабильность экономики Украины. Учитывая высокую степень интеграции мировой экономики необходимо включить дополнительно к этим факторам элемент влияния процессов глобального, макро и микро уровнях (рис. 1) [2].

Пищевая промышленность имеет ряд особенностей, в частности: высокие санитарно-гигиенические и экологические требования к составу продуктов питания и технологии их производства; ограниченный срок хранения и доставки ряда видов готовой продукции; постоянное повышение требований безопасности для здоровья потребителей, ограничивающий использование ряда материалов. Специфика пищевой промышленности связана с особенностями рынка продуктов питания. С одной стороны, спрос на продукцию стабилен, что делает пищевую отрасль привлекательной для инвестиций по всей цепочке создания стоимости. В то же время, потребление многих видов продуктов питания тесно связано с уровнем платежеспособности населения и существенно колеблется на локальных рынках. Это требует постоянной работы по выбору ассортимента производимой продукции, способов ее фасовки и доставки до потребителя.

Рис. 1 - Факторы, обуславливающие нестабильность экономического положения в Украине

В рамках парадигмы устойчивого развития, задачи повышения не только экономической, но социальной и экологической эффективности особенно актуальны для пищевой промышленности. Их решение возможно только при резком повышении инновационной активности предприятий пищевой промышленности, которая обеспечивает производство новых видов продукции, осваивая новые виды и формы ее хранения, формы продвижения готовых продуктов в группы населения с разным уровнем доходов.

Пищевая промышленность является важной составляющей агропромышленного комплекса Украины, эта отрасль должна выполнять свое непосредственное назначение, а именно – как можно лучше сохранить и переработать сельскохозяйственную продукцию, превратив ее в товары высокого качества. Однако вопрос соблюдения качества и экологической безопасности продуктов питания все еще остается для нашего государства достаточно острыми.

В мировом сообществе Украина позиционируется как потенциальный лидер по производству сельскохозяйственной

продукции и основных продуктов питания: зерна, сахара, масла, мяса, продуктов переработки молока и др. Но реализация этого потенциала требует приложения больших усилий. Решение задач, поставленных в региональных программах развития сельского хозяйства и агропромышленного комплекса, позволит занять соответствующее место в национальном хозяйственном комплексе, как отдельных регионов, так и страны, создать оптимальные условия для расширения экспорта продукции сельского хозяйства и достойное вхождение ее в мировое сообщество.

Развитие предпринимательской деятельности в аграрной сфере возможно только в условиях экономической свободы, заинтересованности, ответственности, снижении затрат, новаторства, конкуренции, достижения внутривозможной синергии, регулирования контроля. В этих условиях необходимо создать структуру, которая позволит Украине перейти к устойчивому экономическому развитию аграрной сферы и предпринимательской деятельности в ней.

В последние годы обеспечение населения качественными продуктами питания в

большинстве стран мира значительно улучшилось, но Украину это не касается. Более того, Украина оказалась перед проблемой недостаточности продуктов питания. Значительная часть населения не имеет возможности покупать необходимое количество продуктов питания для обеспечения активного и здорового образа жизни, а некоторые группы населения могут потреблять только дешевые продукты, не получая необходимое количество калорий. К середине 90-х годов Украина потеряла половину докризисного уровня потребления мясопродуктов и с тех пор этот показатель не удается повысить.

Основным индикатором продовольственной безопасности является потребительская корзина, которая определена как минимальный набор необходимых для полноценной жизни человека продуктов питания, товаров непродовольственной группы и различных услуг [6]. В потребительскую корзину входят продукты, потребляемые отдельным человеком или семьей в течение месяца или года. От стоимости потребительской корзины зависят минимальная заработная плата и пенсия, объем социальной помощи, формирования бюджета Украины и местных бюджетов.

Содержание потребительской корзины украинца на 2016 год регулируется Постановлением Кабинета Министров Украины № 656 от 14.10.2000 г. Следует отметить, что, согласно законодательству Украины, он должен пересматриваться каждые 5 лет, ведь меняются цены, экономическая ситуация и вообще вкусы потребителей. По информации Министерства социальной политики Украины, в последний раз наша потребительская корзина немного изменилась в 2012 г. (в ней стало меньше хлеба, больше овощей). На сегодняшний день идет речь о необходимости пересмотра потребительской корзины.

В странах Европейского Союза потребительская корзина формируется не как в Украине: там оценивают, на что тратил деньги среднестатистический потребитель, а для украинского потребителя указывают, что ему можно купить за минимальную зарплату. Когда инфляция за 2014-2015 годы в совокупности превысила 50%, гривна девальвировала почти в четыре

раза, размеры основных государственных социальных стандартов и гарантий остались замороженными на уровне 2013 года. Сегодня прожиточный минимум для трудоспособных лиц, как и минимальная заработная плата, составляют 1218 грн. в месяц. Это почти на 400 грн. меньше суммы, которую тратили жители страны в январе 2016 г. на еду, непродовольственные товары и услуги (коммунальные платежи, транспорт и т. п.).

По данным Министерства социальной политики, фактический прожиточный минимум для трудоспособного человека составил 1611 грн. в месяц. И это посчитано в январских ценах. В конце февраля цены на товары первой необходимости в украинских магазинах подскочили на 150-200%, то разрыв между официальным и фактическим прожиточным минимумом увеличился до 40%.

Развитие и внедрение инноваций в пищевой промышленности может иметь различную целевую направленность – экономические инноваций, социальные инновации, экологические инновации. Экономические инновации направлены на обеспечение роста экономических показателей деятельности предприятий отрасли, например, за счет совершенствования маркетинговой, организационной политики. Социальные инновации имеют тесную связь с развитием общества. Выделение данного вида инноваций обусловлено обострением социальных и бытовых проблем. Формирование современной системы подготовки квалифицированных кадров, улучшение условий их труда можно отнести к социальным инновациям. Уменьшение выброса вредных веществ в атмосферу при обработке и создании продуктов питания, использование современных технологий при хранении и переработке сырья, уменьшение и даже полное исключение из состава продуктов питания вредных примесей, генномодифицированных продуктов, красителей и консервантов является направлением создания и внедрения экологических инноваций.

Внедрение инновационных процессов в пищевую промышленность зависит от многих объективных факторов (табл. 1.1) [4].

Для Украины характерна очень низкая инновационная активность частного

Таблица 1

ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИЙ В ПИЩЕВУЮ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Система факторов	Факторы, препятствующие внедрению инновационных технологий в пищевой промышленности	Факторы, способствующие внедрению инновационных технологий в пищевой промышленности
1	2	3
Экономические	<ul style="list-style-type: none"> — отсутствие источников финансирования; — высокий экономический риск; — отсутствие спроса на продукцию; — низкие доходы населения; — низкая интегрированность пищевой промышленности в мировую хозяйственную систему; — уменьшение спроса на некоторые виды продуктов пищевой промышленности 	<ul style="list-style-type: none"> — наличие необходимых финансовых ресурсов; — развитие конкуренции в пищевой промышленности; — государственная финансовая поддержка инновационной деятельности пищевой промышленности; — высокие доходы населения; — высокий уровень интегрированности пищевой промышленности в мировую хозяйственную систему; — появление новых требований потребителей к качеству продуктов пищевой промышленности
Технологические	<ul style="list-style-type: none"> — слабость материально-технической и научной базы; — устаревшая техника и технология; — низкий научно-технический потенциал предприятий, регионов и государства 	<ul style="list-style-type: none"> — появление необходимого научного потенциала; — наличие технической базы; — развитие техники, появление новых технологий в пищевой промышленности и смежных отраслях
Технологические	<ul style="list-style-type: none"> — слабость материально-технической и научной базы; — устаревшая техника и технология; — низкий научно-технический потенциал предприятий, регионов и государства 	<ul style="list-style-type: none"> — появление необходимого научного потенциала; — наличие технической базы; — развитие техники, появление новых технологий в пищевой промышленности и смежных отраслях
Организационно-управленческие	<ul style="list-style-type: none"> — устойчивые организационные структуры; — чрезмерная централизация; — отсутствие инновационной стратегии; — равнодушие руководителей к нововведениям; — сложность согласований интересов участников инновационных процессов; — недостаточность международного сотрудничества 	<ul style="list-style-type: none"> — гибкость организационных структур; — демократический стиль управления; — формирование творческих целевых групп; — децентрализация; — квалифицированный маркетинг; — международная научно-техническая кооперация, новые формы сотрудничества; — создание инновационной инфраструктуры
Правовые	<ul style="list-style-type: none"> — несовершенство законодательной базы по вопросам инновационной деятельности; — несовершенство законодательной базы по вопросам интеллектуальной собственности; — несовершенство законодательства в области пищевой промышленности 	<ul style="list-style-type: none"> — законодательные меры (льготы, законы), поощряют к инновационной деятельности; — поддержка развития пищевой промышленности властью; — разработка государственной концепции развития пищевой промышленности
Политические	<ul style="list-style-type: none"> — политическая нестабильность; — криминогенные обстоятельства; — форс-мажорные обстоятельства: экологические, техногенные катастрофы, террористические акты 	<ul style="list-style-type: none"> — политическая стабильность; — удовлетворительные обстоятельства в криминогенной среде
Социально-психологические	<ul style="list-style-type: none"> — сопротивление изменениям; — страх неопределенности; — низкий профессиональный статус новатора; — отсутствие материальных стимулов и условий творческого труда; — отток научных кадров; — низкий уровень условий оплаты труда 	<ul style="list-style-type: none"> — восприимчивость к изменениям, нововведений; — моральная и материальная вознаграждение; — возможность самореализации; — благоприятный психологический климат в коллективе; — развитие условий творческого труда; — высокий уровень условий оплаты труда

Информационно-коммуникативные	<ul style="list-style-type: none"> — недостаточная информация об инновациях, источники их разработки и распространения; — недостаточный обмен информацией для управления инновациями; — замкнутость и ограниченность межатраслевых связей; — отсутствие достаточной защиты всех видов собственности информационных ресурсов 	<ul style="list-style-type: none"> — возможность быстро получать необходимую информацию; — правильный выбор информационных каналов; — приобретение лицензий, патентов, ноу-хау; — постоянное пополнение информационного фонда пищевой промышленности; — расширение горизонтальных потоков информации.
-------------------------------	---	--

предпринимательского сектора (в среднем инновации используют менее 10% промышленных предприятий) [1]. Сдерживание инновационного процесса непосредственно в среде частного бизнеса происходит под влиянием ряда причин, к которым можно отнести:

1) низкая востребованность инноваций в украинской экономике, связана с ее монополизацией, слабостью механизмов конкуренции, отсутствием необходимых институтов инновационного менеджмента и др.;

2) низкая платежеспособность потребителей инновационных продуктов в результате низких доходов основной массы населения, неготовностью платить высокие цены за качественную продукцию, а также неспособностью предприятий покупать высококачественное оборудование через постоянное ограничение в доступе к ресурсам банковского кредитования;

3) недостаточная численность высококвалифицированных специалистов, способных работать в инновационной сфере, особенно в отраслях промышленности. В настоящее время только 5% экономически активного населения Украины относится к категории высококвалифицированных специалистов, в то время как в развитых странах этот показатель составляет около 50%;

4) отсутствие целого ряда специализированных институтов (в том числе, и опирающихся на целевую государственную поддержку), обеспечивающих функционирование экономики инновационного типа во всех ее составляющих (организация и управление разработками, их финансирование, маркетинг, коммерциализация и др.);

5) отсутствие эффективной государственной инновационной политики, опирающейся на императив повышения качества «человеческого капитала» как

главной движущей силы всех преобразований в современной экономике.

Процессы инновационного развития украинской промышленности, обеспечивающих повышение ее конкурентоспособности, тормозятся рядом факторов, связанных с неадекватностью и неэффективностью действия государственных институтов инновационной политики и источников ее финансирования. Государственная политика в инновационной сфере складывается из двух составляющих: прямого стимулирования наукоемких производств и привлечения в экономический оборот результатов научно-технической деятельности, созданных за счет бюджетных средств, так и косвенного стимулирования, включая налоговые льготы, условно-возвратные кредиты и другие рычаги [3]. К числу мер прямого бюджетного финансирования можно отнести сметное финансирование бюджетных научных организаций; государственный заказ на производство и поставку их продукции; гранты на научные исследования и публикации результатов проведенных исследований; бюджетное субсидирование организаций, осуществляющих работы, формирующих инновационную среду.

Вывод. Одной из важных отраслей экономики Украины, которая имеет возможности конкурировать с развитыми странами и требует инвестирования в разработки, является пищевая промышленность. В Украине инвестиционными ресурсами для пищевой промышленности являются заемные и собственные средства самих предприятий. Украина имеет достаточный кадровый потенциал для инновационного развития, но до сих пор не созданы условия для реализации новых разработок, а также для стимулирования роста инновационной активности. Инновационную деятельность отечественных предприятий сдерживают такие факторы

як відсутність фінансування, інфляція, високі кредитні ставки, нестабільна політична ситуація, неперфектність законодавства, недостатність інформації на ринках збуту.

Оцінюючи сучасне становище продовольственої безпеки, можна виділити ряд позитивних характеристик, а саме: формування ринкової інфраструктури (система оптових продовольствених ринків і маркетингової інформації); підвищення самостійного забезпечення населення продуктами харчування внаслідок розширення розмірів господарств населення і дачних ділянок. Однак мають місце і негативні характеристики, зокрема: зниження купівельної спроможності населення; неперфектне державне регулювання зовнішнього вітчизняного виробництва.

торгівлі продовольством; відсутність умов для стабільного функціонування ринку продовольства; відсутність умов для стабільного зростання обсягів виробництва основних видів сільськогосподарської продукції.

Для України пріоритетними є два основні напрями досягнення продовольственої безпеки. По-перше, необхідно забезпечувати поставки продовольства в таких кількостях, які могли б забезпечити здорове і повноцінне харчування населення, по-друге, необхідно зробити акцент на досягненні самообеспечення продукцією сільського господарства (зокрема продукцією, виробленою в господарствах населення), а також на підтримці і захисті державою

Список використаної літератури:

1. Шумпетер І. Теорія економічного розвитку [Текст] / І. Шумпетер. – М.: Прогрес, 1982. – 455 с.
2. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз : підручник / Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. – К. : «Знання», 2008. – 487 с.
3. Керцнер Г. Стратегічне управління в компанії. Моделі зрілого управління проектами / Керцнер Г. – [пер. з англ.]. – М. : ДМК Пресс, 2010. – 320 с.
4. Заяць В. М. Методи, алгоритми та програмні засоби для моделювання і аналізу динаміки складних об'єктів і систем на основі дискретних моделей: [монографія] / Заяць В. М. – Львів : Новий світ-2000, 2009. – 400 с.
5. Економічний простір регіону в інтеграційній стратегії розвитку : колективна монографія / під заг. ред. М. П. Бутка. – К. : Кондор-Видавництво, 2016 – 432 с.
6. Тарнавська Н. Інноваційне забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання України. // Економіст. №10, 2007. С. 56-61.
7. Дейнеко Л. В. Розвиток стратегічного потенціалу харчової промисловості України [Текст] / Л. В. Дейнеко, П. М. Купчак // Харчова і переробна промисловість. – 2009. – №6(358). – С. 5-9.
8. Крисанов Д. Ф. Харчова промисловість України в контексті розвитку національної інноваційної системи [Текст] / Д. Ф. Крисанов, К. О. Бужинська // Вісник Хмельницького національного університету. – Т. 1. – 2009. - №5. – С. 58-66.
9. Інноваційно-інвестиційна політика сталого розвитку регіонів України: від теорії до практики: колективна монографія в 2-х томах / під заг. ред. К. Ф. Ковальчука, Ж. В. Дерій. - Дніпропетровськ: «ІМА-прес», 2012. - С. 165-177.
10. Ж. В. Дерій, Н. В. Завгородня. Роль людського потенціалу в підвищенні конкурентоспроможності підприємств АПК Чернігівського регіону / Ж. В. Дерій, Н. В. Завгородня // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Чернігів: ЧДТУ, 2014. – № 2. – С. 87-91
11. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 143. – С. 5 – 16.
12. Департамент продовольства Міністерства аграрної політики та продовольства України [Режим доступу]: <http://minagro.gov.ua>

ИННОВАЦИИ И ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ДВИЖУЩАЯ СИЛА РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА И ЭКОНОМИКИ: ФИЛОСОФСКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

ლუდმილა შიმანოვსკაია-დიანიჩ,
ე.მ.დ., პროფესორი, უკოოპკავშირის
„ეკონომიკისა და ვაჭრობის პოლტავის
უნივერსიტეტის“ მენეჯმენტის კათედრის
გამგე. პოლტავა, უკრაინა.

ШИМАНОВСКАЯ-ДИАНИЧ ЛЮДМИЛА,
д.э.н., профессор, заведующая кафедрой
менеджмента
ВУЗ Укоопсоюза «Полтавский университет
экономики и торговли»

SHIMANOVSKAYA-DIANICH LYUDMILA,
Doctor of Economics Sciences, Professor, Head
of Department of Management
University of Ukoopspilka «Poltava University
of Economics and Trade»

Аннотация

Статья посвящена исследованию феномена инноваций в современных реалиях и, в первую очередь, не столько в контексте узко прикладной научной значимости в таких сферах, как экономика, политология, социология, культурология и т.д., сколько в более общем - теоретическом плане. Кроме того проводится социально-философский и экономический анализ инновационной деятельности как движущей силы развития общества и экономики, определены основные характеристики инноватора.

Ключевые слова: инновация, инноватор, инновационная деятельность, модель, общество, экономика, развитие

ბადრი გეჩბაია,
ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული
პროფესორი. ბათუმის შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

ГЕЧБАИЯ БАДРИ,
Доктор экономики, ассоциированный про-
фессор, Батумский государственный универ-
ситет им. Шота Руставели
Грузия, г. Батуми

GECHBAIA BADRI,
Doctor of Economics, Associate Professor,
Batumi State University., Shota Rustaveli
Georgia, Batumi

INNOVATION AND INNOVATION ACTIVITY AS A DRIVING FORCE FOR DEVELOPMENT SOCIETY AND ECONOMY: PHILOSOPHICAL AND ECONOMIC ANALYSIS

Abstract

The article investigates the phenomenon of innovation in today's realities and, above all, not so much in the context of a narrowly applied scientific importance in areas such as economics, political science, sociology, cultural studies, etc., but in a more general - theoretical terms. We describe the three main, in our opinion, the socio-cultural model of philosophical understanding of innovation processes: models of the Renaissance, Modern Times and the post-industrial stage of civilization development of the society.

The article presents the results of socio-economic analysis of the philosophical and innovation as the driving force of development of society and the economy and the main characteristics of the innovator.

Keywords: innovation, innovator, innovation, activities, model, society, economy, development

**ინოვაცია და ინოვაციური
საქმიანობა როგორც
საზოგადოებისა და ეკონომიკის
განვითარების გამომწვევები
ძალა: ფილოსოფიურ-ეკონომიკური
ანალიზი**

ანოტაცია

სტატია ეძღვნება თანამედროვე პირობებში ინოვაციის ფენომენის კვლევას და პირველ რიგში არა მარტო ისეთი მეცნიერული მნიშვნელობის გამოყენებით სფეროებში, როგორებიცაა ეკონომიკა, სოციოლოგია, კულტუროლოგია და ა.შ., არამედ მეტწილად უფრო ფართო – თეორიულ ასპექტში. გარდა ამისა, ჩატარებულია საინოვაციო საქმიანობის, როგორც საზოგადოებისა და ეკონომიკის განვითარების მამოძრავებელი ძალის, სოციალურ-ფილოსოფიური და ეკონომიკური ანალიზი, ასევე განსაზღვრულია ინოვაციური ძირითადი მახასიათებლები.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაცია, ინოვატორი, ინოვაციური საქმიანობა, მოდელი, საზოგადოება, ეკონომიკა, განვითარება.

Характерной чертой нашего времени является открытость к изменениям, стремление улучшить качество жизни, уровень конкурентоспособности продукции, услуг, всех видов ресурсов. Большинство индустриально развитых стран обеспечивают это благодаря инновационной деятельности как одного из важнейших стимулирующих факторов общественного развития. Этим и обуславливается актуальность исследуемой в статье проблемы.

Проблемам инновационной деятельности посвящены работы многих зарубежных и отечественных исследователей. Среди них назовем работы В. М. Коновалова, Л. Н. Никитина, А. И. Пригожина, В. Б. Яковенко, Р. Уотермена и других. Среди современных работ, посвященных исследованию феномена инноваций, можно назвать работы Г. Г. Азгальдова, А. В. Костина, Г. Я. Гольдштейна, П. Ф. Друкера, А. Г. Кирьякова, А. В. Тичинского, Е. Харгадо-

на, А. А. Слюсаренко, Д. Д. Огородникова, В. Л. Наконечного, В. М. Николко и многих других.

Несмотря на то, что изучение феномена инноваций и проблем инновационной деятельности проводится в самых разных направлениях и этим занимается много ученых, тем не менее, из-за сложности и относительной новизны этого явления, все еще остается недостаточно изученным вклад инновационной деятельности в развитие общества и экономики.

Целью данной статьи является исследования феномена инноваций в современных реалиях не столько в контексте узко прикладной научной значимости в таких сферах, как экономика, политология, социология, культурология и т.д., сколько в более общем - теоретическом плане и социально-философский и экономический анализ инновационной деятельности как движущей силы развития общества и экономики.

На первом этапе нашего исследования, для более адекватного отражения сущности инноваций как одной из фундаментальных характеристик творческой деятельности человека, в статье, через призму методов историко-философской компаративистики и методологической культуры нелинейного мышления, проводится оценка этого феномена. Коротко остановимся на трех основных, на наш взгляд, социокультурных моделях философского осмысления инновационных процессов: модели эпохи Возрождения, модели Нового времени и модели постиндустриального этапа цивилизационного развития общества.

1. Модель эпохи Возрождения.

В эпоху Возрождения способность видеть и творить прекрасное получает первостепенное значение среди личностных качеств человека. Например, выдающийся специалист в области Возрождения П. Бицilli подчеркивает: «Идеальный человек Ренессанса - virtuoso, чья индивидуальная virtu настолько просветленная знанием, что следуя ей, он безошибочно воспроизводит прекрасное» [3, с.158]. Как следствие, а данную эпоху символическое значение получает фигура художника, которая несет в себе идею человека-творца, создающего прекрасное. И именно в творчестве человек чувствует свою божественность; как отмечает А.Ф. Лосев, у теоретиков искусства эпохи Возрождения встречается даже такое сравнение: «художник должен творить так, как бог творил мир и

даже совершеннее...» [4, с.58].

В эпоху Возрождения, в силу ее мировоззренческих доминант, творчество, личность художника находятся в фокусе общественно-культурного интереса, о чем свидетельствует и возникший в то время культ гения. Гений, одаренная творческая личность, выступает, прежде всего, носителем таланта как определенного творческого начала. Это провоцирует возникновение рефлексии по поводу субъективного характера творческого процесса и изучение самого творческого акта человеческой личности [6, с.186].

Предметно-практическая деятельность наряду с теоретической признается общественно-значимой и полезной. Вместе с тем, как утверждает М.Т.Петров, «Возрождение оставило нам в наследство умственную деятельность как особую категорию общественного труда. Идеал культурного человека (*homo litteratus*), активного носителя образованности и знаний, личности, воспроизводя себя, действительно формулировалась в течение всего ренессанса и последовательно осуществлялась на практике» [7, с.27].

Поэтому не случайно, что в эпоху Возрождения отмечается рост интереса к различным областям знаний (естественных и гуманитарных) и к становлению научной сферы познания.

Ярким примером представителя нового типа ренессансной интеллигенции, который совмещал теоретика и практика, интеллектуала и деятеля, именуют Леонардо да Винчи. «Леонардо - первый теоретик, поставил целью осветить методы практического новаторства и интеллектуально-познавательного созидания» [8, с.117].

Выразим свое мнение по поводу ценностных ориентаций инновационных процессов, которые были провозглашены культурой эпохи Возрождения:

1. В эпоху Возрождения, в силу своих мировоззренческих доминант, наиболее важное, в ценностном отношении, место в культуре занимает творчество. Превознося в человеке созидательные способности, культура Возрождения проецирует творческий пафос на все сферы деятельности. Однако креативная активность человека культуры Возрождения, сосредоточена в теоретико-познавательной деятельности и, в полной мере, рядом со становлением научной сферы, развитием философии, реализуется в сфере художественной.

2. В антропоцентристской культуре воз-

рожденной происходит своеобразное открытие человеком самого себя как микрокосмоса; через стихийное самоутверждение своей индивидуальности - открытие другого; через осознание и культивирование эстетично созерцательных качеств - света вокруг себя; однако материально-практическая сфера культуры макрокосмоса еще не достаточно развита и в большинстве случаев остается второстепенной по сравнению со сферой духовно-теоретической. Таким образом, социокультурной моделью объективации нового в эту историческую эпоху выступают открытия.

2. Модель Нового времени

Культурой нового времени, культурой капиталистического буржуазно-протестантского общества называют период развития западно европейской цивилизации, который охватил XVIII, XVIII и XIX вв. Безусловно, эта культура была неоднородной и каждое столетие было своеобразным. Так столетия семнадцатое - столетие противоречий - знаменитое своей научной революцией, открывало Новое время и утверждало правление науки; восемнадцатое столетие - столетие ума и идеалов Просвещения; девятнадцатое столетие - время революционных переворотов, расцвета буржуазной культуры, время первых разочарований в унифицированной, аксиоматической силе рационального мышления и связанных с ним предвестников кризиса.

Научная революция кардинальным образом изменила привычную для того времени картину мира. Своеобразной точкой отсчета утверждения нового учета Вселенной и новой системы мировосприятия выступает гелиоцентристская теория М.Коперника «Гелиоцентризм - это не только новая позиция (не геоцентристская) для рассмотрения небесных явлений, но и начало нового мировоззрения, в котором человек смотрит «с позиций Господа Бога» (М.Коперник)» [11, с.93]. Следующее за этим бурное развитие научного знания, в лице Г. Галилея, И. Кеплер, И. Ньютона привело к тому, что к началу XVIII века на Западе каждый образованный человек знал: Бог создал Вселенную как сложную механическую систему, которая состоит из материальных частиц, которые движутся в бесконечном нейтральном пространстве в соответствии с несколькими основными принципами, которые поддаются математическому анализу, а именно: инерции и гравитации [12, с.228].

Революция научная сопровождалась и ре-

волюцией философской. Если в средние века философия занимала подчиненное место по христианской религии и выступает как «служанка богословия», то с началом Нового времени «философия начала освобождаться от пут религии, чтобы вступить в союз с наукой» [13, с.228] и, вместе с тем, утвердиться как «независимая сила» и интеллектуальной жизни. Этот этап в развитии философии представлен такими именами как Ф. Бэкон, Р. Декарт, и они не только закладывают такие мировоззренческие принципы и ориентиры культуры, как рационализм и эмпиризм, но одновременно с этим выступают создателями собственного научного метода.

Союз науки с философией приводит к утверждению ньютоново-картезианской космологии как основания для нового мировоззрения [14 с.228], а сама наука, развивается превращается в «распорядителя, судью и стража всего культурного мировоззрения». Однако не только союз с философией определил мировоззренческую функцию науки, но прежде всего - сама социокультурная реальность XVII века.

Заканчивая процесс рассмотрения формирования социокультурной матрицы эпохи Нового мира, следует подчеркнуть следующее. Мировоззренческий переворот XVII века., который был вызван религиозно-идеологическим течением Реформации, обусловил выдвижение в культурный авангард наукоориентированной культурной парадигмы, в которой главной ценностью выступает объективное знание, основными средствами познания - разум и опыт, а мерилем - практическая польза.

Эпоха Просвещения, по выражению В.Ж Келле, подхватывает эстафету научной революции XVII века. «Утверждение ума, значимости науки - главная тема просветителей. Пропаганда ньютоновской физики Вольтером, энциклопедия Дидро, развитая Кондорсе идея, основанная на научном знании общественного прогресса показали миру, какие перспективы открывает перед человечеством наука» [15 с.114].

Если мы обратимся к культурной действительности того времени, то заметим невероятный рост продуктов творческой деятельности, как материальных так и духовных: научных открытий, технических изобретений, теоретико-философских концепций, направлений, научных методов, художественных стилей и техник.

Анализируя эту тенденцию Нового времени и исходя из истории художественной культуры, М.С.Каган пришел к выводу, что «история постренессансной европейской художественной культуры делает исключительно наглядным вытеснение традиционализма - религиозного, политического, юридического, этического, эстетического, художественного - новой культурной доминантой - креативизмом, т.т. признанием абсолютной ценности новаторства, которое отвергает все старое и порождает все более быстрое восстановление всех сторон жизни общества» [18 с.493].

Определив основные мировоззренческие установки культуры Нового времени, сделаем выводы, касающиеся места и роли креативно-теоретической и предметно-практической деятельности человека на данном этапе развития западной цивилизации:

1. Социокультурные изменения, которые берут свое начало в эпоху Возрождения и Реформации и стимулируются развитием капиталистических производственных отношений, в Новое время обостряются научной революцией и приводят в первую очередь к духовному кризису, а затем к утверждению нового типа культурной личности, «человека, который во всем обязан сам себе», опирается в своей жизнедеятельности на свой ум и волю.

2. Трудовая деятельность становится основой общественного воспроизводства, задавая материально-практическую направленность западноевропейской культуре, выдвигая на первый план общественно-практическую пользу. Научное обоснование получает в Новое время и творчество. В конце XIX в. начала XX в. творчество начинает рассматриваться в своей противоположности механистически-технической деятельности как духовно-личностная сфера человеческого бытия [17 с.186-187].

3. Безусловно, важнейшее место в этой волне творческой активности Нового времени принадлежит науке и научной деятельности, которая постепенно все больше вступает в союз со сферой производственной, обуславливая научно-технический, и вместе с тем, социально-экономический прогресс общества. Иными словами, социокультурной модели объективизации новизны в данной эпохе есть изобретение.

3. Модель постиндустриального этапа цивилизационного развития.

В конце XX и начале XXI века наука по-

лучила международный характер. Наука понимается как надежный инструмент распределения информационно-экономического обеспечения государства - корпоративное управление и как сфера, с которой связываются надежды на предотвращение экономических катастроф. Современная постиндустриальная эпоха может быть охарактеризована такими цивилизационными факторами:

А) экологическим феноменом, который вызывает биосферизацию всех видов человеческой деятельности и всех отраслей науки и влечет за собой этический императив, который обязывает ученых с большой ответственностью относиться к результатам своих исследований;

Б) глубинными процессами медиатизации и информатизации, которые привели к компьютерной революции и виртуалистике, что стимулирует скачкообразно научно-технический и экономическое развитие, чревато изменением глобальной системы человеческого общения и привычных форм жизнедеятельности, а также обострением коммуникативно-психологических проблем;

В) идеями ноосферности, которые определяют пространственно-временную континуальность человеческой мысли и получают свое обоснование в квантовой космологии, согласно которой фиксируется уникальность существования не только нашей Вселенной и человеческой мысли, но и множества других вселенных, как и форм жизни и разума, которые отличаются от земных;

Г) глубокой дихотомией детерминизма и индетерминизма, которая проявляется не только в физике, но и в биологии, психологии, общественных науках и естествознании, и которая привела к отказу от абсолютизации устойчивости и стабильности нашего мира. Оказалось, что этот мир состоит в большинстве из открытых, неравновесных систем, которые постоянно находятся под влиянием многочисленных бифуркаций, флуктуаций и катастроф;

Д) синергетическим мировосприятием эволюции открытых систем, приведя к необходимости совершенствования стратегии нелинейного мышления, которое качественно отличалось от метафизического мышления (что доминировало в эпоху модерна) и основывалось на использовании различных категориальных дихотомий. Благодаря такому нелинейному мировоззрению наша Вселенная выступает перед нами в контрастных обра-

зах, от жестко детерминированного универсама до стохастического универсама, между которыми простирается широкое многообразие процессов «детерминированного хаоса».

Для фундаментальной науки XXI века знаменательным событием стало появление инновационной теоретико-вакуумной парадигмы космофизики и, как следствие, - нового мировоззрения. По мнению большинства ученых, стало авангардным постнеоклассическое направление междисциплинарных исследований процессов самоорганизации и эволюции, происходящих в открытых нелинейных системах, в соответствии с которым природа и творчество являются неотделимыми. Свидетельством тому есть появление жизни, человека и общества. Достижения в деятельности человека также связаны с творчеством, ведь человек остается частью природы и должен быть похожим на нее, но уровень и качество творческих потенциалов природы и человека, безусловно несравненно разные. К достижениям человечества принадлежат приручение животных, земледелие, деньги, искусство, письменность, религия, машины, освоения территорий, водного и воздушного пространства, право, производство, экономика, наука, информационная сеть.

Общий взгляд на человеческую деятельность показывает, что поведение человека направлено на выживание и расширение возможностей собственного потребления, а учиться творчеству трудно и тратиться на такое поведение рискованно. Потребительная активность природы человека, направленная на создание гарантий существования, вызывает появление целой сети нововведений, которая покрывает все стороны деятельности как конкретного человека, так и общества в целом. Элементами сети являются предметы - от простейших орудий труда до ПК, технологии - от сборки до лазерной техники и космического оружия, организации - от племенной к глобальной финансовой системе. С этой точки зрения исторический процесс можно представить как появление и развитие в природе инновационной деятельности. Носителем ее является человек с его инстинктивным стремлением к новизне [25, с.3].

Убытки и прибыли (или расходы и доходы) - вот тот основной индикатор, с помощью которого рыночная экономика отбирает лучшие методы ведения бизнеса (лучшие продукты, услуги) и отказывается от менее эффективных. Инновации нарушают существующее

равновесие и создают новые условия для движения экономики к новому равновесию. Это - нормальный процесс, который происходит каждый день, каждую минуту и позволяет обществу развиваться.

Кризисы, которые возникают вследствие определенных катастроф, политических событий или ошибок в подходе к управлению различными аспектами жизни общества, являются действенным стимулятором для активной инновационной деятельности. Кризис - это свидетельство определенного конфликта, противоречия. Нормальным ответом активной части общества на эти противоречия является активный поиск путей его преодоления. Как писал А. Тойнби: «Вызов побуждает к росту» [23 с.126].

Например, резкое увеличение цен на нефть в 1973 году стало сильным стимулом для поиска путей более экономного использования природных ресурсов. В результате энергоемкость ВВП стран «Большой семерки», то есть семи ведущих стран мира (США, Японии, Германии, Великобритании, Франции, Италии и Канады), упала к 1989 году до 4 раз по сравнению с 1973 годом. Проявился более осознанный интерес к альтернативным источникам энергии (солнечной, ветряной, геотермальной). По-новому, с учетом достижений науки, были просчитаны мировые запасы нефти, которые оказались, кстати, почти в 1,5 раза больше, чем это предполагалось ранее. Некоторые страны Северной Европы активизировали добычу углеводородного сырья в Северном море. Это привело к ослаблению зависимости ведущих западных стран от нефтеперерабатывающих стран и к снижению цены на нефть.

Как пример ответа на ошибки, допущенные в подходах к управлению экономическими процессами, можно привести ситуацию, которая сложилась в США в 70-80-х годах XX в. и способы ее преодоления. Тогдашняя американская практика делового администрирования рассматривала стабильность организационных структур, форм и методов управления как важнейшие условия эффективности. На рынке правили компании мирового значения. Средства, выделяемые на проведение научных исследований и внедрение их результатов, направлялись в основном на усовершенствование уже существующих изделий и технологических процессов или на выпуск новых товаров, производство которых базировалось на уже освоенных технологических принципах. Например, в авто-

мобильной промышленности большая часть средств направлялась на изменения внешнего вида автомобиля.

Как результат, определенные традиционные отрасли американской экономики оказались устаревшими. Необходимо было радикально модернизировать эти отрасли, а также принимать меры которые бы не позволили потерять конкурентоспособность экономики и страны в целом. США нашли выход в создании условий для резкой активизации интеллектуального потенциала - прежде всего путем создания благоприятных условий для инновационной деятельности. Особенно успешной оказалась поддержка так называемых «венчурных», или «рисковых» компаний. Был творчески осознан тот факт, что основная масса полезных для общества принципиально новых (революционных) инноваций появилась благодаря инициативе и предприимчивости отдельных новаторов, которые создали новые компании с целью коммерческого использования своих разработок.

Аналогичным образом - инновациями - активная часть человечества «отвечает» на природные и техногенные катастрофы. Например, «в ответ» на землетрясения были разработаны проекты сейсмостойких домов, системы мониторинга и предупреждения землетрясений [5, с.57].

Новации, нововведения, инновационные процессы имеют свою социальную базу, своих носителей. И определение предметной области инноватики не будет полным без характеристики человеческого фактора этих процессов, его деятельностной силы. Могут ли инновации быть самоцелью? Да, но для очень узкого круга людей. Для тех, кто является автором идеи или настолько соединился с ней, что вложил в ее реализацию все силы, знания, опыт, и, фактически, стал полноправным ее соавтором. Только для этих людей (и то даже не для всех) инновации являются самоцелью и средством самоутверждения, доказательством их творческой активности и самостоятельности в профессиональном плане. Для других людей важны только последствия инноваций [1, с.96].

Не секрет, что многие полезные для общества идеи оказались нереализованными только потому, что их потенциал не был должным образом раскрыт и подан. Сделать это лучше могут только те, кто готов бороться за превращение идеи в жизнь, потому что имеют непосредственное отношение к ней, будучи авторами, соавторами или просто вовлечен-

ными в ее «рождение» и развитие.

Продуктивная идея в которой заинтересовано большинство, имеет гораздо больше шансов для выживания, чем идея в которую верит только один человек. Поэтому автор идеи заинтересован прежде всего в увеличении своих сторонников. Это изобретатель может быть один, а инноваторов, которые «раскручивают» его изобретение, превращают изобретение в инновацию, должно быть много. И совсем не обязательно, чтобы инноваторы имели талант изобретателя, но важными и нужными качествами инноватора они должны обладать [21, с.112].

Под инновациями, как это отмечается в Законе Украины «Об инновационной деятельности», понимают заново созданные, использованные или усовершенствованные технологии, продукты или услуги, а также организационно-технические решения производственного, коммерческого или иного характера, которые существенно улучшают структуру и качество производства и социальной сферы [16, с.136-137]. Отсюда вытекает, что задача инноватора заключается во внедрении изобретения (идеи) в практическую деятельность людей. И здесь открывается широкое поле для деятельности. Инноватором можно считать:

- изобретателя, который преодолевает преграды, связанные с внедрением его изобретения (идеи);

- посредника (консультанта), который ориентирует общественное мнение или предпринимательские структуры на использование инноваций;

- администратора или владельца предпринимательской структуры (бизнеса), который получил на законных основаниях права использования изобретения (идеи) и внедряет его в хозяйственную деятельность;

- государственного служащего, общественного деятеля, которые продвигают изобретение (идею) с целью повышения его практического значения и внедрения в практику государственного управления или общественной жизни;

Кем прежде всего является инноватор? Чем он отличается от других людей, кроме наличия определенного «творческого потенциала»? Р.Уотерман утверждает, что инноватор - это не фанатик-крестоносец, а умный оптимист [24, с.35]. С таким утверждением можно согласиться лишь отчасти. Здесь можно вспомнить интересный эксперимент с крыса-

ми, которых запускали в помещение, которое было разделено перегородкой с маленьким переходом. В одной половине было то, что можно было назвать «крысиным раем»: вкусная еда, приятные ароматы, большое количество крыс другого пола и т.д. Во второй половине был оборудован «крысиный ад»: удары тока на каждом шагу, неприятные ароматы, свет и звук которые раздражали, плохая еда и т.д. Исследование показало, что 90% крыс, перейдя в «ад» и получив удар током, больше уже никогда туда не возвращались, но 10%, несмотря на опасность и неприятности, продолжали осваивать территорию «ада» до тех пор, пока не исследовали каждый уголок. Это и есть инноваторы.

Возможно есть возражение: то ж крысы, а то - люди. Однако на сходство в поведении тех и других в определенных условиях обращали внимание многие ученые, включая лауреата Нобелевской премии и основателя науки о поведении животных - сравнительной этологии - К.Лоренца [9, с.205-215]. Серьезные доводы в пользу сходства поведения людей и животных приводятся и в книге Джека и Линды Палмеров «Эволюционная психология. Секреты поведения Homo sapiens» [19].

В связи с вышеупомянутым экспериментом, возможно, стоит переосмыслить известное утверждение, что первая из крыс, которая находит незнакомую пищу, решает, будет ли крысиная семья ее есть или нет. Не исключено, что эта роль отведена не всем крысам, а только «инноваторам». От них соответствующая информация будет распространена среди сообщества, а затем будет передаваться из поколения в поколение, надолго пережив особь - источник информации.

Прежде всего, инноватор - это человек, который критически относится к авторитетам и к общепринятому стандарту. Он может и не показывать своего критического отношения, скрывать его, как хамелеон, сливаясь со средой обитания, а может наоборот, подчеркивать свою непохожесть.

Большинство инноваторов рассчитывают на получение серьезного финансового результата, то есть можно говорить, что ими владела и владеет жажда наживы. Даже если не очень владеет в «чистом» виде (вспомним сколько жертвует на благотворительность Билл Гейтс), то нажива была и остается формой самоутверждения. Успех или неудача во многих случаях измеряются количеством денег. Других интересуют карьерные во-

просы. Это также нормально, не лучше и не хуже. Хотя есть и другие точки зрения. Так, Н. Паркинсон утверждает: «Делать деньги - занятие не из самых благородных, но есть и куда более порочные желания. Стремление к власти, например» [20, с.247].

Для общества в целом, в отличие от отдельных идеалистов и моралистов, важно не то, что движет человеком и какой он изнутри, а то что приносит обществу его. Вообще, люди часто испытывают восторг и благоговение перед отдельными личностями, называют их гениями за тот вклад, который они сделали в развитие общества, культуры, науки, экономики и т.д. [5, с.65].

Есть основания считать, что инноваторы большие индивидуалисты нежели другие. Одна из причин их индивидуализма заключается в том, что инновационная деятельность начинается с Идеи, которую инноватор «родил» или «подхватил». Эта идея может и не иметь необходимой определенности, четкости. Многие еще построено на догадках, которые являются достаточно убедительными для инноватора, но малоубедительными для других.

Даже вынужденное объединение с другими людьми, которое необходимо для достижения цели, не делает их истинными коллективистами, если под коллективизмом понимать «принцип общественной жизни и деятельности людей, который проявляется в сознательном подчинении личных интересов общественным, в товарищеском сотрудничестве и взаимопомощи» [22, с.241].

Поэтому, инновационный тип дает лучшие результаты там, где общество более терпимо относится к «не таким, как все».

Из практики известно, что к индивидуализму склонны предприниматели. Наряду с предпринимателями наиболее склонны к индивидуализму люди творческих профессий: ученые, художники, музыканты. Только в конце XIX в. наука, которая ранее представляла собой разновидность искусства, начала превращаться, как говорил К.Маркс, в производительную силу общества. К этому времени предложенные фундаментальной наукой объяснения природных явлений, например электрических, стали уже малопонятными или недоступными здравому содержанию сколь угодно одаренных, но специально не подготовленных изобретателей. Безусловно, значительная часть достижений науки в конце XIX в. еще не была востребована промыш-

ленностью, но уже стали появляться инновации, которые были первоначально созданы научной деятельностью. Некоторые ученые совмещали собственно науку («чистую» или фундаментальную) с практическим использованием ее результатов. Это привело к появлению нового типа ученого - ученого-инноватора. Такой ученый-инноватор сознательно ориентирован на достижение коммерческого результата от внедрения научного знания.

Для появления внутренней мотивации к инновационной деятельности и, в частности, для удачного выбора предметной области творчества существенным является согласование поведения индивидуума с групповым поведением определенного вида, которое стимулирует или подавляет творческую инициативу. Существование такого поведения обусловлено научными школами, разрушение которых приводит к затуханию и смерти инновационной инициативы, но одновременно приводит к ее поиску в других сферах. Возникает явление сохранения инновационной инициативы как особого качества в отношениях человека и природы.

Инноваторы являются социально активными элементом общества, своей инициативностью вносят в нашу действительность конструктивную новизну. Инициаторы и проводники идей, которые появляются впервые; разработок и опыта, которые идут навстречу настоящим и будущим потребностям общества и составляют самое ценное достояние страны. В конечном итоге, творчески мыслящие и действующие люди есть самым большим богатством любого народа.

Таким образом, подводя итоги можно сделать вывод, что инновационная деятельность является результатом трансформации идей, исследований, разработок новых или усовершенствования научно-технических или социально-экономических решений, цель которых - удовлетворение потребностей социума. Инновационная деятельность призвана и обслуживает потребности общества, которые постоянно расширяются, выступая как стимулирующий фактор общественного прогресса и общественного развития.

Литература:

1. Долан Е.Дж. Микроэкономика: пер.с англ. / Э.Дж.Долан, Д.Линсей. – СПб.: Санкт-Петербург. Оркестр, 1994. – 239 с.
2. Ключевский В.О. Русская история. Полный курс лекций: В 3 кн/ В.О. Ключевский. – М.: Мисль, 1993. – Кн.1. – 590 с.
3. Князев В.Н. Человек и технология (социально-философский аспект)/ В.Н.Князев. – К.:Либідь, 1990. – 175 с.
4. Князева Е.Н. От открытия к инновации: синергетический взгляд на судьбы научных открытий / Е.Н.Князева // Эволюция, культура, познание. – М.: 1996. – 206с.
5. Коновалов В.М. Инновационная сага/ В.М.Коновалов. – М.: Вильямс, 2005 – 186 с.
6. Косарева Л.М. Рождение науки Нового времени из Духа культуры / Л.М.Косарева. – М.: Ин-ъ психологи РАН, 1997. – 360с.
7. Крючкова С.Е. Инновации: философско-методологический анализ / С.Е.Крючкова. – М.: МГТУ СТАНКИН, 2000. – 186 с.
8. Культура эпохи Просвещения: сб.ст. / отв.ред.К.М.Андерсон. – М.: Наука, 1993. – 255 с.
9. Лоренц К. Агрессия (так называемое зло) / Пер.с нем. Г.Швейника. – СПб.: Амфора, 2001. – 305 с.
10. Лужков Ю. Российские «законы Паркинсона»/ Ю.Лужков. – М.: Вагриус, 1999. – 137 с.
11. Маклюэн М. Галактика Гуттэнберга: становление человека печатающего / М.Макл.эн; перевод И.О.Тюриной. – М.6 Фонд Мир, 2005. – 495 с.
12. Маклюэн М. Понимание Медиа: внешние расширения человека: (пер.с англ.)/ М.Маклюэн. – М.: Жуковський: Канон-пресс-Ц; Кусково поле, 2003. – 464 с.
13. Манюшис А. Виртуальное предприятие как эффективная форма организации внешнеэкономической деятельности компании (Электронный ресурс)/ А.Манюшис, В.Смолянинов, В.Тарасов. – Режим доступа: <http://www.ptpu.ru/issues/4_03/16_4_03.htm>
14. Маслоу А.Г. Дальние пределы человеческой психики/ А.Г.Маслоу. – Спбю: Евразия, 1999. – 430 с.
15. Многоликая глобализация: культурное разнообразие в современном мире / под ред. Л.Бергера, С.Хантингтона. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 378 с.
16. Никитин Л.Н. Формообразующие факторы культуры XXI в. // Интелект. Особистість. Цивілізація: Темат.зб.наук.пр. – Донецьк, 2006. – Вип.4.
17. Николко В.Н. творчество как новационный процесс (философско-онтологический анализ)/ В.Н.Николко. – Симферополь: Таврия, 1991. – 189 с.
18. Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / под ред.. В.Л.Иноземцева. – М.: Akademia, 1999. -640 с.
19. Палмер Дж. Эволюционная психология. Секреты поведения HomeSapiens/ Дж.Палмер, Л.Палмер. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2003. – 384 с.
20. Паркинсон Н. Законы Паркинсона: Сб.: Пер.с англ. – М.: Прогресс, 1989. – 318 с.
21. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия/ А.И.Пригожин. – М.: Политиздат, 1989. – 238 с.
22. Словарь иностранных слов. – 18-е изд. – М.: Рус.яз., 1989. – 634 с.
23. Тойнби А.Дж. постижение истории: Пер.с англ. Е.Д.Жаркова. – М.: Рольф., 2001. – 414 с.
24. Уотермен Р.Фактор обновления: Пер.с англ. / Общ.ред. В.Т.Рысина. – М.: Прогресс, 1988. - 502 с.
25. Яковенко В.Б. Введение в инновационные технологии/ В.Б.Яковенко. – К.: ЕУФІМБ, 1999. – 134 с.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЦЕННОСТИ ТРУДА В ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКЕ

ლიდია ზლოტნიკოვა,

ე.მ.კ., დოცენტი.
ბელორუსის ვაჭრობისა და სამომხმარებლო
კოოპერაციის ეკონომიკური უნივერსიტეტი

ЗЛОТНИКОВА ЛИДИЯ

к.э.н., доцент,
Белорусский торгово-экономический
университет
потребительской кооперации

ZLOTNIKOVA LIDIYA

Doctor of Economics, Associate Professor.
Belarusian Trade and Economics University of
Consumer Cooperatives

Аннотация

В статье предпринята попытка на примере отношения гуманитарной науки и практики к труду сформулировать проблемы определения его ценности. В течение длительного времени труд отождествляется с простым фактором производства. Его цена находится в прямой зависимости от полученной производителем выгоды. Принципиальные различия между капиталом, землей и трудом до настоящего времени находятся за пределами научного интереса. Важность социальной компоненты, процессов социализации признается в основном на вербальном уровне. Системные исследования формирования человеческих качеств, поддержания высокой интеллектуальной трудоспособности практически не проводятся. Государственная политика инновационного развития экономики осуществляется в условиях противоречий между умственным и физическим трудом. С одной стороны, инновация – это результат эффективного использования умственного потенциала. А с другой умственный труд оценивается ниже физического. Действующая теория и практика заработной платы укрепляет обозначенные противоречия, тормозит формирование человеческих качеств, которые и обеспечивают инновационное развитие.

Ключевые слова: труд, физический, умственный, цена, ценность, заработная плата, социализация, собственность, противоречия, социальная сфера.

METHODOLOGICAL ASPECTS OF VALUE OF WORK IN INNOVATIVE ECONOMY

Abstract

In article an attempt on the example of the relation of the humanity and practice to work to formulate problems of determination of its value is made. For a long time work is identified with a simple factor of production. Its price is in direct dependence on the benefit received by the producer. Basic distinctions between the capital, the earth and work are outside scientific interest so far. Importance social components, processes of socialization admits the basic at the verbal level. System researches of formation of human qualities, maintenance of high intellectual working capacity are practically not carried out. The state policy of innovative development of economy is carried out in the conditions of contradictions between intellectual and physical work. On the one hand, the innovation is a result of effective use of intellectual potential. And about other brainwork it is estimated below physical. The existing theory and practice of a salary strengthens the designated contradictions, slows down formation of human qualities which provide innovative development.

Keywords: work, physical, intellectual, price, value, salary, socialization, property, contradictions, social sphere.

**შრომის ფასეულობის
ამთოლოლოგიური ასპექტები
ინოვაციურ ეკონომიკაში**

ანოტაცია

სტატიაში მოყვანილია მცდელობა ჰუმანიტარული მეცნიერებებისა და პრაქტიკის შრომასთან ურთიერთობების მაგალითზე ჩამოვყალიბოთ მისი ფასის განსაზღვრის პრობლემები. ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში შრომა გააგიჟებული იყო წარმოების უბრალო ფაქტორთან. მისი ფასი პირდაპირ დამოკიდებულებაშია მწარმოებლის მიერ მიღებული სიკეთის ოდენობაზე. პრინციპული განსხვავებები კაპიტალს, მიწასა და შრომას შორის დღევანდელ დღემდე იმყოფებოდა სამეცნიერო ინტერესების მიღმა. სოციალური კომპონენტებისა და სოციალიზაციის პროცესების მნიშვნელობა ძირითადად აღიქმება ვერბალურ დონეზე.

ადამიანური თვისებების ფორმირებისა და მაღალი ინტელექტუალური შრომისუნარიანობის შენარჩუნების შესახებ სისტემური კვლევები, პრაქტიკულად, არ წარმოებს. ეკონომიკის ინოვაციური განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკა ხორციელდება გონებრივი და ფიზიკური შრომის ურთიერთწინააღმდეგობრივ პირობებში. ერთი მხრივ, ინოვაცია – გონებრივი პოტენციალის ეფექტურად გამოყენების შედეგია. მეორე მხრივ, გონებრივი შრომა ფასდება ფიზიკურზე ნაკლებად. ხელფასის მოქმედი თეორია და პრაქტიკა აძლიერებს აღნიშნულ წინააღმდეგობებს, ამუხრუჭებს ადამიანის იმ თვისებების ფორმირებას, რომლებიც უზრუნველყოფენ ინოვაციურ განვითარებას.

საკვანძო სიტყვები: შრომა, ფიზიკური, გონებრივი, ფასი, ფასეულობა, ხელფასი, სოციალიზაცია, საკუთრება, წინააღმდეგობა, სოციალური სფერო.

В настоящее время цивилизация в буквальном смысле слова оказалась в состоянии системных противоречий. Сложность которых пока не осознана мировой гуманитарной наукой. В течение длительного времени изменения в производственно-общественных отношениях находятся в центре внимания экономической науки. Но интерес носит,

по нашему мнению, абстрактный характер. Основным аргументом приведенного утверждения может служить анализ экономических проблем, исследователи которых были удостоены Нобелевской премии. В перечне тем есть макроэкономическое моделирование, цикличность развития, функционирование банковской системы и многое другое, но сложно назвать работы, посвященные проблемам ценности труда, его доходности и значимости в развитии цивилизации. Априори со времен автора трех факторов Жана Батиста Сэя труд оценивается как простой фактор производства. Естественно, что в начале XIX в. теория трех факторов носила закономерный характер. Вся предыдущая история развития общественного производства характеризовалась определенной стабильностью. Преобладание физического труда в условиях низкого уровня развития, примитивных технологий и сохранение традиционных отношений между людьми позволяло отождествлять труд, капитал и землю. О моделировании, прогнозировании социальных последствий не могло быть и речи. Профессиональные навыки, способы участия в производственной деятельности оставались неизменными у нескольких поколений, собственность, власть, общественная иерархическая принадлежность устанавливалась фактом рождения. Человек и общество в целом не интересовались проблемами мотивации, сущности оплаты труда. Утилитарное тождество факторов производства позволило экономистам констатировать наличие прямой корреляционной зависимости между ценой реализованного товара и ценностью каждого из факторов. Таким образом, доход производителя, получивший определение заработной платы, приобрел зависимый статус не только от уровня эффективности реализации произведенного товара и услуги, но и отношения собственника к наемным работникам.

С середины XIX в. общественно-производственные отношения начинают подвергаться технико-технологическим по сути революционным преобразованиям. В настоящее время они приобрели массовый характер, нарушив стабильное функционирование производства. По разным оценкам радикальные преобразования техники и технологии проходят с временным интервалом в 6-7 лет. Около 200 лет тому назад человек получил двигатель, а вместе с ним абсолютно новые, ранее не существовавшие проблемы сложности и противоречивости труда. Физическое

мастерство уступае место умственнаму патэнцыялу, яго фарміраванню, эфектыўнаму іспользаванню. Собственик атрымае рэальныя ўмовы прывлечэння ў вытворчасць большага даражэйшага жанскага і дзіцяскага працы. Да з'яўлення рухавіка, стаўшага асновай вялікага машынага вытворчасці, чалавек, пакінуўшы працу, па вызначэнні А. Смита, сам зрабіў выбар. Замена фізічнага патэнцыяла умственным, усё часта лішае чалавека выбара. Проста гаворыць, не паспеў з'явіцца ў вытворчай дзейнасці, умственный праца вельмі за сабой вялікае колькасць праблем. Складана прызнаваць, але за мінулыя два стагоддзі праблемы каштоўнасці, рэдкасці умственного працы застаюцца па-ранейшаму нерашанымі. Калі выкарыстаць словы М. Вебера, які напісаў у сваёй працы «Праваслаўная этыка і дух капіталізму»: «У самым справе, столь прывычна для нас цяпер, а па сутнасці аднак не сама сабой зразумелае прадстаўленне аб прафесійнай абавязках, якія кожны чалавек павінен адчуваць і адчувае па адносінах да сваёй «прафесійнай» дзейнасці, у чым бы яна ні заключалася і незалежна ад таго, прымаецца яна асобай як выкарыстанне яго працоўнай сілы ці яго маёмасці (у якасці «капітала»)…» [1, с. 50]. Адрасаванне да адукацыі дазваляе нам сфармуляваць першую групу праблем, звязаных з коштам умственного працы. Сутнасць іх заключаецца ў тым, што не толькі ў кожнадзёнай практыцы, мысленні асобных людзей, навуцы і дзяржаўнай практыцы пануюць стэратыпы.

Асноўным прадметам нашага невялікага даследавання заяўлена роля каштоўнасці працы ў умовах інавацыйнага развіцця. У межах прапанаванага фармату складана правесці аналіз існуючых тэарэтычных вызначэнняў інавацый і інавацыйнага развіцця. Тым большым тым у многіх выпадках інавацыя разглядаецца як сама сабой зразумелае з'яўленне і ідэнтыфіцыруецца толькі з змяненнямі тэхнікі і тэхналогій. Вызначаны падыход пераважае ў дзяржаўных дакументах, распрацаваных праграмах па інавацыйнаму развіццю. У Рэспубліцы Беларусь дзесяць гадоў таму назад былі прыняты арганізацыйныя праграмы модернізацыі, якія ў агульнай складанасці змяшчаюць больш за 1000 старонак, распісаны абавязкі ўсіх служб, указаны тэрміны выканання і адказныя асобы, прадстаўлены спісы

абнаўляемага абсталявання, тэхналогій і крыніцы фінансавання. Ні ў адной праграме, нацэленай на модернізацыю і інавацыйнае развіццё, няма ні радка аб механізмах падрыхтоўкі і перападрыхтоўкі кадраў, адсутнічае фінансаванне сістэм інавацыйнага адукацыі.

С вызначанымі часткамі завядзення можна ахарактарызаваць канец XIX і пачатак XX ст. «золотым векам» ў развіцці метадаў каштоўнасці працы. К. Маркс, Т. Веблен, М. Коммонс, М. Вебер, Э. Дзюркгейм, Й. Шумпетер, М. Кейнс імкнуліся зразумець прыроду працы, складанасць структуры і механізмы ўплыву працы на ўмовы вытворчасці і жыццядзейнасці. У эканамічным слоўніку праца трактуецца «як уклад працоўнай сілы, так і фізічным плане». У марксізме праца – гэта універсальная свядомая дзейнасць для рэалізацыі асобнага патэнцыяла, стварэння матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей. У сучасных рынку праца – гэта механізм выканання выгаднай вытворчай задачы. Й. Шумпетер ацэньваў працу як спосаб перафармавання фактараў вытворчасці, адрасаванне асноўнае ўвага на ролю умственного працы. Яго асноўнае прызначэнне бачыў у выкарыстанні новых, раней нікогды не існаваліх камбінацый фактараў вытворчасці. Інавацыя ў тэрмінах Й. Шумпетера з'яўляецца асновай не толькі павышэння эфектыўнасці і вытворчасці працы, але і стварэння аптымальных умоў вытворчасці і прасоўкі на рынку новых тавараў, паслуг, тэхналогій, арганізацыйна-управлінскіх форм і сацыяльных арганізацый. Сістэмна-тэарэтычнае адносінае да працы адукацыі з'яўляецца цвёрдым фундаментам развіцця чалавека і вытворчасці. Й. Шумпетер, пажаў, адзін з тых, хто ўпершыню абзначыў наяўнасць латэнтнай сувязі паміж эканамічным развіццём, тэмпамі эканамічнага росту і чалавечымі якасцямі. Спосаба чалавека да кожнаму абнаўленню, самасоўдаснавання адукацыі назваў прадпрымальніцкім фактарам, які кожнаму эвалюцыянуе.

У XIX ст. панавала асобная прадпрымальніцтва. XX ст. – гэта час фірмаў і карпарацый. Карпаратыўнае вытворчасць, дэперсоналізуе інавацыйнае дзейнасць, змяняе і ўзмацняе адказнасць калектыва, пры гэтым ролю кожнага асобна вельмі з'яўляецца многімі разоў. Калектывны

предприниматель привносит особенности в институт экономических и социальных ценностей. Индивидуальный предприниматель отвечал за принятые решения только своей собственностью. Коллективный распоряжается не принадлежащей ему собственностью, включая материальные, денежные ресурсы, человеческий интеллект и трудоспособность работников. Гипотетически возникает огромная потребность в изменении подходов к определению ценности таланта менеджеров, формированию доходов. Дискуссии по поводу вклада менеджера в диверсификации производства, повышении его выгодности длятся не одно десятилетие. Может быть использовано в качестве наглядного примера сложности оценки умственного потенциала и эффективности его использования.

Прошло около 100 лет со времени появления монографического труда Й. Шумперета, обосновавшего неизбежность и закономерность инновационного развития, определения его сути и основных требований к носителю умственного труда. В отношении труда и его значения в жизни существует не только огромное количество поговорок, пословиц, но различных научных оценок. Вербальное признание высокой ценности труда никто не оспаривает. В годы реформ сложилась уникальная ситуация, с одной стороны – высокая значимость труда. С другой – абсолютная мифологизация рыночной экономики. Несмотря на наличие большого количества негативных последствий рыночных отношений, рынок преподносится как саморазвивающаяся, саморегулирующаяся, обеспечивающая высокоэффективную производственную деятельность и справедливое распределение собственности социально-экономическая система. Труд в течение длительного времени оценивается на основе устойчивых стереотипов. Методология ценности, связи с заработной платой, источниками формирования доходов редко попадают в поле зрения научного интереса. Учитывая, что гуманитарное знание о человеке оказалось под серьезным воздействием разделения и специализации предметов исследования, экономисты, социологи, психологи изучают разные проявления труда и его оценки. Экономисты сосредоточили внимание на поиске путей повышения эффективности и сокращения затрат. По этой причине чаще всего используются понятия «производительность», «издержки», «производительные и непроизводительные затраты

труда» и т.д. Хотелось бы обратить внимание, что частое упоминание низкой производительности труда на постсоветском пространстве, сложно назвать корректным. Одной из причин низкой оценки трудовой деятельности служит методика расчета производительности. Обязательным элементом расчета выступает заработная плата. Чем она ниже, тем ниже производительность. Заработная плата пока остается компонентом цены. Как уже указывалось, она находится в прямой зависимости от цены реализованного товара и используется собственником как самый легкий и доступный источник сокращения издержек. Существующая система формирования заработной платы, его роли в мотивации труда, на наш взгляд, представляет собой целый комплекс теоретических и практических проблем отношений экономической теории, действующей практики и политики в вопросах государственного управления социальными и экономическими процессами.

Социологи, сформулировав частную теорию под названием «социология труда», сосредоточили основное внимание на замерах субъективного мнения занятых. О проблемах социологии П. Сорокин писал: «...*homosocius* социологией рассматривается как родовой и многогранный *homo*, одновременно и нераздельно экономический, политический, религиозный, этический, художественный, частью рациональный, частью утилитарный, частью нерациональный и даже иррациональный и при всем этом отличающийся непрерывным взаимодействием всех этих аспектов». [6, стр.162] с. 162 Экономист сторонник экономического либерализма Л. Мизес, оценивая роль науки в познании социальных и экономических процессов, установил четкое разделение между собственно общественным мнением и ролью отдельных личностей в развитии общества. «В широких массах, в толпе простых людей не рождается никаких идей – ни здравых, ни ложных... Если они предпочитают плохие доктрины, ничто не в силах предотвратить катастрофу». [3, стр.811] Труд, его место, роль, функции – это, пожалуй, единственное направление научного поиска и поле для эмпирических действий, изменение к которому способно создать действенные условия для предотвращения катастрофы.

Сегодня мир оказался в рабской зависимости от величины материального богатства. О негативных последствиях его возвеличивания в конце XIX в. социолог и экономист М. Ве-

блен писал в работе «Теория праздного класса»: «самыми высокими почестями, которые можно заслужить у народа, все еще остаются почести, добытые проявлением чрезвычайных хищнических склонностей на войне или квазихищнических способностей в государственном управлении». [2, стр.79] Прошло более ста лет после выхода названного труда. Преобразование отношений собственности на территории бывшего СССР является ярчайшим подтверждением гениальности Т. Веблена. Формирование новой социальной группы крупных собственников произошло не за счет собственного трудолюбия, высоко развитого интеллекта, а благодаря близости к государственным структурам. «Квазихищнические способности» продолжают играть решающую роль в обогащении. Доходы государственных чиновников, их родных, близких и друзей не подтверждаются талантом и высокой трудоспособностью.

Основополагающими причинами радикального несоответствия между отдачей и вознаграждением являются слабости рынка. Условия для успешного действия рыночных механизмов могут быть соблюдены только в головах ученых. Отрицание негативных последствий рыночного механизма, идеализация объективных законов функционирования экономики проявляется в желании понимать, как писал Ф. Теннис простые истины: «... единственная задача дельца состоит в том, чтобы дать как можно меньше, чтобы сделать как можно большей разницу в сравнении с его будущей выручкой, ибо эта разница является его целью, пределом устремлений». [7, стр.114] Для большинства людей, не отягощенных экономическими знаниями, идеи реформаторов о великой и могучей силе рынка, оказались привлекательными, были с одобрением поддержаны. Л. Мизес в работе «Человеческая деятельность» писал: «В области социальной организации и экономической политики ситуация такова, что самые хорошие теории являются бесполезными, если не разделяются общественным мнением... Верховность общественного мнения определяет не только исключительное место, занимаемое экономической наукой в мышлении и знании. Оно определяет весь ход человеческой истории». [3, стр.810]

Годы реформ не оставили иллюзий по поводу могущества стихийного регулирования, его эффективности, справедливости и объективности. Наступило время для отказа от

абстрактных символов и усиления внимания к социальным компонентам инновационного развития. Инновационный процесс не ограничивается технико-технологической базой. Ее состояние определяется человеком, мотивацией и адекватной оплатой труда. В упрощенном виде процесс, явление проходит три стадии. Первая стадия – это выработка идеи. Вторая стадия формирование общественного мнения для внедрения в практику. На заключительной стадии системное распространение результатов в обществе. Основной составляющей системы должна стать подготовка новых идей и механизмов эффективной реализации. Справедливое решение проблем ценности труда и адекватной оплаты требует создание образа человека, отвечающего требованиям инновационного развития. Крылатая фраза «Знание – сила», принадлежащая Ф Бэкону, чаще всего использовалась в отношении техники. Как показывает современная реальность, знания о человеке не менее важны и значимы.

Мы попытаемся сформулировать некоторые социальные и личностные характеристики человека, который будет способен не только генерировать новые идеи, но и воплощать в жизнь с оптимальными социальными и экономическими издержками. Проблема минимальных и оптимальных затрат требует дополнительных исследований. Гипотетически очевидно, что минимизация затрат, прежде всего, оплаты труда, влечет за собой большое количество негативных последствий. В нормативно-правовом понятийно-категорийном аппарате все чаще используется понятие «человеческий фактор». Проще говоря, без системно-глубинного изучения подлинных причин техногенных аварий и катастроф, устанавливается вина человека. В соответствии с оценками, данными Л. Эрхардом в монографии «Благосостояние для всех» (1956 г.): «Растущая социализация использования дохода, распространяющаяся коллективизация в планировании образа жизни, далеко идущее обезличивание человека и растущая зависимость от государства и коллектива...обостряют проблемы «снабжающего государства и социальной поданности человека». [10, стр.236]

Анализ созданной в результате квазирыночных реформ системы распределения доходов, собственности позволяет сделать вывод о появлении противоречий между тенденциями развития и социально-экономическим стату-

сом человека. Ускоренные темпы изменений в технике, технологиях и их комбинациях с одной стороны. А с другой – настойчивая политика ограничения социализации человека узкоспециализированным набором профессиональных навыков. Изобретение компьютера – это не только технико-технологическая инновация, но и новые решения социальных, философских и личностных проблем, радикально меняющие интеллектуальный статус и окружение человека. По меткому выражению польского режиссера Кшиштофа Занусси рожденный человек подобен чистому листу бумаги, строит свою жизнь сознательно или бессознательно, подражая окружению, выбирая ту или иную модель поведения. В течение длительного времени человеку не приходилось тратить усилия на овладение морально-нравственными, социально-экономическими принципами поведения, они формировались в семье в условиях жесткого социального контроля.

Накопленные знания, достигнув определенной, можно сказать критической массы, стали мощным двигателем, постоянно придающим ускорение общественным процессам. Подлинная стоимость знаний и ценность труда создающих все новое оказались заложниками утилитарной рыночной экономики. По-прежнему основной целью экономической политики государства выступает рост материального богатства. Валовый внутренний продукт (ВВП), экономический рост и его темпы противопоставляются социальным изменениям. Процессы социализации медленно, но последовательно превращаются в дополнительный источник государственного бюджета. Полное отрицание методологии марксизма не помешало реализации его основной идеи. Сегодня мало кто помнит, что автором идеи прямой корреляционной зависимости сознания от материального богатства был К. Маркс. Общество, осудив марксистскую идеологию в целом, оставило практически нетронутой идею обогащения. Коммерциализация социальной сферы стала визитной карточкой времени и характеризует отношение к ценности умственного труда. Образно говоря, хотите получать более высокий доход, торгуйте услугами, приносите прибыль. И неважно, что ученые, преподаватели, врачи работают на долгосрочный период, а на результаты их деятельности оказывает влияние огромное количество факторов. В образовании и здравоохранении результат достигает-

ся при активном и ответственном отношении всех участников процесса, часто это не только сам обучающийся или проходящий лечение, но и окружение, включая семью, друзей и даже окружающую среду. Жизнь человека в условиях высокой загрязненности гипотетически нивелирует результаты самого лучшего лечения.

Исторически неоправданный рост материального производства и потребления происходит на фоне обозначения человека «фактор», «винтик», ресурс» и т.д. Отношение общества к труду закрепляется в конституционном праве. В СССР «человек был обязан трудиться», сегодня «человек получил право на труд». В широком смысле слова государство обязано обеспечить условия для выбора сферы приложения труда. Однако вся ответственность на постсоветском пространстве оказалось перенесенной на человека. Диверсификация социальной и экономической неопределенности позволяет государству использовать отношение к труду и проблемы занятости в коммерческих целях. В Республике Беларусь впервые в истории цивилизации появилась законодательная норма, обязывающая человека, не имеющего постоянного места работы, платить налог. В лексике государственных управленцев появилось и широко используется при поддержке правоведов понятие «тунеядец». Введение нормы экономической ответственности за неучастие в промышленном производстве приобрело настолько уродливые формы, что статус «тунеядки» получили женщины, решившие воспитывать детей. Необходимо отметить, что государство «разрешило» женщинам, имеющим детей в возрасте до 10 лет, не платить налог.

Дифирамбы в адрес чудодейственности рынка сменились оценкой его негативных последствий. Несмотря на то, что автор рыночной свободы и личного эгоизма, как двигателя производства А. Смит, неоднократно указывал на необходимость социального рынка, функционирующего на принципах морали и нравственности, в ходе реформ была взята на вооружения идея, что только рынок способен решать подавляющее большинство экономических проблем. К сожалению, в настоящее время, признавая наличие негативных последствий рыночных отношений, его активные сторонники по-прежнему пытаются доказать, что лучшего регулятора макроэкономических отношений, чем рынок не существует. Государство основной акцент в осуществлении

экономической политики делает на различные макроэкономические тождества. Человек в математических формулах и моделях отсутствует, его заработная плата оказывается заложником рыночного макроэкономического регулирования. Повышение цен, процентных ставок, снижение стоимости национальной валюты в угоду стихийному рыночному регулированию ухудшает условия жизнедеятельности человека. Занятые в сфере умственного труда, неспособные приносить прибыль, все чаще теряют доходы, пополняют социальную группу бедных, снижается авторитет, создающих общественные блага.

Акцентируя внимание на проблемах формирования ценности и цены умственного труда, необходимо отметить, что рынок не способен решать принципиально важные задачи инновационного развития. Низкие доходы представителей интеллектуального труда во многом обусловлены господством абстрактно рыночных отношений. Дальнейший прогресс, да и вообще сохранение жизни на земле возможны только в условиях признания несостоятельности рынка и научного обоснования институциональной системы взаимовыгодных и ответственных отношений власти, общества и человека. Что это будет? Планы, программы, институты поддержания и развития коллективной ответственности – ответить сложно. Гуманитарная наука, как и на этапе зарождения, поставлена перед судьбоносным выбором: продолжать анализировать и объяснять существующую ситуацию или формировать научно обоснованную модель нового облика человека. Необходимо не вербальное, а реальное признание ценности человеческой жизни. Цена труда не тождественна количеству потребленных материальных товаров и темпов роста частной собственности.

Несостоятельность рынка в регулировании процессов социализации, адекватной оценки умственного труда, необходимых затрат на выявление, развитие и поддержание трудоспособного интеллекта на протяжении жизни не вызывает серьезных возражений. Использование выражения «трудоспособный интеллект» неслучайно. По утверждению медиков в мире огромную социальную и экономическую проблему создает болезнь Альцгеймера. По данным из различных источников на конец 2006 г. в мире официально насчитывалось около 25 млн. заболевших. Если учесть, что во многих странах статистический учет не отличается достоверностью,

то число людей с нарушением интеллекта будет намного больше. По прогнозам ВОЗ (Всемирной организации здравоохранения) к 2050 г. количество людей, страдающих болезнью Альцгеймера, может возрасти минимум в 4 раза. Одной из причин возникновения данного заболевания ученые считают отказ от занятий умственной деятельности. Рост продолжительности жизни ставит перед обществом еще один комплекс проблем использования умственного потенциала человека. Желание и объективные возможности человека продолжать трудиться, особенно в интеллектуальной сфере специалистам в возрасте, с каждым годом оказывается все сложнее. Неоправданно завышенная ценность материального богатства проявляется в том, что вещи с годами становятся дороже, человек, обладающий богатыми знаниями, навыками, и, наконец, опытом в буквальном смысле, оказывается ненужным.

Образование, здравоохранение, наука, культура, искусство, как базовые институты социализации в рыночной иерархии ценностей занимают низшие ступени. О том, что результаты их деятельности использует не одно поколение, не принимается во внимание. Данное положение удивительно. Основным предметом экономической науки как во времена ее зарождения остается частное потребление материальных товаров. Цивилизация динамично меняется. По утверждению Э. Тоффлера «скорость перемен имеет значение совершенно отличное и иногда более важное, чем направления перемен. Никакая попытка понять адаптивность не может быть успешной, если не осознать этот факт. Любая попытка определить «содержание» перемен должна включать последствия, вызываемые самим темпом, как часть этого содержания». [8, стр.45] Узкий профессионализм и практические навыки, признанные единственными критериями образованности, сопровождаются обесцениванием социального статуса человека. Государство, расширяя коммерческую деятельность, стремится с наименьшими затратами, осуществить конституционные обязанности. Надуманная, ничем необоснованная экономия на формировании человека, выражается в нарастающем общественном недовольстве морально-нравственными качествами, низким уровнем дисциплины, ответственности и многих других качеств.

Аурелио Печчеи в работе «Человеческие качества дал следующую характеристику

современной цивилизации: «При всей той важной роли, какую играют в жизни современного общества вопросы его социальной организации, его институты, законодательства и договоры, при всей мощи созданной человеком техники не они, в конечном счете, определяют судьбу человечества. И нет, и не будет ему спасения, пока оно само не изменит своих привычек, нравов и поведения. Истинная проблема человеческого вида на данной стадии его эволюции состоит в том, что он оказался неспособным в культурном отношении идти в ногу и полностью приспособиться к тем изменениям, которые он сам внес в этот мир... Проблема в итоге сводится к *человеческим качествам* и путям их усовершенствования. Ибо лишь через развитие человеческих качеств и человеческих способностей можно добиться изменения всей ориентированной на материальные ценности цивилизации и использовать ее огромный потенциал для благих целей». [5, стр.5] И если мы действительно хотим сохранить этот мир, и себя самого в нем, необходимо радикально изменить отношение к ценности человеческого интеллекта, способам его развития и использования.

Максимум усилий должно быть направлено на формирование следующих способностей человека. На первое место, на наш взгляд, претендует умение проникать в суть проблемы и обращать основное внимание на причины процесса или явления. На второе место претендует способность к критическому мышлению. Естественно, что приведенная иерархия носит условный характер. Проникновение в суть реальной ситуации неотделимо от критики используемых практических навыков и имеющихся теорий. Как оценить временные и денежные затраты на формирование, широкое использование живого робота, а не принимающего на веру указания и распоряжения вышестоящего руководства? Как не скатиться в поле постоянных дискуссий и критических оценок? Где находится «золотое сечение» потребностей практики и ее совершенствования? Как научить отличать критику ради ее самой и нового видения ситуации? В современном понятийном аппарате мыслящий нестандартно получил определение «креативный». Гипотетически, только умеющий критически оценивать, способен креативно мыслить. Немаловажными качествами человека являются умения убеждать, управлять людьми, доносить новые идеи до

подавляющего большинства и привлекать их на свою сторону, как в качестве сторонников, так и оппонентов.

В 1995 г. была опубликована книга американского психолога Дэниела Гоулмана «Эмоциональный интеллект». По точной оценке автора очень мало уделяется внимания эмоциям человека, их пониманию и использованию в практической деятельности. Уровень эмоциональности человека Гиппократ назвал темпераментом, который передается по наследству. Продолжительный временной интервал использования понятия «темперамент» не означает, что в настоящее время его влияние на жизнь человека, производственную и политическую деятельность изучено и адекватно оценено. Однозначно можно утверждать следующее. Средства массовой информации переполнены эмоциональной неуравновешенностью, жестокостью вербального и невербального общения. По оценкам учителей, преподавателей раздражительность, непослушание, тревожность, импульсивность и агрессивность все чаще становятся приметой времени. По большому счету можно не проводить дорогостоящие социологические опросы, чтобы убедиться в некорректном использовании эмоций. Политики, парламентарии, государственные чиновники всех уровней не стесняются в выражениях, не только в адрес оппонентов, но людей, которые их содержат. Неумение управлять эмоциями находит выражение, по мнению врачей, в увеличении абсолютного и относительного количества депрессивного состояния человека. По данным Всемирной организации здравоохранения депрессия является самым распространенным психическим заболеванием. В возрасте свыше 40 лет им страдает каждый десятый. Депрессивное состояние давно перестало быть личным делом человека. В первую очередь у человека, находящегося в депрессивном состоянии, снижается производительность труда, ухудшается физическое здоровье. Именно депрессия названа ведущей причиной подростковой заболеваемости, приобщения к наркотикам и склонности к суицидальным поступкам. Экономические затраты от негативного влияния эмоций не рассчитываются, человеческие потери не учитываются.

Вопрос о том, что делать носит несправедливый характер, поэтому попытаемся обратиться к Э. Тоффлеру: «Раньше люди изучали прошлое, чтобы пролить свет на настоящее.

Я повернул зеркало времени, уверенный, что четкий образ будущего поможет нам лучше понять настоящее. Сегодня нам все труднее осознавать наши личные и общественные проблемы без применения будущего в качестве интеллектуального орудия». [8,стр.18] В последние годы прошлое часто используется как орудие разъединения, активно культивируется ненависть между народами разных стран, стимулируются войны и т.д. В заключении хотелось бы обратить внимание на общие цели и задачи. Развитие человеческих способностей, самопознание, самоконтроль, дисциплина поведения и интеллектуальные эмоции в равной степени важны для всех живущих на земле. Только умения слушать, понимать, уважать друг друга способствуют уменьшению конфликтов, развитию сотруд-

ничества и созданию подлинных ценностей. Мультидисциплинарность изучения трудовой деятельности человека должна перейти из деклараций и пожеланий в реальную жизнь. Сложно не согласиться с Э. Тоффлером, что необходимо «перешагнуть» через технократию, заменить более гуманным, более дальновидным, более демократичным планированием, подчинить сам процесс эволюции сознательному человеческому руководству. «Ведь это высший ...поворотный пункт истории, в которой человек либо покоряет процессы перемен, либо исчезает, в который из бессознательной марионетки эволюции он превращается либо в ее жертву, либо в ее господина».[8,стр.25] Труд, его подлинная ценность должны стать ведущим направлением гуманитарных исследований.

Литература

1. Протестантская этика и дух капитализма. Вебер М.. Протестантская этика и дух капитализма — М.: Прогресс, 1990. — 808 с.
2. Теория праздного класса. Веблен Т. Теория праздного класса. —М.: Прогресс, 1984. — 368 с.
3. Человеческая деятельность. Мизес Л. Человеческая деятельность. — М.: ОАО «НПО» Экономика, 2000. — 878 с.
4. Человеческие качества. Печчеи А. Человеческие качества — М.: Прогресс, 1980. — 302 с.
5. Исследование о природе и причинах богатства народов. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. — М.: Эксмо, 2007. — 765 с.
6. Человек. Цивилизация. Общество. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество — М.: Политиздат, 1992. — 543 с.
7. Общность и общество. Тённис Ф. Общность и общество. — СПб: «Владимир Даль», 2002. — 454 с.
8. Шок будущего. Тоффлер Э. Шок будущего. — М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. —557с.
9. Теория экономического развития. Шумпетер Й. Теория экономического развития. — М.: Прогресс, 1982. — 203 с.
10. Благосостояние для всех. Эрхард Л. Благосостояние для всех. — М.: Начала-Пресс, 1991 — 336 с.

ინოვაციების ბაზარი, მისი თავისებურებები თანამედროვე ეტაპზე

ნანული მახარაძე,

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი, ასისტენტ-პროფესორი

NANULI MAKHARADZE,

PhD in economics. Assistant professor of Batumi
Shota Rustaveli Shtate University

MARKET OF INNOVATIONS AND ITS FEATURES ON MODERN STAGE

Abstract

Researching innovative market is important for functioning of innovative activity. At the present stage marketing research focus on satisfying the requirements of customers, which requires creation of new product and regulation of innovative market. The new production is important and decisive factor of innovative market, which must ensure the implement of modern scientific and technological achievements in practical application and exporting new product in the market.

Searching innovation ideas and detecting opportunities of new scientific results on the market takes place on the fundamental, exploration, research and development stages. The experience of the developed countries shows that the country's economic progress is stipulated by innovations, which begins with conducting fundamental researches.

Key words: innovation, innovation market, marketing, innovative process, marketing research, agency of innovations.

ინოვაციური საქმიანობის ფუნქციონირებისთვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ინოვაციური ბაზრის შესწავლას, რომელიც ინოვაციების ეფექტიანი ძიების, დამუშავების, დანერგვისა და ათვისების საშუალებას იძლევა. თანამედროვე ეტაპზე კვლევის პროცესში ყურადღების ცენტრში მომხმარებელთა მოთხოვნების სრულად დაკმაყოფილებაა, რომელიც ახალი საქონლის შექმნისა და ინოვაციური პოლიტიკის რეგულირების პრობლემებს მოიცავს.

ანოტაცია

ინოვაციური საქმიანობის ფუნქციონირებისთვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ინოვაციური ბაზრის შესწავლას. თანამედროვე ეტაპზე მარკეტინგული კვლევის პროცესში ყურადღების ცენტრში მომხმარებელთა მოთხოვნების სრულად დაკმაყოფილებაა, რომელიც ახალი საქონლის შექმნისა და ინოვაციური ბაზრის რეგულირებას მოითხოვს. ახალი წარმოებები კი, ინოვაციური ბაზრის მნიშვნელოვან და გადამწყვეტ ფაქტორს წარმოადგენს, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების თანამედროვე მიღწევების პრაქტიკაში დანერგვა, ათვისება და ახალი (ან განახლებული) საქონლის ბაზარზე გატანა.

ბაზარზე ინოვაციური იდეის ძიებისა და ახალი სამეცნიერო შედეგების შესაძლებლობების გამოვლენა მიმდინარეობს ფუნდამენტური, საძიებო, კვლევითი და დამუშავების ეტაპებზე. ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ქვეყნის ეკონომიკურ პროგრესს უმეტესწილად განაპირობებს ინოვაციები, რომლებიც ფუნდამენტური კვლევების ჩატარებით იწყება.

საკანძო სიტყვები: ინოვაცია, ინოვაციათა ბაზარი, მარკეტინგი, ინოვაციური პროცესი, მარკეტინგული კვლევა, ინოვაციების სააგენტო.

ბაზარზე ინოვაციური იდეის ძიებისა და ახალი სამეცნიერო შედეგების შესაძლებლობების გამოვლენა მიმდინარეობს ფუნდამენტური, საძიებო, კვლევითი და დამუშავების ეტაპებზე. ინოვაციური პროცესი კი, შეიძლება განვსაზღვროთ, როგორც საქონელში იდეის მუდმივი განახლების პროცესი, რომელმაც განვითარებაში რამდენიმე ეტაპი გააარა. კერძოდ: ფუნდამენტური სამეცნიერო-კვლევითი და საკონსტრუქტორო სამუშაოები, მარკეტინგი, წარმოება და გასაღების ტექნოლოგიური პროცესი. მათი დანერგვა ყოველთვის დაკავშირებულია ბაზრის მოთხოვნებთან, რომლის მეშვეობითაც ინოვაციები განსაზღვრავენ, თუ რომელი სახეობის ახალმა საქონელმა, სამუშაომ და მომსახურებამ უნდა უზრუნველყოს ბაზარზე საჭირო წილი და რომელი საქონლი საჭიროებს მოდერნიზაციას. ინოვაციური პროცესის ყველაზე აქტუალური საკითხებია: ბაზრის კვლევა; მოსალოდნელი მოთხოვნის ელასტიკურობა საქონლის ფასზე; ახალი და მოდიფიცირებული საქონლისთვის ბაზრის შერჩევა, აგრეთვე საქონლის მომხმარებელამდე დაყვანის სტრატეგია (საქონლის სერტიფიკაცია, რეკლამა, მყიდველისთვის საქონლის გაცნობის მეთოდების შემუშავება); ახალი საქონლის სასიცოცხლო ციკლის სტადიისა დახასიათის საპროგნოზო საქმიანობა; ახალი საქონლის გაყიდვის პირობების განსაზღვრა; ბაზრის კონიუნქტურული კვლევა, კონიუნქტურული სტაბილურობის გამოვლენის პროგნოზირების ღონისძიებები; ახალი საქონლის დანახარჯების, ფასების, წარმოებისა და გაყიდვის მოცულობის, გამოშვების ოპტიმალური მოცულობის დაგეგმვა (მოკლე და გრძელვადიანი გეგმა), გასაყიდი ფასის დადგენა და სხვა.

საქართველოში ჩასახვის სტადიაში მყოფი საწარმოები საჭიროებენ მისდამი მეცნიერულ მიდგომას, რათა არა მხოლოდ გადაჭრას, არამედ ხელი შეუწყოს საბაზრო ურთიერთობების დანერგვას. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის განვითარებაში შეიმჩნევა ტექნიკურ სიახლეთა და ინოვაციათა ნაკადის მოდინებისა და გადინების გარკვეული პერიოდულობა, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ექსტენსიური და ინტენსიური ნაწილების მონაცვლეობა. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ თუ ფირმა არ ახდენს საკუთარი ტექნოლოგიების შემუშავებისა და მათ გარე წყაროებიდან იღებს იგი უთუოდ ჩამორჩება ინოვაციურ პროცესებსა და დაკარგავს კონტროლს.

საკვალალო მდგომარეობაა, როდესაც საქმე ეხება ზოგიერთ უცხოურ ინვესტიციას, რომლებიც პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში არა უახ-

ლესი, არამედ უკვე ხმარებაში მყოფი, შედარებით მოძველებული (უფრო ზუსტად მსოფლიო სტანდარტებით მორალურად გაცვეთილი) ტექნოლოგიების სახით შემოდის, რომელთაც, ჩვენი აზრით, ყველაზე მეტად „სეკონდჰანდ“ ინვესტიციის“ (ჩვენი ანალოგიით „მეორადი მოხმარების“) კვალიფიკაცია შეშვენის; მათ ბაზარზე წარმოებული პროდუქცია მხოლოდ „ფორმირებადი ბაზრების“ ფარგლებშია მისაღები და ისიც დროის შეზღუდულ ინტერვალში [2. გვ. 10].

ბაზარზე ახალი იდეების, გამოგონებების, ორგანიზაციული ღონისძიებების დანერგვის, საკუთარი პასუხისმგებლობისა და რისკით მოქმედების პროცესში მეწარმე ახორციელებს ინოვაციებს. მსგავსი ინოვაციური საქმიანობა, შუშპეტერის თეორიის თანახმად, წარმოადგენს ეკონომიკური განვითარების მამოძრავებელ ძალას. მისი აზრით, სამეწარმეო ნიჭი მდგომარეობს უნიკალურ და საკმაოდ იშვიათ უნარში-სარისკო ბიზნესის მეშვეობით მოახდინოს ბაზარზე ინოვაციათა დანერგვა. ბაზრის ანალიზიდან გამომდინარე, ფირმები ცალკეული სეგმენტების მიხედვით, აფართოებენ წარმოებას იმ ჯგუფში, სადაც ყველაზე დიდი რაოდენობით არის მოსალოდნელი მოთხოვნა. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ აუცილებელია მყიდველის შესწავლა, მისი ინტერესების სფეროს განსაზღვრა, ვინაიდან საზოგადოების წევრთა მოთხოვნილებანი შესაბამისად განსხვავებულია.

ინოვაცია, როგორც ბაზრის პირობებში მოქმედების განსაზღვრული სისტემა, დაკავშირებულია ინოვაციური პროდუქციის წარმოებისა და რეალიზაციის ორგანიზაციასთან. ამ შემთხვევაში ბაზარზე ან მის ცალკეულ სეგმენტზე საწარმოს პოტენციური შესაძლებლობებისა და პოზიციების შეფასება ხორციელდება მარკეტინგული კვლევის საშუალებით. ნებისმიერი ინოვაციური საქმიანობის ძირითადი მიზანია მოგების მიღება. მარკეტინგი ყველაზე კარგად ხსნის ინოვაციურ გადაწყვეტილებებს, როგორც საბაზრო ორიენტაციას. უნდა აღინიშნოს, რომ ინოვაციური საქმიანობის დამამთავრებელი მარკეტინგული კონცეფცია შეიძლება დამუშავდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც მონაცემები ბაზარზე შეფასებული და შესწავლილია [7. გვ. 86].

ინოვაციური პოლიტიკის საფუძველია მიზნობრივი ბაზრების ძიება, ახალი სახეობის საქონლისა და ტრადიციული პროდუქციის ახალი სფეროების მიღება [5. გვ. 255]. აღნიშნული პროგრამის მთავარი მიზანია მიმდინარე და პერსპექტიული პერიოდისთვის გამოშვე-

ბული პროდუქციის (ახალი, განახლებული) მოცულობით განსაზღვრება; საქონლის მიზნობრივი ბაზრის შერჩევა ან საბოლოო მომხმარებლის მოთხოვნისა და მოთხოვნილებების შესწავლა; წარმოების დანახარჯების, ფასებისა და მოგების გაანგარიშება თითოეული საქონლისთვის.

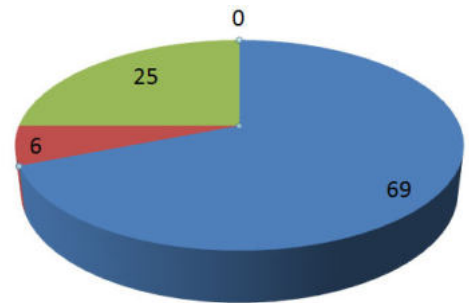
ახალი საქონლის შექმნის, დანერგვისა და გამოცდის საფუძველის წარმოადგენს მარკეტინგული კვლევები. კვლევის მიმართულება და მასშტაბები განისაზღვრება აგრეთვე საწარმოს სტრატეგიითა და მიზნებით, კერძოდ, ახალი საქონლის ბაზარზე გატანით, ცვლილებებით ასორტიმენტულ სტრუქტურაში და ა.შ. ასეთი მიდგომა საჭიროებს მარკეტინგული კვლევის კიდევ უფრო გაღრმავებას პერსპექტიული ბაზრების გამოსავლენად. ხშირად საწარმოს კონკურენტული პოზიციების მნიშვნელოვან მახასიათებელს წარმოადგენს გასაღების ამა თუ იმ ბაზარზე, ან მის სემენტზე წილი, რომელიც არასაკმარისია კონკურენტული პოზიციების დახასიათებისთვის. ამიტომ აუცილებელია იმისი ცოდნა, თუ რამდენად მყარია მოცემული პოზიციები, რადგან საბაზრო კონკურენცია ესაა მეტოქეობა გამყიდველებს შორის მომხმარებელთა მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების მიზნით [4. გვ. 106]. გადაწყვეტილების მიღებისას საწარმო უნდა ფლობდეს ინფორმაციას ბაზრის შესახებ, სადაც უნდა მოახდენოს ინოვაციური საქონლის რეალიზაცია.

აღსანიშნავია ის გარემოებები, რომ ჯერჯერობით საზღვარგარეთიდან საქართველოში მეტწილად შემოდის ფიზიკურად და მორალურად გაცვეთილი ტექნიკა და ტექნოლოგიები, რომელთაც საზღვარგარეთ ბაზარი არა აქვთ. ამასთან, საქართველოში კონკურენტული ბაზრის იაფი, როგორც კვალიფიციური, ისე არაკვალიფიციური საშუალო ძალის გამოყენება უცხოელ ინვესტორებს საშუალებას აძლევს, ქვეყნიდან გაიტანონ დიდი მოგება. ეს გარემოება დიდ საფრთხეს უქმნის ეროვნულ ეკონომიკას, რაც გასათვალისწინებელია სახელმწიფო საინვესტიციო პოლიტიკაში და საინოვაციო პოლიტიკაში.

ამიტომ ბაზარზე საწარმოთა საქმიანობის პრიორიტეტი უნდა გახდეს არსებული მდგომარეობის მარკეტინგული კვლევა და ინოვაციური პროდუქციის რეალიზაციის ფორმებისა და მეთოდების ეფექტიანობის მკვეთრი ამაღლება.

მარკეტინგული კვლევის ეფექტურად წარმოება დაკავშირებულია ბაზრის კვლევასთან, მით უფრო, როდესაც ბაზარზე ახალი ინოვაციური საქონლის გატანაა გამიზნული.

ჩატარებული მარკეტინგული კვლევით განისაზღვრა, თუ როგორი იყო მომხმარებლის დამოკიდებულება ინოვაციისა და ინოვაციური საქონლისადმი. კვლევისას ყურადღება გამახვილებული იქნა ინოვაციის, ინოვაციური საქონლის, ინოვაციურ საქონელზე ინფორმაციის მიღების წყაროების, სიახლეში უპირატესობებისა და საქონლის შექმნის სიხშირეზე (სულ გამოკითხვაში მონაწილეობდა 500-ზე მეტი რესპონდენტი). მიღებული მონაცემების ანალიზით გამოვლინდა, რომ მომხმარებლის დამოკიდებულება ინოვაციის ცნებისადმი გამოკითხულ მომხმარებელთა 69% პასუხობს, რომ ის ახალი საქონელია; 25%-ის აზრით, ინოვაცია ახალი ხარისხია, ხოლო 6%-მა არ იცის ცნების შინაარსი (იხ. დიაგრამა 1). შედეგებიდან გამომდინარე თუ ვიმსჯელებთ, რესპონდენტთა 74% იცნობს ქართულ ინოვაციურ პროდუქციას, 26% კი არა. აღსანიშნავია, რომ რესპონდენტთა 95%-ს აინტერესებს კიდევ ქართული ინოვაციური პროდუქცია, ხოლო 5%-ს არც აინტერესებს იგი. მეწარმე-ინოვატორებისადმი სახელმწიფოს მხარდაჭერის თაობაზე რესპონდენტთა 60% პასუხობს დადებითად, 40%-ის აზრით, ასეთი მხარდაჭერა მეწარმეებს არ გააჩნიათ. ქართულ ბაზარზე მეტი ეროვნული პროდუქციის რეალიზაციის სურვილი აქვს რესპონდენტთა 94%-ს, ხოლო 3%-ს – არა, ასევე 3%-მა არ იცის პასუხი კითხვაზე.

დიაგრამა 1. ინოვაციის ცნებისათვის მომხმარებლის დამოკიდებულება

აღსანიშნავია, რომ ინოვაციებზე ნდობის თვალსაზრისით, რესპონდენტთა 71% ენდობა ეროვნულ ინოვაციურ პროდუქციას, ხოლო 29% – უცხოურს. თანაბარი ფასის შემთხვევაში, ქართულ ინოვაციურ პროდუქციას უპირატესობას მიანიჭებდა რესპონდენტთა 72%, ხოლო უცხოურ ინოვაციებს – 28%. ინოვაციურ საქონელზე ინფორმაციის მიღებაში უპირატესობას რესპონდენტთა 54% ტელერეკლამას ანიჭებს, 27% – საგაზეთო რეკლამას, 17% – ახლობელთა გამოცდილებას, ხოლო 4% – რადიო-რეკლამას. მათ შორის რესპონ-

დენტოა 2% – ტელერეკლამასა და ახლობელთა გამოცდილებას ერთად.

ინოვაციური ინფრასტრუქტურის ერთერთ მიმართულებას წარმოადგენს სამეცნიერო, სამეცნიერო-ტექნიკური და სამეცნიერო-სამრეწველო ტიპის პარკები. ასეთი პარკების სტრუქტურაში შედის: სამეცნიერო-ტექნიკური პარკები, ბიზნეს-ინკუბატორები, სამეცნიერო ცენტრები, საინოვაციო-ტექნოლოგიური ცენტრები და საინოვაციო სამრეწველო კომპლექსები [6. გვ. 82].

ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ქვეყნის ეკონომიკურ პროგრესს უმეტესწილად განაპირობებს ინოვაციები, რომლებიც მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესისა და ეკონომიკური მოთხოვნების გაერთიანების შედეგია. სხვადასხვა ქვეყნის ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრიორიტეტს წარმოადგენს მაღალტექნოლოგიური მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერა. ამისთვის შექმნილია სხვადასხვა სახელმწიფო ორგანოები – ეკონომიკური განვითარების ოფისი, ინოვაციური ცენტრი, ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების განვითარების სააგენტოები და სხვა.

განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, საქართველოს მთავრობამ შეიმუშავა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია 2020, რომლის მიხედვით განსაზღვრა პრიორიტეტული მიმართულებები, სადაც ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების განვითარება ერთ-ერთ მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის განვითარებისა და ეკონომიკური კეთილდღეობის გასაუმჯობესებლად [1. გვ. 17]. საქართველოს მთავრობის დადგენილებით 2014 წელს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს დაქვემდებარებაში შეიქმნა სსიპ ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო - GITA.

ინოვაციებისთვის ინფრასტრუქტურის ხელშეწყობის მიზნით, ქვეყანაში გაიხსნა პირველი ტექნოლოგიური პარკი (ტექნოპარკი), ტექნოლოგიური პარკის საშუალებით, სახელმწიფო წაახალისებს ისეთი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემოდინებას, რომელთა მთავარი ამოცანა მოწინავე ტექნოლოგიების შემოტანა-დანერგვაა.

მნიშვნელოვანია ასევე: „ფაბლაბის“ და ინკუბატორების სივრცის შექმნა, რომელიც არის ტექნოლოგიური პლატფორმა სწავლებისთვის და ინოვაციებისთვის. „ფაბლაბი“ ნიშნავს, დააკავშირო და ერთ სივრცეში მოაქციო მსოფლიოს განმანათლებლები, ტექნოლოგები, გამომგონებლები და ინოვატორები. როგორც

ცნობილია, ცოდნის გაზიარების ეს ქსელი მოიცავს 50 ქვეყანას.

ინკუბატორების შექმნით ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა უმჯობესდება, იქმნება სამუშაო ადგილები და ხდება ინოვაციური იდეებისა და ინიციატივების მხარდაჭერა. ინკუბატორის პროგრამა განვითარების შესაძლებლობას აძლევს კომპანიებს და მთავარ მიზანს მათი დამოუკიდებლობა და ფინანსურად სტაბილურობა წარმოადგენს. ინკუბატორის მთავარი მიზანი არსებული კომპანიების მომსახურების ხარისხისა და ფინანსური მდგომარეობის გაუმჯობესებაა. წარმატებული ინკუბატორს დაახლოებით 8-20 მიმართულება უნდა ჰქონდეს. მნიშვნელოვანია იმ კომპანიის არსებობა, რომელმაც საინკუბაციო პერიოდი გაიარა.

ტექნოპარკი თავისთავში ასევე მოიცავს start-up აქსელერატორებს, სადაც ყველაზე კრეატიული, ინოვაციური და მეწარმული უნარ-ჩვევების მქონე სტუდენტები მოიყრიან თავს. რაც მთავარია, ეს უნდა იყოს ადგილი, სადაც სტუდენტები განავითარებენ საკუთარ ბიზნეს იდეებს, შექმნიან start-up-ებს. აქსელერატორი უნდა გახდეს ადგილი, რომელიც იქნება: 1. სამუშაო სივრცე ინოვაციური იდეების მქონე start-up-ებისთვის; 2. ადგილი, სადაც ინოვატორები განვითარებენ უნარ-ჩვევებს და აიმაღლებენ კონკურენტუნარიანობას. GITA-ს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრიორიტეტი ქვეყანაში ცოდნასა და ინოვაციებზე დამყარებული ეკონომიკის შექმნაა. სწორედ ამიტომ სააგენტო აწარმოებს სხვადასხვა სახის ტრენინგებსა და სწავლებებს პრიორიტეტული მიმართულებებით. თანამშრომლობს მრავალ ქვეყანასთან თუ საერთაშორისო ორგანიზაციასთან საუკეთესო პრაქტიკების ქვეყანაში დანერგვის მიზნით. ასევე სააგენტო ხელს უწყობს start-up-ების განვითარებას. აქსელერატორების დაარსება ხელს შეუწყობს სტარტაპებს 3-4 თვის განმავლობაში მისცენ საკუთარ პროდუქტს საბაზრო ფორმა. start-up-ების მხარდაჭერა აუცილებელია ბიზნესის გარემოს გასაავითარებლად, რაც ემსახურება ეკონომიკის განვითარებას ქვეყანაში. start-up-ების ფორმირება ქვეყანაში ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირების პროცესში გადაწყვეტ როლს თამაშობს. აქსელერატორები კი start-up-ებს განვითარების სწორი კურსის განსაზღვრას უწყობენ ხელს.

ინოვაციური start-up-ების კუთხით დიდი გამოცდილება აქვს ისრაელს, რომელიც მეორე ქვეყანაა მსოფლიოში და მსგავსი თანამშრომლობა მნიშვნელოვანია ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისთვის. პროგრამის მიზანია ხელი შეუწყოს საქართველოში ინოვაციურად მოახ-

როვნე და მეწარმული იდეების მქონე ახალგაზრდების განვითარებას, მათთვის მაღალი დონის, საერთაშორისო, პრაქტიკული ცოდნის გადაცემას და გლობალური მნიშვნელობის კომპანიების ჩამოყალიბებაში დახმარებას. განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო და საქართველოს ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო ერთად მუშაობენ მეწარმობის ახალ მოდულზე, რომელიც რამდენიმე უმაღლეს (ილის უნივერსიტეტი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტში და სხვ.) და პროფესიულ სასწავლებლებში „ფაბლაბების“ (Fab Lab (Fabrication Laboratory) – სამრეწველო ინოვაციების ლაბორატორიების დაფუძნებას გულისხმობს, რომლებიც დაეხმარება მომზადებულ კადრებს, ადგილი დაიმკვიდრონ სწრაფად და მუდმივად ცვალებად საერთაშორისო და ადგილობრივ შრომის ბაზარზე. „ფაბლაბების“ შექმნის მთავარი მიზანია ინოვაციურ ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესის დაჩქარება და მისი მდგრადი განვითარება. სააგენტო ორიენტირებულია სამეცნიერო სფეროს განვითარების ხელშეწყობისკენ ინოვაციური პროდუქტებისა და კვლევების წარმოების გზით.

ინოვაციების ლაბორატორია წარმოადგენს პროექტს, რომელიც საგანმანათლებლო სფეროში კომპანიისა და სასწავლო დაწესებულების თანამშრომლობას ითვალისწინებს. ლაბორატორიის პარტნიორი კომპანია კი სასწავლო პროცესებს ბაზრის მოთხოვნებზე ორიენტირებული ამოცანებით უზრუნველყოფს. ლაბორატორიები აღჭურვილია თანამედროვე, მაღალი ტექნოლოგიებით და კომპიუტერულად კონტროლირებადი ინსტრუმენტებით.

GITA-ის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრიორიტეტი ქვეყანაში ცოდნისა და ინოვაციებზე დამყარებული ეკონომიკის შექმნაა. სწორედ ამიტომ სააგენტო აწარმოებს სხვადასხვა სახის ტრენინგებსა და სწავლებებს პრიორიტეტული მიმართულებებით. თანამშრომლობს მრავალ ქვეყანასთან თუ საერთა-

შორისო ორგანიზაციასთან საუკეთესო პრაქტიკების ქვეყანაში დანერგვის მიზნით.

GITA ხელს უწყობს კრეატიული ინდუსტრიის ფორმირებას საქართველოში. შემოქმედებითი აზროვნების ამაღლება განაპირობებს ინოვაციური ეკოსისტემის შექმნას ქვეყანაში. კრეატიული გარემო და ხალხი განაპირობებს ქვეყნის ინოვაციურ წინსვლას. ზრდადი მოთხოვნა საინფორმაციო ტექნოლოგიებში განპირობებულია ბაზარზე არსებული უსაზღვრო შესაძლებლობებით, რომელიც ჯერ კიდევ განვითარების პროცესშია. სააგენტო ასევე აქტიურად უჭერს მხარს ექსპორტზე ორიენტირებული ჩით სფეროს ჩამოყალიბებას. საინფორმაციო ტექნოლოგიები წარმოადგენს გასაღებს მსოფლიოს ციფრული სამყაროს განვითარებაში.

თანამედროვე მსოფლიოში მუდმივად მიმდინარეობს ინოვაციური პროცესები. სოციალური ინოვაციები აუცილებელია დადებითი და მარტივად აღქმადი საზოგადოებრივი მაგალითებისა და ინტერესების გამოსამუშავებლად. სააგენტო ასევე ხელს უწყობს სოციალურ ინოვაციური პროცესების დინამიურ დანერგვას.

საქართველოში ინოვაციის სფეროში ბაზრის ანალიზის შედეგად შეიძლება ითქვას: საინოვაციო პოლიტიკის მიმართ დამოკიდებულება საქართველოში მკვეთრად ნეგატიურიდან პოზიტიურისკენ შეიცვალა; შეიქმნა წინაპირობები საქართველოში საინოვაციო მიმართულებით განვითარებისთვის შემუშავებისთვისა და აგრეთვე, მთავრობის მხრიდან რიგი პრაქტიკული ნაბიჯის გადადგმისთვის ინოვაციური განვითარების მიმართულებით. სახელმწიფო საინოვაციო პოლიტიკის აქტიურად გასატარებლად საჭიროა სახელმწიფო ინოვაციური ფონდის შექმნა. მას, ისევე როგორც მსოფლიოს ბევრ მოწინავე ქვეყანაში შესაძლოა პირობითად ეწოდოს „სახელმწიფო ინოვაციური ფონდი“ (ასეთი სახელმწიფო ფონდების ეფექტიანი საქმიანობა კარგადაა ცნობილი ბევრ ქვეყანაში).

ლიტერატურა:

1. საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 10 სექტემბრის N 1722 განკარგულება. საქართველოს საინოვაციო კონცეფცია.
2. **პაპავა ვლ.** ნეკროეკონომიკა. ჟურნ. მაკრო-მიკროეკონომიკა. თბ., 2000, #10.
3. **ჩიქავა ლ.** ინოვაციური ეკონომიკა. გამომ. „უნივერსალი“ თბ., 2010 წ.
4. **Григорьев М. Н.** Маркетинг: уч. пособие для студентов вузов. М., Гардарики. 2006
5. **Дойль П. Штерн Ф.** Маркетинг, менеджмент и стратегии. 4-ое изд. /Пер. сангл. Санкт-Петербург, «ПИТЕР», 2007
6. **Каленская Н.В.** Маркетинг инноваций. 2012 Медынский В.Г. Инновационный менеджмент. М., «ИНФРА-М», 2002
7. **Титов А. Б.** Маркетинг и управление инновациями. Санкт-Петербург, „ПИТЕР“, 2001 .

ინოვაცია – ბიზნესის კონკურენტუნარიანობის განმსაზღვრელი ფაქტორი

ლეილა ცეცხლაძე,

ბიზნესის მართვის აკადემიური დოქტორი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი, ასისტენტ-პროფესორი

LEILA TSETSKHLADZE,

PhD in Business Administration,
Assistant professor of Batumi
Shota Rustaveli Shtate University

ანოტაცია

ბოლო ათწლეულების განმავლობაში ინოვაციურმა პროცესებმა და ბიზნესზე მათი ზეგავლენის ასპექტებმა მკვლევართა განსაკუთრებული ყურადღება მიიპყრო. ინოვაციები განიხილება ეკონომიკურ პროცესებში არსებული წინააღმდეგობებისა და ეკონომიკური კრიზისების დაძლევის მძლავრ ბერკეტად. თანამედროვე სწრაფად ცვალებად და კონკურენტულ გარემოში საწარმოს ინოვაციური მზაობა არის მისი გადარჩენის საფუძველი. ინოვაციური პროდუქციისა და მომსახურების წარმოება და ფართოდ გაერცელება წარმოადგენს წარმოების, დასაქმების, ინვესტიციების, პროდუქციის ხარისხისა და ექსპორტის, საწარმოო სიმძლავრეთა ეფექტიანობის ამაღლების მნიშვნელოვან ფაქტორს, ასევე განაპირობებს შრომითი და მატერიალური დანახარჯების ეკონომიას. ყოველივე ეს, თავის მხრივ, უზრუნველყოფს საწარმოთა კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას შიდა და გარე ბაზრებზე.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაცია, ინოვაციური პოლიტიკა, განვითარების ინოვაციური ტიპი, ინოვაციები მცირე და მსხვილ საწარმოებში, კონკურენტუნარიანობა.

INNOVATION – DETERMINING FACTOR OF BUSINESS COMPETITIVENESS

Abstract

In the last decades innovative processes and their impact on business gained researchers' big attention. Innovations are considered as a powerful force for overcoming economic challenges and crises. In modern fast-changing and competitive environment innovativeness is necessary for survival of an enterprise. Innovative products and services are important factors for raising effectiveness of enterprise, employment, investments, product quality and exports as well as they reduce labor and material costs. All this in turn ensures raised competitiveness of enterprises in internal and external markets.

Key words: innovation, innovative politics, innovative development, innovations in small and large enterprises, competitiveness

XX საუკუნის ბოლო მეოთხედსა და XXI საუკუნის დასაწყისში ბევრი ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში გაჩნდა ახალი ტენდენციები. ინფორმაცია გახდა არა მხოლოდ წარმოების ფაქტორი, არამედ შრომის ობიექტიც. ამიტომაც, ახალი საინფორმაციო ტექნოლოგიების დანერგვა წარმოების საბოლოო შედეგის მნიშვნელოვან ეფექტიანობას განაპირობებს. ბიზნესში კონკურენტული უპირატესობები იცვლება ინდუსტრიამდელ, ინდუსტრიულ და განვითარების პოსტინდუსტრიულ სტადიებზე. ინდუსტრიულ საზოგა-

დობაში მიწასა და ბუნებრივ რესურსებს ცვლის შრომა და კაპიტალი, ხოლო თანამედროვე საზოგადოებაში კი თანდათანობით პირველ ადგილს იკავებს ცოდნა და ინტელექტუალური კაპიტალი. ამასთან, ეკონომიკური აქტივობის დომინირებულ სფეროს წარმოადგენს არა სოფლის მეურნეობა, როგორც ინდუსტრიაში, საზოგადოებაში იყო, და არც მრეწველობა, როგორც ინდუსტრიულში, არამედ მომსახურების სფერო. თანამედროვე პირობებში წარმოებაში განმსაზღვრელია გონებრივი საქმიანობა, ე.ი. არამატერიალური ზემოქმედება ინჟინრების, ბუღალტრების, კონსტრუქტორების, დიზაინერების, პერსონალის, გასაღებისა და მარკეტინგის სპეციალისტების, საინფორმაციო ქსელების ექსპერტების და ა.შ. მხრიდან.

ამრიგად, პოსტინდუსტრიულ საზოგადოებაში ძირითადი კონკურენტული პოტენციალი ეყრდნობა ფირმის თანამშრომელთა ინტელექტუალურ კაპიტალს. ეფექტური ხდება ფულის დაბანდება ბიზნესის არატრადიციულ სფეროებში, მაგალითად, მატერიალურ აქტივებში, არამედ კრეატიულ და ინოვაციურ ბიზნეს იდეებში, რომელთა წყალობითაც ფირმას შეუძლია კონკურენტული უპირატესობის მოპოვება.

გლობალური პროცესების ანალიზი აჩვენებს, რომ ინოვაციები სულ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს კონკურენტუნარიანი პროდუქტების წარმოების პროცესში. გამოძინარე აქედან, თუ დღემდე კონკურენტუნარიანობის ძირითად ფაქტორად მდიდარი ბუნებრივი რესურსები ითვლებოდა, ამჟამად მნიშვნელოვან განმსაზღვრელ ფაქტორებად მიჩნეულია სამეცნიერო-კვლევითი ინფრასტრუქტურა, მაღალი კვალიფიკაციის სამუშაო ძალა, თანამედროვე ტექნოლოგიები, კომუნიკაციის საშუალებები, ინოვაციური კულტურის განვითარება და სხვა. ინოვაციების შემდეგობით ხორციელდება ტექნოლოგიური პროგრესი, რომელსაც მიყვავართ მწარმოებლურობის ამაღლებასთან, წარმოების პროცესში ადამიანის როლისა და ფუნქციების შეცვლასთან, ქვეყნის საწარმოო შესაძლებლობათა ზრდასთან და ა.შ. შეიძლება ითქვას, რომ ეკონომიკური განვითარების პროცესი, ეს არის ინოვაციათა განხორციელების პროცესი როგორც ფიზიკურ კაპიტალში, ასევე წარმოების ორგანიზაციის ფორმებში, ადამიანურ კაპიტალში, ტექნოლოგიებში, ინსტიტუტებში, ადამიანთა ცოდნაში, უნარ-ჩვევებში, ტრადიციებში, სამართლებრივ და კულტურულ ნორმებში და ა.შ.

ბოლო ათწლეულების განმავლობაში ინო-

ვაციურმა პროცესებმა და ბიზნესზე მათი ზეგავლენის ასპექტებმა მკვლევართა განსაკუთრებული ყურადღება მიიპყრო. ინოვაციები განიხილება ეკონომიკურ პროცესებში არსებული წინააღმდეგობებისა და ეკონომიკური კრიზისების დაძლევის მძლავრ ბერკეტად. თანამედროვე, სწრაფად ცვალებად და კონკურენტულ გარემოში საწარმოს ინოვაციური მზაობა არის მისი გადარჩენის საფუძველი. ინოვაციური პროდუქციისა და მომსახურების წარმოება და ფართოდ გავრცელება წარმოადგენს წარმოების, დასაქმების, ინვესტიციების, პროდუქციის ხარისხისა და ექსპორტის, საწარმოო სიმძლავრეთა ეფექტიანობის ამაღლების მნიშვნელოვან ფაქტორს, ასევე განაპირობებს შრომითი და მატერიალური დანახარჯების ეკონომიას. ყოველივე ეს, თავის მხრივ, უზრუნველყოფს საწარმოთა კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას შიდა და გარე ბაზრებზე.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ინოვაციები წარმოადგენს კონკურენციაში გამარჯვების მძლავრ იარაღს, მაგრამ მან თანამედროვე ეტაპზე გაცილებით უფრო მეტი დატვირთვა შეიძინა. იგი არის ისეთი გლობალური პრობლემების გადაჭრის საშუალება, როგორიცაა ეკოლოგიასთან, სიღარიბესთან და სურსათით მომარაგებასა და უენებლობასთან დაკავშირებული პრობლემები.

ეკონომიკის მეცნიერებაში ინოვაციების მრავალ ფორმას განიხილავენ, რომელთა კლასიფიკაცია შემდეგი ნიშნების მიხედვით შეიძლება:

- საქმიანობის სფეროების მიხედვით – პროდუქტიული, ტექნოლოგიური და მმართველობით-ორგანიზაციული ინოვაციები, რომლებიც იმაედროულად ინოვაციათა ძირითად ობიექტებს წარმოადგენენ;

- სიახლის სიღრმის მიხედვით – რადიკალური, გამაუმჯობესებელი და ფსევდოინოვაციები;

- სიახლის მასშტაბის მიხედვით – მსოფლიო მნიშვნელობის დარგობრივი ინოვაციები, ქვეყნის არეალის დარგობრივი ინოვაციები და ფირმის მასშტაბის ინოვაციები;

- ფირმის მასშტაბების მიხედვით – ლოკალური, სისტემური და სტრატეგიული.

არასწორი იქნება ინოვაციურად ჩავთვალოთ საწარმო, რომელიც მხოლოდ სამეცნიერო-ტექნიკურ მიღწევებს ნერგავს. ინოვაციური აქტივობა მრავალმხრივად ხორციელდება საწარმოში და ერთიანობაში მიმართულია კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისაკენ არა მხოლოდ საქონლის (მომსახურების) წინ წაწევის მიზნით, არამედ ბიზნესის სისტე-

მაში არსებობისა და ფუნქციონირების მიზნითაც. გარდა ამისა, იმისთვის, რომ ესა თუ ის სიახლე სწრაფად დანერგოს, ინოვაციური ტიპის საწარმო უნდა ფლობდეს უზარმაზარ საინფორმაციო პოტენციალს, თვალს ადევნებდეს მტკ-ის მიღწევებს, კონტრაგენტებთან ურთიერთქმედებისას ფასეულობათა ჯაჭვის ახალ სქემებს, კლიენტებთან ურთიერთობების ახალ ხერხებს და ა.შ.

სხვადასხვა ქვეყანა ახალ ტექნოლოგიათა დანერგვისა და ინოვაციების განხორციელებისათვის სხვადასხვა გზას მიმართავს. მაგალითად, აშშ-ში სამეცნიერო-ტექნოლოგიური კვლევები ტარდება არასახელმწიფო ორგანიზაციების კონტრაქტებისა და გრანტების საფუძველზე. ამის შემდეგ ფედერალური მთავრობა სამუშაოთი უზრუნველყოფს საუკეთესო სამეცნიერო-კვლევით ორგანიზაციებსა და ტალანტიან მეცნიერებს.

გერმანიაში მაღალი ტექნოლოგიების სფეროში ეყრდნობოდნენ აშშ-ს გამოცდილებას და ახორციელებდნენ სამეცნიერო-საწარმოო პროექტებსა და პროგრამებს, ასევე იყენებდნენ იაპონიისა და დიდი ბრიტანეთის სამეცნიერო პარკების გამოცდილებას. თუმცა 1980-იანი წლების დასაწყისიდან პრიორიტეტი ენიჭება რეგიონული ინოვაციური ფონდების ქსელის შექმნას, საიდანაც უკვე აქცენტი კეთდება მცირე და საშუალო საწარმოების ინოვაციურ საქმიანობაზე.

აზიურ ქვეყნებშიც ინოვაციური პოლიტიკის რეალიზაციისას აქცენტი კეთდება მცირე და საშუალო ინოვაციურ საწარმოებზე. მაგალითად, იაპონიაში საწარმოთა მთლიან რაოდენობაში მათი რიცხვი შეადგენს 99%-ს ხოლო მშპ-ში წილი 52%-ის ტოლია. ტაივანი მცირე და საშუალო ბიზნესით უზრუნველყოფს დასაქმების 78%-ს და მშპ-ს 45%-ს. {6. გვ.95}

დღეისთვის სამეცნიერო ლიტერატურაში არ არის ჩამოყალიბებული ერთიანი აზრი იმის შესახებ, თუ სად არის ინოვაციური პროცესი უფრო ეფექტური: მსხვილ კორპორაციებში თუ მცირე ინოვაციურ საწარმოებში.

მსხვილი და მცირე ბიზნესის ინოვაციურობის ეფექტიანობის შედარებითი ანალიზის შედეგად ირკვევა, რომ ორივეს აქვს თავიანთი უპირატესობები და ნაკლოვანებები. ზოგიერთი მკვლევარი ფიქრობს, რომ მსხვილ ბიზნესს აქვს შესაძლებლობა უზრუნველყოს სამეცნიერო კვლევებისა და ცოდნის დივერსიფიკაცია, რაც გულისხმობს დასმულ ამოცანასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღებისას სხვადასხვა დარგის სპეციალისტთა მოწვევის შესაძლებლობას.

ამავე დროს, მსხვილ ბიზნესს ინოვაციურ

სფეროში მნიშვნელოვანი მატერიალური, ფინანსური, ტექნოლოგიური და ინტელექტუალური რესურსების კონცენტრირება შეუძლია. შედეგად, მსხვილ კომპანიებს შეუძლიათ მნიშვნელოვანი რესურსები მიმართონ კონკრეტულ პროექტებზე, სწრაფად გადავიდნენ მეცნიერებატევადი ინოვაციური პროდუქციის მასიურ წარმოებაზე. მიუხედავად ამისა, მსხვილი კორპორაციები, ეს არის რთული სტრუქტურები მართვის მრავალდონიანი სისტემით, რის გამოც გადაწყვეტილების მიღების პროცედურები ხანგრძლივდება. შედეგად ქვეითდება მართვის მობილურობა, თანამშრომელთა შემოქმედებითი აქტივობა, ნელდება ბაზრის ქცევაზე რეაქცია. მცირე საწარმოები კი - პირიქით, მობილურები არიან, ოპერატიულად რეაგირებენ ბაზრის კონიუნქტურის ცვლილებებზე და რადგანაც წარმოების მოცულობა ასეთ საწარმოებში დიდი არ არის, დანაკარგთა რისკი, რაც ახლავს ახალ ტექნოლოგიებზე გადასვლას, მნიშვნელოვნად მცირეა მსხვილ საწარმოებთან შედარებით. მცირე ბიზნესი ავლენს ბაზრის რთულ პირობებთან სწრაფად ადაპტირების უნარს, რაც თავის მხრივ განაპირობებს ტექნოლოგიების სწრაფ სრულყოფა-დანერგვას. ამავედროულად, მცირე ბიზნესს არ შეუძლია სამეცნიერო კვლევისა და ცოდნის კონცენტრირება ერთი მიმართულებით და კაპიტალტევადი ინოვაციების შემუშავება.

ამდენად, მცირე ბიზნესის უპირატესობები მსხვილი ბიზნესისთვის ნაკლოვანებებია და პირიქით, მსხვილი ბიზნესის უპირატესობები მცირე ბიზნესისთვის ნაკლოვანებებს წარმოადგენს.

ემპირიული გამოკვლევები ამტკიცებენ მცირე საწარმოებში განხორციელებულ ბევრ ინოვაციათა წარმატებულობას. დღეისთვის მცირე ინოვაციური საწარმოები უნივერსიტეტებისა და ახალგაზრდა მეწარმეების მონაწილეობით ახორციელებენ ტექნოლოგიურ გარღვევებსა და ინოვაციებს, რომლებიც წინ უსწრებენ მსხვილ კორპორაციებში განხორციელებულ ნოვაციებს. მცირე ინოვაციური საწარმოები წარმოადგენენ ცოდნის მნიშვნელოვან წყაროს; მათი იდეები, პროდუქტები, სტრატეგია, ინოვაციები და ტექნოლოგიები ხშირად შეიძინება და კომერციალიზდება მსხვილი კომპანიების მიერ.

უნდა აღინიშნოს, რომ მსხვილი ბიზნესი დღესაც ასრულებს ინოვაციათა რეალიზაციაში მნიშვნელოვან როლს, რაც მოითხოვს მნიშვნელოვან კაპიტალდაბანდებას, მაგრამ მისმა როლმა ინოვაციათა შექმნაში ტრანსფორმაცია განიცადა. დღესაც სამეცნიერო კვლევათა დიდ ნაწილს მსხვილი ბიზნესი ახ-

ორციელებს, თუმცა მცირე ბიზნესი ნერგავს ინოვაციათა ნახევარს და რადიკალურ ინვესტიციათა 100%-ს, გარდა ამისა, ინოვაციური პროცესის ეფექტიანობა მცირე მეწარმეობაში მნიშვნელოვნად მაღალია, ვიდრე მსხვილში. ეს დაკავშირებულია მცირე ინოვაციური ფორმების რისკისაღმი მიდრეკილებასთან, რომელიც რადიკალურ ინოვაციათა რეალიზაციისას წარმოიქმნება და რომელიც განაპირობებს ამა თუ იმ სფეროში ტექნოლოგიურ რღვევას. მსხვილ კომპანიათა უმრავლესობა ორიენტირებულია არა რადიკალურ ინოვაციათა განხორციელებაზე, არამედ არსებულთა ინოვაციურ სრულყოფაზე.

ინოვაცია არ არის რაღაც დამოუკიდებელი ქმედება. მის განხორციელებას ემსახურება საბაზრო მექანიზმი და სახელმწიფოს ინოვაციური პოლიტიკა, ქვეყანაში არსებული მთელი ინოვაციური სისტემა და შესაბამისი ინფრასტრუქტურა. ინოვაციები მეცნიერთა, გამოგონებელთა, მეწარმეთა, ნოვატორთა, სახელმწიფო მოხელეთა დაუდალავი შრომის შედეგია. თუმცა მამოძრავებელი ძალა არის კონკურენცია და ადამიანთა ლტოლვა უკეთესი მერმისისთვის. {1. გვ.4}

საქართველოს ინოვაციური საქმიანობის განხორციელების გარკვეული პოტენციური შესაძლებლობები აქვს. თუმცა დღევანდელ პირობებში, როცა მსოფლიო ეკონომიკის სულ უფრო მეტი სექტორი ხდება მაღალტექნოლოგიური, საკმარისი ინოვაციური პოტენციალის გარეშე ქვეყნის განვითარება უკვე შეუძლებელია. მხოლოდ „ტრადიციულ“ დარგებზე ორიენტაცია ქვეყანას მომავალში განვითარების იმედს უკარგავს. მაგალითად, საქართველოში ყოველწლიურად ჩამოსული ტურისტების რაოდენობამ მოსახლეობის სამმაგ ოდენობასაც რომ მიაღწიოს, ამ სექტორის წვლილი ერთ სულზე შემოსავალში იქნება დაახლოებით 3 ათასი აშშ დოლარი წელიწადში, ანუ მდიდარი ქვეყნისთვის დამახასიათებელი მაჩვენებლის 10%-ზე ნაკლები. ასეთ შეფასებებს სხვა დარგების მიმართაც თუ ჩავატარებთ, აღმოვაჩინთ, რომ საქართველოზე, როგორც მდიდარ ქვეყანაზე საუბრის საფუძველი ნამდვილად ვერ გვექნება, თუ საინოვაციო მიდგომებს არ განვაავითარებთ“. {3. გვ.19}

მნიშვნელოვანია, რომ სამომავლოდ საქართველოს საექსპორტო მაჩვენებლების ამაღლება მოხდეს მაღალტექნოლოგიური პროდუქციის წარმოებისა და უცხოეთში რეალიზაციის ხარჯზე.

შიდა და გარე ბაზრებზე მუდმივად მზარდი კონკურენციული პირობები ადასტურებს, რომ რეგიონულ განვითარებაში მნიშვნელო-

ვანია მეწარმეობრივი ცოდნის და უნარების ამაღლება, ცოდნის გამოყენებით მიღებული დამატებითი ღირებულების შექმნა. დიდ ნაკლოვანებას წარმოადგენს დაბალი მეწარმეობრივი უნარები. მათ არ გააჩნიათ მომხმარებელზე ორიენტირებული წარმოების გამოცილება, ასევე ინოვაციური ცოდნის მიღების შესაძლებლობები. მეწარმეობრივი უნარების გაზრდის მიმართულებით დიდი წვლილის შეტანა შეუძლია არასამთავრობო სექტორს და საერთაშორისო ორგანიზაციებს. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მიმართულებით გარკვეული ძვრები არსებობს. საქართველოში შექმნილია დაფინანსების საგრანტო მექანიზმები. მაგალითად, რუსთაველის ფონდი აცხადებს კონკურსს კვლევით სამუშაოებზე, რომლებსაც კომერციალიზაციის/პრაქტიკული გამოყენების პოტენციალი გააჩნიათ; საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების მხარდაჭერი ევროკავშირის პროგრამა ENPARD მრავლად შეიცავს სამეცნიერო-ტექნოლოგიური ხასიათისა და სამეწარმეო უნარ-ჩვევების განვითარებისაკენ მიმართულ ღონისძიებებს; შეიქმნა საქართველოს ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო, რომელიც მონაწილეობს კერძო და სახელმწიფო სექტორის მიერ ცოდნის, ინოვაციების და კვლევის შედეგების კომერციალიზაციისა და ინოვაციური მეწარმეობის ხელშეწყობაში. სააგენტოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა საინფორმაციო საზოგადოების ფორმირებისთვის აუცილებელი პროექტებისა და პროგრამების სახელმწიფო ერთიანი პოლიტიკის განხორციელების წარმართვა და კოორდინირება, საქართველოში შეიქმნა პირველი ტექნოლოგიური პარკი, სადაც დიდ და მცირე კომპანიებს შეეძლებათ ერთობლივად მუშაობა, კრეატიულ და საინჟინრო ინდუსტრიის წარმომადგენლებს მსგავსი ეკოსისტემა მისცემს საშუალებას, უფრო მაღალი ღირებულებისა და გლობალურ ბაზარზე გათვლილი საინტერესო პროექტების ინიცირება განახორციელონ.

საქართველოში, მისი ეკონომიკის დღევანდელი დონიდან გამომდინარე, ინოვაციური განვითარება ვერ განხორციელდება უპირატესად საკუთარი კვლევების კომერციალიზაციის ხარჯზე (კვლევითი ინოვაცია), როგორც ეს მოწინავე ქვეყნებში ხდება. საქართველოში იგი განხორციელდება უპირატესად ტექნოლოგიებისა და საუკეთესო პრაქტიკის იმპორტის გზით (არაკვლევითი ინოვაცია). დიდი მნიშვნელობა აქვს, აგრეთვე, ტექნოლოგიების გავრცელებას ქვეყნის შიგნით (დიფუზიას) და ამ პროცესის დაჩქარებას. საინოვაციო პოლი-

ტიკის ამოცანაა ხელი შეუწყოს როგორც საკუთარი ტექნოლოგიების შემუშავებასა და ათვისებას, ასევე მათ იმპორტს, ადაპტირებასა და დიფუზიის დაჩქარებას. სამივე ამ კომპონენტში უნივერსიტეტების, კვლევითი ორგანიზაციებისა და კვლევითი მომსახურების ორგანიზაციების როლი ძალიან მაღალია. ამიტომ, პოლიტიკის მიზანია, ამ ორგანიზაციების (ისევე როგორც საწარმოების) ჩართვა ინოვაციის პროცესში. წარმატებული პოლიტიკის განხორციელების შემთხვევაში, საკუთარი (ეროვნული) კვლევები გაძლიერდება (როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორში) და კვლევითი ინოვაციების წილი ამაღლდება. {4. გვ.6}.

უნდა აღინიშნოს, რომ ინოვაციურ პოლიტიკასთან დაკავშირებული საკითხები ჩართულია ქვეყნის განვითარებაზე მსჯელობის დღის წესრიგში. საქართველოს მთავრობის მიერ შემუშავებულ „საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიაში“ მოცემულია ინოვაციებისა და ტექნოლოგიური განვითარების დონის ასამაღლებლად განსახორციელებელი პოლიტიკის მიმართულებები. აღნიშნულ დოკუმენტში ნათქვამია, რომ ინოვაციის მხარდასაჭერად საქართველოს მთავრობა ხელს შეუწყობს: „შესაბამისი ინფრასტრუქტურის (ტექნოპარკები, ბიზნესინკუბატორები, რეგიონული განვითარების სააგენტოები და საინოვაციო ცენტრები) განვითარებას და სათანადო კვალიფიკაციის სამუშაო ძალის მომზადებას, კვლევისა და განვითარებისთვის აუცილებელი დამხმარე ინფრასტრუქტურის სრულყოფას უმაღლესი სამეცნიერო-საგანმანათლებლო და კვლევითი ლაბორატორიებისთვის, უმაღლესი განათლების სისტემაში სწავლისა და კვლევის პროცესების ინტეგრაციას. უმაღლეს საგანმანათლებლო და სამეცნიერო კვლევით დაწესებულებებში ამოქმედდება კვლევითი საქმიანობის შედეგების მონიტორინგის ერთიანი სისტემა და შედეგზე ორიენტირებული დაფინანსების მოდელები“. {5. გვ.42}.

ლიტერატურა:

1. **აბესაძე რ.**, „ინოვაციები – ეკონომიკური განვითარების მთავარი ფაქტორი“, საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის „ეკონომიკისა და ეკონომიკური მეცნიერების განვითარების აქტუალური პრობლემები“ 27-28 ივნისი, 2014 წ.;
2. **აბრალაძე ა.** „ეკონომიკისა და ბიზნესის გლობალურ-ინოვაციური პრობლემები“, თბ. 2014;
3. **შატბერაშვილი ო.**, საინოვაციო პოლიტიკა საქართველოში: მითები და სინამდვილე. <http://europeanchoice.ge/science/shatberashvili>
4. **შატბერაშვილი ო. ქოჩორაძე გ. ცაცანაშვილი მ.** „საინოვაციო პოლიტიკა საქართველოში: რეკომენდაციები საქართველოს ეკონომიკას“. აღმოსავლეთის პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ეროვნული პლატფორმა, მეორე სამუშაო ჯგუფი – „ეკონომიკური ინტეგრაცია“, თბ. 2013“
5. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია – საქართველო 2020
6. **ცეცხლაძე ლ.** „მცირე ბიზნესის ორგანიზაციისა და მართვის სტრატეგია თანამდროვე საბაზრო სისტემაში“ თბ. 2013.

2020 წლისთვის ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სფეროში საქართველოს მთავრობის მიერ გატარებული პოლიტიკის მთავარ შედეგად მიიჩნევა: „კომპანიების მიერ მოწინავე ტექნოლოგიების ტრანსფერი და პრაქტიკაში დანერგვის გაძლიერება, სამეცნიერო წრეებსა და ბიზნესს შორის კავშირის გამყარება, ინოვაციების დამაკმაყოფილებელი დონის არსებობა, ამის შედეგად ადგილობრივი წარმოების კონკურენტუნარიანობის ამაღლება, ქართული ექსპორტის უფრო მაღალტექნოლოგიურ პროდუქტებზე ორიენტაცია.“ {5. გვ. 44}

მიუხედავად გარკვეული ძვრებისა, საერთაშორისო ორგანიზაციების შეფასებით, ჩვენი ქვეყნის ინოვაციურობის მაჩვენებელი არასახარბიელოა. საინოვაციო საქმიანობის შეფასება ევროპული ინდიკატორების გამოყენებით ხორციელდება. ასეთ ინდიკატორებად აღიარებულია:

1. ინოვაციური პოტენციალის შეფასება, რითაც განისაზღვრება ინოვაციური პოტენციალისთვის საჭირო სტრუქტურული პირობები.
 2. კვლევისა და განვითარებაში ჩადებული ინვესტიციების რაოდენობა;
 3. კორპორატიულ დონეზე ინოვაციებზე გაწეული ხარჯები;
 4. ინოვაციურ სექტორებში ცოდნის გამოყენებით მიღებული დამატებითი ღირებულება, მეწარმეობრივი ცოდნა და უნარები;
 5. ინტელექტუალური საკუთრების რაოდენობა, რომლითაც გაიზომება ნოუ-ჰაუს საკითხებში მიღწეული შედეგები.
- GCI-ის რეიტინგის მიხედვით, 2014-15 წლებში საქართველოს 121-ე პოზიცია უკავია ინოვაციების მიხედვით. არახელსაყრელი მდგომარეობა გვაქვს ისეთ კომპონენტებში, როგორცაა: ინოვაციური შესაძლებლობები (110), სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტების ხარისხი (119), კომპანიის ხარჯი კვლევისა და განვითარებაზე (126), მეცნიერებისა და ინჟინრების არსებობა (122), ინდუსტრიული ინსტიტუტების მონაწილეობა კვლევა-განვითარებაში (128), პატენტებით სარგებლობა (65).

მენეჯმენტი - მარკეტინგი

სოციალური პასუხისმგებლობა, როგორც კომპანიის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების მნიშვნელოვანი ფაქტორი

გელა მამულაძე

ეკონომიკის დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

GELA MAMULADZE,

Doctor of Economics,
Professor of Batumi Shota Rustaveli Shtate University

ანოტაცია

წარმოდგენილ სტატიაში შესწავლილი და გაანალიზებულია კომპანიის სოციალური პასუხისმგებლობის თეორიული და პრაქტიკული ასპექტები, გამოკვეთილია მისი როლი როგორც ბიზნესის, ისე საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში. შესწავლილია სოციალური პასუხისმგებლობის მხრივ არსებული ვითარება, როგორც ევროპულ და ამერიკულ, ისე ქართულ კომპანიებში; წარმოდგენილია სხვადასხვა კომპანიების მიერ სოციალური პასუხისმგებლობის ამსახველი ზოგიერთი ღონისძიებები, რომლებიც ბოლო წლების განმავლობაში განხორციელდა (ხორციელდება) საქართველოში ამა თუ იმ კომპანიის მხარდაჭერით.

ნაშრომში ასევე გაანალიზებულია სოციალური პასუხისმგებლობის ერთ-ერთი ფორმა — ქველმოქმედება. გამოკვეთილია ყველაზე გამორჩეული კომპანიები, რომლებიც დღესდღეობით საქართველოში ქველმოქმედების მიმართულებით ახორციელებენ საქმიანობას და გამოკვეთილია ქართულ სინამდვილეში კომპანიების მიერ განხორციელებული ქველმოქმედების მანკიერი მხარეები. ასევე შესწავლილი და განხილულია საქველმოქმედლო

საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები დასავლეთისა და აშშ-ს მაგალითებზე.

ნაშრომის ბოლოს, დასკვის სახით, აღნიშნულია, რომ მაშინ, როცა ბაზარზე კონკურენცია ღილია და იგი ყოველდღიურად მძაფრდება, ბაზარზე პოზიციების შენარჩუნებისა და მისი შემდგომი განმტკიცებისთვის საჭიროა, კომპანიებმა განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმონ კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის საკითხების წინ წამოწევის, რადგანაც სოციალური პასუხისმგებლობა კომპანიას ნდობასა და ერთგულებას მოაპოვებინებს, რაც მისი წარმატებული და მდგრადი მომავლის გარანტიაა. კომპანიებმა უნდა გააცნობიერონ, რომ წარმატების მისაღწევად მათ უნდა იხელმძღვანელონ კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის მაღალი სტანდარტებით და აწარმოონ ანგარიშგება საზოგადოების წინაშე. წარმოდგენილია წინადადებები, რომელთა გათვალისწინება ხელს შეუწყობს კომპანიის სოციალური პასუხისმგებლობის ამაღლებას. ეს ყოველივე კი გაზრდის მომხმარებელთა ლოიალობასა და ბიზნესის კონკურენტუნარიანობას.

საკვანძო სიტყვები: კონკურენტუნარიანობა, კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა, იმიჯი, რეპუტაცია, ქველმოქმედება.

SOCIAL RESPONSIBILITY, AS A SIGNIFICANT FACTOR TO IMPROVE THE COMPETITIVENESS COMPANY

Abstract

The article explored and analyzed the theoretical and practical aspects of social responsibility, Highlights its role as a business, as well as the socio-economic development. It has investigated social responsibility of the current situation, as an European and American, as well as the companies; Various companies represented some measures reflecting the social responsibility, which in recent years has been carried out (implementing) in Georgia with the support of some company.

The paper also analyzes one of the forms the social responsibility - Charity. The most featured companies are identified, which now in Georgia implementing the activities by the charity direction and demonstrates the charity faulty points of the Georgian companies. Also it has been studied and discussed the main directions of the charitable activities of the West and the US example.

At the end of the paper, in the form of conclusions, the report states that while the market competition is high and it is growing daily, To maintain and further strengthen its position in the market, companies need to pay special attention to corporate social responsibility issues and problems, because the social responsibility gives trust and loyalty to the company as it is the guarantee of a successful and sustainable future. Companies need to understand that to succeed they should be guided by the highest standards of corporate social responsibility and carry out reporting to the public. Taking in to account the represented suggestions will promote social responsibility awareness. All this will increase the tolerance of consumers and the competitiveness of businesses.

Key words: *competitiveness. Corporate Social Responsibility. Image. Reputation. Charity*

შესავალი.

განვითარების თანამედროვე ეტაპზე წარმოუდგენელია მაღალი რეპუტაციის მქონე კომპანია, რომელიც არ აქტიურობს სოციალური პასუხისმგებლობის კუთხით. იგი გახლავთ ერთგვარი ინსტრუმენტი გაძლიერებული კონკურენციის პირობებში ბაზარზე უპირატე-

სობის მოსაპოვებლად, რადგან პროდუქცია იძენს დამატებით სოციალურ ღირებულებას. კომპანიის სოციალური პასუხისმგებლობა დადებით გავლენას ახდენს კომპანიის უშუალო ბიზნეს საქმიანობაზეც, რადგანაც ხელს უწყობს კომპანიის იმიჯის ფორმირებას და ამაღლებას, ხელს უწყობს კომპანიას შეინარჩუნოს გრძელვადიანი ურთიერთობები თანამშრომლებთან, კლიენტებთან და მთლიანად საზოგადოებასთან. ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობა აუცილებელია თუნდაც იმიტომ, რომ მხოლოდ სახელმწიფო სოციალური პროგრამები არაა საკმარისი ქვეყანაში სოციალურ ფონის გაუმჯობესებისთვის და უამრავი ადამიანი რჩება ამ პროგრამების გერეჟე, რომელიც საჭიროებს მხარდაჭერას, იგი ეხმარება მთლიანად საზოგადოების გაძლიერებას. ამიტომ, ბიზნესის ჩართვა ამ პროცესში საზოგადოებისთვის მეტად მნიშვნელოვანია.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქვეყნის შემდგომი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება მნიშვნელოვანწილად ბიზნესის სოციალურ პასუხისმგებლობაზეა დამოკიდებული. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ საკითხის შესწავლას არაერთ სამეცნიერო ნაშრომი მიეძღვნა და არაერთხელ გამხდარა საზოგადოების (ექსპერტების) მსჯელობის საგანი, ვფიქრობთ, რომ აღნიშნული საკითხების მიმართ არსებული მდგომარეობის შესწავლანალიზი განვითარების თანამედროვე ეტაპზე მაინც აქტუალურია. კვლევის მიზანი მდგომარეობდა იმაში, რომ ჩვენს მიერ შესწავლილი და გაანალიზებული ყოფილიყო კომპანიის სოციალური პასუხისმგებლობის მხრივ დღეს არსებული ვითარება და შესაბამისი დასკვნების გაკეთება აღნიშნულ პრობლემატიკასთან დაკავშირებით.

ძირითადი შინაარსი. ბიზნესი ერთადერთი გზაა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისთვის, თავისუფალი და მდიდარი საზოგადოების შექმნისთვის, რომელიც ასტიმულირებს უფრო მოქნილი ორგანიზაციული საწარმოო სტრუქტურების განვითარებას, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას, ეკონომიკის ინოვაციური პოტენციალის განვითარებას, წარმოების, გასაღებისა და ფინანსირების ახალი ფორმების დანერგვას. მის წილად მოდის საქონლისა და მომსახურების საერთო მოცულობის 60-80%. ბიზნესი მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს ადგილობრივი მუნიციპალური და რეგიონული ერთეულის, ქვეყნის და მთლიანად მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტემპებს. აქედან გამომდინარე, მის სრულფასოვან

ფუნქციონირებას დიდი სოციალურ-ეკონომიკური მნიშვნელობა გააჩნია [2. გვ., 55].

თანამედროვე პირობებში წარმატებული კომპანიები დიდ ადგილს უთმობენ კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის პრობლემას. თანამედროვე გაგებით, სოციალური პასუხისმგებლობა აერთიანებს ისეთ კომპონენტებს, როგორცაა: შრომითი საქმიანობის ძირითადი უფლებების დაცვა, კორპორაციული მართვა მომწოდებლებთან, მომხმარებლებთან და თანამშრომლებთან ურთიერთობის დროს, გარემოს დაცვა და მასზე მოქმედი უარყოფითი ზეგავლენის შემცირება, საზოგადოების საჭიროებებზე ზრუნვა, მომხმარებელთა უფლებების დაცვა და პროდუქციაზე პასუხისმგებლობა; მომწოდებლებთან ურთიერთობა, გამჭვირვალობა და ანგარიშგება. ამრიგად, ეს ძალიან ფართო და მრავლის მომცველი კონცეფციაა¹.

კომპანიის საქმიანობაზე კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის ზეგავლენის საკითხი წლების განმავლობაში განიხილება სახელმწიფო და კერძო სექტორების, საზოგადოებრივი გაერთიანებების, საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და ექსპერტთა დისკუსიებში. არსებობს მოსაზრება, რომლის თანახმად ბიზნესის საქმე მხოლოდ მისი უშუალო ფუნქციის შესრულება და კაპიტალის დაგროვებაა, ხოლო კორპორატიულ სოციალურ პასუხისმგებლობას მხოლოდ უარყოფითი გავლენის მოხდენა შეუძლია ამ ფუნქციის შესრულებაზე. თუმცა, ექსპერტთა უმრავლესობა ამტკიცებს, რომ კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობა არის არა მხოლოდ საზოგადოების წინაშე მორალური ვალდებულებების შესრულება, არამედ ის კეთილმოფხვრელ გავლენას ახდენს კომპანიის უშუალო ბიზნეს საქმიანობაზეც. უკანასკნელი წლების კვლევები ერთმნიშვნელოვნად ადასტურებს ამ მოსაზრებას. კერძოდ, სხვადასხვა ქვეყნებში ჩატარებული კვლევების შედეგების თანახმად, ჭკვიანური და ეფექტური კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის პოლიტიკის შემუშავება და დანერგვა არის ნაბიჯი კომპანიის აღიარებისაკენ არა მარტო საერთაშორისო ბაზარზე, არამედ საკუთარ ქვეყანაშიც, კომპანიის, როგორც მოქალაქეთა პარტნიორის იმიჯის დამკვიდრებისკენ. სამყაროში, სადაც ბრენდი და რეპუტაცია კომპანიის ყველაზე ღირებული ქონებაა, სო-

¹ <http://24saati.ge/news/story/20133-korporatsiulisotsialuri-pasukhismgebloba-da-misi-mnishvneloba-qveynis-ganvitarebisatvis>

ციალური პასუხისმგებლობა კომპანიას ნდობასა და ერთგულებას მოაპოვებინებს, რაც მისი წარმატებული და მდგრადი მომავლის გარანტიაა. ის აძლიერებს აქციონერთათვის ბიზნესის მიზიდველობას, იწვევს კომპანიის პროდუქციაზე მოთხოვნილების ზრდას, ხელს უწყობს კლიენტების შენარჩუნებას, შრომითი რესურსების მოზიდვასა და პერსონალის მეტლოიალობას, აგრეთვე ხელისუფლებასთან ურთიერთობის გაუმჯობესებას, რაც, ერთობლიობაში, უფრო ხელშემწყობი ბიზნეს გარემოს შექმნაში აისახება.

დღეს მსოფლიოში წარმოუდგენელია ნორმალური იმიჯისა და რეპუტაციის მქონე კომპანია, რომელიც არ აქტიურობს ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის კუთხით. იგი უკვე გახდა ბიზნესის საქმიანობის ჩვეულებრივი და გავრცელებული ფორმა, რადგან პროდუქცია იძენს დამატებით სოციალურ ღირებულებას². კომპანიის სოციალური პასუხისმგებლობა კეთილმოფხვრელ გავლენას ახდენს კომპანიის უშუალო ბიზნეს საქმიანობაზეც, რადგანაც ხელს უწყობს კომპანიის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას, მისი იმიჯის გაუმჯობესებას, ეხმარება კომპანიას უკეთ მართოს საკუთარ საქმიანობასთან დაკავშირებული რისკები, მოიხილოს ინვესტორები, ხანგრძლივად შეინარჩუნოს კარგი ურთიერთობა თანამშრომლებთან, მომწოდებლებთან, კლიენტებთან და ა.შ. კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა ორგანიზაციების მუშაობის ერთ-ერთი მასშტაბური საქმიანობაა. სოციეტით ქვეყანაში კანონდებლობითაა განსაზღვრული საგადასახადო შედავათები. ამიტომ, სოციალური პასუხისმგებლობა დამატებითი მოტივაციაა კომპანიებისთვის. ჩვენთან არ არსებობს შესაბამისი კანონდებლობა³.

წარმატებული ფირმები ქმნიან სტრუქტურებს, რომლებიც საზოგადოებასთან ურთიერთობაზე არიან პასუხისმგებელნი. ამ სტრუქტურების ამოცანა მდგომარეობს იმაში, რომ კორპორაციის ყველა ქმედება უნდა აიგოს სოციალური პასუხისმგებლობის პრინციპზე. ასე მაგალითად, კომპანია „მაკდონალდსში“ არსებობს გარემოს დაცვის საკითხებში ვიცე-პრეზიდენტის თანამდებობა. ეს კომპანია ყოველწლიურად 100 მლნ დოლარს ხარჯავს ნარჩენების შემცირებისთვის.

საკონსულტაციო კვლევითი ცენტრის Next Consulting-ის დამოკვლევით, ევროპულ კომ-

² <http://forbes.ge/blog/33/biznesis-socialuri-pasuxismgebloba-saqarTveloSi>

³ <http://www.marketer.ge/csr-in-georgia/>

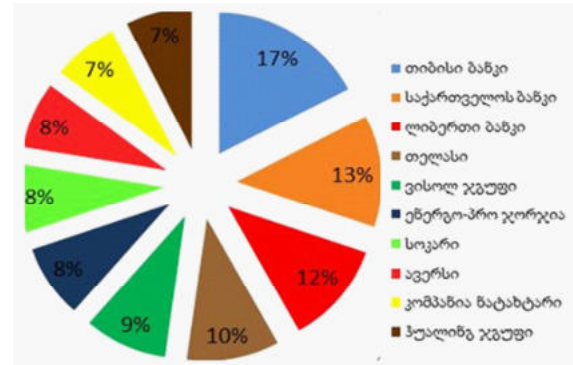
პანიებში სოციალური პასუხისმგებლობის ხარისხი ბევრად მაღალია, ვიდრე ამერიკულ კომპანიებში და ეს ამ ქვეყნებში არსებული ეკონომიკური სისტემის სპეციფიკით არის გამოწვეული. აღსანიშნავია, რომ ევროპულ ქვეყნებში ყველაზე მაღალი წილი სკანდინავიურ ქვეყნებს უჭირავთ, რომლებიც ცხოვრების და კეთილდღეობის დონით ლიდერები არიან მსოფლიოში. დღევანდელი მონაცემებით მაღალი სოციალური პასუხისმგებლობის მქონე კომპანიების 3/4 ევროპულია, 1/4 კი — ამერიკული. საქართველოში სოციალური პასუხისმგებლობის თემა თითქმის 10 წლისაა, თუმცა უკვე არსებობს პრეცედენტები სოციალური ანგარიშების წარმოების, კომპანიებმა — „ბრიტიშ პეტროლეუმ ჯორჯია“, „ბანკი რესპუბლიკა“, „ვისოლი“, ნატახტარი — უკვე შექმნეს პირველი ქართული სოციალური ანგარიშები⁴.

განვითარების თანამედროვე ეტაპზე საქართველოში კომპანიები, კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის მიმართულებით, ხშირ შემთხვევაში არანაირ აქტივობას არ ახორციელებენ, ან თუ ახორციელებენ მათი საქმიანობა და ინიციატივები ხშირად უსისტემო, სპონტანურ ხასიათს ატარებს და ერთჯერადი აქციებით შემოიფარგლება. მიუხედავად იმისა, რომ ისინი თავის შესაძლებლობებთან შედარებით, საკმაოდ დიდ ფულს ხარჯავს სოციალურ პროექტებსა თუ სხვადასხვა საზოგადოებრივად სასიკეთო საქმიანობებზე. კომპანიები, ხშირ შემთხვევაში ვერ აცნობიერებენ, რომ წარმატების მისაღწევად და კონკურენტუნარიანობის შესანარჩუნებლად მათ უნდა იხელმძღვანელონ სოციალური პასუხისმგებლობის მაღალი სტანდარტებით და აწარმოონ ანგარიშგება საზოგადოების წინაშე. საჭიროა უფრო სისტემურ, სტრატეგიულ მიდგომებზე და გრძელვადიანი, მდგრადი შედეგების მქონე დაგეგმილ საქმიანობაზე გადასვლა.

ზემოთაღნიშნულის მიუხედავად კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობა, წლიდან წლამდე, უფრო ინტენსიური ხდება საქართველოში. ბოლო წლებში ბიზნეს სექტორი აქტიურად იყო ჩართული სოციალურ პროექტებში და საქველმოქმედო ღონისძიებებში. 2015 წლის მონაცემების მიხედვით წარმატებული 10 კომპანია, სოციალური და საქველმოქმედო აქტივობის თვალსაზრისით,

მედიაში ასე გამოიყურება (იხ. სქემა 1)⁵:

აქვე წარმოგიდგინებ რამდენიმე კომპანიის ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის ამსახველ ზოგიერთ ღონისძიებას, რომლებიც ბოლო წლების განმავლობაში განხორციელდა (ხორციელდება) ამა თუ იმ კომპანიის უშუალო თაოსნობით თუ მხარდაჭერით.

სქემა 1. ქართულ მედია სივრცეში გამოვლენილ სოციალურ და საქველმოქმედო აქტივობებში წარმატებული 10 ყველაზე რეზონანსული კომპანიების ხვედრითი წილი. 2015

„თიბისი ბანკი“. თიბისი ბანკმა არაერთ საინტერესო და საზოგადოებისთვის სასარგებლო პროექტს ჩაუყარა საფუძველი გასულ წელს, თუმცა მედიაში გასული ინფორმაციების სიხშირის თვალსაზრისით გამოჩენილია 20 000 ლარის გადარიცხვა სოლიდარობის ფონდში, რომელიც ონკოლოგიური დაავადებების მქონე პაციენტების დიაგნოსტიკასა და მკურნალობის დაფინანსებას მოხმარდება. არანაკლები რეზონანსით ხასიათდება „თიბისი ბანკის“ მიერ გაწეული კონტრიბუცია ახალი „მზიურის“ მშენებლობისთვის.

„საქართველოს ბანკი“. საქართველოს ბანკი 2015 წელს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებზე ფოკუსირდა. ასევე ბანკი მხარს უჭერს სოციალურ პროექტებს, მაგალითად, ისეთს, როგორცაა სოციალურად დაუცველი მოქალაქეების დახმარება (2012 წელს ბანკმა გადასცა ორი საცხოვრებელი ბინა სოციალურად დაუცველ ორ ოჯახს, დააფინანსა სამედიცინო პროცედურები (ოპერაცია) და სხვა სახის დახმარება.

კომპანია „ვისოლ ჯგუფი“. „ვისოლ ჯგუფში“ შემავალი კომპანიები საკმაოდ აქტიურად გამოხატავდნენ სოციალურ პასუხისმგებლობას. 2015 წელს „ვისოლ პეტროლიუმმა“ პროექტს — „წიგნი ყველა სოფელს“ გაუწია მხარდაჭერა, ხოლო „ვენდისმა“ ჯადოსნურ საახალწლო წარმოდგენაზე სოციალურად

⁴ <http://forbes.ge/blog/33/biznesis-socialuri-pasux-ismgebloba-saqarTveloSi>

⁵ <http://wom.ge/?p=7947>

დაუცველ ბავშვებს უმასპინძლა. „ვისოლ ჯგუფს“ განხორციელებული აქვს მთელი რიგი პროექტები ქართული სპორტის განვითარებასა და სოციალურად დაუცველი ოჯახების დახმარების მიმართულებით. კომპანიამ ჯამურად 30 მილიონამდე ლარი გაიღო საფეხბურთო კლუბ „ტორპედო ქუთაისის“, ბავშვთა საფეხბურთო სკოლა „ავანასთვის“. დაარსების დღიდან ფონდმა „იანანამ“ „ვისოლ ჯგუფთან“ ერთად 72 ოჯახს შეუძინა ბინა და 1 500-მდე ბავშვს მისცა საშუალება ოჯახურ თბილ გარემოში, უკეთეს პირობებში იცხოვროს.

„საქართველოს ინდუსტრიული ჯგუფი“. საქართველოს ინდუსტრიული ჯგუფში ჯანმრთელობის დაზღვევა ვრცელდება ყველა თანამშრომელზე 100% დაფარვის პირობით. მატერიალური დახმარება გაუწია სხვადასხვა მიზეზით დაზარალებული თანამშრომლებისა და მათი ოჯახების დასახმარებლად, გასულ წლებში, პოლდინგმა აქტიური მონაწილეობა მიიღო შეზღუდული შესაძლებლობების პირთა საქველმოქმედო პროექტებში. პოლდინგის მხარდაჭერით მოხდა ქაშუეთის ეკლესიის ადაპტირება. პოლდინგი ეხმარება მძიმედ დაავადებულ ადამიანებს, რომლებიც ოპერაციებს ან ძვირად ღირებულ მედიკამენტებს საჭიროებენ. სპორტის განვითარების ხელშეწყობაზე პოლდინგი ხარჯავს თანხებს როგორც მუდმივი, ასევე ერთჯერადი დახმარებების სახით. კომპანია ჩართულია სხვადასხვა ეკო პროექტებსა და ბუნების დაცვის კუთხით განხორციელებულ ღონისძიებებში. კომპანია აქტიურად აფინანსებს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების აღდგენას და ეკლესიების მშენებლობას.

კომპანია „აჭარისწყალი ჯორჯიას“ (AGL). აჭარის რეგიონის გრძელვადიანი განვითარება გაცხადებული პრიორიტეტია კომპანია „აჭარისწყალი ჯორჯიას“ მიერ და ამ მიზნით 70-ზე მეტ სოციალურ პროექტს აფინანსებს. ადგილობრივი თემების განვითარება, მცირე ბიზნესის მხარდაჭერა და დაფინანსება, განათლების და ცნობიერების ამაღლება, სოფლის მეურნეობის დარგების მხარდაჭერა, ინფრასტრუქტურის განვითარება მცირე ჩამონათვალია იმ პროექტებისა, რასაც კომპანია „შუახევიკისის“ მშენებლობის არეალში აფინანსებს. კომპანია 416 მილიონი ლოლარის ინვესტიციას ახორციელებს საქართველოში, უმსხვილეს საინვესტიციო ინფრასტრუქტურულ პროექტს – „შუახევიკისის“ კასკადს აშენებს აჭარაში. პროექტის ფარგლებში, პე-

სის მშენებლობაზე და სოციალურ პროექტებში, ჯამურად 730 საქართველოს მოქალაქეა დასაქმებული⁶.

კომპანია „ნიკორა“. სოციალური პოლიტიკა „ნიკორას“ სოციალური პასუხისმგებლობის პროექტების ბიუჯეტის დიდი ნაწილი სოციალურად დაუცველი ოჯახების მხარდაჭერისა და თანადგომისკენ გახლავთ მიმართული. თუმცა კომპანია პერიოდულად კულტურულ-საგანმანათლებლო პროექტებშიც იღებს მონაწილეობას. „ნიკორა“ უკვე მრავალი წელია თანამშრომლობს საქველმოქმედო სახლ „მომავლის გზასთან“. პროექტის ფარგლებში, კომპანია ყოველთვიურად სხვადასხვა სახის კვების პროდუქტებით უზრუნველყოფს ორგანიზაციაში გაწევრიანებულ სოციალურად დაუცველ ოჯახებს. „ნიკორა“ წითელ ჯვართან ერთად ახორციელებს სხვადასხვა სახის პროექტებს, რომელთა ფარგლებში ხდება, საქართველოს ცალკეულ რეგიონებში მცხოვრები შეჭირვებული ოჯახების საკვები პროდუქტებით მომარაგება⁷.

ექსპერტთა უმრავლესობის აზრით, ფირმის კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის ერთ-ერთი ფორმაა ქველმოქმედება, რომელზეც დიდი ყურადღების გამახვილებაა საჭირო. დასავლეთის ქვეყნებში ქველმოქმედება ბიზნესის პრესტიჟულობის ნიშანია. იქ ყველა სოლიდურ კომპანიას სხვადასხვა ფონდი აქვს. მაგალითად, შიდსიანების ან კიბოთი დაავადებულების ფონდები აქვთ შექმნილი. აშშ-ის ათიდან ცხრა ზრდასრული ადამიანი თავისი ფულადი შემოსავლის ნაწილს ქველმოქმედების მიზნით სწირავს. აშშ-ის მოსახლეობის 95% გაიღებს ფულადი შემოსავლის გარკვეულ ნაწილს, თუ უშუალოდ დაუკავშირდებით მას. გარდა ამისა, აშშ-ის მცხოვრებნი უხელფასოდ მუშაობენ, ასწავლიან, ეხმარებიან. მთელი რიგი ცნობილი საერთაშორისო საქველმოქმედო ორგანიზაციები, როგორებიცაა „მსოფლიოს კორპუსი“ და „ექიმები საზღვრების გარეშე“, მთლიანად დაკომპლექტებულია მოხალისეებისაგან.

თანამედროვე ამერიკული ქველმოქმედების იდეის მამად ითვლება მილიონერი ენდრიუ კარნეგი. ჯერ კიდევ 1889 წელს მან გამოაქვეყნა ესე „The Gospel of Wealth“ (სიმდიდრის ქადაგება), რომელშიც ასაბუთებდა, რომ მდიდარი ადამიანები ვალდებული არიან, დაეხმარონ ღარიბებს. ერთ-ერთი ყველაზე უფრო

⁶ <http://batumelebi.netgazeti.ge/slideshow/36650/>

⁷ http://www.cso.ge/csr/full_business.php?id=35

ცნობილი ტვინების ცენტრი აშშ-ში „Carnegie Endowment for The International Peace“, ასევე „მშვიდობის სასახლე“ დაარსდა კარნეგის მიერ. გარდა ამისა, მან შექმნა აშშ-ში უფასო ბიბლიოთეკების ფართო ქსელი.

ქველმოქმედება უფრო ქმედითი გახადა არანაკლებ ცნობილმა მილიონერმა ჯონ როკფელერმა. 1891 წელს მან პირველად დაიქორთვა თანამშრომლები ქველმოქმედებისთვის გამოყოფილი თანხების სამართავად. 1913 წელს შეიქმნა მსოფლიოში უდიდესი საქველმოქმედო ფონდი „როკფელერის ფონდი“ („Rockefeller Foundation“), რომელიც დღესაც მოქმედებს. როკფელერმა ასევე დააარსა უნივერსიტეტი ჩიკაგოში და დიდი ხნის განმავლობაში აფინანსებდა მის მუშაობას. მან მშვენივრად იცოდა განათლების მნიშვნელობა ეკონომიკის განვითარებისთვის.

ქველმოქმედების მხრივ ყველაზე გამორჩეულ კომპანიებად დღესდღეობით სპეციალისტები ასახელებენ „ეკოფულს“, „კოკა-კოლას“, „პეპსის“, „მაკდონალდს“, „აჭარაბეთს“, „ტავ ჯორჯიას“, „თეგეტა მოტორსს“, ფიჭური კავშირის კომპანიებს შორის ქველმოქმედებით „ბილანინი“ გამოირჩევა, ბანკებს შორის კი „პროკრედიტ ბანკი“. სადაზღვევო კომპანიებს შორის ყველაზე ქველმოქმედ კომპანიად სააგენტოში „ალდაგი ბი სი აის“, ნავთობ კომპანიებში „ლუკოილს“ ფარმაცევტულ კომპანიებს შორის „ავერსს“ ასახელებენ [1. გვ., 55].

ზმირ შემთხვევაში ქართული ბიზნესის მიერ განხორციელებული საქველმოქმედო ღონისძიებები მცირე ჯგუფებზე — საკუთარი ნათესავებისა და ახლობლების წრეზეა ორიენტირებული. მათი ქველმოქმედება ახლობლების დახმარებით შემოიფარგლება (მაგალითად, ახლობლის ოპერაციის დაფინანსება), გაუპიროვნებელი - უცხო ადამიანების მიმართ და ანონიმური ქველმოქმედება ამ სფეროში იშვიათი მოვლენა“, ქართველი ბიზნესმენების კიდევ ერთ თვისებაა — საეკლესიო ქველმოქმედება.

საქველმოქმედო დახმარების გაწევის შესახებ საკითხს განიხილავს და საბოლოო გადაწყვეტილებას კომპანიის ტოპ მენეჯმენტი იღებს, ახლობლის ან უცხო ადამიანის მხრიდან შემოსული თხოვნის საფუძველზე, განსაკუთრებული განხილვის და შეფასების გარეშე, ან შემოსული მოთხოვნის განხილვის და მისი სიმწვავის, კომპანიის პრიორიტეტებთან თავსებადობის და მოსალოდნელი შედეგის შეფასების საფუძველზე.

რაც შეხება ქველმოქმედების ფორმებს, საქველმოქმედო საქმიანობას, უმეტესწილად, ფულადი დახმარების ხასიათი აქვს. თუმცა, ცალკეულ შემთხვევებში კომპანიები ქველმოქმედების სახით არაფინანსურ დახმარებასაც გაიღებენ ხოლმე. ასეთ შემთხვევაში კომპანია ცდილობს ქველმოქმედება საკუთარი საქმიანობის სპეციფიკიდან გამომდინარე გასწიოს, დაეხმაროს ადრესატს იმ მომსახურებით ან პროდუქციით, რომელსაც თავად აწარმოებს.

დასკვნა. განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, მაშინ როცა ჩვენ ვიმყოფებით გლობალურ გარემოში და კონკურენცია დღითი დღე მძაფრდება, კომპანიებმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაუთმონ სოციალური პასუხისმგებლობის საკითხების წინ წამოწევის, რადგანაც სამყაროში, სადაც ბრენდი და რეპუტაცია კომპანიის ყველაზე ღირებული ქონებაა, სოციალური პასუხისმგებლობა კომპანიას ნდობასა და ერთგულებას მოაპოვებინებს, რაც მისი წარმატებული და მდგრადი მომავლის გარანტიაა. აქედან გამომდინარე, მიზანშეწონილია კომპანიებმა ყურადღება გაამახვილონ შემდეგი ხასიათის საკითხებზე:

1. კომპანიებმა უნდა მოახდინონ ეფექტური სოციალური პასუხისმგებლობის პოლიტიკის შემუშავება და დანერგვა, რადგანაც ეს არის ნაბიჯები კომპანიის აღიარებისაკენ არა მარტო მსოფლიო ბაზარზე, არამედ საკუთარ ქვეყანაშიც, კომპანიის, როგორც მოქალაქეთა პარტნიორის იმიჯის დამკვიდრებისკენ.

2. კომპანიებმა უნდა ჩამოაყალიბონ შესაბამისი სამსახურები, რომელთა ძირითადი ფუნქცია იქნება სოციალური პასუხისმგებლობის პრიორიტეტების გამოკვეთა, სტრატეგიის შემუშავება და აღნიშნული საქმიანობისთვის წინასწარ განსაზღვრული ბიუჯეტის შემუშავება. ამ სტრუქტურების მთავარი ამოცანა უნდა მდგომარეობდეს იმაში, რომ კორპორაციის ყველა ქმედება აიგოს სოციალური პასუხისმგებლობის პრინციპზე.

3. საქართველოში უკვე არსებობს კომპანიები, რომლებიც თავის შესაძლებლობებთან შედარებით, საკმაოდ დიდ ფულს ხარჯავს სოციალურ პროექტებსა თუ სხვადასხვა საზოგადოებრივად სასიკეთო საქმიანობებზე. თუმცა, ამგვარი ინიციატივები ხშირად უსისტემო, სპონტანურ ხასიათს ატარებს. აქედან გამომდინარე საჭიროა უფრო სისტემურ, სტრატეგიულ მიდგომებზე და გრძელვადიანი, მდგრადი შედეგების მქონე დაგეგმილ საქმიანობაზე გადასვლა, კომპანიებმა უნდა გააცნობიერონ, რომ წარმატების მისაღწევად

და კონკურენტუნარიანობის შესანარჩუნებლად მათ უნდა იხელმძღვანელონ კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის მაღალი სტანდარტებით და აწარმოონ ანგარიშგება საზოგადოების წინაშე.

4. ფირმის კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის ერთ-ერთი ფორმაა ქველმოქმედება. ხშირ შემთხვევაში ქართული ბიზნესი მცირე ჯგუფებზე - საკუთარი ნათესავებისა და ახლობლების წრეზეა ორიენტირებული. საქველმოქმედო დახმარების გაწევის შესახებ საკითხის განიხილვა და გადაწყვეტილების მიღება უნდა მოხდეს შემოსული მოთხოვნის სიმწვავის, კომპანიის

პრიორიტეტებთან თავსებადობის და მოსალოდნელი შედეგის შეფასების საფუძველზე და არა ახლობლის, ან უცხო ადამიანის მხრიდან შემოსული თხოვნის საფუძველზე,

5. საქველმოქმედო საქმიანობის მიმართულებების განსაზღვრა უნდა მოხდეს წინასწარ განსაზღვრული პრიორიტეტების მიხედვით, საქველმოქმედო საქმიანობისთვის წინასწარ განსაზღვრული ბიუჯეტის გათვალისწინებით. კომპანიები უნდა ცდილობდნენ საქველმოქმედო საქმიანობა გასწიონ წინასწარ განსაზღვრული პრიორიტეტების და სტრატეგიის საფუძველზე.

ლიტერატურა

1. **გ. მამულაძე.** ვაჭრობის სფეროში არსებული პრობლემები და მათი სრულყოფის გზები საქართველოში. მონოგრაფია. თბილისი, 2013.
2. **გ. მამულაძე.** ფირმის კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის პრაქტიკული ასპექტები. ეკონომიკისა და ბიზნესის განვითარების ტენდენციები საქართველოში. საქართველოს ეკონომიკისა და სამართლის სასწავლო უნივერსიტეტი. პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი. სამეცნიერო კონფერენციის შრომები. თბილისი. 2010. გვ. 55-58
3. <http://24saati.ge/news/story/20133-korporatsiuli-sotsialuri-pasukhismgebloba-da-misi-mnishvneloba-qveynis-ganvitarebisTvis>
4. <http://forbes.ge/blog/33/biznesis-socialuri-pasuxismgebloba-saqarTveloSi>
5. <http://www.marketer.ge/csr-in-georgia/>
6. <http://forbes.ge/blog/33/biznesis-socialuri-pasuxismgebloba-saqarTveloSi>
7. <http://wom.ge/?p=7947>
8. <http://batumelebi.netgazeti.ge/slideshow/36650/>
9. http://www.cso.ge/csr/full_business.php?id=35

წარმატებული მენეჯმენტის თანამედროვე მოტივატორები

ანოტაცია

თანამედროვე მენეჯმენტის უმთავრესი გამოწვევაა კომპანიის ბიზნეს-გარემოში მიმდინარე ცვლილებების არა მარტო იდენტიფიცირება, არამედ მისი წინასწარი განჭვრეტა და მათზე სწორი რეაგირება. ცვლილებები კი უამრავი მიმართულებით ხდება. შესაბამისად, წარმატების მსურველ მენეჯერთა მთავარ ამოცანას წარმოადგენს სამეწარმეო გარემოს ყველა შესაძლო პოზიტიურ და ნეგატიურ ტენდენციებზე სრული ინფორმაციის მოძიება და მისი შეხამება კომპანიის საქმიანობის ძლიერ და სუსტ მხარეებთან, რათა იოლად მოვახერხოთ ერთის მხრივ, ცვლილებებთან ადაპტაცია და მეორის მხრივ, მივალწიოთ წარმატებას.

იმისთვის, რომ მივალწიოთ წარმატებას, პირველ რიგში, აუცილებელია ჩვენი სამოქმედო ინდუსტრიის წარმატების ინდიკატორის დადგენა. ანუ, თუ რა მაჩვენებელი განაპირობებს ინდუსტრიაში წარმატების მოპოვებას და რა უნდა გავაკეთოთ იმისთვის, რომ ამ ინდიკატორის ყველაზე საუკეთესო მაჩვენებელი გააჩნდეს ჩვენს კომპანიას.

უნდა ითქვას, რომ წარმატების ინდიკატორის გამოცნობა რთული არ არის. მისი დადგენა შესაძლებელია ძლიერ კონკურენტებზე გარეგანი დაკვირვებითაც. მაგრამ ბევრად უფრო რთულია განვსაზღვროთ, თუ რა ფაქტორებს ეყრდნობა მათი ასეთი უპირატესობა. ჩვენი აზრით, წარმატებისთვის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანია ორგანიზაციაში არსებული ადამიანური ურთიერთობები და

ემზარ ჯულაკიძე

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი

EMZAR JULAKIDZE

Doctor of Economics, Professor
Akaki Tsereteli State University, Georgia
ejulakidze@gmail.com

ყველა ის მოტივატორი, რომელიც ამ ურთიერთობების სრულყოფას უწყობს ხელს. მეტიც, კონკურენტული უპირატესობის მიღწევის სხვა ფაქტორები (მაღალხარისხიანი პროდუქციის წარმოება, უმაღლესი სამომხმარებლო სერვისის შეთავაზება, კონკურენტებზე ნაკლები დანახარჯების მიღწევა, მოსახერხებელი გეოგრაფიული ადგილმდებარეობა, პროდუქციის უკეთესი დიზაინი, კომპანიის უკეთესი იმიჯის შექმნა და ა.შ.) აზრს კარგავს, თუ პერსონალის კომპეტენციები სწორად არ არის გამოყენებული. საქმე იმაშია, რომ თუ უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში საწარმოო რესურსების ტრიადაში (ადამიანური, მატერიალური და ფინანსური რესურსები) კომპანიის ბიზნეს-გარემოს, მისი განვითარების მიზნებისა და ამოცანების შესაბამისად იცვლებოდა თითოეული მათგანის სტრატეგიული მნიშვნელობა, ამჟამად კი, კომპანიის წარმატების ძირითად წყაროდ სწორედ ადამიანური რესურსების შესაძლებლობებია მიჩნეული. მართლაც, მტკიცებას არ საჭიროებს ის, რომ ტექნოლოგიური თუ ორგანიზაციული სიახლეების დანერგვას მხოლოდ იმ შემთხვევაში მოაქვს სასურველი შედეგი, თუ არსებული სიახლე ინტეგრირებული და კოორდინირებულია საკადრო პოლიტიკასთან.

წარმატებული მენეჯმენტის უზრუნველყოფისთვის, ჩვენი აზრით, მნიშვნელოვანია ის, რომ თანამედროვე მენეჯერი დაქვემდებარებული პერსონალისთვის უნდა იყოს რაციო-

ნაღური ავტორიტეტი; მას უნდა გააჩნდეს ბიზნესის სტრატეგიული ხედვის უნარი; მკვეთრად უნდა ამალდეს ნდობისა და პატივისცემის ფაქტორი მენეჯერსა და მის დაქვემდებარებულ პერსონალს შორის; საჭიროა პერსონალის სისტემური მოტივაციის უზრუნველყოფა და მათი გუნდურობა; აუცილებელია, რომ დაქვემდებარებული პერსონალისთვის შეიქმნას შესაბამისი სამუშაო პირობები და ა.შ., ვინაიდან ისინი თანამედროვე ადამიანის, როგორც პიროვნების და შესაბამისად, მათი მართვის მნიშვნელოვან მოტივატორებს წარმოადგენენ.

ამრიგად, როცა ორგანიზაციის წარმატებულ მენეჯმენტზე საუბარი, მთელი პრინციპულობით უნდა ითქვას, რომ ადამიანურ რესურსებში ინვესტიციების შეზღუდვა, ნდობისა და პატივისცემის ფაქტორის იგნორირება, პერსონალის არასათანადო მოტივაცია, მასზე ზრუნვის შემცირება და სოციალური დაუცველობა ბუმერანგით უბრუნდება კომპანიის განვითარებასა და მის წარმატებას.

საკვანძო სიტყვები: წარმატებული მენეჯმენტი; კონკურენტუნარიანი სტრატეგია; ცვლილებათა განჭვრეტა; ბიზნესის სტრატეგიული ხედვა; კონკურენტული უპირატესობა; წარმატების ინდიკატორი; ურთიერთნდობა და პატივისცემა; სისტემური მოტივაცია; ადამიანური კაპიტალი; პერსონალის გუნდურობა.

MODERN MOTIVATORS OF THE SUCCESSFUL MANAGEMENT

Abstract

The main challenge of the modern management is not only identifying the current changes into the business environment, but also foreseeing and conducting the correct reaction regarding to them. Changes are happening through different directions. Accordingly, the main reason of managers, willing to achieve success is to acquire the full information about all of positive and negative entrepreneurial circumstances and combine them to the company's strengths and weaknesses, to exercise the company's adaptation towards the changes and to achieve the success as well.

In order to achieve the success, first of all, we have to define the success indicator of our acting industry. Or what indicator implements success's achievement through the industry and what we should do for our company to have the

best index of this indicator.

Here it must be said, that guessing the success's indicator isn't a problem. Defining it is possible with an external observation of powerful rivals. But it's far too hard to define, on what kind of factors is based their advantage. We suppose, that for success in the company, one of the important is human relations and all of the motivators, which encourage the improvement of these relationships. Moreover, other factors acquiring the competitive advantage (Making the high-quality production, Offering the highest-quality consumer service, achieving less costs comparing with competitors, easy geographic location, production with better design, creating better image to the company) has no sense if the staff's competence isn't correctly applied. The point is, that during the recent decades in the company resource's triad (human, material and financial resources) according to the company's business environment, development aims and plans were changing each of their strategic meaning, but now, as the main source of company's success is regarded the possibility of human resources. Truly there is no doubt in it, that implementing technological or organizational innovations bring the desired result only in that case, when the existed innovation is integrated and coordinated with staff policy.

For implementing the successful management, in our opinion, it is necessary, that the modern manager should be rational authority for the staff; The manager should have ability to see the business strategy; There should be sharply increased factors of trust and respect between the manager and the staff; There is a need to ensure the staff with system motivation and being them as a group; It is necessary to create the relevant working conditions for staff, etc. because they represent the modern human, like person and accordingly the key motivators of their management.

So, when the case is about the company's successful management, as a whole on principle it can be said, limiting the investments through human resource branch, ignoring the factors of trust and the respect, staff's inappropriate motivation, decreasing the care on them and social vulnerability is returning like the boomerang towards the company's development and its success.

Key words: Successful management, competitive strategy, change forecasting, strategic

vision of a business, competitive advantage, the success indicator, reliability and respect, systematic motivation, human capital, staff cooperation.

მენეჯმენტის თეორიისა და პრაქტიკის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე მნიშვნელოვანი ცვლილებები იკვეთება. საქმე იმაშია, რომ თუ აქამდე ამ მეცნიერების თეორიტიკოსებმა სრულყოფილად ჩამოაყალიბეს მენეჯმენტის ფუნქციების, მართვის მეთოდების, სამეცნიერო მიდგომების, კომპანიის ორგანიზაციული სტრუქტურის ფორმირების, მისი მართვის პრინციპებისა და კანონზომიერებების ზედმიწევნით დახვეწილი წესები და პრაქტიკოსი მენეჯერებიც მასზე დაყრდნობით აღწევდნენ გარკვეულ წარმატებას, დღეისთვის ეს უკვე საკმარისი აღარაა, ვინაიდან მათ საქმიანობა უწყვეტ უწყვეტი ცვლილებების პირობებში და შესაბამისად, წარმატების მსურველი მენეჯმენტი სამეწარმეო გარემოს მუდმივად ცვლადი პირობების მიმართ მაღალი ადაპტირების უნარის გამოიმუშავებას მოითხოვს. როგორც თანამედროვეობის ცნობილი თეორიტიკოსი გ. ჰემელი აღნიშნავს, „მენეჯმენტი მოითხოვს მის ახლიდან გამოგონებას. ანუ, წინსვლისთვის საჭიროა, რომ თანამედროვე მენეჯერებმა, უპირველეს ყოვლისა, გაითვინონ ცნობიერონ და სრულად აღიქვან ცვლილებათა გარდუვალობა“ [1].

თანამედროვე ეტაპზე, მენეჯერთა უმთავრესი გამოწვევაა ცვლილებების არა მართო იდენტიფიცირება, არამედ მისი წინასწარ განჭვრეტა და მათზე რეაგირება. ცვლილებები კი უამრავი მიმართულებით ხდება. მათ შორის შეიძლება აღინიშნოს: კონკურენციის გამწვავება; წარმოებული პროდუქციის ასორტიმენტის გაფართოება; ტექნოლოგიათა სწრაფი განახლება; კომბინირებული პროდუქციის წარმოების მეტი შესაძლებლობა; საქონლის სასიცოცხლო ციკლის მკვეთრი შემცირება; თანამედროვე მსოფლიოს დამახასიათებელი დემოგრაფიული ცვლილებები; ბიზნეს-მონაწილეთა მჭიდრო ურთიერთკავშირი [5. გვ., 3] და მრავალი სხვა. შესაბამისად, დღეს მენეჯერების მთავარ ამოცანას წარმოადგენს სწორი სტრატეგიული ხედვა, ბიზნეს-გარემოს ყველა შესაძლო პოზიტიურ და ნეგატიურ ტენდენციებზე სრული ინფორმაციის მოძიება და მისი შესაძლება კომპანიის საქმიანობის ძლიერ და სუსტ მხარეებთან, რათა ერთი მხრივ, იოლად მოვახერხოთ ცვლილებებთან ადაპტაცია და მეორე მხრივ, მი-

ვალწიოთ წარმატებას.

იმისთვის, რომ მივალწიოთ წარმატებას, პირველ რიგში, აუცილებელია ჩვენი სამოქმედო ინდუსტრიის წარმატების ინდიკატორის დადგენა. ანუ, თუ რა მაჩვენებელი განაპირობებს ინდუსტრიაში წარმატების მოპოვებას და რა უნდა გავაკეთოთ იმისთვის, რომ ამ ინდიკატორის ყველაზე საუკეთესო მაჩვენებელი გააჩნდეს ჩვენს კომპანიას.

უნდა აღინიშნოს, რომ უმეტეს შემთხვევაში, წარმატების ინდიკატორის გამოცნობა რთული არ არის. მას არ სჭირდება რთული ეკონომიკური კვლევები ან სხვადასხვა კონკურენტი კომპანიების სამეურნეო საქმიანობის „შპიონაჟი“. მისი დადგენა შესაძლებელია ძლიერ კონკურენტებზე უბრალო გარეგანი დაკვირვებითაც კი. კერძოდ, რატომ აქვთ მათ უკეთესი პოზიციები ბაზარზე? რატომ იყიდება მათი პროდუქტია ჩვენზე უფრო სწრაფად? რა ფაქტორები განაპირობებს იმას, რომ ისინი ჩვენზე უკეთეს პირობებში იმყოფებიან? ზოგადად, მსოფლიო გამოცდილებით ცნობილია, რომ ნებისმიერ ინდუსტრიაში კონკურენტულ უპირატესობას წარმოადგენს: დაბალ ხარჯებზე ორიენტირებული ლიდერობა ინდუსტრიაში; ან დიფერენცირებული პროდუქციით ლიდერობა ინდუსტრიაში; ან/და ბაზრის ვიწრო სეგმენტზე ფოკუსირება-ლიდერობა. მაგრამ ბევრად უფრო რთულია დაავადგინოთ თუ რა ფაქტორებს ეყრდნობა მათი ასეთი უპირატესობა.

ინდუსტრიაში კონკურენტული უპირატესობის მიღწევის მრავალი ფაქტორის (მაღალხარისხიანი პროდუქციის წარმოება, უმაღლესი სამომხმარებლო სერვისის შეთავაზება, კონკურენტებზე ნაკლები დანახარჯების მიღწევა, მოსახერხებელი გეოგრაფიული ადგილმდებარეობა, პროდუქციის უკეთესი დიზაინი, კომპანიის უკეთესი იმიჯის შექმნა და მრავალი სხვა) არსებობის მიუხედავად, არის ერთი, ჩვენი აზრით, ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორი — პერსონალის ფუნქციების სწორი დაგეგმვა და გამოყენება. მეტიც, კონკურენტული უპირატესობის მიღწევის უმეტესი ფაქტორები აზრს კარგავს, თუ კომპანიაში პერსონალის კომპეტენციები სწორად არ არის გამოყენებული. საქმე იმაშია, რომ თუ უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში საწარმოო რესურსების ტრიადაში (ადამიანური, მატერიალური და ფინანსური რესურსები) კომპანიის ბიზნეს-გარემოს, მისი განვითარების მიზნებისა და ამოცანების შესაბამისად იცვლებოდა თითოეული მათგანის

სტრატეგიული მნიშვნელობა, ამჟამად კომპანიის წარმატების ძირითად წყაროდ სწორედ ადამიანური რესურსების შესაძლებლობებია მიჩნეული. „დღეს მენეჯმენტის წინაშე დგას ამოცანა — ორგანიზაციები უნდა გახდნენ უფრო ადამიანური, დემოკრატიული და ჰუმანური და..., რომ მართვისადმი ახლებური მიდგომები მოითხოვენ ადამიანურ შესაძლებლობათა რადიკალურ მობილიზაციას“ [1].

საწარმოო პერსონალის ეფექტურ გამოყენებაზე აქცენტის გადატანას განაპირობებს ის გარემოებაც, რომ თანამედროვე ეკონომიკური სისტემის ყველა რესურსის საერთო თავისებურებებთან (შეზღუდული რაოდენობით არსებობა, ცვეთა და განახლების აუცილებლობა) ერთად, ადამიანური რესურსები გამოირჩევა მთელი რიგი მისთვის დამახასიათებელი სპეციფიური თავისებურებებით, რითაც ფაქტობრივად გამოიხატება მისი განსაკუთრებული ადგილი და როლი წარმატების მიღწევაში. მანქანა-დანადგარებისა და მატერიალური რესურსებისგან განსხვავებით, ადამიანი არის პიროვნება, რომელსაც ინტელექტი და ემოცია ახასიათებს. ამ სახის რესურსის პროდუქტიულობას საზღვარი არ აქვს, ამიტომ სწორედ მასშია მენეჯმენტის წარმატების ყველაზე დიდი რეზერვები. მართლაც, მტკიცებას არ საჭიროებს ის, რომ ტექნოლოგიური თუ ორგანიზაციული სიახლეების დანერგვას მხოლოდ იმ შემთხვევაში მოაქვს სასურველი შედეგი, თუ არსებული სიახლე ინტეგრირებული და კოორდინირებულია კომპანიის საკადრო პოლიტიკასთან.

ამრიგად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ თანამედროვე კონკურენტულ გარემოში წარმატებას ძირითადად განაპირობებს კომპანიაში არსებული ადამიანური ურთიერთობები და ყველა ის ფაქტორი, რომელიც ამ ურთიერთობების სრულყოფას უწყობს ხელს. მათ შორის, ჩვენი აზრით, მნიშვნელოვანია ის, რომ თანამედროვე მენეჯერი დაქვემდებარებული პერსონალისთვის უნდა იყოს რაციონალური ავტორიტეტი; მას უნდა გააჩნდეს ბიზნესის სტრატეგიული ხედვის უნარი; მკვეთრად უნდა ამალდეს ნდობისა და ურთიერთპატივისცემის ფაქტორი მენეჯერსა და მის დაქვემდებარებულ პერსონალს შორის; საჭიროა პერსონალის სისტემური მოტივაციის უზრუნველყოფა და მათი გუნდურობა; აუცილებელია, რომ დაქვემდებარებული პერსონალისთვის შეიქმნას შესაბამისი სამუშაო პირობები და ა.შ., ვინაიდან ისინი თანამედროვე ადამი-

ანის, როგორც პიროვნების და შესაბამისად, მათი მართვის მნიშვნელოვან მოტივატორებს წარმოადგენენ.

მენეჯერის ავტორიტეტი. როგორც ცნობილია, არსებობს ავტორიტეტის ორი ძირითადი ფორმა: რაციონალური და ირაციონალური ავტორიტეტი. ბიზნესში რაციონალური ავტორიტეტი ლიდერის სახელითაა ცნობილი, ხოლო ირაციონალური კი ბელადს უკავშირდება. კონკურენტულ უპირატესობაზე ორიენტირებული მენეჯერი დაქვემდებარებული პერსონალისთვის რაციონალურ ავტორიტეტს უნდა წარმოადგენდეს. ანუ, იყოს ამ ორგანიზაციის ფაქტობრივი ლიდერი [3. გვ., 49]. ამ შემთხვევაში, ხელმძღვანელი შეძლებს თვითგანვითარებაზე და, იმავდროულად, შედეგებზე ორიენტირებული ადამიანების შერჩევას და მათგან მოტივირებული გუნდის შეკვრას. ირაციონალური ავტორიტეტი კი მენეჯმენტს პერსონალის შიშზე ააწყობს, რაც ბუნებრივია, უარყოფითად აისახება კომპანიის წარმატებაზე.

სტრატეგიული ხედვა. თანამედროვე კონკურენტულ გარემოში ორგანიზაციის მართვა მენეჯერისგან განსხვავებულ მიდგომასა და სათანადო ხედვას მოითხოვს. თუმცა ფაქტია, რომ ბიზნესის სტრატეგიული ხედვის უნარი ყველას არ გააჩნია. არსებობს გარკვეული ანალოგია ბიზნესის ახალ ხედვასა და ლიდერის თვისებებს შორის. ადამიანს ან აქვს ლიდერის თვისებები, ან — არა. ძნელია ასწავლო ლიდერობა იმას, ვინც ლიდერად არ დაბადებულა [4. გვ., 41]. არადა, ბიზნესის ხედვის უნარი წარმატების მიღწევის ერთ-ერთი აუცილებელი წინაპირობაა. როგორც წესი, მენეჯერმა ზუსტად უნდა ჩამოაყალიბოს მისი სამომავლო ხედვა და მასთან ერთად, შეარჩიოს ამ მიზნის განხორციელების ალტერნატიული გზებიდან — საუკეთესო. ანუ, მენეჯერთა სტრატეგიული ხედვა და მათი წარმატება ფასდება სწორედ ისეთი მიზნების დასახვით, თუ რამდენად კონკრეტული, დროში გათვლილი და რეალურ შედეგებზეა ორიენტირებული იგი. ბუნებრივია, ის მენეჯერები, რომლებიც ინდუსტრიაში მიმდინარე ცვლილებებს ვერ ხედავენ, ვერც წარმატებულ სტრატეგიულ გადაწყვეტილებებს შეიმუშავენ, რაც თავისთავად ნიშნავს კონკურენტებისგან ჩამორჩენას. მხოლოდ თანმიმდევრული კონკურენტუნარიანი სტრატეგია, რომელიც არის კარგად გათვლილი და დაგეგმილი, წარმოადგენს ინდუსტრიაში წარმატების გარანტიას.

ურთიერთობა და პატივისცემა. თანამედროვე მენეჯმენტი მკაცრად მოითხოვს ხელმძღვანელსა და ხელქვეითებს შორის ნდობისა და ურთიერთპატივისცემის პრინციპის მნიშვნელოვან გააქტიურებას, ვინაიდან მკაცრი ადმინისტრირება, ანუ შიშზე დაფუძნებული მენეჯმენტი ზღუდავს ორგანიზაციაში ინტერესთა ერთობის ჩამოყალიბებას და ხელქვეითთა თვითრეალიზაციის საშუალებას. მარტივად, ნდობა — ეს არის პოზიტიური მოლოდინი იმისა, რომ მეორე მხარე არ იმოქმედებს საკუთარი მერკანტილური მოსახრებებიდან გამომდინარე. ბუნებრივია, ნდობა — ეს პროცესია, რომელიც დროში ვითარდება. გაეხსენოთ ქართული ანდაზა — „ადამიანი, რომ შეიცნო, მასთან ერთად მისი წონა მარილი უნდა ჭამო“. შესაბამისად, ურთიერთობის პროცესის ინტენსივობა, ურთიერთპატივისცემა და დროის ხანგრძლივობა ცვლის ჩვენს დამოკიდებულებას ადამიანთან და ზრდის მისადმი ნდობას. ამასთან, აუცილებელია აღინიშნოს, რომ ურთიერთობის ინციპიატივა მენეჯერიდან უნდა მოდიოდეს. როგორც ტომ პიტერსი მომავალ მენეჯერებს მიმართავს — „დაქვემდებარებული ადამიანი მაშინ იმსახურებს ნდობას, როდესაც თქვენ იწყებთ მის ნდობას“ [6. გვ., 24].

სისტემური მოტივაცია. თანამედროვე მენეჯმენტი მოტივაციას განიხილავს როგორც მენეჯერის უნარს, ისე მართოს ადამიანები, რომ თითოეულმა მათგანმა გააკეთოს ის, რაც საჭიროა, როცა საჭიროა და როგორც საჭიროა იმიტომ, რომ ეს თვითონ მას სურს. მართლაც, თუკი ადამიანს საკუთარი საქმე არ უყვარს, იგი მას წარმატებით ვერ შეასრულებს. სწორედ ამიტომ არის, რომ წარმატების მსურველი მენეჯერები საკუთარ საქმეზე შეყვარებულ თანამშრომლებს ეძებენ და ვაკანსიების განთავსებისას აპლიკანტებს ერთ-ერთ აუცილებელ პირობად თვითმოტივაციას უყენებენ. მოტივირება — ეს არის იმის მოლოდინი, რომ ძალისხმევა სასურველ შედეგს მოგვცემს, რომელიც გადადის იმის მოლოდინში, რომ მიღებულ შედეგს შესაბამისი დაჯილდოება მოჰყვება და ჯილდოს კი — სასურველი ფასეულობა [2]. მხოლოდ ასეთი გზით მივაღწევთ განვითარებადი ორგანიზაციის ფორმირებამდე, პერსონალის გუნდურობამდე, რომელშიც მთელი ორგანიზაციის წარმატება პირდაპირ აისახება მასში მომუშავე თანამშრომელთა კეთილდღეობაზე. თუმცა, აუცილებელია აღინიშნოს ასევე, რომ მოტივაცია „ცოცხალი ორგანიზმია“ და ამიტომაც

საჭიროა მისი სისტემურობის შენარჩუნება. სწორედ აქ ღებება წარმატებული მენეჯმენტის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ამოცანა, რომელმაც ხელი უნდა შეუწყობს პერსონალის თვითმოტივაციას და ამ მოტივაციას კომპანიის წარმატებისაკენ წარმართავს.

პერსონალის გუნდურობა. კომპანიის წარმატების მიღწევის საქმეში ერთ-ერთი განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ეფექტური გუნდის ფორმირებას. გუნდი — ეს უფრო მეტია, ვიდრე თანამშრომელთა ერთობლიობა, რომლებიც ერთად მუშაობენ. ეს არის პერსონები, რომელიც მოქმედებენ როგორც ერთი მთლიანი ორგანიზმი. შესაბამისად, გუნდის ეფექტურობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად ენდობიან, მხარს უჭერენ, პატივს სცემენ, კომფორტულად გრძნობენ ერთად თავს გუნდის წევრები. ანუ, ჩვენი აზრით, როდესაც ცნობილია მიზანი და სტრატეგია, როდესაც გარკვეულია თითოეული წევრის როლი, როდესაც შეთანხმებულია მუშაობის პროცესი და პროცედურები, მაშინ გუნდი შეწყობილად მუშაობს, მათ შორის ურთიერთობაც შესანიშნავია და მიზნის მიღწევაც ადვილდება. ამასთან დაკავშირებით მინდა მოვიყვანო ბიზნესის წრეებში ისეთი ავტორიტეტის აზრი, როგორიცაა ლი იაკოკა. იგი წერს — „ყველა სამეურნეო ოპერაცია საბოლოო ანგარიშით შეიძლება დავიყვანოთ სამ სიტყვამდე: ხალხი, პროდუქტი, მოგება. პირველ ადგილზე არიან ადამიანები. თუ თქვენ არ გყავთ საიმედო გუნდი, მაშინ დანარჩენი ფაქტორებით ცოტას გაკეთება თუ შეიძლება“ [8. გვ., 38].

სამუშაო პირობები. პერსონალის სამუშაო დროის რაციონალური გამოყენებისა და საერთოდ, მათი მუშაობის ეფექტიანობის ამაღლების მნიშვნელოვანი წინაპირობაა შრომის ნორმალური პირობები და კომპანიაში შრომისა და დასვენების რაციონალური შინაგანაწესის დამკვიდრება. შრომა ნორმალურ, კეთილსასურველ პირობებში უნდა მიმდინარეობდეს, ხოლო სამუშაო ადგილების დაგეგმარება და მისი ტექნოლოგიური აღჭურვა მაქსიმალურად უნდა ითვალისწინებდეს ტექნიკისა და ტექნოლოგიის თანამედროვე მიღწევებს. იგი არსებითად უწყობს ხელს პერსონალის დადებითობის შემცირებას, დროის დაზოგვას, პერსონალის შრომისუნარიანობის ამაღლებას და საბოლოო ანგარიშით — შრომის ეფექტიანობის ზრდასა და წარმატებას.

დასავლეთში საკმაოდ გაგრცელებულია, ე.წ. „ადამიანური კაპიტალის თეორია“. ამ თეორიის მიხედვით, მომუშავეთა ცოდნა

და კვალიფიკაცია მიჩნეულია მათი ორგანიზაციის კუთვნილებად, რომელსაც მოაქვს შემოსავალი. ხოლო, ამ ცოდნის მიღებაზე გაწეული დანახარჯები (პერსონალის მოზიდვაზე, შერჩევაზე, ხელფასზე, ადაპტაციაზე, ტრენინგზე, ატესტაციაზე, შრომის პირობების გაუმჯობესებაზე) მიჩნეულია ინვესტიციებად. იმის მიუხედავად, რომ ასეთი ინვესტიციების ეფექტიანობა ყველაზე მაღალია და მეტიც — მათთვის ადამიანები ყველაზე მნიშვნელოვანი რესურსია, ამ ქვეყნების სასწავლო და სამეცნიერო ლიტერატურაში მაინც გვხვდება ჩანაწერები იმის შესახებ, რომ თითქოს ეს სფერო ყველაზე ნაკლებად აქვთ განვითარებული, ვიდრე მაგალითად, ფინანსების, წარმო-

ბის, მარკეტინგის, მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების მენეჯმენტი. ქართულ სინამდვილეში კი, ამ მხრივ, ჯერ მხოლოდ პირველი ნაბიჯები იდგმება, ისიც ეკონომიკის განვითარების, შრომის ანაზღაურების, ადამიანთა დასაქმებისა და ცხოვრების დონის ძალზე ცუდ ფონზე.

ამრიგად, როცა ორგანიზაციის წარმატებულ მენეჯმენტზეა საუბარი, მთელი პრინციპულობით უნდა ითქვას, რომ ადამიანურ რესურსებში ინვესტიციების შეზღუდვა, ნდობისა და პატივისცემის ფაქტორის იგნორირება, პერსონალის არასათანადო მოტივაცია, მასზე ზრუნვის შემცირება და სოციალური დაუცველობა ბუმერანგით უბრუნდება კომპანიის განვითარებასა და მის წარმატებას.

ლიტერატურა:

1. **ეჯიბაძე ო.** მართვის მომავალი, ელექტრონული ჟურნალი „საზოგადოებრივი მეცნიერებები“, 2011, №2, www.education.ge
2. **ვიქტორ ვრუმი.** მოლოდინის თეორია, ენციკლოპედიური ლექსიკონი. www.nplg.gov.ge
3. **მარკოზაშვილი ნ.** ადამიანური ურთიერთობების ეთიკა ორგანიზაციაში - I. ჟურნალი - ბიზნესი: ადამიანები, მეთოდები, სტრატეგიები. ოქტომბერი, 2007, №7, გვ. 47-50. www.sapientisat.ge
4. **მარკოზაშვილი ნ.** ნდობა. ჟურნალი - ბიზნესი: ადამიანები, მეთოდები, სტრატეგიები. მარტი, 2007, №1, გვ. 39-44. www.sapientisat.ge
5. **რამიშვილი ბ.,** სტრატეგიული მენეჯმენტი, თავი I. სტრატეგიული მენეჯმენტის არსი და მნიშვნელობა, თბილისი, 2013. old.press.tsu.ge/GEO/internet
6. **TOM PITERSI, RE-IMAGINE!** წარმოიდგინეთ! ბიზნესი: ადამიანები, მეთოდები, სტრატეგიები. თბილისი, 6(35), 2010., გვ. 24. www.nplg.gov.ge
7. **ჯულაყიძე ე.** მენეჯმენტის საფუძვლები, ქუთაისი, გამომცემლობა „ხანძია“, 2013 წ.
8. **Ли Якокка** „Карьера менеджера“, [www.management.com: ua/wp/vp006.html](http://www.management.com:ua/wp/vp006.html)

როგორი კორპორაციული ლიდერი იყო და არის ქართველი მენეჯერი?

მანია გოგიძე,

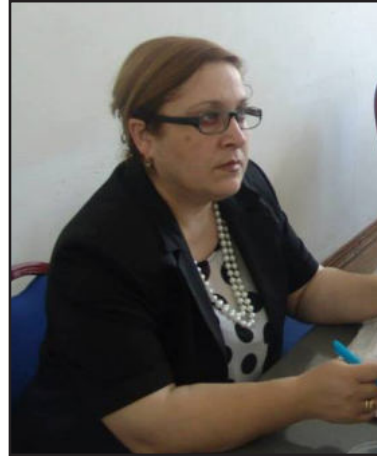
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის დოქტორანტი

MANIA GOGIDZE,

Doctoral Candidate of Caucasus International University

ანოტაცია

ბიზნესის ახალი ერა დიდი ხანია დაიწყო. მიზეზი გლობალური კონკურენციაა, ტექნოლოგიების უსწრაფესი განვითარება, ინფორმაციის შეუკავებელი ნაკადი, ფასეულობათა ცვლა და ა.შ. თანამედროვე ეტაპზე ბიზნესის წარმატებული განვითარების ერთადერთ გზას ინოვაციებისა და ცვლილებების მართვაზე სრული ორიენტაცია წარმოადგენს. გასული საუკუნის ბოლოს საქართველოში დაწყებულმა გლობალურმა პოლიტიკურმა და ეკონომიკურმა გარდაქმნებმა მნიშვნელოვანი ცვლილებები გამოიწვიეს საწარმოო, კომერციული და სხვა სახის სამეურნეო საქმიანობის განხორციელებაში. ქვეყანაში იზრდება საწარმოებისა და ფირმების რაოდენობა და მოცულობები. როგორი კორპორაციული ლიდერია ქართველი მენეჯერი? ამის გასაგებად ჩვენ მიერ, გამოიკითხულ იქნა შიდა ქართლის საწარმოებში მომუშავე სხვადასხვა რგოლის მენეჯერები გორის საკონსერვო ქარხანაში „კულა“, გორის წისქვილკომბინატში „ფორტე“ — ახლა „კარმენი“, გორის ვაშლის გადამამუშავებელ ქარხანაში, მეჯვრისხევის ფაბრიკაში, ატენის ღვინის ქარხანაში, გორის უნივერსიტეტის რძის საწარმო „ნებიერაში“, გორში მდებარე შპს „სამეგობროს“ ჩირის დამამუშავებელ საწარმოში, გორის ცენტრალურ საავადმყოფო „გორმედში“, გორის მუნიციპალიტეტის გამგეობაში. გამოიკითხვის შედეგად გამოიკვეთა პრობლემების ის ჯაჭვი,

ნინო ლიპარტელიანი

გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

NINO LIPARTELIANI

Professor of LEPL Gori State Teaching University

რომლებიც ხელს უშლიან ქართველ მენეჯერებს, რათა ისინი გზდნენ წარმატებული კორპორაციული ლიდერები. დადგა მომენტი, როდესაც აუცილებელია ორგანიზაციების და საწარმოების სათავეებში იდგნენ უმაღლესი დონის მენეჯერები: ერთი შეხედვით მოკრძალებულნი, თავმდაბალნი, ნაკლებად პრეტენზიულები და იმავდროულად საჭიროების შემთხვევაში გაბედული, შრომისმოყვარე, საკუთარი ორგანიზაციისთვის თავგანწირული, შინაგანად ძლიერი, მტკიცე ნებისყოფის ადამიანები, რომლებიც გამორჩეული იქნებიან საუკეთესო ადამიანური თვისებებით და მისწრაფიან იქითკენ, რომ შექმნან არა კარგი, არამედ საუკეთესო ორგანიზაციები, რისთვისაც ჩვენ კვლევის ბოლოს შესაბამის რეკომენდაციებს ვიძლევი.

საკანძო სიტყვები: მენეჯმენტი, ლიდერობა, კონკურენცია, ინოვაცია, სტრატეგია, პროფესიონალიზმი, ტრანსფორმაცია, ტოლერანტობა, რისკი, მოვალეობა.

WHAT KIND OF CORPORATE LEADER WAS AND IT IS THE GEORGIAN MANAGER?

Abstract

The new business era has started a long time ago. Its cause is global competition, also the fastest development of the technologies, the unvar-